

OBRAZOVNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE U USPOREDBI S OSTALIM ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE

Galeković Krušlin, Sabina

Doctoral thesis / Disertacija

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:421274>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Sveučilište u Zagrebu

Hrvatski studiji

Sabina Galeković Krušlin

**OBRAZOVNA STRUKTURA
STANOVNIŠTVA REPUBLIKE
HRVATSKE U USPOREDBI S OSTALIM
ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu

Hrvatski studij

Sabina Galeković Krušlin

**OBRAZOVNA STRUKTURA
STANOVNIŠTVA REPUBLIKE
HRVATSKE U USPOREDBI S OSTALIM
ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE**

DOKTORSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Nenad Pokos

Zagreb, 2019.

University of Zagreb

Centre for Croatian Studies

Sabina Galeković Krušlin

**EDUCATIONAL STRUCTURE OF THE
POPULATION OF THE REPUBLIC OF
CROATIA COMPARED TO OTHER
MEMBERS OF THE EUROPEAN UNION**

DOCTORAL DISSERTATION

Supervisor: prof. dr. sc. Nenad Pokos

Zagreb, 2019.

ZAHVALA

Zahvaljujem mentoru prof. dr. sc. Nenadu Pokosu na savjetima, trudu i strpljenju prilikom nastajanja ovoga rada.

Zahvaljujem svome suprugu Mihovilu i kćeri Hani koji su me uvijek podržavali u mojim odlukama i pomogli mi da ostvarim svoje želje.

Ovaj rad posvećujem svojoj majci, Veri Galeković, bez čije beskrajne ljubavi, poticanja, motivacije i usmjeravanja ne bih uspjela.

INFORMACIJE O MENTORU

Prof. dr. sc. Nenad Pokos rođen je 1965. godine u Zagrebu. Diplomirao je 1991. godine na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je fakultetu magistrirao 1996. i doktorirao 2000. godine. Kao znanstveni savjetnik radi u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar gdje trenutno obnaša funkciju predsjednika Znanstvenog vijeća. Posebno se bavi istraživanjima povezanim s demografijom Hrvatske, regionalnom demografijom i promjenama u strukturama stanovništva. Izvanredni je profesor na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu gdje je nositelj kolegija *Politička geografija* na Odsjeku komunikologije i kolegija *Stanovništvo svijeta* na Odsjeku sociologije. Na Hrvatskom katoličkom sveučilištu nositelj je kolegija *Politička geografija* i *Demografska obilježja svijeta* na Odjelu za sociologiju. Objavio je 50-ak znanstvenih i stručnih radova u međunarodno referiranim časopisima, zbornicima radova i knjigama. Sudjelovao je na četrdesetak hrvatskih i međunarodnih znanstvenih skupova. Član je uredništva časopisa Društvena istraživanja i Upravnog vijeća Instituta za migracije i narodnosti.

Bio je voditelj mnogobrojnih istraživačkih projekata Instituta Pilar: *Preporuke za popis stanovništva i stanovanja 2000. godine u ECE regiji* (1998.) i *Sociodemografski aspekti organizacije prometa u Zagrebu* (2006.) te suvoditelj projekta *Demografska slika područja RH od posebne državne skrbi*. Aktivno je sudjelovao u realizaciji projekata Instituta Pilar: *Analiza sadržaja srbijanskog tiska* (1993.-1996.), *Sociodemografski aspekti, aspiracije i uvjeti za življenje u prostoru Ličko-senjske županije* (1996.), *Sociološko-demografska analiza područja Grada Kraljevice* (1997.), *Socioekonomski, demografski i motivacijski aspekt položaja Hrvata - povratnika od 1990. te Hrvata koji su se nakon povratka u RH u istom razdoblju, ponovno vratili u zemlje iseljavanja* (1997.), *Bleiburg i križni putovi – žrtve za hrvatsku budućnost* (1997.), *Kretanje ukupnog broja stanovnika RH od popisa stanovništva 1991. do 30. lipnja 1998. godine i kvantificiranje pojedinih sastavnica* (1998.), *Društveni i razvojni aspekti preobrazbe srednjih hrvatskih gradova* (1998.), *Demografska studija Grada Siska* (1999.), *Analiza sadržaja hrvatskog tiska* (2000.), *Demografska slika područja RH od posebne državne skrbi* (2000.), *Selo i seoski okoliš u hrvatskoj modernizaciji* (2002.), *Ekspertne usluge Tužiteljstvu Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju* (2003.), *Mala i srednja poduzeća kao akteri izvoznog potencijala hrvatskog gospodarstva* (2004.), *Lokacije naseljene Romima – stanje i unapređenje razvoja naselja i aspiracije za oblike stanovanja* (2004.), *Socio-demografska analiza Grada Rijeke* (2005.), *Sociodemografski aspekti organizacije prometa u Zagrebu* (2006.), *Hrvatska vojska – hrvatsko društvo* (2008.), *Hrvatski iseljenički leksikon*

(2009.), *Demografska studija Grada Vukovara* (2012.), *Istraživanje socio-kulturnih identiteta u perspektivi stvaranja novih mogućnosti iskorištavanja prirodnih, kulturnih i ljudskih resursa Cetinske krajine* (2013.), *Sociološko razvojna studija HE Kosinj - HES Senj 2* (2016.) i *Studija o opravdanosti zahtjeva za izmjenu statusa općine Marija Bistrica u status grada* (2018.).

Trenutno je član Radne skupine za demografiju i socijalne politike za izradu *Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine* pri Ministarstvu Regionalnog razvoja i fondova Europske unije te član Radne skupine za izradu *Nacrta prijedloga strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske* pri Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

SAŽETAK

Rad prikazuje analize promjena u obrazovnoj strukturi RH-a u usporedbi s ostalim članicama EU u razdoblju 2001. - 2018. prilikom kojih su uočene pozitivne promjene u obrazovnoj strukturi u svim razinama obrazovanja. Izvori podataka bili su popisi stanovništva, statistička izvješća, posebno obrađeni podaci DZS-a te podaci Eurostata, a u analizi se koristi metoda demografske statistike uz komparativnu analizu za ukupnu populaciju te raspodjelu prema spolu i dobi. Komparativnom metodom je dokazano smanjenje broja nepismenih zbog mortaliteta starijeg, osobito ženskog, nepismenog stanovništva. Uočava se statistički značajno povećanje udjela visokoobrazovanih osoba u Hrvatskoj, a povećanje u udjelu visokoobrazovanih velikim je dijelom bio rezultat provođenja Bolonjskoga procesa, kojim se smanjio broj potrebnih godina studiranja, te otvaranje novih privatnih visokih učilišta, čime se povećao udio osoba koje su završile tercijarno obrazovanje. Povećao se udio ženske populacije na svim razinama tercijarnog obrazovanja i one su postale brojnije u odnosu na muškarce što je dovelo do nejednake spolne raspodjele među visokoobrazovanim osobama u Hrvatskoj. Smanjio se udio mladih osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u EU-28, a Hrvatska ima najniži udio u EU-u. Istovremeno se povećao prosječan udio visokoobrazovanih u EU-28, a bilježi se veći porast visokoobrazovanih žena. Više od polovice visokoobrazovanih u EU-28 je završilo bakalaureat, a najmanji je udio doktora znanosti. Hrvatska bilježi porast broja visokoobrazovanih osoba, no nedovoljan. Bilježi se porast visokoobrazovanih osoba u Hrvatskoj, a u usporedbi s ostalim članicama EU-a, Hrvatska je bila lošije plasirana 2018. godine u odnosu na 2002. godinu. Visoka stopa emigracije, osobito mladog visokoobrazovnog stanovništva utjecala je na smanjenje visokoobrazovanih u Hrvatskoj.

Ključne riječi: obrazovna struktura stanovništva, nepismeno stanovništvo, visoko obrazovanje u Hrvatskoj i EU-28, mladi koji prijevremeno napuštaju obrazovanje.

SUMMARY

The doctoral dissertation analysis of changes in the educational structure of the Republic of Croatia compared to other EU member states in the period 2001-2018. The sources of data were censuses, statistical reports, and specially processed data from the Croatian Bureau of Statistics and Eurostat. In the analysis were used demographic statistics method with comparative analysis for the total population and distribution by sex and age.

Education is an important factor in an individual's life, and it has a lasting effect on his or her attitudes and norms, and through it acquires knowledge and competences for the further life. Changes in educational structure also affect other sociological and demographic behaviors. People enter the process of education in pre-schools, or kindergartens that prepare them for primary education, during which basic knowledge is mastered, among other things, this includes writing and reading. Historical and economic factors (especially wars) caused a difficult socio-economic situation in the Croatia, which negatively affected on the Croatian population and their education. A lot of Croatian older people had lower educational opportunities, which resulted in a higher proportion of the illiterate population. The development of primary education and the legal regulation on compulsory primary education has reduced the share of illiterates in Croatia in recent decades and changed the primary level of the educational structure. Despite of it, the illiteracy rate was 1.8 % in 2001 among the population aged 10 and more, with a significantly higher proportion of the female population, and the proportion decreased to 0.8 % in 2011. The decrease of one percentage point was mainly due to biological factors, namely the death of the older female population aged 65 and over, whose share in 2011 was 61.32 %. As younger women had greater educational opportunities, so all younger population had a lower proportion of illiterates. It is very likely that due to the age structure of the illiterate population, the proportion of illiterates will decrease to an insignificant level in 2021 when the next census will be conducted.

Analyzing the population by graduation, it can be seen a positive trend in all levels of education in Croatia. Comparing 2011 with 2001, the proportion of people without school graduation decreased by 7.94 percentage points, while the share of population with completed primary education decreased slightly by 0.46 percentage points. The proportion of population with secondary education increased by 5.56 percentage points, so more than half of Croatia's population (52.63 %) had finished the secondary school. The share of population with tertiary education increased from 11.69 % to 16.39 %.

There is a statistically significant difference in tertiary educated population by age and gender. The population aged 25-34 had the highest share of the tertiary educated people (about 26 %) in 2011, while the older population had a lower proportion of the tertiary educated people. The oldest population aged 70 and more had the lowest share of population with tertiary educated people (11.77 % and less). There were more women aged 20-49, who graduated from tertiary education than men at the same age in 2001, and in 2011 there were more women aged 20-59 who graduated from tertiary education than a men. All younger aged groups had a higher proportion of women graduated from tertiary education while all older aged groups had a higher proportion of men.

The share of population graduated from tertiary education continued to grow until 2017 in the Croatia, and the conclusion is based by analyzing the number of students enrolled and graduated at all levels of tertiary education.

From 2001 to 2017, the proportion of students enrolled in tertiary education increased by 59.89 %. The female population increased 73 %, while the male population increased 46 %, resulting an unequal gender distribution among students enrolled at tertiary education institutions, or a higher proportion of women enrolled, whose share was 56.7 % in 2017.

The share of students graduated from tertiary education was steadily increasing until 2012, when the highest number of graduated students (36 964) was recorded, and since then it has been declining due to emigrations, especially of the young population, from Croatia. Despite of this, in 2017 compared to 2001, the proportion of graduated students increased by 136.99 %. There were more women who graduated from tertiary education in 2001, and by 2017 they had an increase of 152.13 % compared to a lower growth of share among male population of 117.61 %. The share of all women graduated between 2001 and 2017 from tertiary education was 60 %.

The share of students who graduated from tertiary education at private university increased for 8.61 percentage points in 2017 and then it was 10.59 %, compared to 2001, when their share was 1.98 % in relation to public universities. The opening of new private colleges and universities led to an increase in the share of people graduated from tertiary education in 2017 compared to 2001.

The University of the North was established in 2015, and by 2017 the proportion of students who graduated from the University of the North increased to 1.57 %. Although their proportion is not statistically significant, based on the increase of the proportion of students enrolled at

The University of the North, it is estimated that their share will be more significant in the years to come.

There was an unequal increase in the share of students who graduated from university by field of science and by gender in 2017 compared to 2001 in Croatia. There was the largest share of students graduated in the social sciences in 2001, and their share increased by 3.4 percentage points in 2017, making the social sciences the most represented field (42.91 %). In technical sciences, the share decreased by 7.66 percentage points in 2017 and the share of students graduated in technical science also decreased, so it was 26.53 %. The decrease in this field worries the most, because there is deficit of students graduated in that field. They are considered to be key factor in today's technologically advanced society. The proportion of the female population increased significantly in all fields, with a higher proportion of woman than men in all scientific and artistic fields, except in the technical sciences, noting that the proportion of men in this area also decreased. The number of Masters of Specialists, Masters of Science and University Specialists decreased by 19.23 % in 2017 compared to 2001 in Croatia. According to the gender distribution, it is concluded that in the male population was decrease of 40.52 %, while in the female population was an increase of 8. 1 %. Also, there was an unequal increase in the share of Masters of Science and University Specialists by scientific and artistic field, and by gender in 2017 compared to 2001. Increasing fields of science and art were: social sciences (44%) and biomedicine and health (7.48%). Although there was an increase in the share of Masters of Science and University Science in the social sciences, biomedicine and health, the female population increased, while male population decreased.

The number of Doctors of Science increased by 180.78 % in 2017 compared to 2001 in Croatia. According to the gender distribution, the number of women increased by 217.6 % and the number of men by 145.38 %. It was confirmed that there was an unequal increase in the share of doctor of science in the scientific and artistic fields, and by gender in 2017 compared to 2001. The field of biomedicine and health remained the most represented (23.46%) in 2017, but with a reduced share. A significant decrease in the share was in the natural and technical sciences, while there was the increase in the share of the social sciences and humanities.

The implementation of the Bologna Reform in Croatia in 2005 caused changes in tertiary education in order to align with the European Union education system. The changes included the model of a three-part higher education system, which reduced the number of years of studying at all levels of tertiary education. Reducing the number of years of study enables higher

education to be completed more quickly, which is why the Bologna process has increased the share of people with tertiary education, and especially bachelor's students. All students who had graduated from the old program for four years are equated with the current level of Master Degrees, so the share of those increased. Equalization with Masters Degrees enabled more students to enroll and complete their postgraduate doctoral studies. It was concluded that there was a statistically significant increase in the number of women graduated from tertiary education, as women had a higher increase at all three levels of tertiary education: 1. Increase in the number of students who graduated/completed university or professional studies in 2017 compared to 2001 and in the total number of students who graduated/completed university or professional studies from 2001 to 2017; 2. Increase in the number of Masters of Specialists, Masters of Science and University Specialists in 2017 compared to 2001, and in the total number of Masters and Specialists from 2001 to 2017; 3. Increase in the number of Doctors of Science and in the total number of Doctors of Science from 2001 to 2017. After confirming that a greater number of women graduated from tertiary education at all three levels, we can conclude that there was a greater increase in the share of women in tertiary education than men in the Republic of Croatia in 2017 compared to 2001.

The share of early leavers from education and training in the EU-28 decreased by 6.4 percentage points in 2018 to 10.6 %, while the share in Croatia was 3.3 %, so it was the lowest in the ratio to other EU member states, which is cited as one of the advantages of the Croatian education system.

The proportion of people with tertiary education in 2018 increased by 11.3 percentage points in the EU-28 in 2002, when the average share of people with tertiary education was 28.7 %, with a higher proportion of the female population by 4.3 percentage points.

The number and share of people graduated from tertiary education increased by 8.9 percentage points in 2018, but Croatia was ranked lower among EU member states in 2018 than in 2002. There is an even larger gender gap between people with tertiary education in Croatia, because the female population was represented by 14.5 percentage point more than male population.

There is a statistically significant difference between the people who completed tertiary education by different age groups in the EU-28 in 2018. The younger age groups, in Croatia and in other EU-28 Member States, had higher proportions of the population with completed tertiary education than the elderly age groups. In the EU-28 the share of people aged 30-34, who graduated from tertiary education, was 40.7 %. The gender distribution shows that there was a higher proportion of women who completed tertiary education that contributed to a higher

proportion of people with tertiary education in that age group. In Croatia, the proportion of people, who completed tertiary education aged 30-34, was 34.1 %. Also, there was gender difference as the proportion of women in that age group was 45.8 % compared to the share of men of 35.7 %.

There is a statistically significant difference in the tertiary education level by the level of tertiary education in 2017 in EU-28. The share of short-term studies was 10.77 % in EU-28 among tertiary educated population in 2018. Short-term studies are not part of tertiary education in some EU Member States, while in some they are extremely represented. The share of population with short-term studies was insignificant in Croatia in 2017. More than half of the university graduates completed baccalaureate (51.44 %), and the share of population in tertiary education with master's degrees and equivalent was 34.92 %, while the share of Doctors of Science was the lowest (2.87 %). The proportion of the female population was higher than population of men at all levels of tertiary education. The share of bachelor's degrees in Croatia was only slightly higher than the EU-28 average, so more than half of the university graduates (53.58 %) completed the first level of tertiary education. The proportion of people with a master's degree was 9.34 percentage points higher than the EU-28, and it was 44.26 %, while the share of Doctors of Science was slightly lower than the EU-28, amounting to 2.25 %. In Croatia the proportion of women graduated in tertiary education was also higher than population of men at all levels of tertiary education.

The highest share of EU-28 graduated in 2017 in business, administration and law (24.32 %), followed by engineering, manufacturing and construction (14.63 %). While there were three scientific fields represented with less than 4 %. The proportion of men graduated from tertiary education was higher only in the fields of engineering, manufacturing and construction, and information and communication technology. This led to an unequal distribution of the tertiary educated population according to fields and gender. A similar situation was in Croatia.

It can be concluded that share of people graduated from tertiary education increased in Croatia in 2018 and EU-28, but Croatia was ranked lower among EU member states in 2018 than in 2002. The high rate of emigration, especially of the young population, who graduated from tertiary education, caused a decrease in the number of tertiary educated people in Croatia.

Keywords: educational structure of the population, illiterate population, tertiary education in Croatia and the EU-28, early leavers from education and training.

SADRŽAJ

1. UVOD	Error! Bookmark not defined.
1.1. Predmet i cilj rada	Error! Bookmark not defined.
1.2. Problem istraživanja.....	Error! Bookmark not defined.
1.3. Hipoteze	Error! Bookmark not defined.
1.4. Metodologija i plan istraživanja.....	Error! Bookmark not defined.
1.5. Materijal i ispitanici	Error! Bookmark not defined.
2. OBRAZOVANJE.....	Error! Bookmark not defined.
2.1. Nužnost visokog obrazovanja	Error! Bookmark not defined.
2.2. Utjecaj odgoja na obrazovanje.....	Error! Bookmark not defined.
2.3. Povezanost obrazovanja sa statusom i (ne)zaposlenošću	Error! Bookmark not defined.
2.4. Obrazovanje i radno aktivno stanovništvo.....	Error! Bookmark not defined.
3. OBRAZOVNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE	Error! Bookmark not defined.
3.1. Struktura obrazovanja i zakonski okvir	Error! Bookmark not defined.
3.1.1 Zakonski okviri visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.....	Error! Bookmark not defined.
3.1.2 Zakonske promjene u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj	Error! Bookmark not defined.
3.2. Otvaranje Sveučilišta Sjever	Error! Bookmark not defined.
4. PRIVATNO VISOKO OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	Error! Bookmark not defined.
5. OBILJEŽJA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE	Error! Bookmark not defined.
5.1. Dobno-spolna raspodjela stanovništva u Republici Hrvatskoj.....	Error! Bookmark not defined.
6. ANALIZA OBRAZOVNE STRUKTURE STANOVNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	Error! Bookmark not defined.
7. NEPISMENO STANOVNIŠTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ	Error! Bookmark not defined.
7.1. Razvitak osnovnoškolskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.....	Error! Bookmark not defined.
7.2. Nepismeno stanovništvo Republike Hrvatske 2001. godine...	Error! Bookmark not defined.
7.3. Nepismeno stanovništvo Republike Hrvatske 2011. godine...	Error! Bookmark not defined.
7.4. Usporedba nepismenog stanovništva Republike Hrvatske 2001. i 2011. godine	Error! Bookmark not defined.
7.5. Usporedba nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema spolu 2001. i 2011. godine.. ..	Error! Bookmark not defined.
7.6. Analiza udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti 2001. godine	Error! Bookmark not defined.
7.7. Analiza udjela nepismenog stanovništva prema starosti i spolu 2001. godine	Error! Bookmark not defined.

- 7.8. Analiza udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti 2011. godine
Error! Bookmark not defined.
- 7.9. Analiza udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti i spolu 2011. godine.....**Error! Bookmark not defined.**
- 7.10. Usporedba udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti i spolu 2001. i 2011. godine**Error! Bookmark not defined.**
8. **OBRAZOVNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE PREMA ŠKOLSKOJ SPREMI 2001. GODINE****Error! Bookmark not defined.**
 - 8.1. Obrazovna struktura stanovništva prema školskoj spremi 2001. godine.....**Error! Bookmark not defined.**
 - 8.2. Obrazovna struktura stanovništva prema školskoj spremi 2011. godine.....**Error! Bookmark not defined.**
 - 8.3. Usporedba obrazovne strukture stanovništva prema školskoj spremi 2001. i 2011. godine
Error! Bookmark not defined.
9. **VISOKOOBRAZOVANO STANOVNIŠTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ****Error! Bookmark not defined.**
 - 9.1. Visokoobrazovano stanovništvo prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine
Error! Bookmark not defined.
 - 9.2. Visokoobrazovano stanovništvo prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2011. godine..
.....**Error! Bookmark not defined.**
10. **STUDENTI UPISANI NA VISOKA UČILIŠTA U REPUBLICI HRVATSKOJ 2000./2001. I 2016./2017. AK. GODINE**.....**Error! Bookmark not defined.**
11. **STUDENTI DIPLOMIRALI/ZAVRŠILI NA SVEUČILIŠNOM ILI STRUČNOM STUDIJU U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2017. GODINE** ..**Error! Bookmark not defined.**
 - 11.1. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**
12. **STUDENTI KOJI SU DIPLOMIRALI/ZAVRŠILI SVEUČILIŠNI ILI STRUČNI STUDIJ PREMA PRAVNOM STATUSU VISOKIH UČILIŠTA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2017. GODINE****Error! Bookmark not defined.**
 - 12.1. Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima od 2001. godine do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**
 - 12.2. Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na Sveučilištu Sjever od 2014. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**
 - 12.3. Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima od 2001. do 2017. godine**Error! Bookmark not defined.**
13. **STUDENTI DIPLOMIRALI/ZAVRŠILI SVEUČILIŠNI ILI STRUČNI STUDIJ PREMA ZNANSTVENOME I UMJETNIČKOM PODRUČJU U REPUBLICI HRVATSKOJ**..**Error! Bookmark not defined.**
 - 13.1. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenome i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2001. godine**Error! Bookmark not defined.**
 - 13.2. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenome i umjetničkom području 2017. godine**Error! Bookmark not defined.**

14. MAGISTRI SPECIJALISTI, MAGISTRI ZNANOSTI I SVEUČILIŠNI SPECIJALISTI U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2017. GODINEError! Bookmark not defined.

14.1. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti prema znanstvenom i umjetničkom području, te spolu u Republici Hrvatskoj od 2001. do 2017. godine..... **Error! Bookmark not defined.**

14.1.1 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području prirodnih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.2 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području tehničkih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.3 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.4 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničkih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.5 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.6 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.7 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.8 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u interdisciplinarnim područjima prema spolu od 2001. do 2017. godine.....**Error! Bookmark not defined.**

14.1.9 Analiza ukupnog broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenome i umjetničkom području od 2001. do 2017. godine**Error! Bookmark not defined.**

15. DOKTORI ZNANOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2011. GODINE .Error! Bookmark not defined.

15.1. Doktori znanosti od 2001. do 2017. godine**Error! Bookmark not defined.**

15.2. Doktori znanosti prema znanstvenome i umjetničkom području od 2001. do 2017. godine **Error! Bookmark not defined.**

15.2.1 Doktori znanosti u području prirodnih znanostima od 2001. do 2017. godine..... **Error! Bookmark not defined.**

15.2.2 Doktori znanosti u području tehničkih znanosti od 2001. do 2017. godine..... **Error! Bookmark not defined.**

15.2.3 Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva od 2001. do 2017. godine..... **Error! Bookmark not defined.**

15.2.4 Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti od 2001. do 2017. godine..... **Error! Bookmark not defined.**

15.2.5 Doktori znanosti u području društvenih znanosti od 2001. do 2017. godine..... **Error! Bookmark not defined.**

15.2.6 Doktori znanosti u području humanističkih znanosti od 2001. do 2017. godine..... **Error! Bookmark not defined.**

15.2.7 Doktori znanosti u umjetničkom području od 2001. do 2017. godine....**Error! Bookmark not defined.**

- 15.2.8 Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti od 2001. do 2011. godine **Error! Bookmark not defined.**
- 15.2.9 Analiza ukupnog broja doktora znanosti od 2001. do 2017. godine **Error! Bookmark not defined.**
- 16. OBRAZOVANJE U EUROPSKOJ UNIJIError! Bookmark not defined.**
- 17. PRIJEVREMENO NAPUŠTANJE OBRAZOVANJA I OSPOSOBLJAVANJA U EUROPSKOJ UNIJI OD 2002. DO 2018. GODINEError! Bookmark not defined.**
- 17.1. Mlade osobe koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje prema spolu u Europskoj uniji od 2002. do 2018. godine.....Error! Bookmark not defined.**
- 18. SUDJELOVANJE U TERCIJARNOM OBRAZOVANJU U EUROPSKOJ UNIJI.....Error! Bookmark not defined.**
- 18.1. Sudjelovanje u tercijarnom obrazovanju u Europskoj uniji od 2013. do 2017. godine ..Error! Bookmark not defined.**
- 19. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI 2002. GODINE.Error! Bookmark not defined.**
- 20. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI OD 2002. DO 2018. GODINE....Error! Bookmark not defined.**
- 20.1. Visokoobrazovane osobe u Europskoj Uniji prema spolu od 2002. do 2018. godineError! Bookmark not defined.**
- 21. VISOKOOBRAZOVANO STANOVNIŠTVO U ZEMLJAMA ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE 2018. GODINEError! Bookmark not defined.**
- 21.1. Visokoobrazovano stanovništvo u zemljama članicama Europske unije prema spolu 2018. godine.....Error! Bookmark not defined.**
- 22. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI PREMA RAZINI TERCIJARNOG OBRAZOVANJA OD 2013. DO 2017. GODINE.....Error! Bookmark not defined.**
- 23. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI PREMA ZNANSTVENIM PODRUČJIMA I SPOLU U EUROPSKOJ UNIJI 2017. GODINI.....Error! Bookmark not defined.**
- 24. VISOKOOBRAZOVANO STANOVNIŠTVO EUROPSKE UNIJE PREMA STAROSTI 2018. GODINE.....Error! Bookmark not defined.**
- 24.1. Visokoobrazovane osobe u Europskoj uniji prema starosti i spolu 2018. godine.....Error! Bookmark not defined.**
- 25. OBRAZOVANJE ŽENAError! Bookmark not defined.**
- 25.1. Povijest obrazovanja žena i rodna nejednakost.....Error! Bookmark not defined.**
- 25.2. Visokoobrazovane žene i majčinstvo.....Error! Bookmark not defined.**
- 26. TESTIRANJE HIPOTEZAError! Bookmark not defined.**
- 26.1. Testiranje hipoteze 1Error! Bookmark not defined.**
- 26.2. Testiranje hipoteze 2.....Error! Bookmark not defined.**
- 26.3. Testiranje hipoteze 3.....Error! Bookmark not defined.**
- 26.4. Testiranje hipoteze 4.....Error! Bookmark not defined.**
- 26.5. Testiranje hipoteze 5.....Error! Bookmark not defined.**

26.6. Testiranje hipoteze 6	Error! Bookmark not defined.
26.7. Testiranje hipoteze 7	Error! Bookmark not defined.
26.8. Testiranje hipoteze 8	Error! Bookmark not defined.
26.9. Testiranje hipoteze 9	Error! Bookmark not defined.
26.10. Testiranje hipoteze 10	Error! Bookmark not defined.
26.11. Testiranje hipoteze 11	Error! Bookmark not defined.
26.12. Testiranje hipoteze 12	Error! Bookmark not defined.
26.13. Testiranje hipoteze 13	Error! Bookmark not defined.
26.14. Testiranje hipoteze 14	Error! Bookmark not defined.
26.15. Testiranje hipoteze 15	Error! Bookmark not defined.
26.16. Testiranje hipoteze 16	Error! Bookmark not defined.
26.17. Testiranje hipoteze 17	Error! Bookmark not defined.
27. ZAKLJUČAK	Error! Bookmark not defined.
28. POPIS LITERATURE	Error! Bookmark not defined.
29. POPIS TABLICA I GRAFIKONA	Error! Bookmark not defined.
31. ŽIVOTOPIS AUTORICE	Error! Bookmark not defined.

1. UVOD

Uvodni dio sadrži prikaz predmeta i cilja rada, hipoteze istraživanja i korištenu metodologiju te strukturu rada.

1.1. Predmet i cilj rada

Cilj istraživanja je sveobuhvatna analiza obrazovne strukture stanovništva Republike Hrvatske te usporedba s obrazovnom strukturom EU-28 kako bi se moglo procijeniti sadašnje obrazovno stanje u Hrvatskoj te u kojem je odnosu s ostalim članicama EU-a. Dodatno će se analizirati udio nepismenog stanovništva prema spolu i dobi u Hrvatskoj te će se staviti naglasak na promjene u području visokog, tercijarnog obrazovanja (ISCED 5-8), prema starosti i spolu, znanstvenom području te razlike istog unutar EU-28.

1.2. Problem istraživanja

Sagledavanjem obrazovne strukture stanovništva Hrvatske i EU-a uočavaju se pozitivne promjene u udjelu nepismenih i u udjelima u primarnom, sekundarnom i tercijarnom obrazovanju u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Pojedina istraživanja segmentirano su se bavila povezanošću obrazovanja na ostale životne segmente pojedinca koji utječu na kvalitetu života te njegovim daljnjim demografskim kretanjima iz kojih se može zaključiti kako razina obrazovanja utječe na mogućnost zaposlenja. Najviše nezaposlenih osoba je niskokvalificirano, što je jedan od razloga zašto se sve više mladih odlučuje za visoko obrazovanje. Također, dokazano je kako visokoobrazovane žene u Republici Hrvatskoj rađaju prvo dijete u kasnijoj životnoj dobi u odnosu na one koje su manje obrazovane.

Navedena tema znanstveno je relevantna jer ne postoje cjelovite znanstvene studije koje su se detaljno bavile obrazovnom strukturom i uspoređivale Hrvatsku s EU-om u razdoblju od 2001. do 2017., stoga je svrha ovoga rada detaljna analiza obrazovnog sustava koja bi upotpunila dosadašnja istraživanja. Proučavajući razine obrazovanja uočava se potreba za detaljnom analizom obrazovne strukture zbog nastalih promjena u istoj, te utvrđivanja čimbenika koji su uzrokovale promjene kako bi se moglo doći do daljnjih znanstvenih spoznaja i predviđanja u složenim uzročno-posljedičnim vezama u obrazovanju.

1.3. Hipoteze

Hipoteza 1: Veći je udio nepismenih žena nego muškaraca u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 2: U 2011. godini u odnosu na 2001. godinu dolazi do promjene u obrazovnoj strukturi žena, odnosno do manjeg udjela nepismenih žena u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 3: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 4: Postoji statistički značajna razlika u porastu udjela studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 5: Postoji statistički značajni porast u udjelu studenata koji su diplomirali na privatnim visokim učilištima u odnosu na one koji su diplomirali na javnim visokim učilištima u 2017. u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 6: Postoji nejednaki porast u udjelu studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 7: Postoji nejednaki porast u udjelu magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 8: Postoji nejednaki porast u udjelu doktora znanosti prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 9: Postoji statistički značajno više visokoobrazovanog stanovništva u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Pretpostavka je da do ovoga dolazi zbog kraćeg obrazovanja uvođenjem Bolonjskog procesa te otvaranja novih javnih sveučilišta i privatnih viših škola, učilišta, veleučilišta i sveučilišta u Republici Hrvatskoj.

Hipoteza 10: Dolazi do većeg porasta udjela visokoobrazovanih žena u odnosu na muškarce u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Slični trendovi pretpostavljaju se i za EU-28, odnosno:

Hipoteza 11: Smanjuje se udio mladih osoba koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu u EU-28.

Hipoteza 12: Povećava se udio visokoobrazovanog stanovništva u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu u EU-28.

Hipoteza 13: Dolazi do većeg porasta udjela visokoobrazovanih žena u odnosu na muškarce u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu u EU-28.

Hipoteza 14: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu prema razini tercijarnog obrazovanja u 2017. godini u EU-28.

Hipoteza 15: Postoji statistički značajna razlika među visokoobrazovanim stanovništvom prema završenom znanstvenom polju te spolu u 2017. godini u EU-28.

Hipoteza 16: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine u 2018. godini u EU-28.

Hipoteza 17: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom ženskom stanovništvu ovisno o njihovoj dobi u 2018. godini u EU-28.

1.4. Metodologija i plan istraživanja

Tijekom provođenja istraživanja primijenit će se induktivna i deduktivna metoda, deskriptivne metode, metoda klasifikacije, generalizacije te metode analize i sinteze za opisivanje pojedinih pojmova, te komparativne metode za prikaz kretanja i strukture obrazovanja.

Prikupljeni podaci će se statistički obraditi unutar programa SPSS 13 za statističku obradu podataka. Prikazat će se postotci i frekvencije za varijable nepismenosti i razine obrazovanja u Hrvatskoj te ostalih 27 članica EU-a. Izračunat će se t-testovi za proporcije i hi kvadrat testovi. Podaci će se dodatno prikazati grafički.

Prvo će biti analizirana obrazovna struktura stanovništva Republike Hrvatske prema pismenosti, a zatim će uslijedit dodatna analiza nepismenih prema starosti i spolu te usporedba istih od 2001. do 2011. godine prema popisima stanovništva. Metodom apstrakcije bit će izdvojena posebna svojstva i obilježja nepismenog stanovništva te će se ista konkretizirati kako bi se provjerila istinitost zadane hipoteze za nepismenost stanovništva Hrvatske. Podijelivši

obrazovanja na primarno, sekundarno i tercijarno, sagledat će se složenost obrazovne strukture, povezanost sviju razina te će uslijediti analiza obrazovnih razina i promjena koje su nastale u ukupnom udjelu prema starosti i spolu u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu. Staviti će se naglasak na tercijarno obrazovanje te konkretizaciju istoga. Usporedit će se udio visokoobrazovanih na svim razinama prema podacima dobivenima popisima stanovništva u 2001. i 2011. godini, a kako bi se potvrdila istinitost pretpostavljenih hipoteza za razdoblje od 2001. do 2017. godine, koristit će se posebno pripremljeni podaci DZS-a o broju upisanih i diplomiranih/završenih studenata, magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista te doktora znanosti prema spolu, znanstvenom i umjetničkom polju. Budući da ne postoje podaci o udjelu visokoobrazovanog stanovništva u općoj populaciji za 2017. godinu jer će sljedeći popis stanovništva biti 2021. godine, analizirat će se podaci studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij, magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti te doktori znanosti u svim godinama od 2001. do 2017. godine sa svrhom predviđanja kretanja visokoobrazovnog stanovništva. Državni zavod za statistiku od 2012. godine nadalje objavljuje statistička izvješća pod naslovom "Visoko obrazovanje" za svaku akademsku godinu te je većina analiza vezana za visoko obrazovanje u Hrvatskoj izrađena na temelju tih podataka i popisa stanovništva provedenima u 2001. godini i 2011. godini, a budući da podaci za visoko obrazovanje nisu bili obrađeni za godine od zadnjeg popisa do 2012. godine, pa sukladno tome nisu bili niti objavljeni, ni dostupni javnosti, stoga su na autoričin zahtjev DZS-u oni dodatno obrađeni.

Pretpostavlja se da je uvođenje Bolonjskog procesa te otvaranje novih javnih i privatnih visokih učilišta, uzrokovalo statistički značajno povećanje udjela visokoobrazovanog stanovništva. Za ispitivanje postavljenih hipoteza, potrebna je dodatna statistička obrada podataka da bi se utvrdio točan broj studenata koji su diplomirali na privatnim visokim učilištima od 2001. do 2017. godine. Tako će se utvrditi uzročno-posljedična veza uvođenja Bolonjskoga procesa te otvaranja privatnih visokih učilišta s povećanjem udjela stanovništva u tercijarnom obrazovanju. Prema dobivenim rezultatima procijenit će se daljnja demografska kretanja obrazovne strukture u Republici Hrvatskoj.

Nakon ispitivanja postavljenih hipoteza za Republiku Hrvatsku uslijedit će analize obrazovne strukture Europske unije prema prosječnom udjelu EU-28 kako bi se utvrdila opća kretanja unutar obrazovne strukture, a zatim odstupanja unutar pojedinačnih zemalja članica Unije s napomenom kako će nakon svake analize obrazovanja u EU-28 uslijediti usporedba s Hrvatskom te komparacija Hrvatske s ostalim članicama Europske unije. Staviti će se naglasak

na analizu dviju krajnjih segmenata u obrazovnoj strukturi Europske unije. Prvo će se analizirati udio mladih osoba koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje u Europskoj uniji od 2002. do 2018. godine, a zatim analiza prosječnog udjela visokoobrazovanih prema starosti, spolu, znanstvenom području i razini tercijarnog obrazovanja kao i usporedba odstupanja unutar zemalja članica EU-28 s naglaskom na usporedbu Hrvatske s ostalim članicama Europske unije.

U zadnjem dijelu obrade i analize podataka usporedit će se razlike u Hrvatskoj i ostalim zemljama članicama EU-28 u udjelu visokoobrazovanog stanovništva te visokoobrazovanih žena kako bi se utvrdilo koje zemlje su bliske Hrvatskoj po spomenutim varijablama.

1.5. Materijal i ispitanici

Istraživanje obuhvaća svo stanovništvo Republike Hrvatske i stanovništvo ostalih članica EU-a. Rad će biti izrađen na temelju primarnih i sekundarnih publikacija, knjiga i časopisa te Internetskih stranica. Dio potrebnog materijala za provođenje istraživanja obrazovne strukture stanovništva u Republici Hrvatskoj i EU-a prikupit će se korištenjem Internetske stranice Eurostata (<http://ec.europa.eu/eurostat>) i baze podataka Državnog zavoda za statistiku (<https://www.dzs.hr/>). Na spomenutim poveznicama moguće je pristupiti podacima o nepismenosti, obrazovnoj strukturi i ostalim relevantnim pokazateljima za sve članice EU-a. Podaci su, također, grupirani prema spolu i dobi stanovnika što će omogućiti detaljniju analizu. Na temelju Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja (ISCED 2011), koja se primjenjuje u statistici diljem svijeta, postavljen je okvir za klasifikaciju obrazovnih aktivnosti i tako će podaci moći biti analizirani i uspoređivani sa svim članicama Europske unije.

***DODATNA OBJAŠNJENJA:**

U mnogim razvijenim državama EU-a pitanje o pismenosti se ne postavlja već desetljećima, stoga će se u radu analizirati stanovništvo Republike Hrvatske prema pismenosti, a zbog spomenutih razloga ne će se baviti nepismenošću u ostalim članicama Europske unije.

Budući da se obrazovni sustavi značajno razlikuju među državama, UNESCO je uveo Međunarodnu standardnu klasifikaciju obrazovanja - ISCED (The International Standard Classification of Education) koja se od 1997. godine koristi u međunarodnoj statistici

obrazovanja i omogućuje razumljivost i usporedivost podataka u obrazovanju na međunarodnoj razini. Godine 2011. počinje se koristiti ISCED 2011 koji se razlikuje od ISCED 1997 jer obrazovanje dijeli na osam razina (od ISCED 0 do ISCED 8), a ne više na sedam.

Obrazovni sustav Republike Hrvatske uključuje predškolsko (NSKO 0), osnovno (NSKO 1 i 2), srednje (NSKO 3) i visoko (NSKO 5 i 6) obrazovanje. Osnovno i srednje obrazovanje organizirano je kao redovito obrazovanje i posebno obrazovanje koje uključuje obrazovanje djece i mladeži s teškoćama u razvoju, obrazovanje odraslih i osnovno umjetničko obrazovanje koje priprema djecu za nastavak školovanja u srednjim umjetničkim školama. NSKO - Nacionalna standardna klasifikacija obrazovanja koristi se u statistici obrazovanja na nacionalnoj razini i potpuno je usporediva s međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja ISCED 97.

U obrazovnom sustavu Republike Hrvatske razine obrazovanja su:

NSKO 0 - predškolsko obrazovanje, odgovara ISCED-u.

NSKO 1 - niže osnovno obrazovanje (prve četiri godine osnovnog obrazovanja), odgovara ISCED-u 1.

NSKO 2 - više osnovno obrazovanje (završne četiri godine osnovnog obrazovanja), odgovara ISCED-u 2.

NSKO 3 - srednje obrazovanje, odgovara ISCED-u 3.

NSKO 5 – tercijarno obrazovanje odnosno više, visoko i poslijediplomsko obrazovanje (magisterij), odgovara ISCED-u 5.

NSKO 5.1. - visoko i poslijediplomsko obrazovanje (magisterij), odgovara ISCED-u 5A.

NSKO 5.2. - više obrazovanje i stručni studij, odgovara ISCED-u 5B.

NSKO 6 - doktorat znanosti, odgovara ISCED-u 6.

Pokazatelji "8+1 mjere kvalitete života" su: materijalni uvjeti života, proizvodna ili glavna djelatnost, zdravlje, obrazovanje, slobodno vrijeme i društvene interakcije, ekonomska sigurnost, upravljanje i temeljna prava, životno okruženje i ukupni doživljaj života.

2. OBRAZOVANJE

Obrazovna struktura pokazatelj je obrazovno-kulturnog stupnja koje je dostiglo stanovništvo neke zemlje, stoga je važno pratiti njeno kretanje. Obrazovna struktura je termin koji se odnosi na prikaz obrazovanih, odnosno školovanih osoba na određenom prostoru, a stanovništvo je naziv za ljudsku populaciju na određenoj geografskoj jedinici.

Dosadašnja istraživanja su, prilikom izračunavanja indeksa kvalitete života, uzimala tradicionalne pokazatelje, poput ekonomskih pokazatelja (BDP) i pokazatelja društvenog razvitka, dok novija istraživanja Eurostata koriste mjeru pod nazivom "8+1 mjera kvalitete života". Navedena mjera obuhvaća i obrazovanje jer je ono formalni proces pomoću kojeg društvo kroz škole, fakultete i sveučilišta, te druge obrazovne institucije prenosi svoju kulturnu baštinu i njeno sveukupno znanje, vrijednosti i vještine na sljedeću generaciju. Obrazovanje se smatra temeljem ljudskog razvoja i glavnim pokretačem u društvu. Budući da nedostatak vještina i kompetencija, koje se ponajviše stječu obrazovanjem, povećava rizik od socijalne isključenosti i siromaštva, ne čudi činjenica što se obrazovanje uzima kao jedan od pokazatelja kvalitete života.

Obrazovanje ima važnu ulogu, kako u životu pojedinca, tako i cijele zajednice kojoj on pripada. Haralambos i Holborn (2002) dokazuju da obrazovanje ima utjecaj na sve životne segmente, a namjerno ili nenamjerno, utječe i na stvaranje uvjerenja i moralnih vrijednosti. Stoga, promjene u obrazovnoj strukturi utječu i na druga sociološka i demografska ponašanja.

2.1. Nužnost visokog obrazovanja

Prema Ilišin i Radinu (2002) mladi se kao društvena grupa konstruiraju tek u industrijsko doba koji je, između ostalog, obilježilo potrebe za kvalificiranom radnom snagom i omasovljenje obrazovanja. Prelazak u tzv. svijet odraslih sve je složeniji jer institucionalizirano obrazovanje traje sve dulje, suvremene tehnologijske promjene traže sve fleksibilniju i kvalificiraniju radnu snagu, a gospodarska kretanja ciklički uzrokuju porast nezaposlenosti koja, prije svega, pogađa mlade. Rezultat toga je usporen ulazak u "svijet rada" i općenito sporije socioekonomsko osamostaljenje zbog čega se mlade prisilno zadržava u ovisnom položaju. Ističe se problem da mladi, iako nakon stjecanja punoljetnosti, načelno imaju sva građanska prava, oni bivaju potiskivani od mogućnosti odlučivanja. Današnje mlade generacije u tranzicijskim zemljama ne mogu i ne žele naslijediti društvenu ostavštinu svojih roditelja i nužno su upućene na radikalne društvene promjene. Zbog navedenog, oni se suočavaju s novim i većim rizicima s kojima se prijašnje generacije nisu susretali, no njima su istovremeno otvorene nove i veće perspektive.

Promjenom tržišta rada, povećala se kompleksnost poslova koje zahtijevaju višu razinu znanja, odnosno završeno tercijarno obrazovanje. U želji da si osiguraju siguran posao, veći je broj mladog stanovništva koje upisuje tercijarno obrazovanje, čime se i povećava udio stanovništva koje završava neku od razina tercijarnog obrazovanja.

2.2. Utjecaj odgoja na obrazovanje

Istraživanje koje je proveo EUROSTUDENT V za Hrvatsku u 2014. godini (2016) pokazuje da je izgled za pristup visokom obrazovanju povoljniji za osobe koje dolaze iz obrazovanih obitelji. Ukupno 46 % studenata dolazi iz obitelji gdje je barem jedan roditelj visokoobrazovan, 56 % iz obitelji gdje barem jedan roditelj ima završenu srednju školu, a tek 3 % iz obitelji gdje je najveći stupanj obrazovanja roditelja osnovna škola. Nadalje, isto istraživanje pokazuje da 54 % preddiplomaca namjerava nastaviti studij na diplomskoj razini, a da u manjoj mjeri to namjeravaju učiniti studenti stručnih studija, njih 37 % i izvanredni studenti 38 %. Udio studenata visokoobrazovanih roditelja koji namjeravaju nastaviti studij na diplomskoj razini iznosi 60 %, nasuprot 51 % onih čiji roditelji imaju završenu srednju školu te samo 27 % onih čiji su roditelji završili najviše osnovnu školu. Navedeno istraživanje potvrđuje ustaljeno mišljenje da visokoobrazovani roditelji utječu svojim stavovima i odgojem na djecu te da ih

potiču na visoko obrazovanje, što rezultira većim izgledom za visoko obrazovanje i kasniji nastavak studija na diplomskoj razini. Prethodnim analizama potvrđeno je statistički značajno povećanje udjela visokoobrazovanog stanovništva u svim zemljama članicama Europske unije. Zato je vrlo vjerojatno da će udio visokoobrazovanog stanovništva nastaviti s porastom jer će u budućnosti veći udio visokoobrazovanog stanovništva postati roditeljima koji će odgojem i stavovima utjecati na svoju djecu i poticati ih na visoko obrazovanje. Time će se generacijski nastaviti s povećanje visokoobrazovanog stanovništva. Dakako, time se ne isključuje vjerojatnost da djeca niže obrazovanih roditelja ne će završiti tercijarno obrazovanje. Kada bi na razinu obrazovanja utjecali smo roditelji, udio visokoobrazovanih se ne bi značajno mijenjao. Znači, motivi i poticaji koji utječu na pojedinčevu odluku o visoko obrazovanju nisu isključivo povezani s odgojem, već postoji cijeli niz socio-psiholoških faktora.

2.3. Povezanost obrazovanja sa statusom i (ne)zaposlenošću

Prema Baranović (2002) uska je povezanost škole i zanimanja, odnosno stjecanja budućeg društvenog statusa preko obrazovanja za određeno zanimanje. Školsko obrazovanje predstavlja vrijednost u društvu i pojedinci ga percipiraju kao takvo. Ističe se da danas, ne samo osnovno, nego i srednje obrazovanje postaje univerzalno, a visoko obrazovanje masovno, zbog čega mladi sve više vremena provode u školi i tako obrazovanje postaje sve značajnija odrednica njihovog života. Prema provedenom anketnom istraživanju u kojem se ispitalo kako mladi u Hrvatskoj vrednuju značaj obrazovanja za rješavanje njihovih životnih problema, naročito kad je riječ o doprinosu obrazovanja njihovom individualnom razvoju kao pojedinca, dokazalo se da je više od polovice mladih procijenilo kako obrazovanje ima veliku ulogu u stjecanju novih znanja i razvijanju sposobnosti pojedinca, a više od jedne trećine ispitanika doživljava obrazovanje kao sredstvo za postizanje boljeg materijalnog standarda, odnosno čak 40 % mladih smatra da zahvaljujući obrazovanju može riješiti životne probleme općenito jer je ono jedan od glavnih preduvjeta za dobivanje bolje plaćenog posla. Interesantno je da tek jedna četvrtina ispitanika smatra da obrazovanje omogućuje ugledan društveni položaj i prestiž. Uočeno je da su mladi nehomogeni u pogledu funkcije obrazovanja kao sredstva stjecanja uglednog ekonomskog i društvenog statusa jer, najmlađi ispitanici, odnosno učenici sa završenom osnovnom školom, češće percipiraju obrazovanje kao sredstvo stjecanja uglednog ekonomskog i društvenog položaja, za razliku od zaposlenih ispitanika starije dobi (25 do 29 godina), koji su završili višu školu ili fakultet, koji su urbanog rezidencijskog statusa i žive u razvijenim područjima Hrvatske. S druge strane isto je istraživanje pokazalo da 55 % mladih

smatra da im obrazovanje neće omogućiti posao za koji su se obrazovali, te gotovo polovica ispitanika smatra da u društvu bolje uspijevaju oni koji su snalažljiviji, podobni ili bogati. Također, nešto manje od polovice ispitanika smatra da obrazovanje nije dovoljno cijenjeno u društvu, odnosno da je obrazovanje društveno podcijenjeno, jer visokoobrazovani često manje zarađuju od manje obrazovanih. Istraživanjem se zaključuje da mladi cijene obrazovanje, no istovremeno su svjesni ograničenih dometa utjecaja školskog obrazovanja u hrvatskom društvu.

Vican (2013) pokazuje izravni utjecaj obrazovnog postignuća s nezaposlenošću, što je najevidentniji pokazatelj povezanosti obrazovanja i potreba tržišta rada. Od 2007. do 2012. godine ukupan broj nezaposlenih je u Hrvatskoj trajno rastao. Ponajviše je porastao broj nezaposlenih koji su bez škole ili nezavršene osnovne škole, a značajan je i udio onih sa završenom srednjom školom. Istovremeno se povećava broj nezaposlenih prvostupnika. Najveći broj zaposlenih osoba u javnim i privatnim djelatnostima u Hrvatskoj su osobe srednjoškolske kvalifikacije te oni čine najveći broj nezaposlenih osoba. Nadalje, smatra se da aktivno stanovništvo u Hrvatskoj čine pretežito osobe srednjoškolskog obrazovanja, odnosno zaposlene i nezaposlene osobe nesveučilišne razine.

2.4. Obrazovanje i radno aktivno stanovništvo

Pokos i Peračković (2016) analizirali su promjene u strukturi radno aktivnog stanovništva Hrvatske od 1971. do 2011. godine, a Peračković (2010) se bavio pitanjem ima li hrvatsko društvo po svojoj socijalno profesionalnoj strukturi većinu obilježja postindustrijske podjele rada i postaje li kroz proces tercijarizacije društvo usluga. Spoznaje tijekom kojih se došlo u tima analizama, važne su jer daju glavne socijalno-demografske odrednice razdoblja od 1971. do 2011. godine, a neki od tih procesa događaju se i danas u 2019. godini. Suvremeni model tercijarizacije prikazao je Castells (2002) svojim istraživanjem u skupini zemalja G7, a Peračković (2010) ističe da su strukturalne promjene u Hrvatskoj i razvojne performanse, koje uključuju visoku nezaposlenost, bitno različite od procesa tercijarizacije u tim zemljama. Na temelju rezultata demografskih istraživanja, koja su provedena do 1990-ih, zaključuje se da je proces industrijalizacije dovršen još u socijalizmu. Uslužni sektor je već tada rastao i postao vodeći u trosektornoj podjeli. Smatra se da je razdoblje 1990-ih bilo tranzicijsko razdoblje te je sektor usluga od tada nastavio svoj rast zbog utjecaja tehnološke modernizacije i procesa privatizacije. Analizirajući razdoblje od 1971. do 2001. godine, nameće se zaključak da je udio aktivnog stanovništva u strukturi ukupnog stanovništva ostao gotovo nepromijenjen.

Usporedba prema spolu pokazuje da je 1971. godine bilo 22,8 % više aktivnih muškaraca, u odnosu na žene te da se ta razlika smanjila na 13,1 % u 2001. godini kada je bilo 50,8 % aktivnih muškaraca i 37,7 % žena. Budući da veći dio stanovnika Hrvatske čini neaktivno stanovništvo, koje uključuje osobe s osobnim prihodima i uzdržavano stanovništvo, a čiji udio je u 2001. godini iznosio 56 %, potrebno je naglasiti promjene koje su se dogodile u toj strukturi. Udio istih nije se mijenjao od 1971. godine, već su se najveće promjene dogodile u pod-kategorijama, odnosno rastao je udio osoba s osobnim prihodima, osobito ženskog stanovništva i smanjuje se udio uzdržavanog stanovništva. Uočavaju se dva osnovna nedostatka proučavanja i definiranja nekoga društva samo prema socio-profesionalnoj strukturi jer takva istraživanja obuhvaćaju samo udio radno aktivnih od sveukupnog stanovništva, a kao što je prethodno navedeno, ono obuhvaća manje od polovice pripadnika hrvatskoga društva. Drugi nedostatak je što socio-profesionalnu strukturu možemo definirati kao prevladavajuće 'mušku strukturu', što je posljedica još uvijek dominantnog tradicijskog vrijednosnog obrasca o muškarcu kao hranitelju obitelji, odnosno rodne nejednakosti na tržištu rada. Stoga, takva istraživanja obuhvaćaju samo dio stanovništva, koje čine radnu snagu, dok su svi stanovnici potrošači, što je ključno kada se govori o potrošačkim obilježjima društva usluga.

Usporednom analizom strukture stanovništva prema obilježju školske spremne od 1971. godine do 2001. godine po kategorijama dolazi do smanjenja broja stanovnika bez ikakve škole, osobito smanjenja udjela neobrazovanog ženskog stanovništva, no još uvijek je veći udio žena bez škole u odnosu na muškarce. U navedenom razdoblju najviše se povećava udio stanovnika sa završenom srednjom školom s 20,4 % u 1971. godini na 47,1 % u 2001. godini. Više i visoko obrazovanje je ukupnoj strukturi poraslo s 3,6 % u 1971. na 11,9 % u 2001. godinu, a na promjene u obrazovnoj strukturi stanovništva Hrvatske utjecao je tehnički razvoj kao ekonomski imperativ, političke odluke, produljenje školovanja te promjene u prirodnom kretanju stanovništva. Mortalitet starijih stanovnika, tijekom promatrana tri desetljeća, koji su većinom u prošlosti imali samo završene niže razrede osnovne škole, utjecao je na smanjenje udjela niže obrazovanih.

Ekonomsku strukturu stanovništva dijelimo na gospodarske sektore, odnosno na primarni, sekundarni i tercijarni. U razdoblju od 1971. do 2001. godine uočen je značajan pad udjela primarnog sektora s 41,6 % u 1971. godine na 14 % 2001. godine, a najveće promjene su se dogodile između 1971. i 1981. godine, kada se najviše smanjio i udio ženskog stanovništva u istom sektoru. U sekundarnom sektoru, koji je 1971. godine obuhvaćao 30,1 % aktivnog stanovništva Hrvatske, dolazi do porasta na 37,4 % u 1981. godini, a 1991. godine se smanjuje

na 32,6 %. U tranzicijskom razdoblju do 2001. godine sekundarni sektor pada na 27 %. U prvih deset godina udio ženskog stanovništva raste, no do kraja promatranog razdoblja, udio žena se smanjuje. Na temelju ovih rezultata Peračković zaključuje da je proces industrijalizacije dostignuo svoj vrhunac do početka 1980-ih te da od tada zapravo započinje deindustrijalizacija koja traje do danas. Novi čimbenici koji ubrzavaju taj proces od 1990-ih su: privatizacija društvenog sektora proizvodnje, agresija na Hrvatsku, informatizacija i globalizacija tržišta. Do procesa tercijarizacije dolazi jer je sve veća potražnja za postojećim uslužnim djelatnostima te nastajanje novih usluga. Rast u tom sektoru je kontinuiran i podjednak te ubraja polovicu radno aktivnog stanovništva koje se nalazi u tercijarnom sektoru. U ovom sektoru najizrazitiji je porast udjela žena, kojih je 1971. bilo 26,9 %, a 2001. njihov udio je iznosio 67,3 %, odnosno većina radno aktivnih žena je bila u tercijarnom sektoru. Od 1980-ih počelo je smanjenje sekundarnog sektora, a započeo je rast tercijarnog sektora te se zaključuje kako su tercijarizacija i deindustrijalizacija dva istodobna i povezana procesa koji istovremeno označavaju prijelaz radne snage iz sekundarnog u tercijarni sektor i da je proces tercijarizacije kontinuiran, ali na njega su u različitim razdobljima utjecali različiti čimbenici.

Tercijarno obrazovanje ima značajnu ulogu u društvu jer zahvaljujući njemu dolazi do inovacija i povećanog ekonomskog razvitka. Budući da napredak EU-a i Hrvatske ovise o tercijarno obrazovanom stanovništvu koje razvija inovativne proizvode i procese, u ovom radu stavit će se naglasak na promjene u tercijarnom obrazovanju u EU-28.

3. OBRAZOVNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

„Hrvatskim sustavom odgoja i obrazovanja na središnjoj razini upravlja Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) te nacionalna tijela koja su uključena u reguliranje, razvoj i kontrolu kvalitete odgojno-obrazovnog sektora, a to su: Agencija za odgoj i obrazovanje, Agencija za strukovno obrazovanje, Agencija za znanost i visoko obrazovanje, Agencija za mobilnost i programe EU i Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja."

3.1. Struktura obrazovanja i zakonski okvir

Primarno obrazovanje započinje u šestoj godini i sastoji se od osmogodišnjeg pohađanja nastave. Osnovno obrazovanje započinje upisom u prvi razred te je obvezno za svu djecu u dobi od šeste do petnaeste godine života što je određeno zakonom: „ Sukladno članku 66. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br.: 56/1990, 135/1997, 8/1998 - pročišćeni tekst, 113/2000, 124/2000 - pročišćeni tekst, 28/2001, 41/2001- pročišćeni tekst, 55/2001 -ispr., 76/2010, 85/2010-pročišćeni tekst) obvezno je obrazovanje u Republici Hrvatskoj besplatno. Djelatnost osnovnog obrazovanja uređena je Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (»Narodne novine« br. 87/2008, 86/2009, 92/2010, ispr. -105/2010, 90/2011, 16/2012, 86/2012 - pročišćeni tekst i 94/2013, 152/2014)." Iako više sekundarno obrazovanje nije obvezno, gotovo svi učenici se upisuju ili u opće ili u strukovne srednjoškolske programe. Postoje različiti programi srednjoškolskog obrazovanja, a ona su: gimnazijski, strukovni i umjetnički koji mogu trajati od jedne do pet godina. Tercijarno ili visoko obrazovanje započinje nakon završetka sekundarnog obrazovanja. Visoko obrazovanje izvodi se na sveučilištima, od kojih su većina javna, no u porastu je i broj privatnih visokih učilišta, no o tome će biti govora u narednim poglavljima. Najveći dio sredstava za financiranje javnog visokog obrazovanja osigurava država, dok privatno visoko obrazovanje financiraju studenti u obliku školarina. Visoko obrazovanje odvija se u trima razinama (prvostupnik ili baccalaureus, magistar struke i doktorat), a izvodi se kroz sveučilišne ili stručne programe.

3.1.1 Zakonski okviri visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj

"Javna visoka učilišta osniva Republika Hrvatska, sveučilišta zakonom, a veleučilišta i visoke škole uredbama. Osnivačka prava nad javnim visokim učilištima obnašaju Vlada Republike Hrvatske ili Ministarstvo. Privatna visoka učilišta osnivaju se odlukom osnivača sukladno odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Upis na bilo koji studij obavlja se na temelju javnog natječaja, pri čemu se jamči ravnopravnost svih pristupnika bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje, društveni položaj, invalidnost, seksualnu orijentaciju i dob. Javna visoka učilišta financiraju se iz državnog proračuna iz kojega se mogu financirati i privatna visoka učilišta, pod uvjetom da obavljaju djelatnost u kojoj društvene potrebe nadilaze raspoložive mogućnosti javnih visokih učilišta ili je njihova djelatnost od posebnoga državnog interesa, pri čemu ispunjavaju zakonske uvjete." (Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, 2003.)

Visoko obrazovanje u Republici Hrvatskoj podijeljeno je na tri razine. Nakon prve razine stječe se naziv prvostupnika, a nakon druge razine magistar struke te posljednja, najviša razina, je doktor znanosti. Osoba stječe akademski naziv prvostupnik (baccalaureus), odnosno prvostupnica, uz naznaku struke „završetkom preddiplomskog sveučilišnog studija koji u pravilu traje tri do četiri godine, čijim završetkom se stječe od 180 do 240 bodova u skladu s europskim sustavom prijenosa bodova (ECTS bodova) osoba stječe akademski naziv magistar, odnosno magistra uz naznaku struke „završetkom preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija u trajanju od tri godine i zatim dvije godine, ili ukoliko se radi o integriranom preddiplomskom studiju, tada on traje pet godina, i diplomskog sveučilišnog studija, čijim završetkom se stječe najmanje 300 ECTS bodova“. Osoba stječe akademski naziv sveučilišni specijalist, odnosno sveučilišna specijalistica uz naznaku struke sukladno nazivu studijskog programa „završetkom poslijediplomskog specijalističkog studija u trajanju od jedne do dvije godine, čijim završetkom se u pravilu stječe 60 do 120 ECTS bodova“. Akademski stupanj magistra znanosti „zadržavaju sve osobe koje su završile sveučilišni poslijediplomski znanstveni studij kojim se stječe akademski stupanj magistra znanosti prema propisima koji su bili na snazi prije stupanja na snagu Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju“ (Narodne novine, br. 123/03). Osoba stječe akademski stupanj doktora znanosti ili umjetnosti i uz naznaku znanstvenog odnosno umjetničkog polja i grane, sukladno propisu kojim se uređuju znanstvena i umjetnička područja, polja i grane, završetkom poslijediplomskog sveučilišnog studija koji traje u pravilu tri godine i čijim se završetkom stječe u pravilu 180 ECTS.

U 2007. godini donesen je Zakon o akademskim i stečenim zvanjima i akademskom stupnju te su njime osobe koje su završile stručni dodiplomski studij, u trajanju od najmanje četiri godine, stekle visoku stručnu spremu, izjednačene sa stručnim nazivom specijalista uz naznaku struke, a nekadašnji diplomski studij izjednačen je s magistrom struke. Navedene promjene su važne jer zbog izjednačavanja starih diploma prema novom Zakonu dolazi do značajnih promjena u udjelu visokoobrazovanih u Hrvatskoj.

Prema Pregledniku studijskih programa Agencije za znanost i visoko obrazovanje, postoji 512 studijskih programa prve razine, a većinu čine društvene i tehničke znanosti EURYDICE (2018).

3.1.2 Zakonske promjene u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je provela reformu visokog obrazovanja poznatu kao Bolonjski proces stvarajući, s još 28 europskih zemalja, Europski prostor visokog obrazovanja. Prema zahtjevima Bolonjskoga procesa u Hrvatskoj su od 2005. godine usklađeni svi studijski programi i svi studenti koji u Republici Hrvatskoj završavaju bolonjske studije dobivaju ECTS bodove koji predstavljaju sustav prikupljanja i prenošenja bodova, temeljeni su na procesu i ishodu učenja.

Središnji državni portal (2019) navodi kako provođenjem Bolonjskog procesa započinju mnogobrojne promjene u visokom obrazovanju. Jedna od najvećih promjena uključuje uvođenje tzv. trodijelni sustav u visokom obrazovanju kako bi sustavi bili usporedivi i imali kompatibilne razine u visokom obrazovanju s ostalim članicama EU-a.

Nakon provedbe Bolonjske reforme, visoko obrazovanje u Hrvatskoj provodi se kroz sveučilišne i stručne studije. Sveučilišni studij uglavnom se izvodi na sveučilištima i studente se osposobljava za obavljanje poslova u znanosti o visokom obrazovanju u trajanju od tri godine, dok se stručni studiji većinom izvode na veleučilištima, visokim školama i obično traju 3 godine, no može dulje i kraće, te se studentima pruža primjerena razina znanja i vještina koje omogućavaju obavljanje stručnih zanimanja. Završetkom sveučilišnog ili stručnog studija u trajanju od 3 ili 4 godine stječe se akademski stupanj prvostupnika ili baccalaureusa, a bakalaureat bi odgovarao diplomi prema starom sustavu studiranja. Nakon stjecanja stupnja prvostupnika, slijedi akademski stupanj magistra struke te zatim doktorat.

U izvješću Bolonjskog procesa, Informacije za gospodarstvo (2008), navodi se kako je jedan od glavnih ciljeva, osim usporedivosti i kompatibilnosti razina u visokom obrazovanju,

povećati postotak populacije sa završenom višom ili visokom školom. Smatralo se da bi se uvođenjem međurazine ili međustupnja na petogodišnjem putu tercijarnog obrazovanja, omogućilo stjecanje kvalifikacija većem broju studenata koji su u starom sustavu, prije Bolonjske reforme, ostali bez diploma jer je hrvatskom prosječnom studentu trebalo barem 6 do 7 godina studiranja s planom i programom predviđenih 4 do 5 godina. K tome je potrebno nadodati činjenicu da je tek svaki treći upisani student ujedno i diplomirao, a bila je tipična situacija u Hrvatskoj da student uspije doći do sredine studija i odustane od studiranja. Tako je student ostao bez nekoliko godina financijskog i intelektualnog ulaganja, a kao kvalifikacija za zapošljavanje imao je samo srednjoškolsku svjedodžbu.

Važno mjesto u visokom obrazovanju zauzimao je magistarski znanstveni studij, odnosno stupanj magistra znanosti do kojeg se dolazilo tako što je student stekavši diplomu na nekom od znanstvenih područja, poput diplomiranog inženjera, profesora ili sl., mogao upisati magisterij najčešće u trajanju od dvije godine. Nakon pohađanja nastave, polaganja ispita i izrade magistarskog znanstvenog rada dobila se titula magistra znanosti. Istovremeno titula magistra znanosti u EU-u nije postojala, već magistar struke. Budući da je u Hrvatskoj stjecanje magisterija bio preduvjet za sjecanje doktorata, stoga je za doktorat bilo potrebno dvije do tri godine više nego što je bilo potrebno u većini zapadnoeuropskih zemalja.

Dodatni problemi s kojima je bio suočen hrvatski obrazovni sustav je kako jednostavno prepoznati, vrednovati i priznati inozemne kvalifikacije, te kako prepoznati i priznati hrvatske kvalifikacije u inozemstvu jer su često kvalifikacije stečene u Hrvatskoj priznate nižima u inozemstvu, a inozemne kvalifikacije vrednovane i priznate kao više kvalifikacije u odnosu od onih kvalifikacija stečenih u hrvatskom obrazovnom sustavu. Zbog navedenoga, bila je otežana mobilnost hrvatske radne snage u inozemstvo. Kao što se navodi u izvješću Bolonjskog procesa (2008) navedenim problemima nije bila suočena samo Hrvatska, već mnogobrojne europske zemlje zbog čega je i započela ideja o pokretanju reforme visokog obrazovanja, odnosno provedbe bolonjske reforme s ciljem ujednačavanja visokoobrazovnog sustava.

Starim sustavom obrazovanja Hrvatska je bila na dnu europske ljestvice kada je u pitanju postotak populacije sa završenom višom ili visokom školom zbog prethodno navedenih razloga, a nedvojbeno je da se stanje u hrvatskom visokom obrazovanju značajno promijenilo nakon uvođenja Bolonjskoga procesa te da je on utjecao, uz ostale čimbenike, na pozitivne promjene u obrazovnoj strukturi stanovništva Republike Hrvatske iz čega i proizlazi pretpostavka da

postoji statistički značajno više stanovnika koji su visokoobrazovani u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu.

3.2. Otvaranje Sveučilišta Sjever

U ovom radu stavljen je naglasak na promjene u visokom obrazovanju od 2001. do 2017. godine. U tom razdoblju dolazi do otvaranja novog javnog sveučilišta, a otvaranje istog smatra se važnim čimbenikom koji je utjecao na pozitivne promjene u visokom obrazovanju.

U Republici Hrvatskoj djeluje osam sveučilišta, a ona su: Sveučilište u Zagrebu, Sveučilište u Zadru, Sveučilište u Splitu, Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Dubrovniku, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Sveučilište Sjever u Varaždinu.

Od 2015. godine započinje s radom Sveučilište Sjever koje je osmo javno sveučilište u Hrvatskoj. Sveučilište Sjever izvodi nastavu u 26 studijskih programa iz tehničkog, biomedicinskog, društvenog i umjetničkog područja, od čega 12 studija na preddiplomskoj razini (Elektrotehnika, Proizvodno strojarstvo, Multimedija, Oblikovanje i primjena, Tehnička i gospodarska logistika, Graditeljstvo s dva usmjerenja: Visokogradnja i Niskogradnja, Sestrinstvo, Mehatronika, Fizioterapija, Novinarstvo, Medijski dizajn, Poslovanje i menadžment, Prehrambena tehnologija), zatim 11 studija na diplomskoj razini (Odnosi s javnošću, Poslovna ekonomija s dva usmjerenja: Međunarodna trgovina, Turizam, Novinarstvo, Medijski dizajn, Ambalaža, Održiva mobilnost i logistika, Multimedija, Strojstvo, Graditeljstvo, Sestrinstvo- menadžment u sestrinstvu), te poslijediplomski sveučilišni doktorski studij (Sveučilište Sjever samostalno provodi poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij "Mediji i komunikacija"; U suradnji sa Sveučilištem u Rijeci izvodi se sveučilišni poslijediplomski doktorski studij "Mediji i izdavaštvo"; U suradnji s administrativnim i organizacijskim partnerom Veleučilištem Burgenland (Fachhochschule Burgenland = University Burgenland of Applied Sciences Burgenland (UAS), Eisenstadt, Austria; Sveučilište Sjever provodi sveučilišni poslijediplomski međunarodni (združeni) doktorski studij „Međunarodni ekonomski odnosi i menadžment“) Otvaranjem Sveučilišta Sjever, kako oni sami ističu, ostvario se niz novih mogućnosti za razvoj Sveučilišta, gradova koji su ga pokrenuli, ali i regije u cjelini.

Sveučilište Sjever službeno postaje sveučilištem u 2015. godini, no počeci razvoja i projekata uspostave i izgradnje Sveučilišta u sjeverozapadnoj Hrvatskoj započeli su još 2002. godine kada je osnovana ustanova pod nazivom : "Visoka elektrotehnička škola" s tada jednim studijskim programom: „Elektrotehnika" i dva usmjerenja: "Automatizacija" i "Biomedicinska elektronika" sa sjedištem u Varaždinu. Tijekom 2003. i 2004. godine razvijaju se dva nova studijska programa te stručni studij, a nakon što su zadovoljeni potrebni uvjeti, ustrojena je nova visokoškolska ustanova višega reda pod nazivom „Veleučilište u Varaždinu". Ustanova se nastavlja razvijati te se pokreću novi studijski programi u znanstvenom području tehničkih znanosti i području biomedicine i zdravstva, a broj studenata raste na više od 3 000. Od 2006. godine grad Koprivnica paralelno radi na projektu razvoja visokog obrazovanja i osnivanja sveučilišta, stoga dolazi do suradnje dvaju gradova. Početkom 2012. godine gradovi Koprivnica i Varaždin preuzimaju osnivačka prava nad ustanovom Medijsko sveučilište. Prediplomski studijski programi Medijskog sveučilišta (sveučilišni preddiplomski studij Novinarstvo, sveučilišni preddiplomski studij Medijski dizajn i stručni preddiplomski studij Poslovanje i menadžment u medijima) pokreću se u Koprivnici akademske godine 2012./2013., a diplomski studijski programi (diplomski studij Poslovna ekonomija te diplomski studij Odnosi s javnostima) iste akademske godine pokreću se u Varaždinu. U 2014. godini dovršen je proces integracije ustanova Veleučilište u Varaždinu i Medijsko sveučilište.

4. PRIVATNO VISOKO OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

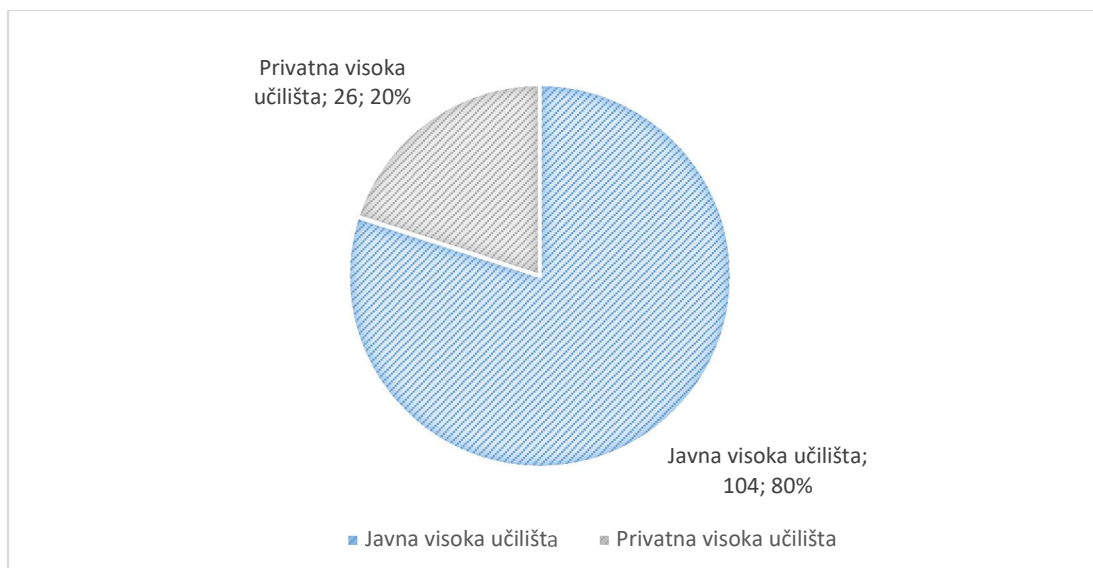
Od 1998. godine u Hrvatskoj počinju s radom privatna visoka učilišta, a do 2009. osnovano je njih 24 te ih danas djeluje 26, a ona uključuju: 18 privatnih visokih škola, 6 privatna veleučilišta te 2 sveučilišta.

U Hrvatskoj djeluje 18 privatnih visokih škola, a one su: Edward Bernays Visoka škola za komunikacijski menadžment, Europska poslovna škola Zagreb, Politehnika Pula – Visoka tehničko-poslovna škola s pravom javnosti, RIT Croatia, RRI F Visoka škola za financijski menadžment, Teološki fakultet "Matija Vlačić Ilirik" s pravom javnosti, TV Akademija – Visoka škola multimedijjskih i komunikacijskih tehnologija u Splitu, Visoka poslovna škola "PAR", Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije Dag Hammarskjöld, Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje "Nikola Šubić Zrinski", Visoka škola za informacijske tehnologije u Zagrebu, Visoka škola za inspektijski i kadrovski menadžment, Visoka škola za menadžment i dizajn "Aspira", Visoka škola za sigurnost, Visoko evanđeosko teološko učilište u Osijeku, Visoko učilište "Effectus" – visoka škola za financiranje i pravo, Visoko učilište Algebra, te Zagrebačka škola ekonomije i managementa.

Privatna veleučilišta su: Poslovno Veleučilište Zagreb, Veleučilište Baltazar Zapešić, Veleučilište Zagorje Krapina, Veleučilište u Bjelovaru, Veleučilište Velika Gorica i Veleučilište VERN, a privatna sveučilišta su: Hrvatsko katoličko sveučilište i Libertas međunarodno sveučilište.

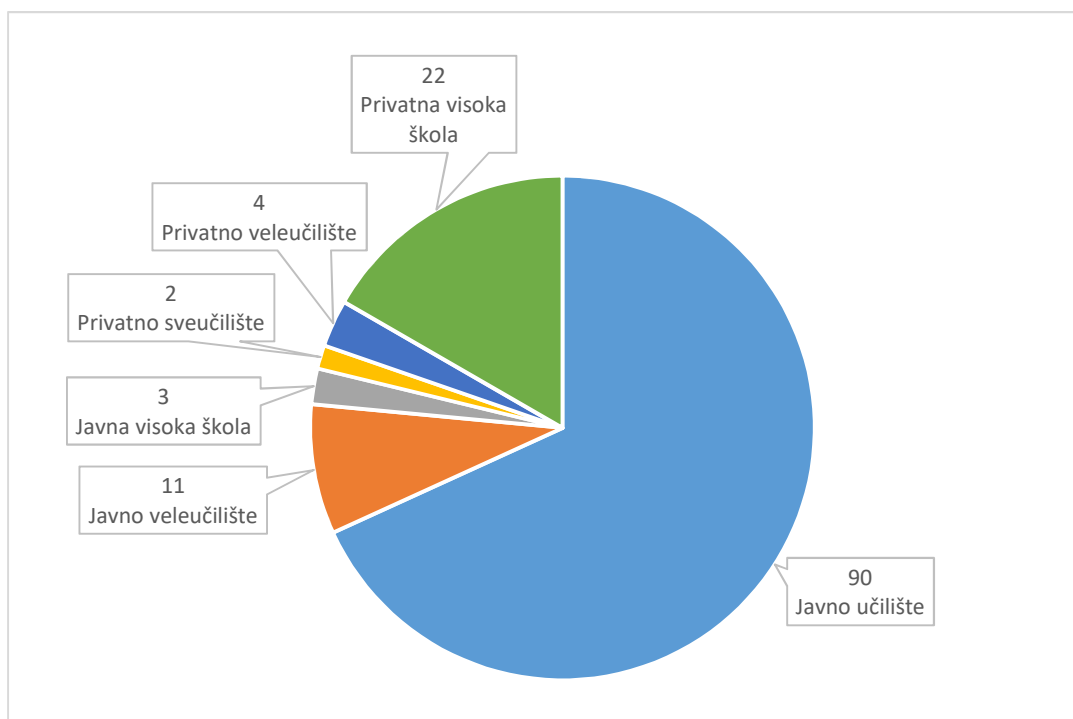
Prema Barić i Obadić (2013) većina novoosnovanih privatnih učilišta potječe iz ekonomskog sektora, stoga se može govoriti o konkurenciji koju dobivaju javna ekonomska učilišta.

Grafikon 1. prikazuje javna i privatna visoka učilišta u Republici Hrvatskoj, a u njemu je vidljiva jasna prevlast javnih visokih učilišta, što ga čini nositeljem visokog obrazovanja, no unatoč tomu ne smije se zanemariti utjecaj privatnih visokih učilišta.

Grafikon 1. Javna i privatna visoka učilišta u Republici Hrvatskoj 2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Agencije za znanost i visoko obrazovanje)

Grafikon 2. Podjela visokih učilišta prema tipu i pravnom statusu u Republici Hrvatskoj 2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Agencije za znanost i visoko obrazovanje)

Pojam privatnih škola kroz povijest nije nepoznata činjenica, no u 19. i 20. stoljeću značajna je uloga države u obrazovanju jer sve odluke i zakone vezane za obrazovanje u rukama su države te se za troškove obrazovanja izdvaja iz državnog proračuna. Prema Šoljanu (2007) visoko obrazovanje postalo je globalni trend koji je imao svoj odjek i u Hrvatskoj, a promjenu pogleda na javno pružanje obrazovnih usluga prouzrokovali su ideološki i ekonomski razlozi. Ideološki razlozi vezani su za pojam pluralizma, demokracije i tržišnog gospodarstva, dok se ekonomski razlozi odnose na proračunske nemoći države što je rezultiralo otvaranjem vrata privatnom poduzetništvu u obrazovanju. Ističe se kako je država bila suočena s porastom zahtjeva za proračunskim sredstvima iz područja zdravstva i za vojne svrhe te brojnim izdvajanjima za socijalne potrebe, stoga kako bi se proračun djelomično odteretio, otvara se prostor za privatno tržište. Crnković i Požega (2007) navode neke prednosti i nedostatke privatizacije obrazovanja, a kako bi se skrenula pažnja na iste, navode se svi prednosti i nedostaci.

„Prednosti su sljedeće:

1. Privatizacija štedi državni novac u procesu osiguravanja usluga
2. Privatizacija osigurava brzu implementaciju različitih programa
3. Privatni sektor često osigurava bolju kvalitetu usluga
4. Sudjelovanje privatnog sektora je posebno bitno kada državni sektor nema dovoljno stručne ljude za iznošenje projekata
5. Privatni sektor koristi naprednije i inovativnije tehnologije
6. Privatizacija uglavnom znači rješavanje problema neučinkovite države
7. Privatni sektor je mnogo fleksibilniji i stoga učinkovitiji
8. Privatizacija potiče kompetitivnost između privatnih i javnih zaposlenika
9. Privatizacija je dobra alternativa tradicionalnim načinima poboljšanja produktivnosti javnog sektora.

Navode se sljedeći nedostaci:

1. Privatizacija ne jamči manje izdatke iz državnog proračuna
2. Privatizacija ne jamči tržišno natjecanje i može stvoriti privatne monopole
3. Privatizacija potiče korupciju
4. Zbog privatizacije država može izgubiti kontrolu nad privatiziranim uslugama
5. Privatizacija umanjuje odgovornost javnog sektora
6. Težnja privatnog sektora za profitom se ne poklapa uvijek potpuno sa težnjom države za općim dobrom

7. Privatni sektor može ugroziti kvalitetu javnih usluga zbog želje za profitom
 8. Privatni sektor ne uzima u obzir ekonomski marginalizirane grupe i pojedince."
- (Crnković i Požega, 2007, str. 124)

Vuković (1995) smatra da privatno obrazovanje daje važan doprinos u obrazovanju, jer se zahvaljujući njemu povećava pristup visokom obrazovanju i unosi dinamičnost u sustav visokog obrazovanja te se daje dodatni poticaj za javna visoka učilišta. Također, znanstvena istraživanja su pokazala pozitivan utjecaj na kvalitetu visokoškolskog obrazovanja u cjelini u zemljama kod kojih postoji zdrava kompetencija između javnih i privatnih učilišta. Navedene prednosti i nedostatke treba uzimati u obzir promišljeno, jer neki od navedenih nedostataka ne isključuju činjenicu da se isto ne može odnositi i na javna učilišta, a isto se odnosi i na prednosti. Tako, na primjer, korupcija može biti i u javnom sektoru obrazovanja. Nadalje, navodi se, kao jedan od glavnih razloga zašto je otvoreno tržište privatnom sektoru, činjenica da se zahvaljujući privatizaciji štedi novac iz proračuna, no to ne mora uvijek biti tako. S druge strane istraživanja koje su provele Romero i Del Rey (2004) pokazuju kako je privatnim učilišta osnovni kriterij za upis cjenovna politika te da javna učilišta u većini europskih zemalja osiguravaju veću kvalitetu obrazovanja od privatnih, ponajviše kao posljedica upisne politike.

Nadalje, Belfield (2002) smatra da se s jedne strane privatizaciju visokog obrazovanja percipira kao negativna i prijeteca konotacija te se povezuje s povećanjem nejednakog pristupa obrazovanju zbog cjenovnih politika, kao i s lošim utjecajem na socijalnu koheziju. S druge strane, privatizaciju obrazovanja može se percipirati kao pozitivan pokretač koji znači povećanje resursa za obrazovanje i veću fleksibilnost u pružanju obrazovnih usluga. Također, problem je što se riječ "privatizacija" u hrvatskom kontekstu veže uz negativne konotacije zbog nepoštene političke prošlosti, iako su hrvatska privatna visoka učilišta uglavnom novoosnovana.

Šćukanec, Bilić, Doolan i Cvitan (2016) istraživali su socijalnu dimenziju visokog obrazovanja dokazali da studenti slabije obrazovanih roditelja (čiji roditelji imaju završenu osnovnu ili srednju školu kao najviši stupanj obrazovanja) većinom studiraju na javnim stručnim studijima, javnim visokom školama i veleučilištima, dok djeca visokoobrazovanih roditelja većinom studiraju na javnim sveučilišnim studijima.

Pretpostavka je da je otvaranje novih privatnih visokih škola, veleučilišta i sveučilišta značajno utjecalo na povećanje udjela studenata u visokom obrazovanju u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj. U daljnjem dijelu rada analizirat će se udio studenata koji su

diplomirali na privatnim visokoobrazovnim ustanovama te njihov porast i usporedba s udjelom studenata koji su diplomirali u javnim visokoobrazovnim ustanovama u navedenom razdoblju.

5. OBILJEŽJA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE

Živić (2003) ističe kako je stanovništvo nositelj gospodarskog razvoja jer ono predstavlja proizvodnu (radnu) snagu koja pokreće i usmjerava sve djelatnosti u prostoru. Prema Wertheimer-Baletić (1999) promjene u razvoju stanovništva koje nastaju povezane su s procesom društveno-gospodarskog razvoja i same povratno djeluju na taj razvoj, bilo da ga stimuliraju ili usporavaju te sve promjene i poremećaji u demografskom razvoju (kretanju broja stanovnika, prirodnom kretanju, razmještanju stanovništva, migracijama i demografskim strukturama) odrazit će se na dinamiku i smjer društveno-gospodarskog razvoja. Stoga, Živić (2003) navodi četiri osnovne sastavnice demografskog razvoja: ukupno kretanje stanovništva (promjene broja stanovnika), prirodno kretanje stanovnika (natalitet/fertilitet, mortalitet, prirodna promjena), mehaničko kretanje stanovništva (emigracija/imigracija), demografske strukture (biološka, ekonomsko-socijalna i obrazovna). Na ukupno kretanje stanovništva mogu djelovati "unutarnji" čimbenici i "vanjske" odrednice. "Unutarnji" čimbenici demografskog razvoja uključuju djelovanja prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva te tendenciju u razvoju demografskih struktura. Među glavnim "vanjskim" odrednicama ističu se gospodarski, politički (ponajviše rat) i ostali čimbenici.

5.1. Dobno-spolna raspodjela stanovništva u Republici Hrvatskoj

Prema popisu stanovništva u 2001. godini, Hrvatska je imala 3 951 410 stanovnika, a od toga su 52,24 % činile žene. Turk, Šimunić i Živić (2017) ističu kako su na nejednaku spolnu raspodjelu stanovništva Hrvatske, utjecale unutarnje i vanjske odrednice. Iako se u prosjeku rađa više dječaka od djevojčica, njihova je stopa smrtnosti veća tijekom prve godine života, tzv. "smrt u koljevci". Nadalje, muškarci rade fizički teže poslove od žena, što utječe na njihov, prosječno osam godina kraći životni vijek u odnosu na žene. Vanjska odrednica koja je utjecala na povećani udio ženskog stanovništva u ukupnoj populaciji Hrvatske je činjenica da je prostor Hrvatske obilježen dugogodišnjim emigracijama koje su bila uzrokovane teškom gospodarsko-političkom situacijom. Veliki valovi iseljenja iz Hrvatske dogodili su se 1960-ih godina otvaranjem granica bivše Jugoslavije, zatim 1990-ih tijekom Domovinskog rata, te novi valovi iseljenja nakon ulaska Hrvatske u EU i ukidanja restrikcija na zapošljavanje hrvatskih državljana u većini država EU-a. Također, vanjski čimbenici, koji su negativno utjecali na stanovništvo Hrvatske, osobito na smanjeni udio muškaraca u ukupnoj populaciji su sva tri rata koja su se zbila u manje od 70-ak godina, od Prvog svjetskog rata sve do posljednjeg,

Domovinskog rata. Veliki je broj muškaraca poginuo tijekom navedenih ratova, stoga naši demografi, poput Pokosa i Živića (2005), ističu kako se radi o "okrnjenoj generaciji muškaraca". Proces starenja stanovništva u Hrvatskoj započeo je 1960-ih godina, istovremeno s prethodno spomenutim valom iseljenja jer je mnogo mlade radne snage emigriralo iz Hrvatske, a valovi iseljenja rezultirali su depopulacijskim procesima vezanim uz opadajuću bioreprodukciju i generacijsko neobnavljanje stanovništva.

U posljednjih 10-ak godina započeo je novi val iseljenja stanovništva. Tako Pokos (2017) procjenjuje da je posljednji jači emigracijski val započeo globalnom ekonomskom krizom 2008. godine, a ona se značajno povećala nakon što je Hrvatska ušla u članstvo EU-a 2013. godine. Budući da nepovoljni demografski procesi, poput smanjene rodnošći, prirodnog pada ukupne depopulacije te proces ubrzanog starenja stanovništva obilježavaju stanovništvo Hrvatske, negativni migracijski saldo, odnosno intenzivni valovi emigracije, dodatno pogoršavaju i ovako lošu demografsku sliku. Također se navodi kako podaci za stanovništvo koje je u Ministarstvu unutarnjih poslova prijavilo ili odjavilo prebivalište u Hrvatskoj je relativno nerealno i neprecizno za razdoblje od 2009. godine do 2016. godine jer mnogi stanovnici prije iseljenja ne odjavljuju svoje prebivalište unatoč propisanom Zakonu o prebivalištu iz 2012. godine u kojem se navodi kako „osoba koja se iseljava iz Republike Hrvatske radi trajnog nastanjenja u drugoj državi dužna je odjaviti prebivalište. Odjava prebivališta podnosi se prije iseljenja. Ako osoba propusti odjaviti prebivalište prije iseljenja, odjavu mora zatražiti u roku od 15 dana od dana useljenja u drugu državu putem nadležne diplomatske misije – konzularnog ureda Republike Hrvatske u toj državi.” (NN 144/12, 2012) Također, mnoge se osobe fiktivno prijavljuju u Hrvatskoj kako bi dobila socijalna ili druga prava dok žive u nekoj drugoj državi. Zbog navedenih razloga prave razmjere iseljavanja ne znamo, već se pomoću statističkih podataka doseljenih stanovnika Hrvatske u Njemačku, Irsku i Austriju procjenjuje broj iseljenih Hrvata. Činjenica koja osobito zabrinjava, kako navodi Pokos, jest da iz Hrvatske iseljava uglavnom mlađe, radno aktivno, reproduktivnije stanovništvo u dobi od 20 do 40 godina što uzrokuje sužavanje fertilnih kohorti, a ono dovodi do smanjenog rađanja djece. Istovremeno iz Hrvatske se iseljava značajno veći broj stanovnika najmlađe dobi čime se potvrđuje da u ovom iseljeničkom valu ne odlaze pojedinci, kako je to bio slučaj u prethodnom iseljeničkom valu iz Hrvatske 1950-ih kada su većinom odlazili muškarci na rad u inozemstvo, dok je ostatak obitelji ostao u Hrvatskoj, već da dolazi do spajanja obitelji u inozemstvu ili da su u većoj mjeri s roditeljima počela iseljavati i djeca. Time se povećava stopa smrtnosti jer iseljava stanovništvo koje je manje podložno riziku smrti. Broj

hrvatskih državljana koji je uselio u Njemačku samo u 2016. godini je 55 970, prema njemačkoj statistici, što je čak 50,3 % veći nego 2009. godine. Posljednji irskim popisom, koji je bio u travnju 2016. godine, zabilježeno je 5 202 stanovnika iz Hrvatske što je u odnosu na stanje iz 2011. godine porast od 430,8 %. Od 2013. godine do 2014. godine zabilježeno je povećano doseljavanje hrvatskih državljana u Austriju, nakon čega se njihov broj smanjuje te se od 2019. godine očekuje ponovni porast broja iseljenih u Austriju nakon što se hrvatskim radnicima omogućiti slobodan pristup austrijskom tržištu rada.

Navedeni valovi iseljavanja stanovništva iz Hrvatske utječe i na obrazovnu strukturu jer se procjenjuje da iz Hrvatske većinom odlazi mlado visokoobrazovno stanovništvo.

Iznenaduju rezultati istraživanja koje je proveo Jurić (2017) vezano za motive i karakteristike novih iseljavanja Hrvata u Njemačku jer unatoč uvriježenom mišljenju da većina stanovništva iz Hrvatske iseljava isključivo zbog materijalnih, odnosno ekonomskih razloga, dokazano je da prema percepciji samih iseljenika, glavni motivi nisu ekonomski, već je glavni poticaj odlaska iz zemlje predodžba da u Hrvatskoj nisu institucionalizirane vrijednosti radne etike i opće poštenje te iseljenici smatraju da se hrvatsko društvo moralno slomilo. Iako je istraživanje provedeno među hrvatskim iseljenicima u Njemačkoj, pretpostavlja se kako se ovaj stav iseljenika može primijeniti i na iseljenike iz Hrvatske u druge države. Visoka stopa nezaposlenosti, otežano pronalaženje posla te nezadovoljstvo visinom plaće, koja je značajno niža od prosječne plaće u mnogim zapadnoeuropskim zemljama, materijalni su razlozi koji doprinose odluci za iseljenjem iz Hrvatske. Anketno istraživanje provedeno 2014. pokazuje da je u Hrvatskoj materijalizam ravnomjerno raspoređen među stanovništvom, iako nije apsolutno visoko zastupljena vrijednost. Peračković i Rihtar (2006) ističu da materijalizam u većoj mjeri varira individualno nego sa statusnim obilježjima koja bi težnju za materijalnim dobrima mogla poticati ili biti njihovom posljedicom. Materijalističke vrijednosti su istaknutije među mladima koji su istodobno skloniji iseljenju.

Kako bi se ostvario kontinuirani napredak gospodarstva, Novak i Hunjet (2015) smatraju da je nužna kvalitetna organizacija obrazovnog sustava te mjerenje kvalitete iste kroz razne pokazatelje učinkovitosti, a jedna od njih je analiza kretanja broja upisanih i završenih studenata na visokim učilištima kako bi se utvrdilo smanjuje li se ili povećava broj upisanih, odnosno diplomiranih studenata u ukupnoj populaciji. Analiza učinkovitosti visokog obrazovanja pokazuje da Hrvatska sve više ulaže u povećanje kvalitete visokog obrazovanja, osobito kroz primjenu Bolonjskog procesa i interne analize samih ustanova visokog obrazovanja.

6. ANALIZA OBRAZOVNE STRUKTURE STANOVNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Rad se temelji na dobivenim podacima prema popisima stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2001. godini i 2011. godini, te na temelju priopćenja, statističkih izvješća i posebno obrađenih podataka Državnog zavoda za statistiku te Eurostata do 2017. godine. Budući da je promatrano razdoblje dugo, u tom razdoblju dolazi do promjena i reformi u obrazovnom sustavu, a neminovno je da su te promjene utjecale na obrazovnu strukturu stanovništva.

Od 2005. godine dolazi do promjena u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj zbog provođenja Bolonjskog procesa, a tijekom obrade podataka popisa stanovništva u 2011. godini, koristi se drukčija klasifikacija, te se tijekom usporedbe podataka iz 2001. godinom s podacima iz 2011. godinom te nadalje, mora voditi računa o drugačijoj kvalifikaciji u višem i visokom obrazovanju.

Pokos (2005) navodi da je obrazovnu strukturu moguće promatrati prema dvama osnovnim obilježjima stanovništva: "pismenosti" i "školskoj spremi". U Hrvatskoj se od 1981. godine u popisima stanovništva prikupljaju podaci o pismenosti za stanovništvo staro 10 i više godina, te se ono postavljalo samo onim osobama koje nisu pohađale školu ili koje su imale završen tek jedan, dva ili tri razreda osnovne škole. U popisima stanovništva pismenim osobama smatraju se one osobe koje izjave da znaju pročitati i napisati neki uobičajeni tekst.

7. NEPISMENO STANOVNIŠTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ

7.1. Razvitak osnovnoškolskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj

Institucionalizirano obrazovanje započinje osnovnom školom, koja je temeljni dio odgojno-obrazovne strukture svake države i prihvaćena je kao važan čimbenik u odgoju i obrazovanju stanovništva. Budući da je sadašnja obrazovna struktura stanovništva rezultat prijašnjih obrazovnih politika i drugih gospodarsko-političkih čimbenika, u ovom dijelu rada prikazat će se kratki povijesni razvoj školstva na području današnje Republike Hrvatske, osobito osnovnoškolskog obrazovanja koje je izravno utjecalo na smanjenje udjela nepismenog stanovništva.

Na smanjenje udjela nepismenog stanovništva kroz niz godina, utjecao je i razvoj hrvatskog osnovnog školstva što je najuočljivije proučavajući udio nepismenog stanovništva koje je staro 10 i više godina prema spolu i starosti te udio osoba koje su završile primarno obrazovanje. Prema kategorizaciji Puževskog (2002) razvoj hrvatskog osnovnog školstva od 1945. godine do 1990. godine podijeljen je u četiri razdoblja: razdoblje od uspostave nove države, Nezavisne Države Hrvatske, do pedesetih godina 20. stoljeća, razdoblje od pedesetih do šezdesetih godina, razdoblje od šezdesetih do sedamdesetih te na kraju razdoblje od sedamdesetih godina do konačnog raspada Jugoslavije. U svakom od navedenih razdoblja dolazi do značajnog razvoja u osnovnoškolskom obrazovanju. U prvom razdoblju (od 1945. do 1950-ih) povećava se broj osnovnih i viših osnovnih škola, a s time i broj učenika koji pohađaju škole. Uspoređujući to 1949./1950. akademsku godinu s 1938./1939. akademskom godinom, prema broju osnovnih škola i brojem učenika, vidljiv je porast broja osnovnih škola s 8 956 ustanova na 12 742 te rast broja učenika s 1 428 223 na 1 640 954. Iako broj učenika u osnovnim školama nije porastao u jednakom omjeru kao i broj osnovnoškolskih ustanova, bio je to veliki pomak i polagani, no sigurni pomak k smanjenju udjela nepismenog stanovništva na području današnje Republike Hrvatske i povećanju udjela osoba s primarnim obrazovanjem.

7.2. Nepismeno stanovništvo Republike Hrvatske 2001. godine

Prema popisu stanovništva 2001. u Republici Hrvatskoj je živjelo 4 437 460 stanovnika. Udio nepismenog stanovništva određuje se u stanovništvu starom 10 godina i više, a u Hrvatskoj ih je istim popisom zabilježeno 3 951 410. Prema spolnoj raspodjeli stanovništva starog 10 godina i više, uočava se da su žene bile brojnije za 4,49 postotna boda u odnosu na muškarce, odnosno one su bile zastupljene s 52,25 %. U populaciji koja je stara 10 godina i više bilo je ukupno 69 777 nepismenih osoba čineći udio nepismenog stanovništva od 1,77 %. Broj nepismenih muškaraca je iznosio 12 693, dok je nepismenih žena bilo 57 084. U ženskoj populaciji je bilo 2,77 % nepismenog stanovništva, dok je u muškoj populaciji bilo 0,67 % nepismenih. Uspoređujući udjele nepismenog stanovništva prema spolu, zaključuje se da je značajno veći udio nepismenog ženskog stanovništva u odnosu na udio nepismenog muškog stanovništva. Od cjelokupnog nepismenog stanovništva Republike Hrvatske tri četvrtine nepismenog stanovništva činile su žene, odnosno tek svaki četvrti nepismeni stanovnik Hrvatske je bio muškarac. Iako je udio ženskog stanovništva u Hrvatskoj bio veći od udjela muškog stanovništva za 2,24 postotna boda, nejednaka dobno-spolna struktura stanovništva tek je neznajčajno utjecala na veći udio nepismenog ženskog stanovništva (*tablica 1*).

Tablica 1. Nepismeno stanovništvo prema spolu 2001. godine

2001.	Ukupno	Broj nepismenih	Postotak u ukupnom, %
RH sv.	3 951 410	69 777	1,77
m	1 886 908	12 693	0,67
ž	2 064 502	57 084	2,77

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

7.3. Nepismeno stanovništvo Republike Hrvatske 2011. godine

Prema popisu stanovništva 2011. godine u Republici Hrvatskoj je živjelo ukupno 4 284 889 stanovnika. Udio nepismenog stanovništva određuje se u populaciji staroj 10 godina i više. U Hrvatskoj je bilo 3 867 863 stanovnika starih 10 godina i više, a od toga je bilo 1 852 243 muškaraca i 2 015 620 žena. Prema spolnoj raspodjeli žene su bile zastupljene sa 52,11 %, odnosno žena je bilo više za 4,23 postotna boda među stanovništvom starim 10 godina i više, u odnosu na udio muškaraca. Istim popisom stanovništva zabilježeno je 32 302 nepismenog stanovništva čineći udio od 0,84 %. Zabilježeno je čak 25 567 nepismenih žena, stoga je njihov relativni udio iznosio je 1,27 %, dok je relativni udio nepismenih muškaraca bio značajno niži te iznosio 0,36 %, što se prikazuje tablicom 2.

Usporedivši udjele nepismenog stanovništva prema spolu, zaključuje se da je 2011. godine udio nepismenog ženskog stanovništva bio veći 0,91 postotna boda od udjela nepismenog muškog stanovništva (*tablica 2*).

Tablica 2. Nepismeno stanovništvo prema spolu 2011. godine

2011.	Ukupno	Broj nepismenih	Postotak u ukupnom
RH sv.	3 867 863	32 302	0,84
m	1 852 243	6 735	0,36
ž	2 015 620	25 567	1,27

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2011. godine)

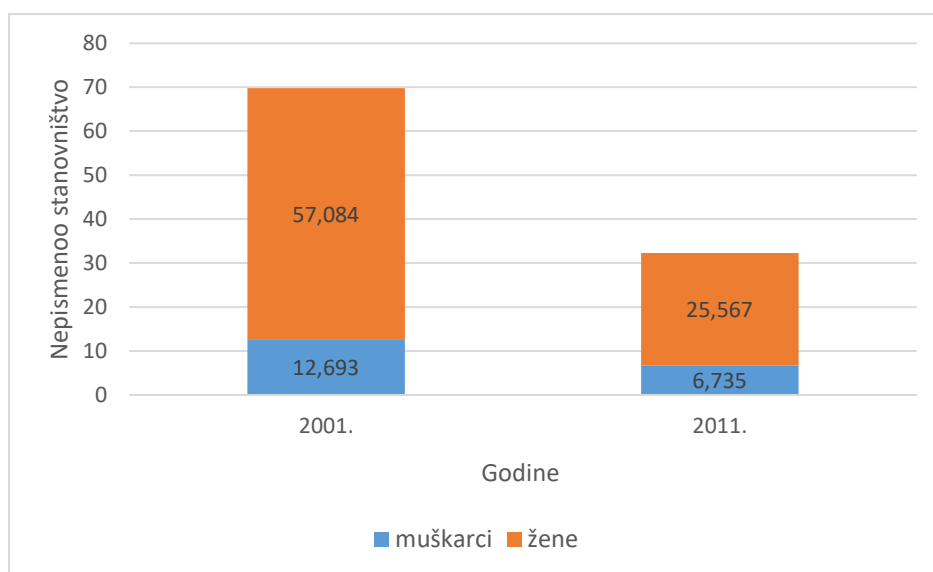
7.4. Usporedba nepismenog stanovništva Republike Hrvatske 2001. i 2011. godine

Prema popisu stanovništva 2001. godine u Republici Hrvatskoj je bilo 69 777 nepismenog stanovništva, a 2011. godine njihov broj se smanjio na 32 302 nepismene osoba. Izraženo u postocima, udio nepismenih u stanovništvu starom 10 godina i više, 2001. godine je iznosio 1,77 %, dok se 2011. godine udio smanjio na 0,84 %, stoga se bilježi smanjenje udjela nepismenog stanovništva Hrvatske za 0,93 postotna boda, što je statistički značajan pad. Na temelju navedenog procjenjuje se da će udio nepismenih u ukupnom stanovništvu tijekom provođenja sljedećeg popisa stanovništva u 2021. godini biti neznačajan, pa je vrlo vjerojatno da se pitanje o pismenosti ne će postavljati.

7.5. Usporedba nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema spolu 2001. i 2011. godine

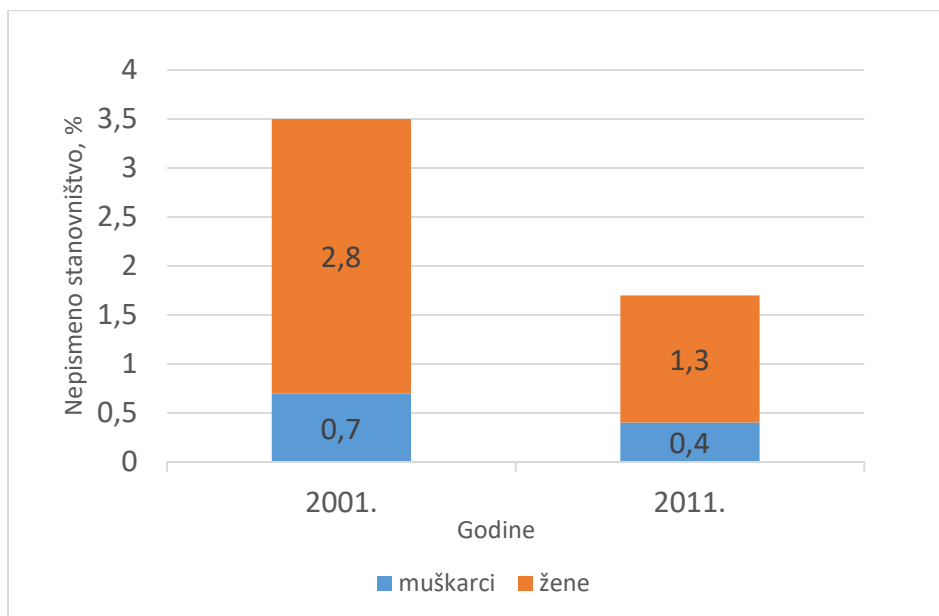
Prema popisu stanovništva 2001. godine u Republici Hrvatskoj je bilo 12 693 nepismenih muškaraca i 57 084 nepismenih žena, a 2011. godine broj nepismenih muškaraca se smanji na 6 735 osoba, dok je broj nepismenih žena smanjen na 25 567 osoba. Udio nepismenog muškog stanovništva 2001. godine je iznosio 0,67 %, a 2011. godine njihov udio se smanjio na 0,36 %. Udio nepismenog ženskog stanovništva je 2001. godini bio 2,77 %, a 2011. godine udio se smanjio na 1,27 %. Smanjuje se relativni udio nepismenog ženskog stanovništva za 1,5 postotna boda, dok se relativni udio nepismenog muškog stanovništva smanjio za 0,3 postotna boda. Time se uočava nejednako smanjenje relativnog udjela nepismenog stanovništva 2011. godine u odnosu na 2001. godinu prema spolu (grafikon 3. i 4.).

Kako bismo mogli zaključiti što je uzrokovalo nejednako smanjenje udjela nepismenog stanovništva prema spolu, slijedi detaljnija analiza relativnog udjela nepismenog stanovništva prema starosti i spolu 2001. i 2011. godine.

Grafikon 3. Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisima stanovništva 2001. i 2011. godine)

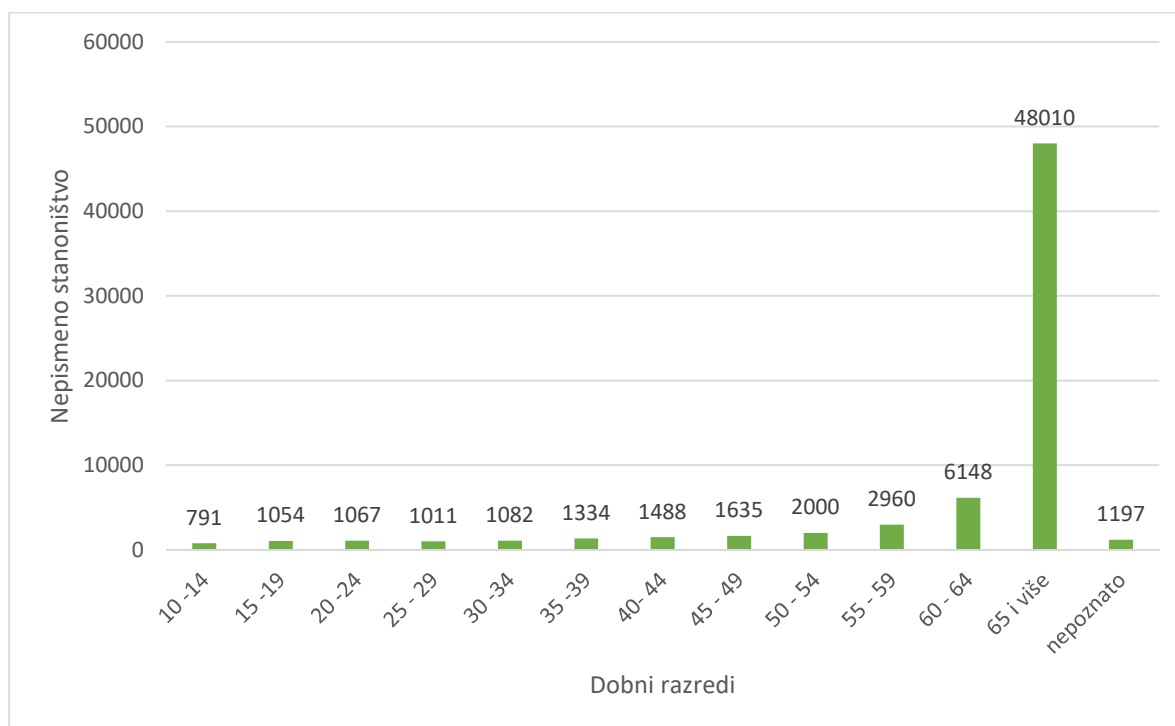
Grafikon 4. Udio nepismenih osoba u Republici Hrvatskoj starih 10 godina i više prema spolu 2001. i 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisima stanovništva 2001. i 2011. godine)

7.6. Analiza udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti 2001. godine

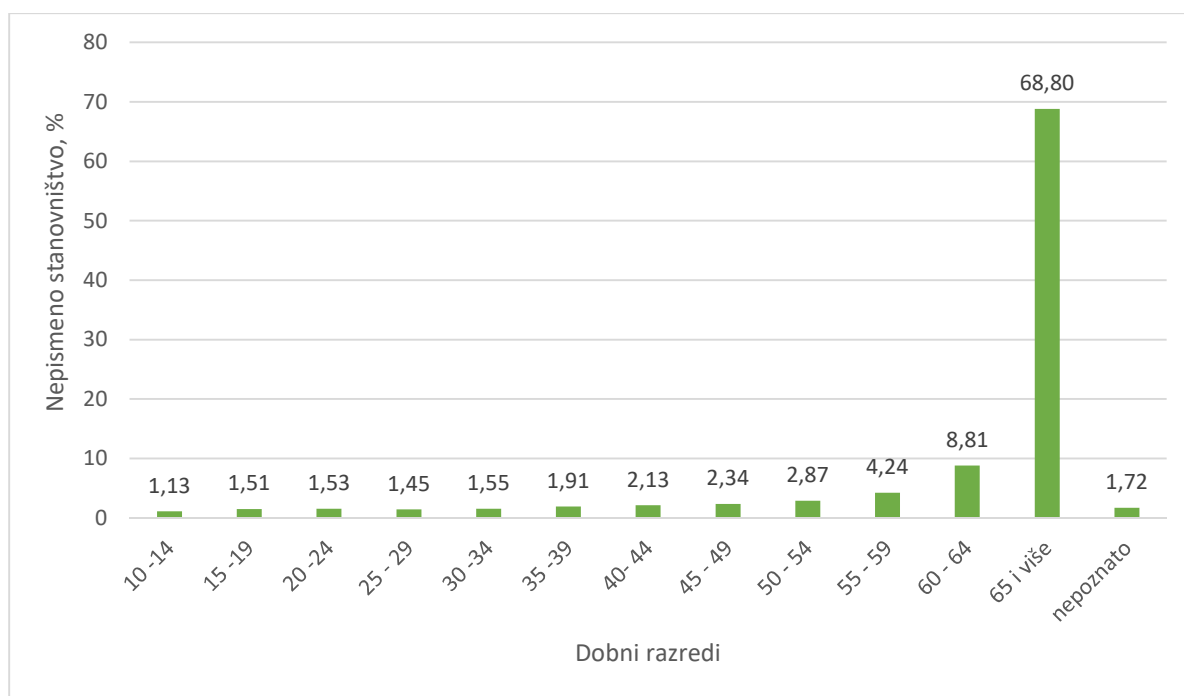
Grafikon 5. prikazuje broj nepismenog stanovništva u Republici Hrvatskoj 2001. godini prema dobnim razredima u kojem se uočava nejednaka dobna raspodjela nepismenog stanovništva, a razlika je najočitija uspoređujući najmlađi dobni razred s najstarijim. Dobni razred od 10 do 14 godina ima najmanje nepismenog stanovništva, odnosno 791 nepismena osoba, dok dobna skupina 65 godina i više, ima značajno više nepismenih, čak 47 219 više nepismenih osoba. Uspoređujući udio nepismenih u postocima, najmlađa dobna skupina ima udio 1,13 %. Svaki stariji dobni razred ima veći udio nepismenih u odnosu na mlađi dobni razred, no unatoč tomu, porast udjela u dobnim razredima od 10 do 14 godina pa sve do dobnog razreda od 50 do 54 godine, je manji od jednog postotnog boda po dobnom razredu (grafikon 6.). Udio nepismenog stanovništva neznajno raste od početnog dobnog razreda, od 10 do 14 godina, sve do dobnog razreda od 55 do 59 godina, gdje se uočava značajan porast udjela nepismenih s 2,86 % na 4,24 %. U sljedećem dobnom razredu, od 60 do 64 godine, udio se udvostručio i iznosio je 8,81 %. Posljednji dobni razred, 65 godina i više, koji ubraja najstarije stanovništvo čini 68,8 %, što je ujedno i najveći udio nepismenog stanovništva u jednom dobnom razredu. U tom dobnom

razredu ukupno je bilo 48 010 nepismenih osoba. Iz navedenog proizlazi da su najveći udio nepismenog stanovništva, odnosno više od dvije trećine nepismenog stanovništva, činile osobe starije životne dobi, 65 godina i više. Osobe koje su tijekom provođenja popisa stanovništva 2001. godine imale 65 i više godina, rođene su 1936. godine i ranije, te je na njihovo školovanje, zasigurno utjecao Drugi svjetski rat i cjelokupna negativna gospodarsko-politička situacija. Ratno i poslijeratno razdoblje obilježilo je veliko siromaštvo, osobito u ruralni krajevima Hrvatske, stoga veliki broj stanovnika nije upisalo osnovnu školu i tako ostalo nepismeno. Pokos (2005) smatra da nikakva reforma osnovnog obrazovanja ili školstva općenito, ne bi pomogla većini nepismenog stanovništva Hrvatske zbog njihove starosne strukture.

Grafikon 5. Stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti, a nepismeni u Republici Hrvatskoj 2001. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

Grafikon 6. Udio nepismenog stanovništva starog 10 godina i više prema petogodišnjim dobnim skupinama 2001. godine, %

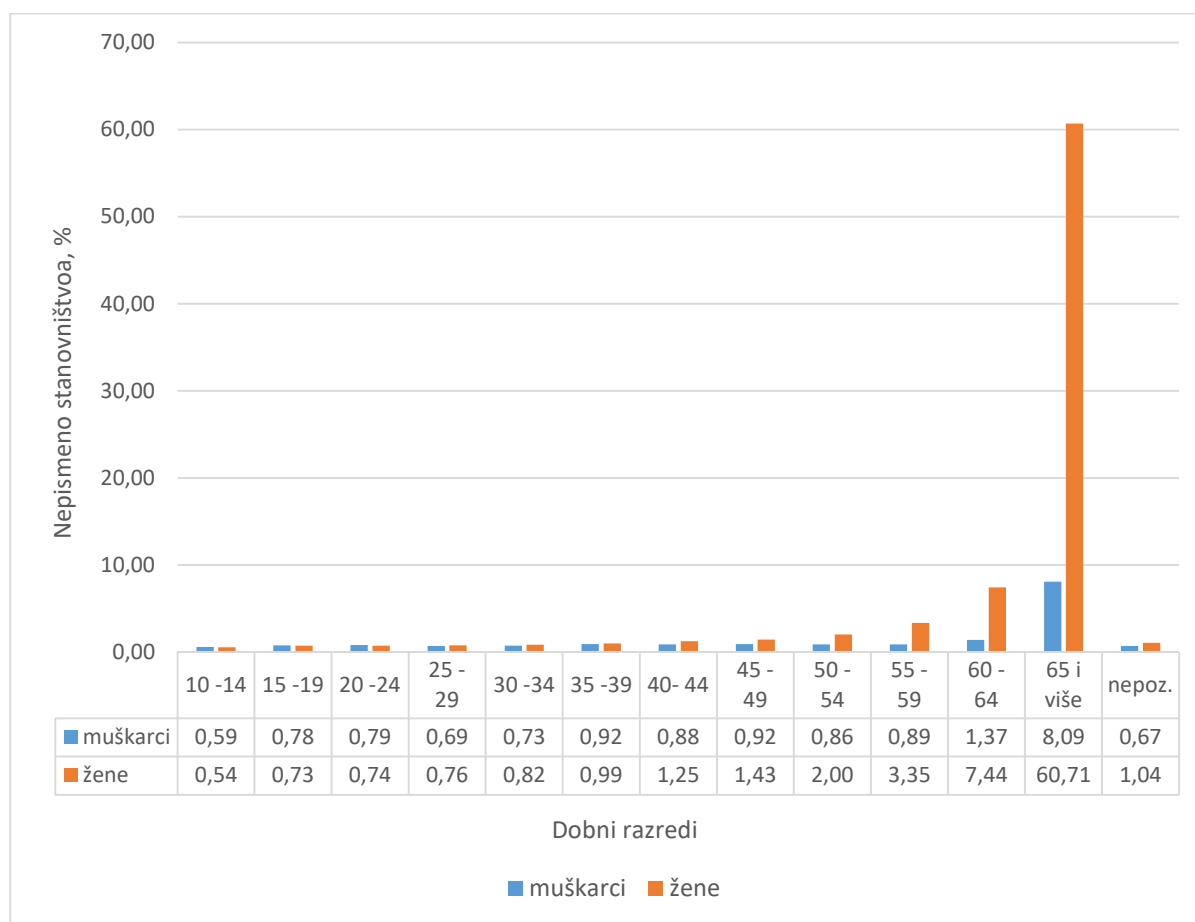
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

7.7. Analiza udjela nepismenog stanovništva prema starosti i spolu 2001. godine

Kako bi analiza nepismenog stanovništva bila što detaljnija prikazuju se podaci u grafikonu 7. *Stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti i spolu, a nepismeni u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %* koji je izrađen prema podacima DZS-a (2001). Udio nepismenog ženskog stanovništva za dobni razred od 10 do 14 godina je najmanji, u odnosu na starije dobne razrede te iznosi 0,54 %, što je manje u odnosu na udio nepismenog muškog stanovništva, čiji udio je iznosio 0,59 % za isti dobni razred. U dobnim razredima od 10 do 34 godina starosti, udjeli ženskog nepismenog stanovništva su manji u odnosu na udjele nepismenog muškog stanovništva. Tek starije dobne skupina od 35 godina pokazuje veći udio nepismenog ženskog stanovništva, a udio žena raste u svakom starijem dobnom razredu. Tako dobni razred od 50 do 54 pokazuje razliku veću od jednog postotnog boda jer je u tom dobnom razredu nepismenih muškaraca 0,86 % u odnosu na 2 % nepismenih žena. Udio nepismenih žena značajno raste, pa dobni razred od 60 do 64 godine ima 7,44 % nepismenih žena. Statistički je najznačajnija razlika u dobnom razredu od 65 godina i više koji čini 68,80 % ukupnog nepismenog stanovništva, a udio ženskog nepismenog stanovništva u tom dobnom razredu je 60,71 %, odnosno za 52,62 postotna boda viši u odnosu na nepismene muškarce u tom dobnom razredu.

Zaključuje se da više od polovice nepismenog stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2001. godini su bile žene stare 65 godina i više.

Iako je razlika bila mala, iznenađuje činjenica da je veći udio nepismenog muškog stanovništva u dobi od 10 do 39 godina od udjela nepismenog ženskog stanovništva, jer prethodni podaci su ukazivali na nejednaki udio nepismenog stanovništva prema spolu, no prema tim podacima, žensko stanovništvo je imalo značajno veći udio nepismenih u odnosu na muško stanovništvo, a tek prikazom nepismenog stanovništva prema starosti i spolu, uočava se da je najveći udio starijeg ženskog stanovništva nepismeno, dok mlađe žensko stanovništvo ima čak i manji udio nepismenih žena u odnosu na muškarce.

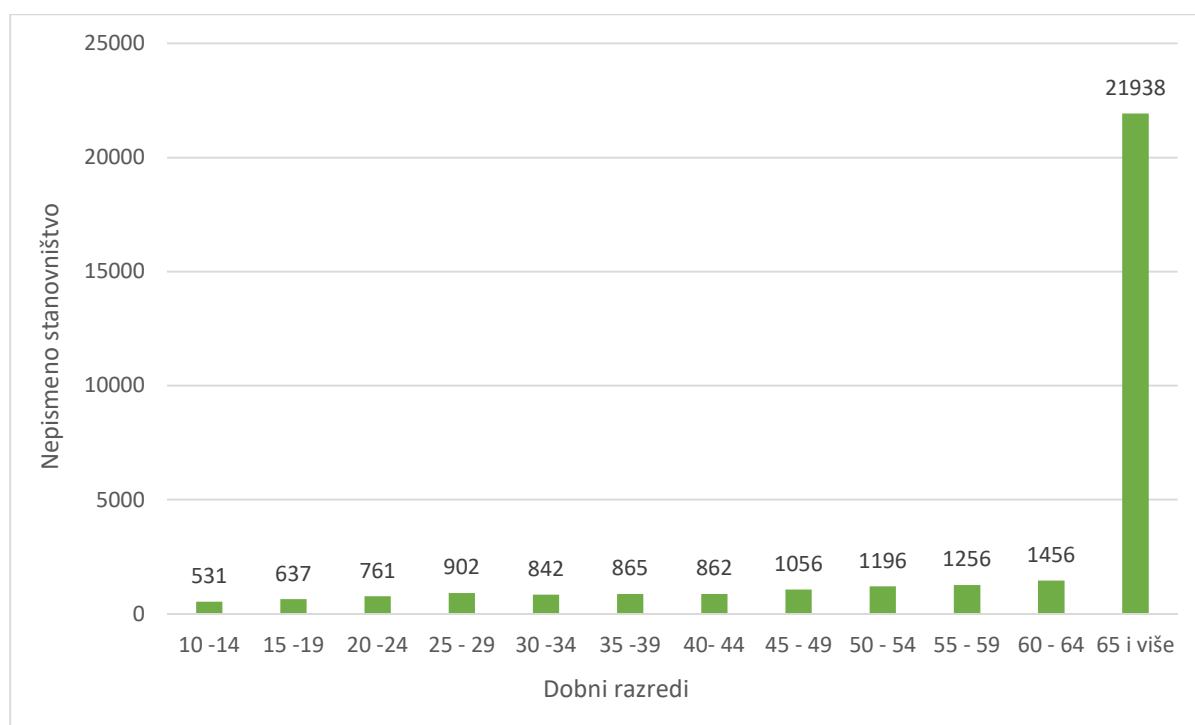

Grafikon 7. Udio nepismenog stanovništva starog 10 godina i više prema petogodišnjim dobnim skupinama 2001. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

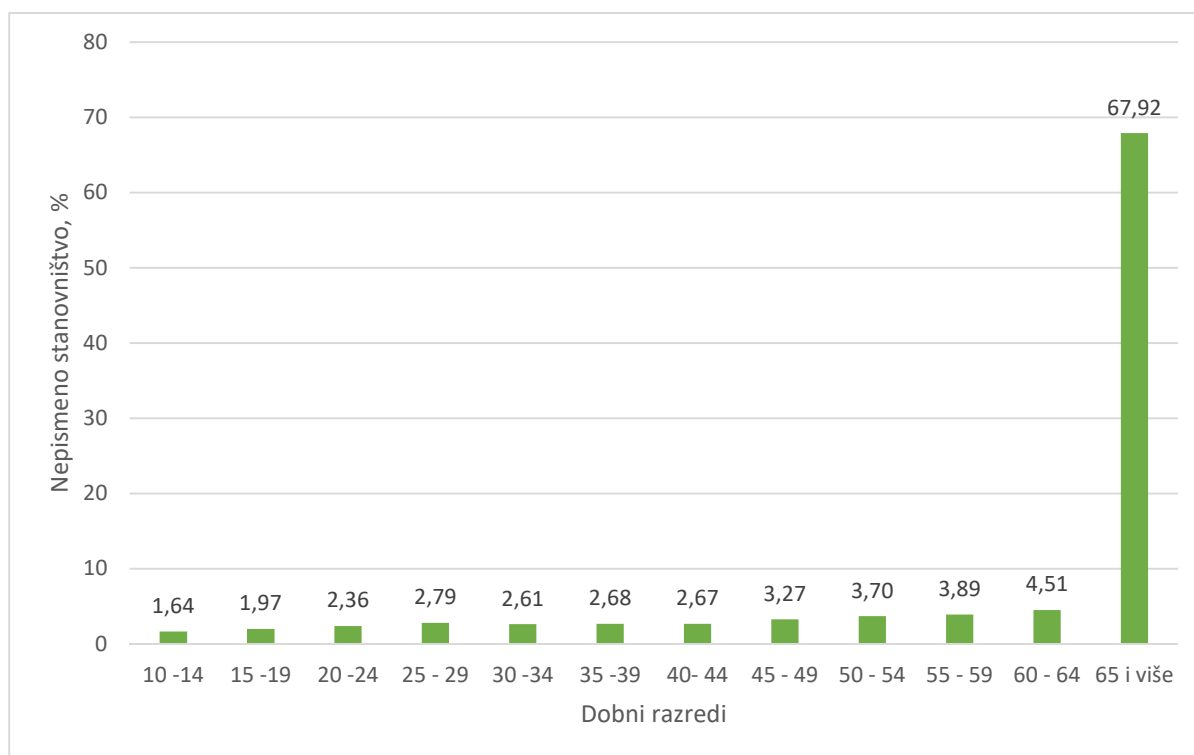
7.8. Analiza udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti 2011. godine

Prema popisu stanovništva 2011. godine, udio nepismenog stanovništva bio je 0,84 %, odnosno 32 302 nepismenih osoba, a kako bismo utvrdili dob nepismenog stanovništva prikazan je grafikom 8. *Stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti, a nepismeno u Republici Hrvatskoj 2011. godine u postocima*. Najmanji je udio nepismenog stanovništva imao dobni razred od 10 do 14 godina i njihov udio je bio 1,64 %. Dobni razredi od 10 do 44 godine starosti imali su udio nepismenog stanovništva do 2,77 % po dobnom razredu te isti ne predstavlja značajan statistički udio u ukupnom nepismenom stanovništvu jer je po dobnom razredu bilo do 862 nepismene osobe. Dobne skupine od 45 do 64 godine su imale nešto veći udio, no ne viši od 4,51 % s napomenom da svaki stariji dobni razred u odnosu na mlađi je imao veći udio nepismenog stanovništva. Tako dobni razred od 60 do 64 godine je bilježio udio od 4,51 % nepismenog stanovništva, odnosno izraženo u brojkama, 1 456 nepismenih osoba. Iako niti ove brojke nepismenog stanovništva nisu male, iznenađuje broj od čak 21 938 nepismenih osoba u dobnom razredu koji obuhvaća svo nepismeno stanovništvo starije od 65 godina i čini 67,92 % nepismenog stanovništva. Zaključuje se da većinu, odnosno blizu dvije trećine nepismenog stanovništva 2011. godine su osobe starije životne dobi, 65 godina i više (grafikon 8. i 9.).

Grafikon 8. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina u Republici Hrvatskoj 2011. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu 2011. godine)

Grafikon 9. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %

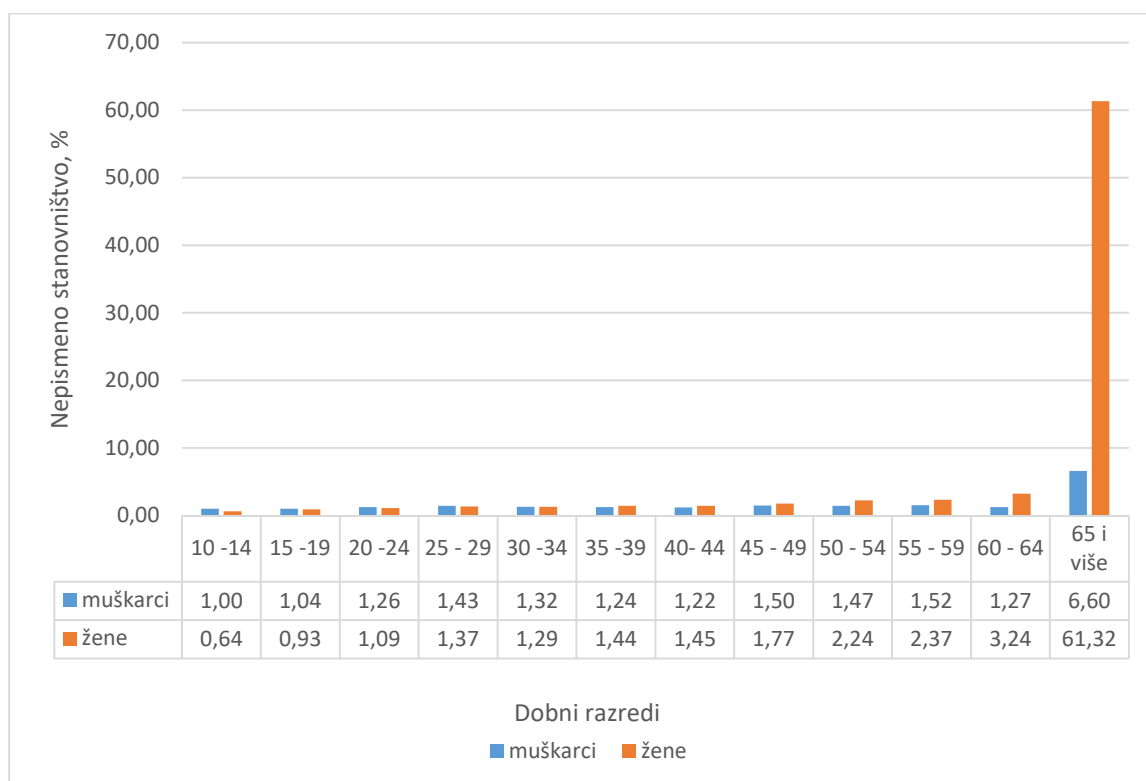
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu 2011. godine)

7.9. Analiza udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti i spolu 2011. godine

Potrebno je prikazati analizu udjela nepismenog stanovništva prema starosti i spolu u 2011. godini kako bismo mogli utvrditi specifičnosti nepismenog stanovništva sa svrhom daljnje procjene kretanja udjela nepismenog stanovništva u ukupnoj populaciji.

U grafikonu 10. *Stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti i spolu, a nepismeni u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %* uočava se da udio nepismenog ženskog stanovništva od 10 do 14 godina je bio 0,64 %, dok udio nepismenih muškaraca 1 %, što je za 0,36 postotna boda više nepismenih muškaraca. Udio nepismenih muškaraca je u dobnim razredima od 10 do 34 godine bio neznajčajno viši, a od dobnog razreda 35 do 39 veći je udio nepismenog ženskog stanovništva i udio istih se povećava u svakom starijem dobnom razredu. Tako je u dobnom razredu od 60 do 64 udio nepismenog ženskog stanovništva iznosio 3,24 %, u odnosu na 1,27 % nepismenih muškaraca. Dobni razred koji obuhvaća nepismeno stanovništvo od 65 godina i više, pokazuje da 61,32 % su bile nepismene žene, a u istom dobnom razredu nepismenih

muškaraca je bilo tek 6,6 %. Svo mlađe žensko stanovništvo od 35 godina je bilježilo manji udio nepismenih u odnosu na nepismeno muško stanovništvo, no dobni razred koji obuhvaća stanovništvo staro 65 godine i više činili su najveći udio nepismenog stanovništva, odnosno njih čak 67,92 %, a od toga 61,32 % su bile žene. Zaključuje se da većina svih nepismenih u 2011. godini su bile nepismene žene stare 65 godina i više. Istovremeno neznatno je bio veći udio nepismenih muškaraca u dobi od 10 do 34 godine.

Grafikon 10. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2011. godine)

7.10. Usporedba udjela nepismenog stanovništva Republike Hrvatske prema starosti i spolu 2001. i 2011. godine

Bilježi se smanjenje udjela nepismenog stanovništva 2011. godine u odnosu na 2001. godinu za 0,93 postotna boda. Uspoređujući udjele nepismenog stanovništva prema starosti iznenađuje da u najmlađoj dobnoj skupini od 10 do 14 godina dolazi do porasta udjela nepismenog stanovništva za 0,51 postotni bod, iako porast nije statistički značajan, bilo bi potrebno to mlado stanovništvo obuhvatiti obrazovnom reformom barem do te mjere da postanu pismeni.

Bilježi se smanjenje relativnog udjela nepismenog stanovništva u dobnim razredima od 55 do 65 godina i više, s time da do najvećeg smanjenja dolazi u dobnom razredu od 60 do 64 godina za 4,3 postotna boda zbog mortaliteta starijih osoba.

Prema spolnoj raspodjeli vidljiv je neznatan porast udjela nepismenog ženskog stanovništva u dobi od 10 do 54 godine, a svi dobni razredi od 55 do 65 godina bilježe pad nepismenog stanovništva 2011. godine u odnosu na 2001. godinu. Najveće smanjenje udjela bilježi žensko nepismeno stanovništvo za 4,2 postotna boda u dobnom razredu od 60 do 64 godine, dok najstarija dobna skupina, od 65 godina i više, bilježi čak i mali porast 2011. godine u odnosu na 2001. godinu zbog većeg broja nepismenog ženskog stanovništva. Razlika između nepismenih muškaraca i žena u dobnim skupinama od 10 do 54 nije značajna u odnosu na dobne razrede od 55 do 65 godina i više gdje je razlika očita osobito u dobnom razredu od 65 godine i više u kojem je u 2011. godini bilo 61,32 % nepismenih žena, a u odnosu na 2001. godinu dolazi do porasta nepismenih žena u tom dobnom razredu za 0,61 postotna boda u 2011. godini.

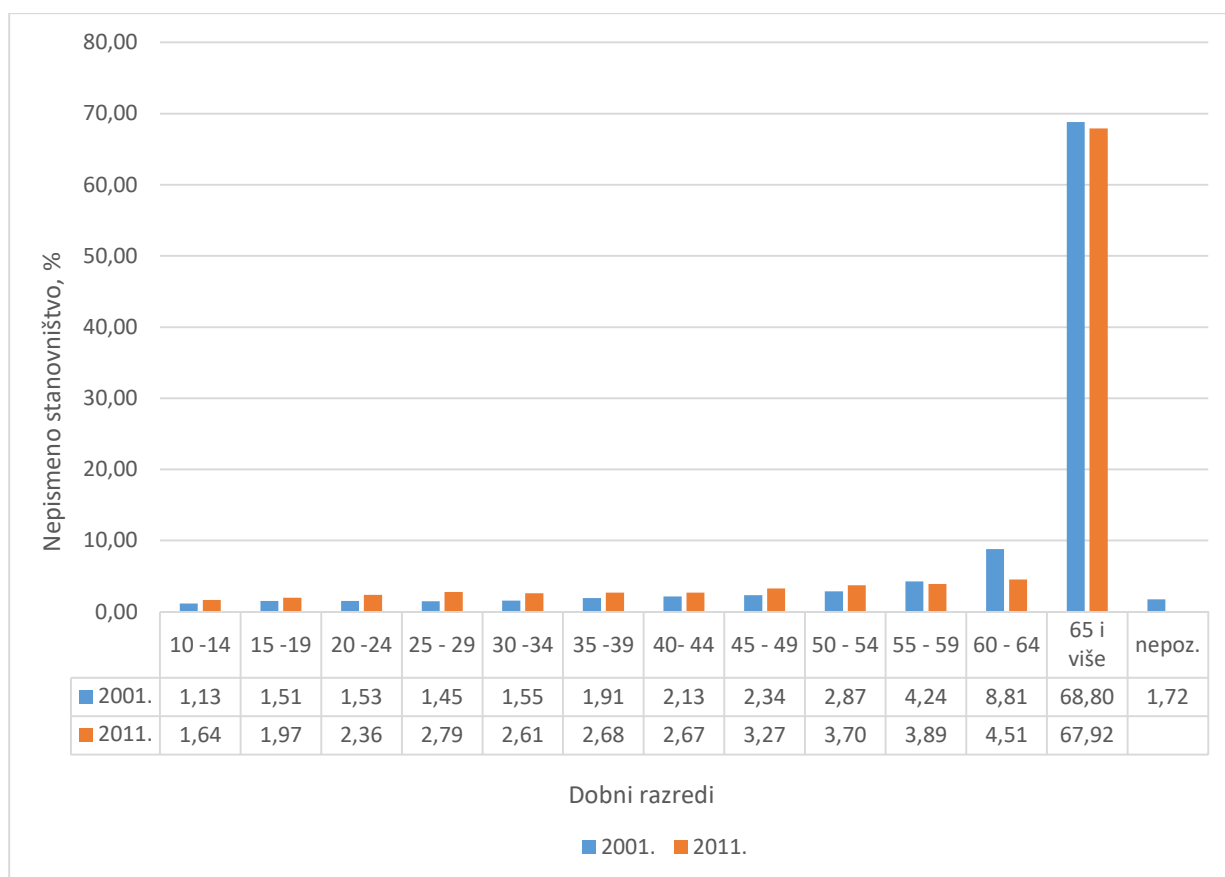
Dolazi do smanjenja relativnog udjela nepismenog stanovništva 2011. godine u odnosu na 2001. godinu, a od toga najviše se smanjuje udio nepismenih žena u dobi od 60 do 64 za 4,3 postotna boda. Unatoč smanjenju relativnog udjela nepismenog ženskog stanovništva, one još uvijek čine većinu nepismenog stanovništva Republike Hrvatske 2011. godine.

Uzevši u obzir navedene podatke, može se zaključiti kako se u prošlosti pismenosti žena nije pridavala velika važnost zbog patrijarhalnog načina odgoja i time su mnoge žene bile lišene osnovnoga obrazovanja ostavši na taj način nepismenima. Uočava se obrnuti proces tijekom kojeg se značajno smanjuje udio nepismenog ženskog stanovništva među mlađim generacijama, a procjenjuje se da je taj proces započeo prije 50-ak godina i time trajno ostavio trag na značajno manjem udjelu nepismenog stanovništva u ukupnoj populaciji. Također, možemo procijeniti da će zbog bioloških procesa, odnosno mortaliteta starijih ženskih osoba,

doći do značajnog smanjenja udjela ženskog nepismenog stanovništva, a time i do smanjenja udjela nepismenog stanovništva u općoj populaciji jer kao što je prethodno navedeno, najveći udio nepismenog stanovništva u Republici Hrvatskoj 2001. godini i 2011. godine činile su žene starije životne dobi. K tome je potrebno nadodati statistički podatak DZS-a (2018) koji potvrđuje da žene duže žive od muškaraca. Tako je u Hrvatskoj 2016. godine prosječni životni vijek žena bio 79,9 godina, u odnosu na muškarce koji su prosječno živjeli 72,8 godina, stoga prema navedenim podacima žene u prosjeku žive 7,1 godinu duže od muškaraca, a navedeni podatak je važan jer utječe te će i u budućnosti utjecati, na sporije smanjenje udjela nepismenog ženskog stanovništva koji je 2001. i 2011. godine činilo više od 74 % ukupnog udjela nepismenog stanovništva (grafikon 11.).

Zbog starosne strukture nepismenog stanovništva u Republici Hrvatskoj, smatra se da je najvažniji čimbenik, koji će smanjiti udio nepismenog stanovništva na neznatnu razinu, biološki čimbenik, odnosno mortalitet starijih, nepismenih generacija, osobito ženskog starijeg nepismenog stanovništva. Stoga se u sljedećim popisima stanovništva pitanje o pismenosti, prema Pokosu (2005), ne će postavljati, kao što se niti ne postavlja u većini europskih zemalja definirano na ovaj način već dugi niz desetljeća.

U zadnjih pedesetak godina ima značajno manje nepismenog ženskog stanovništva, a u najstarijem, 65 godina i više, dobnom razredu ima najviše nepismenog ženskog stanovništva te zbog toga žensko stanovništvo čini većinu u ukupnom udjelu nepismenih kako 2001. godine, kada je iznosio 2,8 %, tako i 2011. godine, kada je iznosio 1,3 %.

Grafikon 11. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisima stanovništva 2001. i 2011. godini)

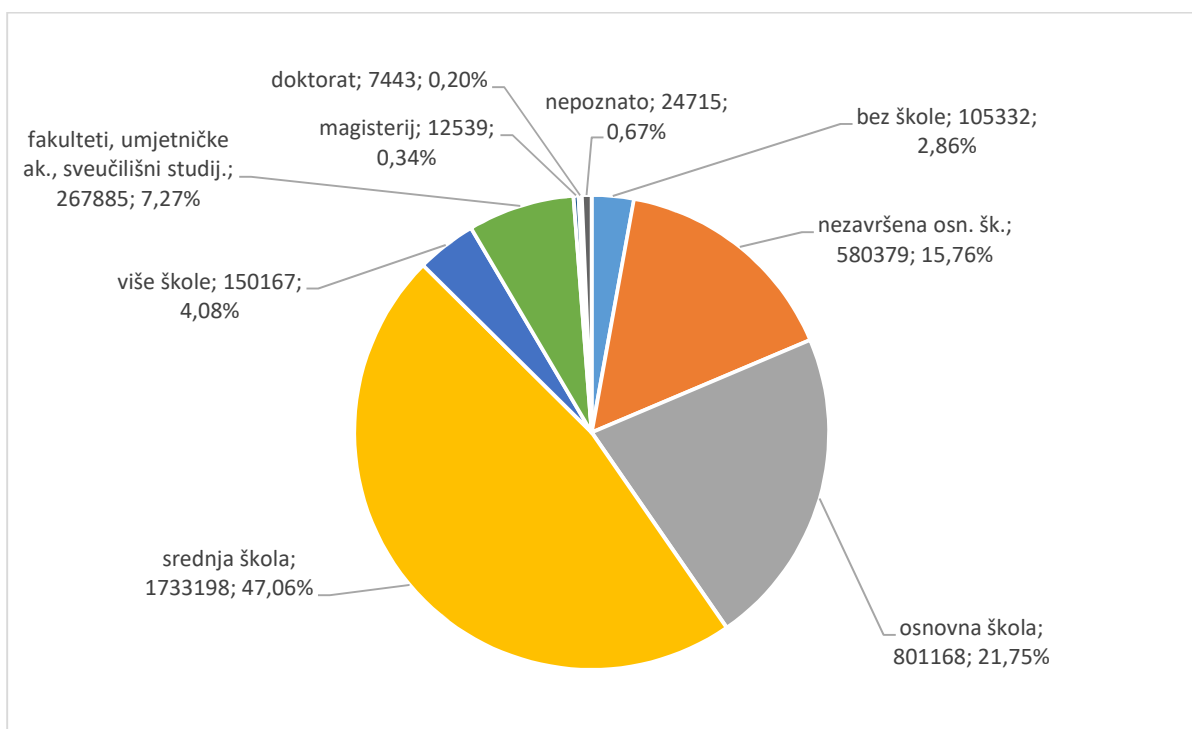
8. OBRAZOVNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE PREMA ŠKOLSKOJ SPREMI 2001. GODINE

8.1. Obrazovna struktura stanovništva prema školskoj spremi 2001. godine

Kao što je već navedeno obrazovnu strukturu stanovništva moguće je promatrati prema dvama osnovnim obilježjima stanovništva: prema pismenosti i školskoj spremi. U prethodnom dijelu rada prikazana je analiza obrazovne strukture prema pismenosti za stanovništvo 10 godina i više, a u ovome dijelu slijedi analiza prema školskoj spremi, odnosno analiza stanovništva starog 15 godina i više prema najvišoj završenoj školi.

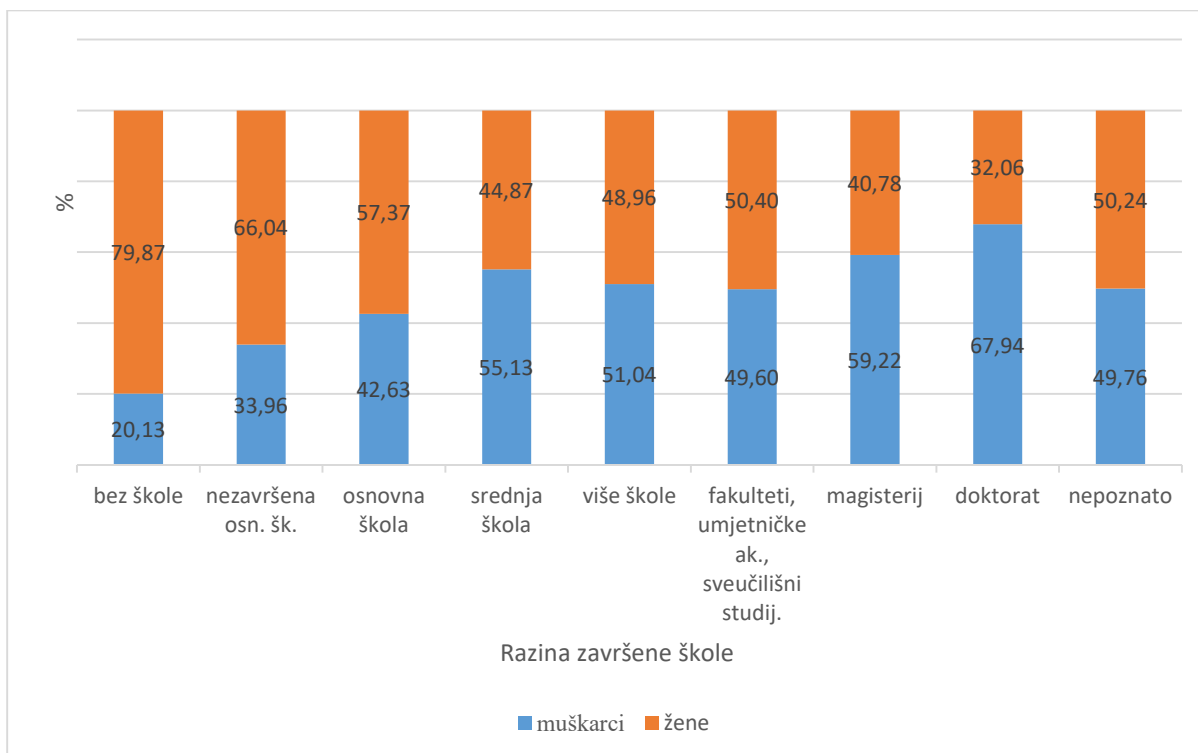
Prema popisu stanovništva 2001. u Republici Hrvatskoj je živjelo 3 682 826 stanovnika, a njih 2,86 %, odnosno 105 332 stanovnika je bilo bez škole. Najveći udio stanovništva bez škole činile su žene, njih gotovo 80 %. Nezavršenu osnovnu školu, imalo je 15,76 % stanovnika, a taj postotak uključuje stanovništvo staro 10 i više godina i koje je imalo niže osnovno obrazovanje, od 1. do 3. razreda, te više osnovno obrazovanje, od 4. do 7. razreda osnovne škole. Većinu od 66 % činile su žene s nezavršenom osnovnom školom. Iako je statistički značajno više ženskog stanovništva s nezavršenom školom, još je veći udio ženskoga stanovništva bez škole među stanovništvom starim 10 godina i više. Očito je da je više ženskog stanovništva upisalo osnovnu školu i završilo neki od razreda osnovne škole, nego udio ženskog stanovništva koji je bez škole uopće. Prema Pokosu (2005) moglo se utjecati na stanovnike bez završene osnovne škole kroz reforme osnovnog obrazovanja ili školstva općenito u populaciji srednjoškolske dobi, od 15 do 19 godina, koji su činili čak 5,8 % ukupnog stanovništva u promatranoj dobi. Također, ističe se da postoji mogućnost da je na ovaj dio stanovništva utjecao rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Dio tih osoba je 1991. godine i 1992. godine polazio školu ili su je tek trebali upisati, no zbog rata su prekinuli školovanje ili je nisu ni upisali.

Osnovnu je školu imalo završeno 21,75 % stanovništva te je od toga bilo 57,37 % ženskog stanovništva. Srednju školu je imalo završeno 47,06 % stanovništva, a većinu srednjoškolske populacije su činili muškarci s 55,13 %. Više škole je imalo 4,08 % stanovništva i bilo je tek neznajno više muškog stanovništva u odnosu na žensko stanovništvo. Fakultete, umjetničke akademije i sveučilišne studije imalo je završeno 7,27 % stanovništva s gotovo jednakim udjelom muškog i ženskog stanovništva. Muško stanovništvo je imalo veći udio stanovništva s završenim magisterijem, a u ukupnoj populaciji njihov udio je činio 0,34 %. Udio stanovništva s doktoratom bio je 0,2 %, a većinu su činili muškarci sa 68 % (grafikon 12. i 13.).

Grafikon 12. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole u Republici Hrvatskoj 2001. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

Grafikon 13. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole i spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

Zaključuje se da je gotovo polovica stanovništva Republike Hrvatske starog 15 godina i više 2001. godine, imalo srednjoškolsko obrazovanje od čega je muške populacije bilo više za 5,1 postotni bod, dok osnovnoškolsko obrazovanje je imala jedna petina stanovništva s većim udjelom ženskog stanovništva za gotovo 15 postotna boda. Muškarci su imali značajno veći udio na višim razinama tercijarnog obrazovanja, odnosno njihov udio je bio veći među osobama s magisterijem, a spolna razlika je najizraženija među doktorima znanosti gdje su muškarci bili zastupljeni s dvije trećine.

8.2. Obrazovna struktura stanovništva prema školskoj spremi 2011. godine

Prema popisu stanovništva 2011. godine u Republici Hrvatskoj je živjelo 3 632 463 stanovnika od čega je bilo 1,71 % stanovništva bez škole, a od toga 79,6 % su bile žene. Udio stanovništva s nezavršenom osnovnom školom iznosio je 7,81 %, a ono uključuje osobe koje bilo da su završile od 1. do 3. razreda ili od 4. do 7. razreda, odnosno niže i više osnovno obrazovanje.

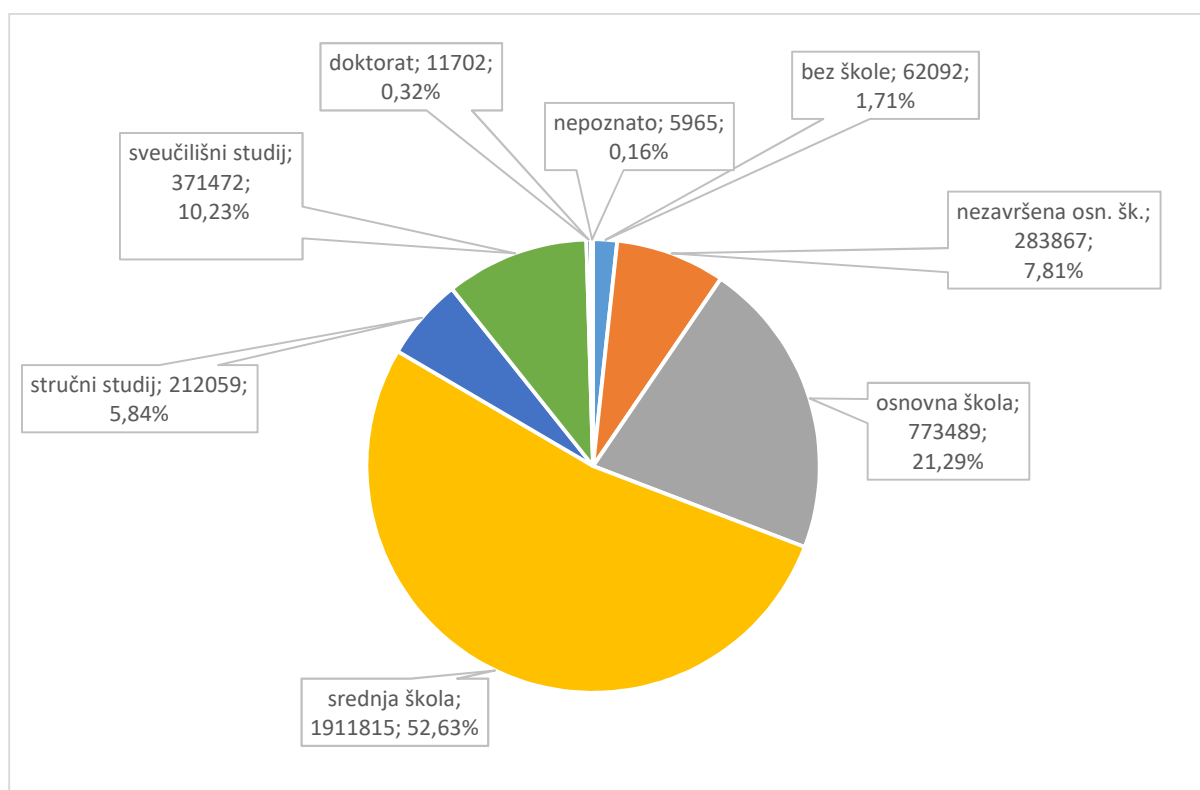
Udio ženskog stanovništva s nezavršenom osnovnom školom je bio 70,24 %, znači da su žene činile većinu stanovništva bez škole i s nezavršenom osnovnom školom. Osnovnu školu je završilo 21,29 % stanovništva, a udio ženskog stanovništva iznosio je 59,19 %, stoga žene čine i većinu u osnovnoškolskom obrazovanju.

Srednju školu je završilo 54,34 % stanovništva, tako stanovništvo sa završenom srednjom školom čini najveći udio u ukupnom stanovništvu koje je staro 15 godina i više, a udio ženskog stanovništva je 45,66 % jer većinom žensko starije stanovništvo nije pohađalo osnovnu školu, ili imaju niže osnovno obrazovanje ili više osnovno obrazovanje, ili su završili svoje obrazovanje nakon osnovne škole. Stoga su žene bile više zastupljene među stanovništvom sa završenim primarnim obrazovanjem ili sa završenim nižim ili višim osnovnim obrazovanjem, a to je utjecalo na smanjeni udio ženskog stanovništva sa završenom srednjom školom kojemu je preduvjet završeno osnovnoškolsko obrazovanje.

Stručni studij završilo je 5,84 % ukupne populacije i veći je bio udio ženske populacije s 53 %, a sveučilišni studij završilo je 10,23 % stanovništva te su i na ovom stupnju obrazovanja žene bili brojnije za 8,02 postotna boda. Stoga, pretpostavljamo da na smanjeni udio ženskog stanovništva sa završenom srednjom školom nije samo utjecao veliki udio ženske populacije bez škole i s nezavršenom osnovnom školom, već i veći udio ženskog stanovništva koje je završilo stručni i sveučilišni studij. Pretpostavka je da dolazi do povećanja udjela ženskog

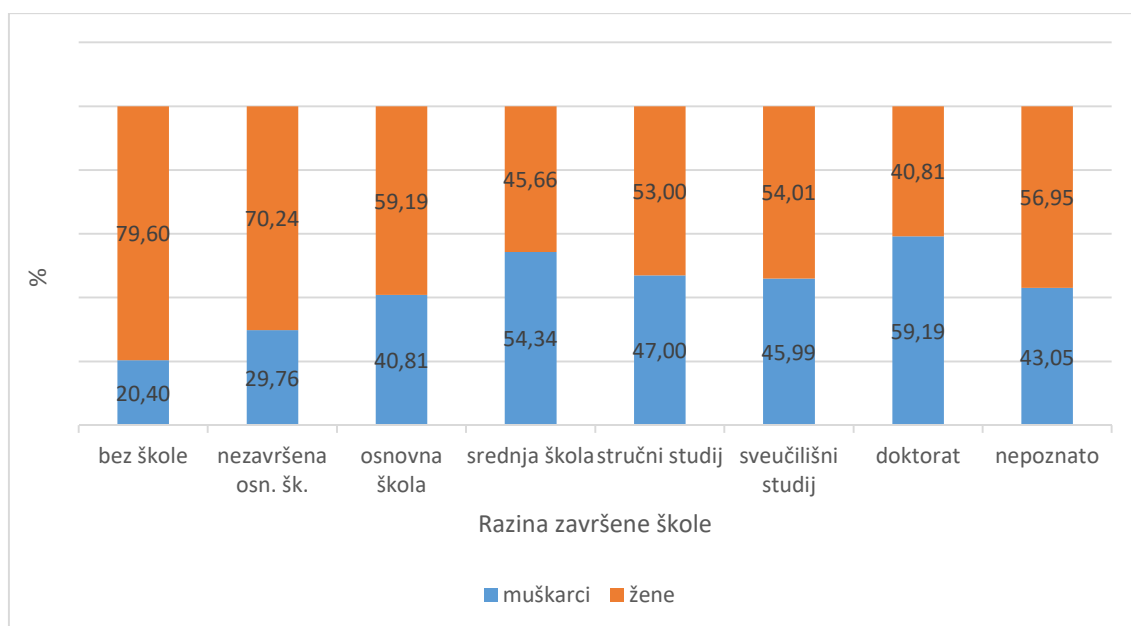
stanovništva u visokom obrazovanju zbog većeg broja mladog ženskog stanovništva koje je obrazovanije. Navedena pretpostavka bit će testirana u daljnjim analizama.

Udio stanovništva s doktoratom je iznosio tek 0,32 % i manji udio, 40,81 %, imala je ženska populacija, odnosno bilo je više muške populacije sa završenim doktoratom za 18,38 postotna boda u odnosu na žensku populaciju doktora znanosti. Pretpostavka je da je veći udio muškog stanovništva s doktoratom jer većina žena ulazi u brak u dobi od 28,3 godine, prema podacima DZS-a (2016) te se posvete obitelji i odgoju djece, stoga nisu upisale poslijediplomske doktorske studije (grafikon 14.).

Grafikon 14. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2011. godine)

Grafikon 15. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole i spolu u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2011. godine)

8.3. Usporedba obrazovne strukture stanovništva prema školskoj spremi 2001. i 2011. godine

Prema popisu stanovništva 2011. godine zabilježeno je smanjenje broja stanovnika starijih od 15 godina za 50 365 stanovnika, a smanjenje je osobito vidljivo u ženskoj populaciji za 32 242 stanovnika, odnosno 64,01 % odnosi se na smanjenje ženskog stanovništva starijeg od 15 godina.

Od 2001. godine do 2011. godine smanjuje se udio stanovništva bez škole s 2,86 % na 1,76 %, a većinu od 79,87 % su bile žene bez škole te se njihov udio u odnosu na mušku populaciju nije mijenjao. Udio stanovništva s nezavršenom školom se smanjio na polovicu i 2011. godine je iznosio 7,81 %, a žensko stanovništvo je bilo značajno brojnije među osobama s nezavršenom školom te se njihov udio povećao s 66,04 % na 70,24 % 2011. godine u odnosu na muškarce. Udio stanovništva s osnovnom školom je ostao gotovo nepromijenjen sa stopom od oko 21 %, a udio ženske populacije se povećava za više od 2 postotna boda i 2011. godine je njihov udio iznosio 59,19 %.

U srednjoškolskom obrazovanju u 2011. godini dolazi do porasta udjela stanovništva za 5,57 postotna boda te je njihov udio iznosio 52,63 % i tako je i dalje više od polovice hrvatskog stanovništva bila srednjoškolski obrazovana, a omjer udjela ženskog i muškog stanovništva sa

srednjoškolskim obrazovanjem se nije mijenjao 2011. godine u odnosu na 2001. godinu jer je do porasta udjela došlo podjednako u muškoj i ženskoj populaciji.

Višu školu ili stručni studij 2011. godine imalo je završeno 5,84 % stanovništva staro 15 godina i više, što je za 1,76 postotna boda više u odnosu na prethodni popis te se uočava značajni porast ženskog stanovništva i to za 4,04 postotna boda. Udio muške populacije s višom školom 2001. godine je bio 51,04 %, a već deset godina kasnije njihov udio se smanjuje na 47 %. Na visokom stupnju obrazovanja, koji obuhvaća stanovništvo s završenim fakultetom, akademijom, sveučilišnim ili poslijediplomskim studijem, vidljiv je porast udjela za 2,73 postotna boda i njihov je udio bio 10,55 % u 2011. godini. Udio ženskog stanovništva na visokom stupnju obrazovanja 2011. godine bilježi porast za 4,1 postotna boda, stoga ženska populacija čini većinu od 53,61 % visokoobrazovanih u ukupnoj populaciji.

U prethodnim analizama stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole za 2001. godinu je prikazano u skupinama: bez škole, nezavršena osnovna škola (uključuje niže osnovno obrazovanje od 1. do 3. razreda i više osnovno obrazovanje od 4. do 7. razreda), osnovna škola, srednja škola, više škole, fakulteti/umjetničke akademije/sveučilišni studij, magisterij i doktorat, a budući da uvođenjem Bolonjskoga procesa dolazi do promjena u kategorizaciji, podaci za visoko obrazovanje prikazat će se u skupinama: viša škola ili stručni studij (u nju se ubraja stanovništvo sa završenom višom školom prema starom programu), fakultet / akademija / sveučilišni ili poslijediplomski studiji (u nju se ubraja stanovništvo s završenim fakultetom / umjetničkom akademijom / sveučilišnim studijem, magisterijem i doktoratom).

Kako bi dobiveni podaci bili vjerodostojni te podaci iz 2001. usporedivi s podacima iz 2011. godine, upotrijebit će se ista metodologija koja se koristi u ostalim članicama zemalja EU-a, a u Hrvatskoj se u statistici primjenjuje od popisa stanovništva 2011. godine zbog već spomenutih promjena uvođenjem Bolonjskoga procesa.

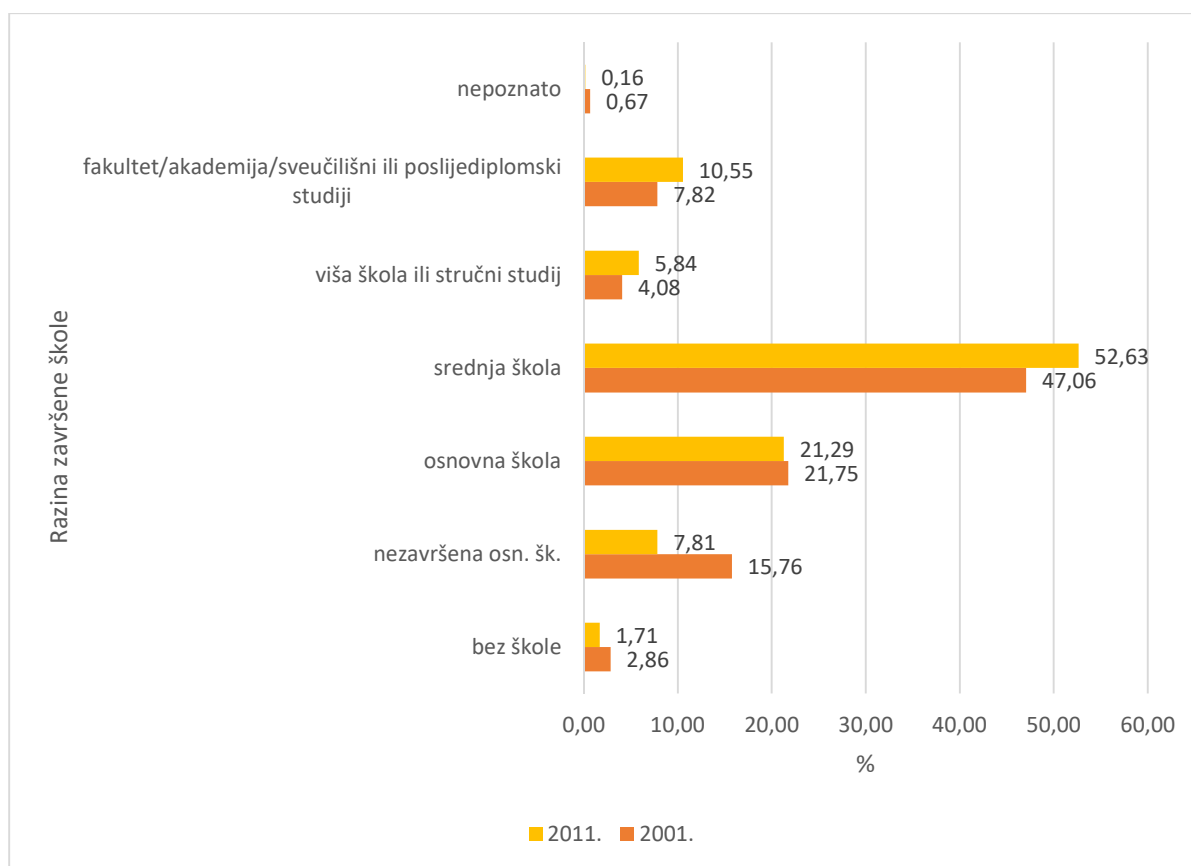
Prema toj metodologiji ukupan udio visokoobrazovanih stanovnika 2001. godine je iznosio 11,9 % jer je ono ubrajalo stanovništvo sa završenom višom školom ili stručnim studijem, čiji udio je bio 4,08 %, i udio od 7,82 % stanovništva sa završenim fakultetom / umjetničkom akademijom / sveučilišnim studijem, magisterijem i doktoratom, dok je udio visokoobrazovanog stanovništva 2011. godine bio 16,39 % ukupne populacije, a ono je ubrajalo stanovništvo sa završenom višom školom ili stručnim studijem, čiji je udio bio 5,84 %, i udio stanovništva od 10,55 % sa završenim fakultetom / umjetničkom akademijom / sveučilišnim

studijem, magisterijem i doktoratom. Primijenivši ovu metodologiju, uočava se porast udjela visokoobrazovanog stanovništva 2011. godine u odnosu na 2001. godinu za 4,49 postotna boda.

Udio visokoobrazovanog stanovništva značajno je porastao 2011. godine u odnosu na 2001. godinu, a veći je porast udjela ženskog stanovništva u visokom obrazovanju, u odnosu na muško stanovništvo. Pretpostavlja se da je uzrok tome kraće obrazovanje zbog provođenja Bolonjskog procesa te otvaranja novih javnih sveučilišta i privatnih viših škola, učilišta, veleučilišta i sveučilišta (grafikon 16. i 17.).

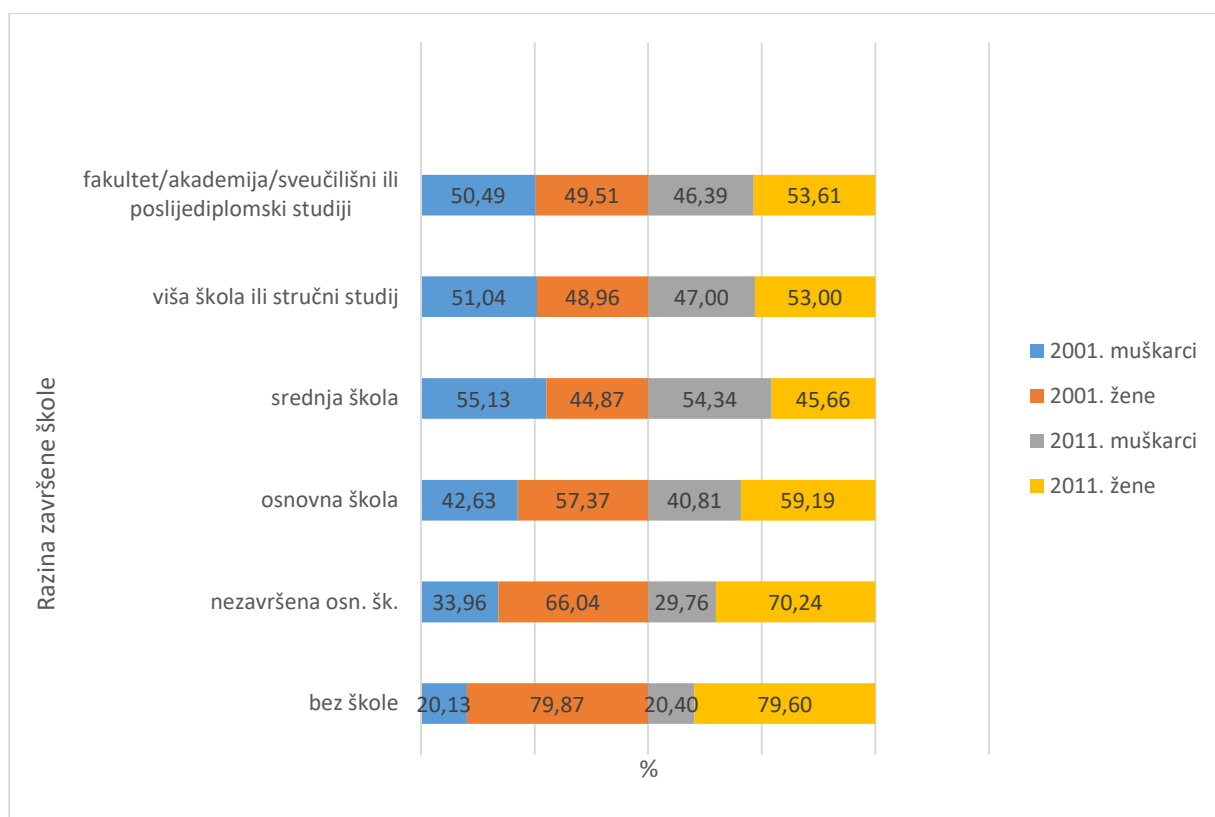
U razdoblju između dvaju popisa stanovništva uočavaju se dvije najvažnije promjene: najveći porast bilježi se u udjela stanovništva sa srednjoškolskim obrazovanjem za 5,57 postotna boda, a zatim slijedi porast udjela stanovništva u visokom obrazovanju za 4,49 postotna boda, te se pretpostavlja da do 2017. godine udio visokoobrazovanih je nastavio s rastom.

U daljem dijelu rada stavit će se naglasak na promjene u visokom obrazovanju jer ono ima značajnu ulogu u društvu zbog intelektualne snage zahvaljujući kojoj dolazi do napretka u društvu. No, ne smije se zanemariti porast udjela stanovništva u srednjoškolskom obrazovanju, osobito onih koji su završili gimnaziju, koja se smatra preduvjetom za visoko obrazovanje, što je i potvrdilo istraživanje EUROSTUDENT V za Hrvatsku za 2014. godinu (2016). Prema njemu 50,7 % studenata završilo je gimnaziju prije upisa na visoko učilište, a 43,1 % četverogodišnju strukovnu srednju školu. Prema Šćukanec, Sinković, Bilić, Doolan i Cvitan (2016) studenti sa završenom gimnazijom čine većinu studenata na sveučilišnim studijima, njih 65 %, dok oni sa završenom strukovnom školom čine većinu na javnim, sa 78 %, i privatnima, sa 72 %, na stručnim studijima. Gimnazijalci su također zastupljeniji među redovitim studentima, a među izvanrednim studentima oni sa završenom strukovnom školom.

Grafikon 16. Usporedni prikaz obrazovne strukture stanovništva u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisima stanovništva 2001. i 2011. godine)

Grafikon 17. Usporedni prikaz obrazovne strukture stanovništva prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisima stanovništva 2001. i 2011. godine)

9. VISOKOOBRAZOVANO STANOVNIŠTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ

U početnom djelu rada utvrđeno je da dolazi do porasta u udjelu visokoobrazovanog stanovništva 2011. godine u odnosu na 2001. godinu, no ponovit će se najvažniji podaci vezani za visokoobrazovano stanovništvo.

Prema popisu stanovništva 2001. godine u Republici Hrvatskoj je ukupno bilo 438 034 visokoobrazovanog stanovništva čineći tako 11,89 % stanovništva starog 15 godina i više, a ono je uključivalo svo stanovništvo koje je završilo više škole, fakultete, umjetničke akademije, magisterij i doktorat. Prema spolnoj raspodjeli uočava se statistički mala razlika među visokoobrazovanim muškarcima i ženama. Prema popisu stanovništva 2001. godine bilo je 222 005 visokoobrazovanih muškaraca i 216 029 visokoobrazovanih žena, stoga su visokoobrazovani muškarci bili zastupljeni s 50,68 %, što je tek 1,36 postotna boda više u odnosu na visokoobrazovane žene. Udio visokoobrazovanih muškaraca iznosio je 12,69 % u ukupnoj populaciji, a udio visokoobrazovanih žena je bio 11,18 %. Zaključuje se da su visokoobrazovani muškarci imali veći udio za 1,51 postotni bod u odnosu na visokoobrazovane žene među stanovništvom starim 15 godina i više (tablica 3.).

Zbog provođenja Bolonjskog procesa u visokom obrazovanju dolazi do značajnih promjena, koje su detaljno objašnjene u poglavlju *Zakonske promjene u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj*, što je, između ostalog, uzrokovalo i promjenu metodologije u popisu stanovništva 2011. godine prema kojoj visokoobrazovano stanovništvo uključuje i više škole i stručne studije, te je zbog usporedivosti podataka upotrijebljena ista metodologija i za 2001. godinu.

Prema popisu stanovništva 2011. godine u Republici Hrvatskoj je ukupno bilo 595 233 visokoobrazovanog stanovništva čineći udio od 16,38 %, a od toga je bilo 277 422 visokoobrazovana muškarca i 317 811 visokoobrazovana žena. Žene su bile zastupljene s 53,39 % među visokoobrazovanim stanovništvom. Udio visokoobrazovanih žena 2011. godine je bio veći za 0,70 postotna boda u odnosu na udio visokoobrazovanih muškaraca.

Usporedimo li udio visokoobrazovanog stanovništva 2001. godine, koji je iznosio 11,89 %, s 16,38 % visokoobrazovanog stanovništva 2011. godine, zaključuje se da je došlo do porasta visokoobrazovanog stanovništva za 4,49 postotna boda. Prema spolnoj raspodjeli bilježi se porast udjela visokoobrazovanog ženskog stanovništva za 5,54 postotna boda, dok je udio visokoobrazovanog muškog stanovništva porastao za 3,33 postotna boda. Zaključuje se da je udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva porastao za 2,21 postotna boda više u odnosu na muško visokoobrazovano stanovništvo 2011. godine u odnosu na 2001. godinu.

Tablica 3. Visokoobrazovano stanovništvo prema spolu u RH 2001. i 2011. godine, %

	2001.	Udio, %	2011.	Udio, %
Ukupno	438 034	11,89	595 233	16,39
Muškarci	222 005	12,69	277 422	16,02
Žene	216 029	11,18	317 811	16,72

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisima stanovništva 2001. i 2011. godine)

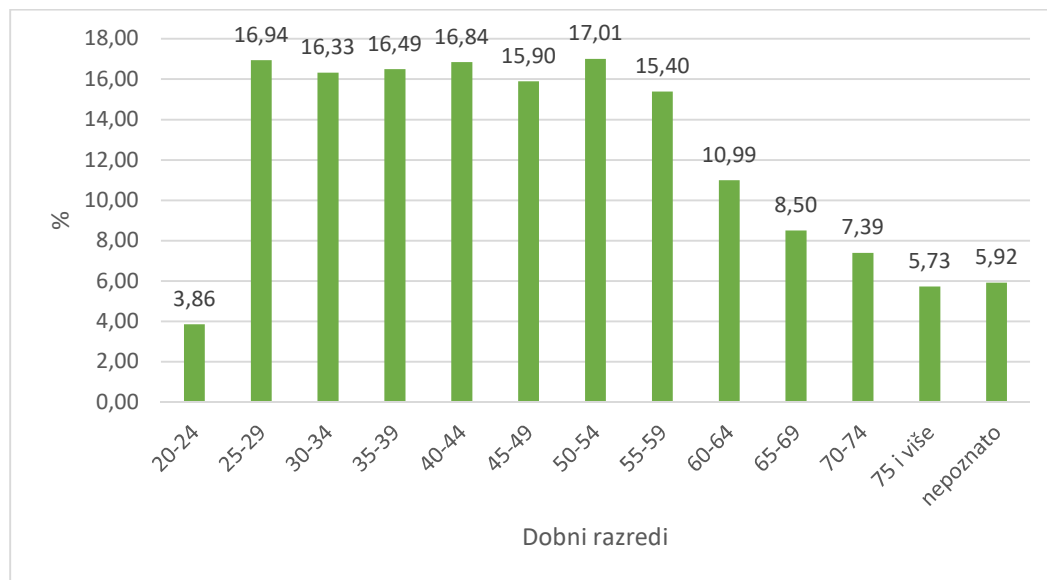
9.1. Visokoobrazovano stanovništvo prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine

Budući da dolazi do povećanja udjela visokoobrazovanog stanovništva za 4,49 postotna boda 2011. godine u odnosu na 2001. godinu, pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine te prema spolu. Kako bi se ispitala pretpostavljena hipoteza slijedi analiza udjelu visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2001. i 2011. godine.

Prema podacima popisa stanovništva 2001. godine izrađen je grafikon 18. *Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti, 2001., %*. Prvi dobni razred, od 20 do 24 godine, imao je najniži udio visokoobrazovanih, a on je iznosio 3,86 %. Studij se u prosjeku završavao u kasnijoj dobi, a ne od 20 do 24 godine u Hrvatskoj. U prosjeku je trebalo 6 do 7 godina da se završi diplomski, četverogodišnji studij. Zbog navedenog najmlađi dobni razred ima najniži udio visokoobrazovanog stanovništva. Dobni razred od 25 do 29 godine imao je 16,94 % visokoobrazovanih osoba, a slične vrijednosti udjela visokoobrazovanih osoba imale su dobne skupine od 25 do 44 godine (od 16,33 % do 16,94 %). Dobni razred od 45 do 49 godine imao je nešto niži udio i on je iznosio 15,90 %. Najveći udio visokoobrazovanih imalo je dobni razred od 50 do 54 godine (17,01 %). Starije dobne skupine od 55 godine i starije, imale su niži udio visokoobrazovanih u odnosu na mlađe dobne razrede. Značajno manji udio visokoobrazovanih (4,41 postotnih bodova manje) imao je dobni razred od 60 do 64 godine u odnosu na prethodni dobni razred. Svaki stariji dobni razred od 55 do 75 i više, imao je niži udio visokoobrazovanih u odnosu na mlađi dobni razred. Sukladno time, najniži udio visokoobrazovanih bio je u dobnom razredu od 75 i više godine te je on iznosio 5,73 %.

Analizirajući udio visokoobrazovanih osoba prema starosti 2001. godine, zaključuje se da je najveći udio visokoobrazovanog stanovništva, imala dobna skupina od 50 do 54 godine. Mlađe dobne skupine, također su imale visoki udio visokoobrazovanih osoba, a stariji dobni razredi

od 55 do 75 godine i više imale su manji udio visokoobrazovanih. Najstarije dobne skupine, od 60 i više godina bilježile najniži udio visokoobrazovanog stanovništva.

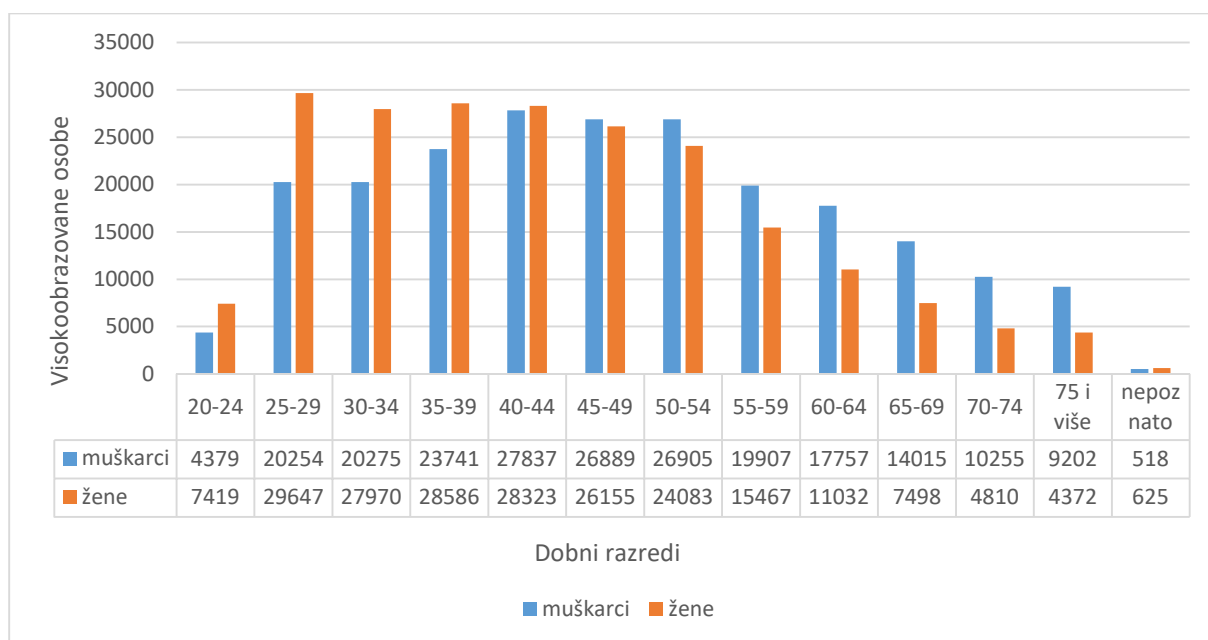
Grafikon 18. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti 2001. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

Grafikon 19. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu, 2001., %, pokazuje nejednaku spolnu raspodjelu udjela visokoobrazovanog stanovništva. U najmlađem dobnom razredu, od 20 do 24 godine, koji je ujedno i zastupljen s najnižim udjelom jer studenti u prosjeku završavaju fakultet u kasnijoj dobi, zabilježeno je 4 379 muškaraca i 7 419 žena, odnosno žene su bile brojnije čineći 62,88 % u tom dobnom razredu. Prema podacima DZS-a (2001) žene u prosjeku prije završavaju fakultet u odnosu na muškarce. Potrebno je naglasiti da fakultete posljednjih desetljeća upisuje veći broj žena nego muškaraca. Uzevši u obzir ta dva navedena čimbenika, razumljivo je da je veći broj visokoobrazovanih žena u najmlađem dobnom razredu. U dobnom razredu od 25 do 29 godina uočen je veći broj visokoobrazovanih žena, pa je njihov udio u ovoj dobnoj skupini visokih 59,41 % u odnosu na 40,59 % muškaraca. Udio ženske populacije bio je viši u svim dobnim razredima od 20 do 44 s naznakom da je udio žena bio najveći u najmlađoj skupini te da se razlika između muških i ženskih visokoobrazovanih osoba proporcionalno smanjivala do dobno razreda koji obuhvaća stanovništvo od 45 do 49 godina, kad počinje rasti udio muškog stanovništva. Od dobno razreda 45 do 49 povećava se udio muškog visokoobrazovanog stanovništva i ono kontinuirano

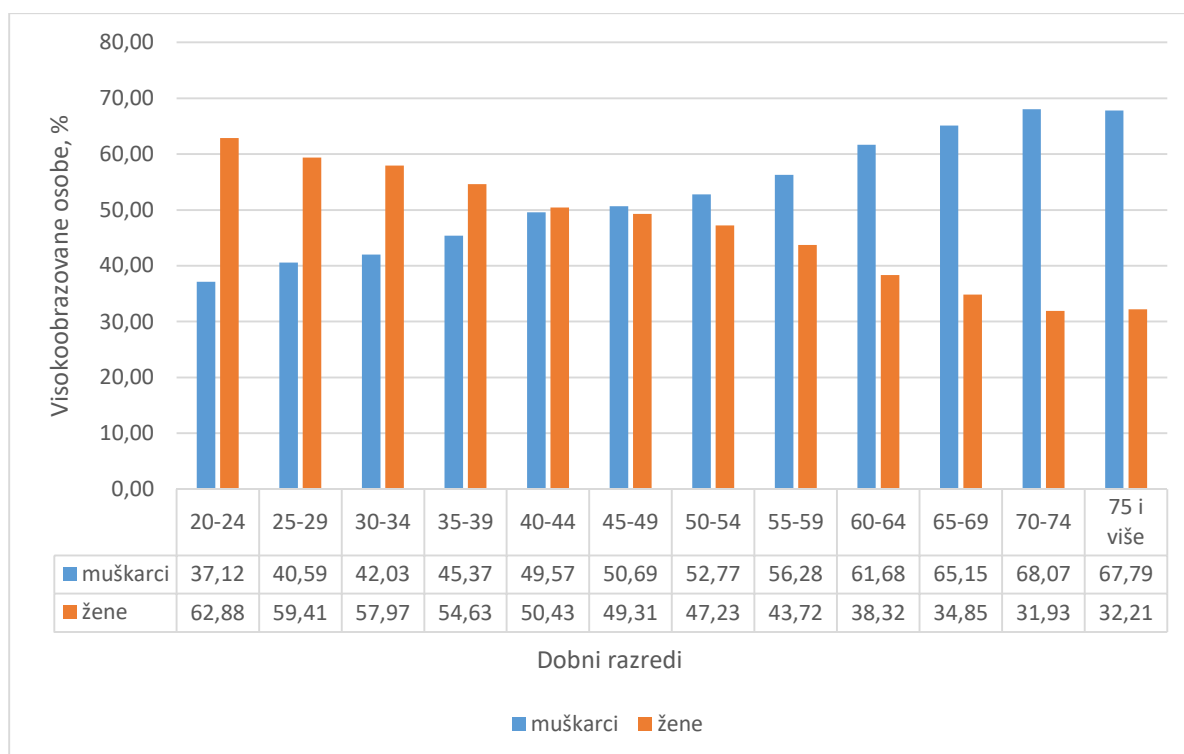
raste u dobnim razredima koji slijede sve do dobnog razreda 75 godina i više kada je njihov udio najveći i iznosi 67,79 %. Moglo bi se reći da dolazi do obrnute situacije jer gotovo koliki je udio ženskog stanovništva u prvom dobnom razredu (62,88 %), tek nešto veći je udio muškog stanovništva u zadnjem dobnom razredu od 75 godina i više (67,79 %), a udjeli su gotovo jednaki u dobnim razredima od 40 do 49 godina.

Prema provedenoj analizi visokoobrazovanih osoba prema starosti i spolu, zaključuje se da je statistički značajno više visokoobrazovanih žena mlađe dobi, od 22 do 44 godine, dok je više visokoobrazovanih muškaraca starije dobi. Ovime se potvrđuje trend sve većeg broja visokoobrazovanog mladog ženskog stanovništva. Glavni razlog zašto su muškarci zastupljeniji u starijim dobnim skupinama leži u činjenici što su nekada žene u znatno manjoj mjeri upisivale fakultete.

Grafikon 19. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2001. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

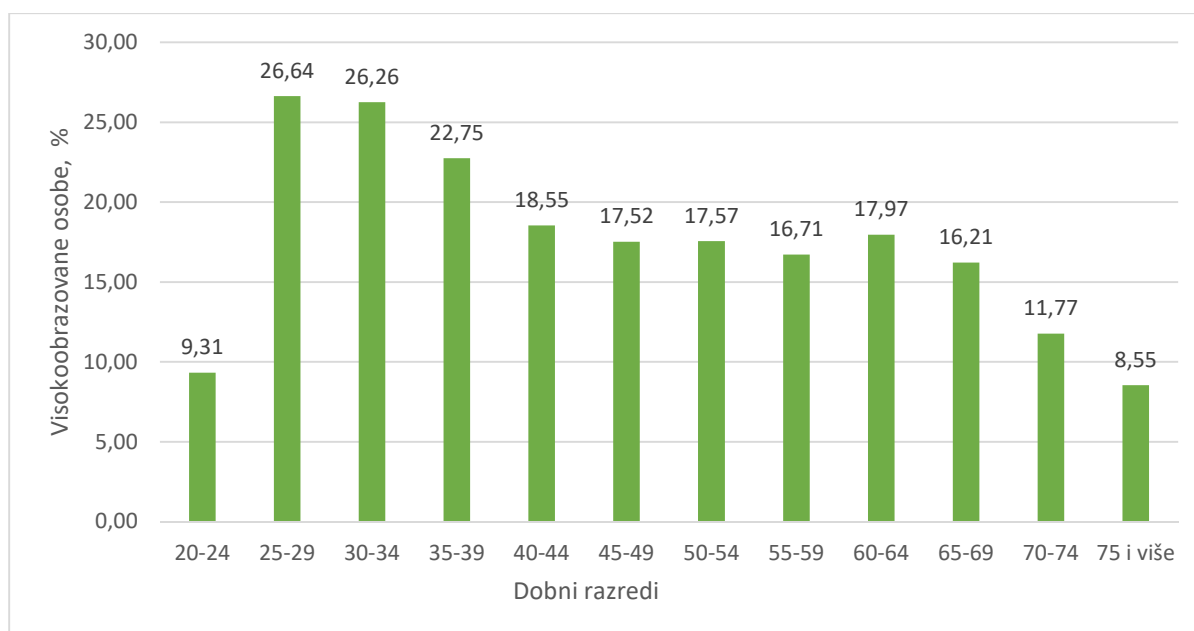
Grafikon 20. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2001. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2001. godine)

9.2. Visokoobrazovano stanovništvo prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2011. godine

Prema podacima DZS-a za 2011. godinu izrađen je grafikon 21. *Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti, 2011. godine, %*. U najmlađem dobnom razredu od 20 do 24 godine udio visokoobrazovanih osoba iznosi 9,3 %, a on nema osobito visok udio jer većina studenata u prosjeku završava visoko obrazovanje u dobi od 25 do 34 godine, što je i rezultiralo većim udjelom visokoobrazovanih u slijedećim dvaju dobnim razredima, a on je iznosio 26,64 % za dobní razred 25 do 29 godina i tek neznajčno niži udio od 26,26 % u dobnom razredu od 30 do 34 godine. Dobni razred od 35 do 39 godina bilježi niži udio u odnosu na prethodni dobní razred, te je on bio 22,75 %. Dobni razred od 40 do 45 godina pokazuje još niži udio od 18,55 % visokoobrazovanih. U sljedećim dobnim razredima, koje obuhvaća stanovništvo od 45 do 69 godina, nema značajnog smanjenja prema starijim dobnim razredima i udio za svaki pojedini razred iznosi od 17,52 % do 16,21 % s napomenom da se udio smanjuje u starijim dobnim razredima. U najstarijim dobnim razredima od 70 do 75 godina i više uočava se značajno smanjenje udjela visokoobrazovanih, osobito u zadnjem dobnom razredu od 75 godina i više koji ima najmanji udio.

Nakon provedene analize visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti u 2011. godini, zaključuje se da je najveći udio visokoobrazovanih osoba u dobi od 25 do 39 godina te da svi stariji dobní razredi imaju manji udio visokoobrazovanog stanovništva, a istim se i potvrđuje povećanje udjela visokoobrazovanog stanovništva, osobito mladog stanovništva u dobi od 25 do 34 godine.

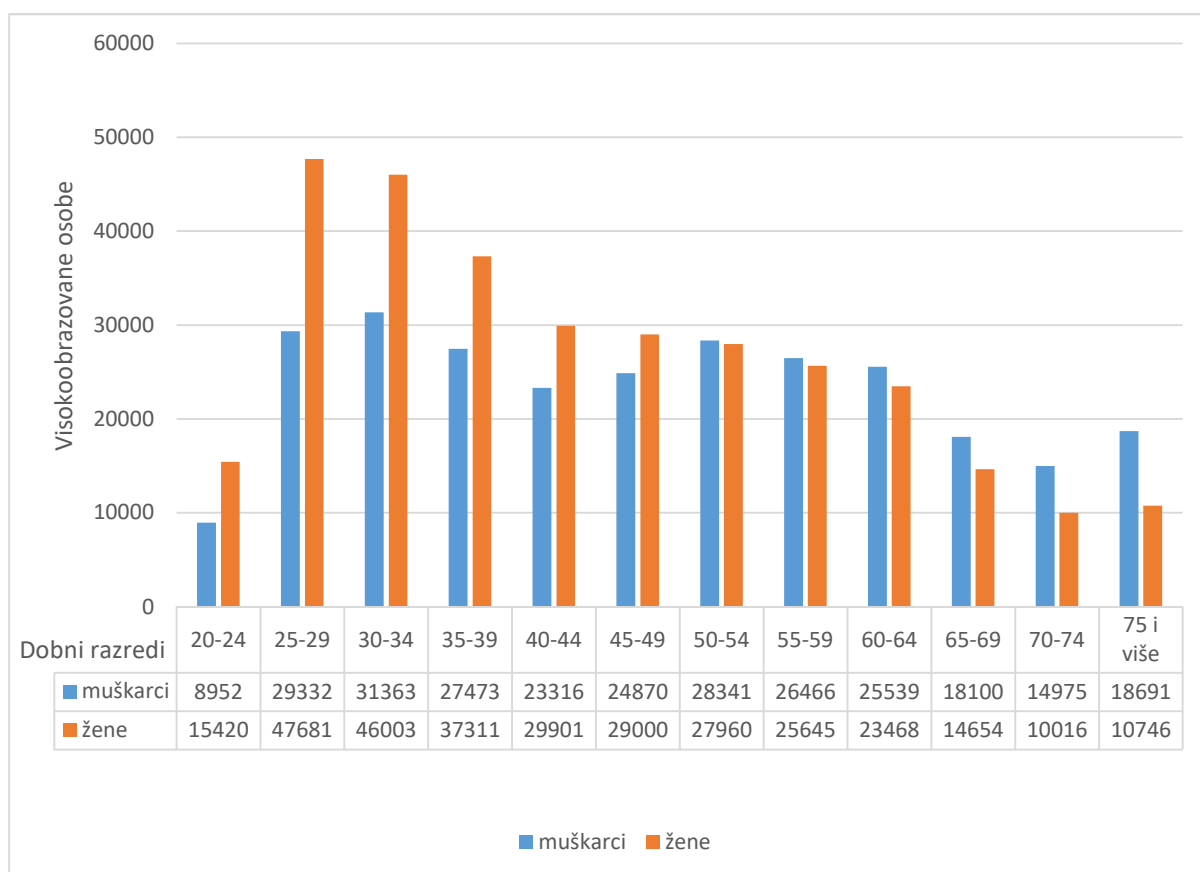

Grafikon 21. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2011. godine)

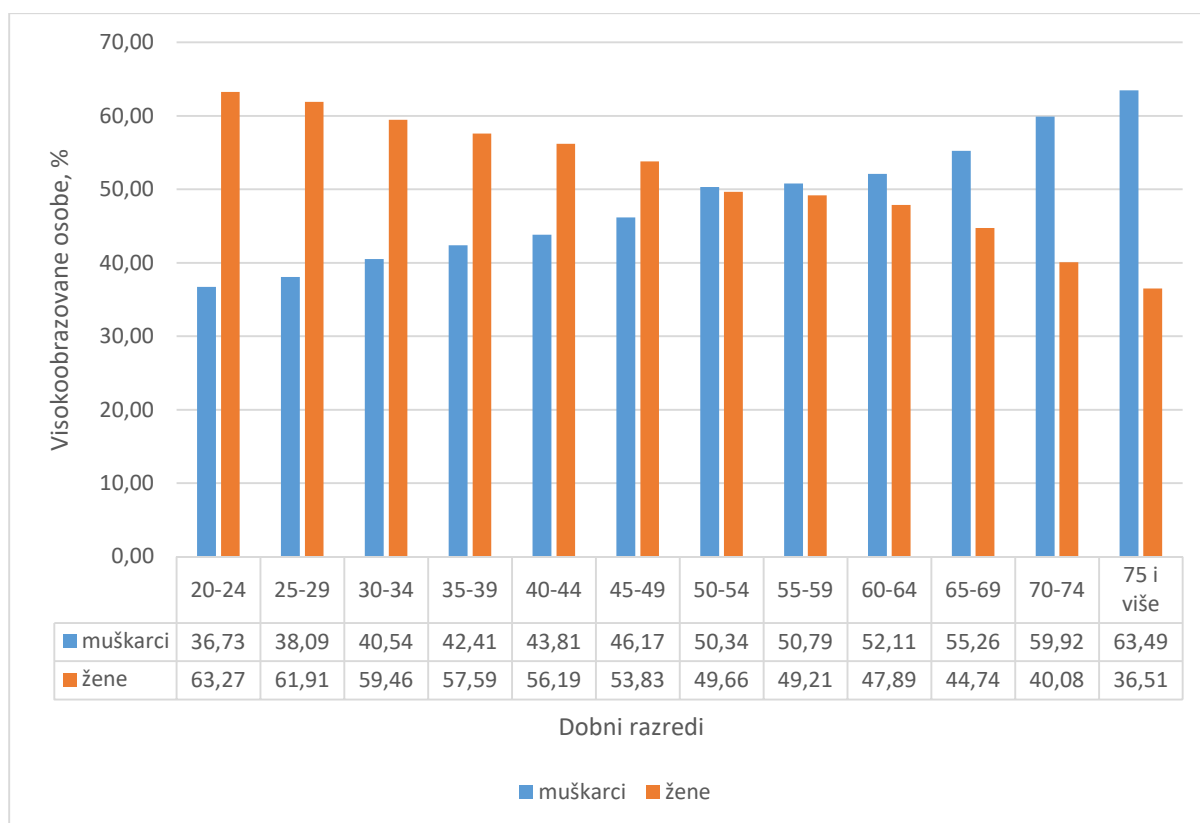
Grafikon 22. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu, 2011. godine, prikazuje nejednaku spolna raspodjela visokoobrazovanog stanovništva osobito među osobama u dobi od 20 do 44 godine. U prvom dobnom razredu od 20 do 24 godine bilo je 8 952 visokoobrazovana muškarca i 15 420 visokoobrazovane žene, odnosno žene su bile zastupljene s čak 63,27 % i u tom dobnom razredu su imale najveći dvotrećinski udio. Napomenimo činjenicu da žene u prosjeku prije završavaju fakultet od muškaraca stoga su one i brojnije u najmlađem dobnom razredu od 20 do 24 godine. Najveći broj visokoobrazovanih žena bilo je u dobnom razredu od 25 do 29 godina u kojem je bilo 29 332 visokoobrazovanih muškaraca i 47 681 visokoobrazovanih žena, a udio žena u tom dobnom razredu je iznosio 61,91 %. Sljedeći dobni razred od 30 do 34 godine brojio je 46 003 visokoobrazovanih žena kojih je bilo 59,46 % u odnosu na muškarce. U dobnim razredima od 35 do 39 godina bilježi se manji udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva, no žene su još uvijek bile u većini s 57,59 %. U dobnim razredima od 40 do 54 godine dolazi do smanjenja udjela visokoobrazovanih, a proporcionalno time i do smanjenja udjela visokoobrazovanih žena. U dobnim razredima od 50 do 59 godina udjeli visokoobrazovanih muškaraca i žena gotovo su izjednačeni, no s tendencijom smanjenja udjela visokoobrazovanih žena. Dobni razredi sa starijim stanovništvom od 60 pa sve do 75 i više godina pokazuju manji udio visokoobrazovanih žena u odnosu na prethodni dobni razred.

Nakon provedene detaljne analize visokoobrazovanog stanovništva prema starosti i spolu u 2011. godini, zaključuje se da su osobe od 25 do 35 godine imale najveći udio visokoobrazovanog stanovništva te da se udio smanjuje u starijim dobnim razredima, pa najstariji dobni razred od 75 godina i više ima i najniži udio visokoobrazovanih. Prema spolnoj raspodjeli uočena je nejednaka raspodjela visokoobrazovanog stanovništva prema starosti. Najveći je udio visokoobrazovanih žena u dobi od 20 do 39 godina. Također, visokoobrazovanih žena ima više u odnosu na muškarce među stanovništvom u dobi od 20 do 49 godina, dok su visokoobrazovani muškarci brojniji u dobi od 50 do 75 i više godina u odnosu na visokoobrazovane žene.

Grafikon 22. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2011. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2011. godine)

Grafikon 23. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2011. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva 2011. godine)

10. STUDENTI UPISANI NA VISOKA UČILIŠTA U REPUBLICI HRVATSKOJ 2000./2001. I 2016./2017. AK. GODINE

U posljednja dva desetljeća, nešto kasnije nego u ostalim razvijenim zemljama Europe, Hrvatsku je zahvatio trend masovnog visokog obrazovanja. Povećanje udjela stanovništva u tercijarnom obrazovanju uzrokovano je promjenama i u primarnom i sekundarnom obrazovanju jer je ono preduvjet za nj. Promjene u društvu i gospodarstvu zbog svog tehnološkog razvitka i kompleksnosti posla uzrokovale su promjene na tržištu rada koje uza se vežu i visokoobrazovanu radnu snagu. Poslove koje su nekada obavljale osobe sa završenom srednjom školom, danas ti isti poslovi zahtijevaju visokoobrazovane osobe jer se razvojem tehnologije povećala i složenost mnogih poslova te je završen fakultet postao preduvjet za mnoga radna mjesta. Tako dolazi do promjene u pogledu na visoko obrazovanje koje postaje nužnim, stoga se mnogi odluče visoko obrazovati. Tome u prilog ide i podatak kako se sve više osoba upisuje na visoka učilišta što će u konačnici rezultirati većim brojem studenata koji su završili fakultet. Akademske godine 2000./2001. upisano je 100 297 osoba na visoka učilišta, a broj upisanih studenata se 2016./2017. akademske godine povećao na 160 361 osoba. Bilježi se značajan porast od 59,89 % među brojem upisanih studenata na visoka učilišta 2016./2017. akademske godine u odnosu na 2000./2001. godinu. Prema spolnoj raspodjeli uočava se veći broj upisanih žena 2000./2001. akademske godine kojih je bilo 52 680 čineći udio od 52,52 % u odnosu na muškarce. Akademske godine 2016./2017. dolazi do još veće razlike prema spolu među studentima upisanim na visoka učilišta, jer su žene bilježile porast od 73 % 2016./2017. akademske godine u odnosu na 2000./2001. akademsku godinu, dok muškarci bilježe porast od 46 % u broju studenata upisanih na visoka učilišta, stoga je udio žena među studentima upisanim na visoka učilišta porastao na 56,67 % (tablica 4).

Tablica 4. Studenti upisani na visoka učilišta u 2000./2001. i u 2016./2017 ak. god.

	Broj upisanih studenata u 2000./2001. ak. god.	Udio prema spolnoj raspodjeli, %	Broj upisanih studenata u 2016./2017. ak. god.	Udio prema spolnoj raspodjeli, %
Ukupno	100 297		160 361	
Muškarci	47 617	47,48	69 437	43,30
Žene	52 680	52,52	90 924	56,70

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Visoka učilišta se prema pravnom statusu dijele na javna visoka učilišta, koje financira država, i privatna visoka učilišta, koja se financiraju samostalno, odnosno od školarina koje plaćaju studenti. Jedna od pretpostavki jest da je otvaranje privatnih učilišta značajno utjecalo na povećanje udjela visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj. Kako bismo to analizirali prvo će biti prikazani studenti upisani na visoka učilišta.

Zabilježen je porast upisanih studenata na visoka učilišta za 60 % s većim porastom ženskog stanovništva (73 %). Od sviju studenata upisanih na visoka učilišta 2000./2001. akademske godine, njih 99,27 % je bilo upisano na javna visoka učilišta jer su te godine samo 732 studenata bila upisana na privatna visoka učilišta u odnosu na 99 565 studenata upisanih na javna učilišta, a žene su bile brojnije jer je njihov udio iznosio 52,72 %. Od sviju studenata upisanih na privatna visoka učilišta tek je svaka četvrta bila žena. Akademske godine 2016./2017. bilježi se porast u broju upisanih studenata na privatna visoka učilišta i te ih je godine upisano 13 507. Zaključuje se da dolazi do porasta od 1 745,22 % 2016./2017. akademske godine u odnosu na 2000./2001. akademske godine. Akademske godine 2016./2017. dolazi do smanjenja razlike između muške i ženske populacije među studentima upisanim na privatna visoka učilišta. Udio ženske populacije među studentima upisanim na privatna visoka učilišta je rastao i u 2016./2017. ak. godine je iznosio 46,26 %, dakle još uvijek je bio veći broj muškaraca koji su upisani na privatna visoka učilišta unatoč porastu ženske populacije. Pretpostavlja se da je na početku promatranog razdoblja bio veći broj muške populacije koja je upisala privatna visoka učilišta zbog studijskih programa koja su privatna visoka učilišta tada nudila, a ista su bila privlačnija muškoj populaciji, te zbog većeg broja upisanih učenika koji su završili strukovne škole, a kao što je prethodno spomenuto da veći broj muškaraca završava strukovne škole u odnosu na žene koje su zastupljenije u gimnazijama. Do kraja promatranog razdoblja, 2016./2017. ak. godine, otvorena su i nova visoka učilišta s oko 200 studijskih programa, koja su privukla mnoge studente da se upišu na privatna visoka učilišta kojima uvjeti za upis nije bio srednjoškolski uspjeh, već cjenovna politika. Također je važna činjenica da neka privatna visoka učilišta nisu za uvjet upisa imala položenu državnu maturu sve do 2015./2016. ak. godine, dok je to bio uvjet na javnim visokim učilištima od početka provedbe državne mature, odnosno od 2009./2010. ak. godine. Olakšani uvjeti upisa pogodovali su osobito učenicima sa završenom strukovnom srednjom školom bez položene državne mature, i starijim generacijama koje prije nisu trebale polagati državnu maturu, a sada su zbog posla, koji obavljaju ili bi ga željeli obavljati, bili primorani dobiti diplomu s visokog učilišta. Privatna visoka učilišta, zbog drugačijeg rada i veće prilagodljivosti osobama koje rade, bila su idealno rješenje, zato ne čudi

podatak da je 2016./2017. ak. godine 12 775 studenta više upisalo privatna visoka učilišta u odnosu na 2000./2001. ak. godinu te je tako 8 % studenata od ukupno upisanih studenata bilo upisano na privatna učilišta.

Na Sveučilište Sjever je 2016./2017. ak. godine upisano 2 892 studenata čineći 1,8 % od ukupno upisanog broja studenata. Povećanje u broju upisanih studenata i na javna i na privatna visoka učilišta izravno će utjecati na broj diplomiranih/završenih studenata na sveučilišnom ili stručnom studiju. Očekuje se veći udio visokoobrazovanog stanovništva na javnim i privatnim visokim učilištima jer je ukupno 60 064 studenta više upisano 2016./2017. ak. godine u odnosu na 2000./2001. ak. godinu na visoka učilišta. Budući da je i 2016./2017. ak. godine 92 % studenata bilo upisano na javna visoka učilišta, među kojima su žene bile zastupljene s 57,56 %, a njihov udio je bio veći i 2000./2001. ak. godine te se godinama povećavao, očekuje se veći udio visokoobrazovanog ženskog stanovništva u godinama koje slijede, a koje će diplomirati/završiti na javnim visokim učilištima.

11. STUDENTI DIPLOMIRALI/ZAVRŠILI NA SVEUČILIŠNOM ILI STRUČNOM STUDIJU U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2017. GODINE

Godine 2011. dolazi do povećanja udjela visokoobrazovanog stanovništva sa 11,89 % na 16,39 % u odnosu na 2001. godinu, odnosno bilježi se porast udjela visokoobrazovanih za 4,49 postotna boda. Više od polovice visokoobrazovanih, njih 53,39 %, su bile žene. Pretpostavka je da se trend povećanja udjela visokoobrazovanih nastavlja do 2017. godine.

Zadnji dostupni podaci za obrazovnu strukturu stanovništva Hrvatske vezani su za posljednji provedeni popis stanovništva 2011. godine, a sljedeći popis stanovništva bit će 2021. godine, stoga će se za promatrano razdoblje od 2011. do 2017. godine koristiti dostupni podaci DZS-a koji prikazuju broj studenata koji su završili tercijarno obrazovanje kako bi se analiziralo visoko obrazovanje u Hrvatskoj i procijenile daljnje tendencije kretanja istih te u konačnici usporedba s ostalim članicama EU-a sa svrhom smještanja obrazovne strukture Hrvatske u šire europske razmjere.

Na početku slijedi analiza prve razine visokog obrazovanja koje uključuje sve studente koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij te postali prvostupnicima ili magistrima struke, odnosno usporedba diplomiranih/završenih studenata od 2001. do 2017. godine kako bi se utvrdio konkretan porast u broju diplomiranih/završenih studenata u navedenom razdoblju, a njihov porast u konačnici direktno utječe na povećanje udjela visokoobrazovanih u ukupnoj populaciji.

Grafikon 24. prikazuje studente koji su diplomirali /završili sveučilišni ili stručni studij od 2001. do 2017. godine kada dolazi do statistički značajnog rasta broja diplomiranih studenata, a porast se može sažeto prikazati u nekoliko razdoblja.

Prvo razdoblje od 2001. do 2006. godine tijekom kojeg dolazi do porasta broja diplomiranih studenata. Na početku promatranog razdoblja bilo je 13 810 studenata koji su završili sveučilišni ili stručni studij, a njihov broj je rastao do 2006. godine kada je diplomiralo 19 566 studenata. U 2006. godini diplomiralo/završilo je 5 756 studenata više u odnosu na 2001. godinu. Stopa rasta u ovom je razdoblju iznosila 41,68 %.

Drugo razdoblje je od 2007. godine do 2012. godine u kojem je zabilježen nagli i značajan porast diplomiranih/završenih studenata. U tom razdoblju diplomiralo/završilo je 15 995 studenata više u 2007. godini odnosu na 2012. godinu jer je ukupan broj diplomiranih/završenih studenata u 2012. godini iznosio 36 964, što je ujedno i najveći broj studenata koji je

diplomirao/završio sveučilišni ili stručni studij u cijelom promatranom razdoblju. Stopa rasta u ovom razdoblju bila je značajno veća u odnosu na prethodno razdoblje i iznosila je visokih 76,28 %. Pretpostavlja se da je na značajan porast završenih studenata utjecala provedba Bolonjskoga procesa zbog kojeg je došlo s jedne strane do smanjivanja godina potrebnih za završetak visokog obrazovanja, te s druge strane donošenje Zakona po kojem je došlo do izjednačavanja titula osoba koje su završile više škole prema starom programu na razinu prvostupnika, što je rezultiralo značajnim porastom diplomiranih/završenih studenata u razdoblju od 2007. do 2012. godine. Također, pretpostavlja se da su u tom razdoblju prve upisane generacija studenata po Bolonjskom procesu završila studij u novom, kraćem trajanju studija od 3 godine, a i otvaranje novih privatnih ustanova na kojima se moglo steći visoko obrazovanje, zasigurno je utjecalo na porast broja studenata sa završenim visokim obrazovanjem.

Treće razdoblje je od 2013. do 2017. godine koje obilježava pad broja diplomiranih studenata jer je u 2017. godini diplomiralo/završilo 2 524 studenata manje nego u 2013. godini. U trećem razdoblju bilježi se smanjenje stope za 7,16 %. Pretpostavlja se da su u ovom razdoblju vidljive posljedice velike emigracije stanovništva Hrvatske uzrokovane globalnom ekonomskom krizom i otvaranjem granica Hrvatske ulaskom u Europsku uniju.

Pokos (2017) navodi da nakon 2012. godine vidljiv je utjecaj velikog iseljenja hrvatskog stanovništva u zapadnoeuropske zemlje koje je poprimilo značajne razmjere osobito nakon globalne ekonomske krize 2008. godine, te nakon ulaska Hrvatske u članstvo Europske unije s čime je stanovništvu Hrvatske od 2013. godine omogućen rad u većini članica EU-a, te je stoga mnogobrojno stanovništvo otišlo iz Hrvatske. Teško je procijeniti pravi broj iseljenog stanovništva iz Hrvatske jer on zasigurno nije onolik kao što je to pokazano u podacima DZS-a, već značajno veći.

Posljedice iseljenja, osobito mladog stanovništva Hrvatske, vidljive su nakon 2012. godine jer je tada trebalo završiti sa studiranjem stanovništvo koje je upisalo studij u 2008. godini, a kako je prethodno navedeno, u tom se razdoblju iz Hrvatske iselio veliki broj mladog stanovništva. Pretpostavlja se da je određeni broj studenata prekinulo studiranje u Hrvatskoj i emigriralo u inozemstvo, što je utjecalo, u manjoj ili većoj mjeri, na smanjen broj diplomiranih od 2012. godine do 2017. godine.

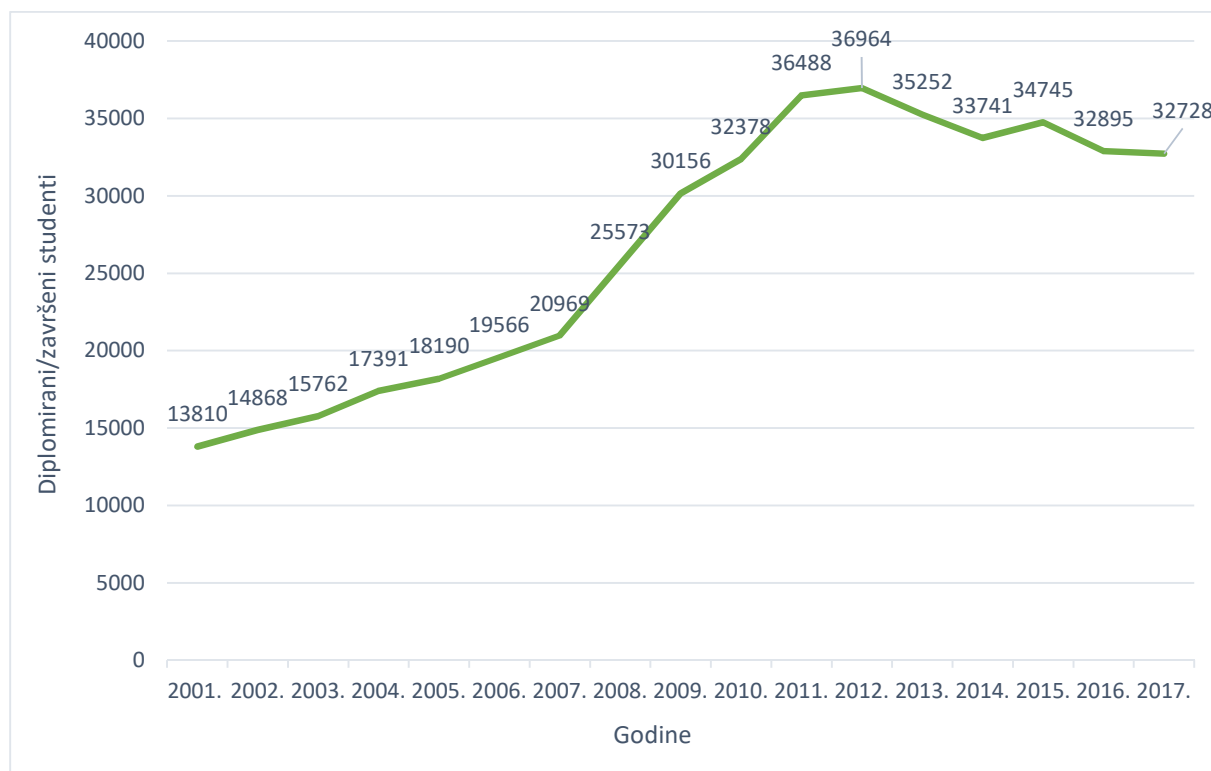
Bilježi se statistički značajan porast broja diplomiranih studenata 2017. godine u odnosu na 2001. godinu jer je na početku promatranog razdoblja diplomiralo/završilo 13 810 studenata, a

na kraju promatranog razdoblja 32 728 studenata, stoga se broj diplomiranih/završenih studenata povećao 2017. godine za 18 918 diplomiranih/završenih studenata u odnosu na 2001. godinu. U razdoblju od 16 godina došlo je do značajnih pozitivnih promjena u visokom obrazovanju jer se udio diplomiranih/završenih studenata povećao za 136,99 %, iako se od 2013. godine do 2017. godine bilježi pad broja diplomiranih studenata što je posljedica velikog broja iseljenog mladog stanovništva iz Hrvatske od 2008. godine nadalje.

Tablica 5. Studenti diplomirali sveučilišni ili stručni studij 2001.-2017. godine

Studenti diplomirali sveučilišni ili stručni studij od 2001. do 2017. godine	Porast / smanjenje u %
Prvo razdoblje (2001.-2006.)	41,68
Drugo razdoblje (2007.-2012.)	76,28
Treće razdoblje (2013.-2017.)	-7,16

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 24. Studenti diplomirali/završili na sveučilišnom ili stručnom studiju u Republici Hrvatskoj 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

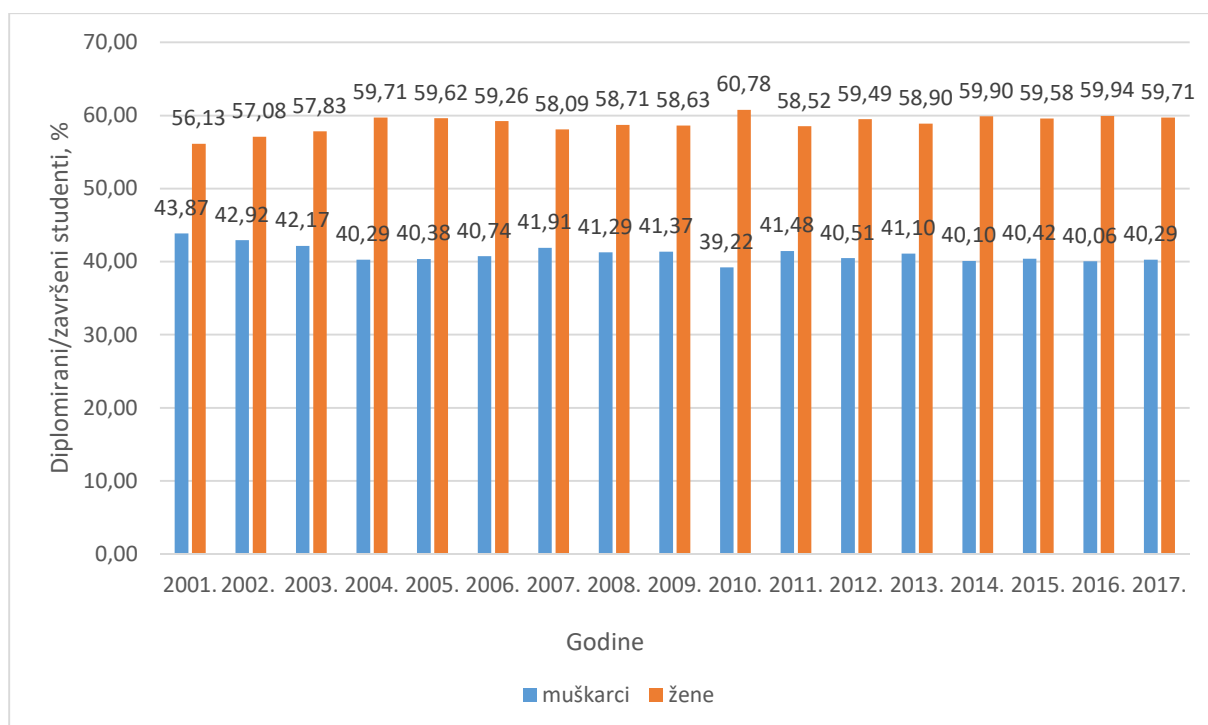
11.1. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu od 2001. do 2017. godine

U prethodnom poglavlju je utvrđeno da od 2001. do 2017. godine dolazi do povećanja u broju diplomiranih/završenih studenata u Hrvatskoj, a u daljnjem dijelu rada analizirat će se studenti diplomirani na sveučilišnom ili stručnom studiju prema spolu u istom razdoblju kako bi se ustanovilo je li do povećanja broja diplomiranih/završenih studenata došlo podjednako u muškoj ili ženskoj populaciji.

Grafikon 25. prikazuje studente koji su diplomirali/završili na sveučilišnom ili stručnom studiju prema spolu od 2001. do 2017. godine. Već na početku promatranog razdoblja bilo je više žena koje su završile studij i to za 12,26 postotna boda više u odnosu na muškarce. Postotak ženskog stanovništva je kontinuirano rastao do 2010. godine kada je dosegao svoj najveći udio od 60,78 %. U sljedećoj godini udio žena je smanjen za 2,26 postotna boda i tada je iznosio 58,52 %, a od 2012. godine udio žena nastavlja rasti te on 2017. godine iznosi 59,71 %.

Uzevši u obzir da je udio ženske populacije 2001. godine bio veći u odnosu na mušku populaciju, te da je tijekom cijelog promatranog razdoblja bio u porastu, osim 2011. godine kada se uočava neznatno smanjenje udjela žena, povećao se udio ženske populacije koji je završio studij za 3,58 postotna boda od 2001. do 2017. godine čime se i povećala razlika između muške i ženske populacije među diplomiranim/završenim studentima. Godine 2001. bilo je 12,26 postotna boda više ženske populacije koja je diplomirala/završila studij, a 2017. godine razlika se povećala za 7,16 postotna boda u korist ženskog stanovništva, kada je bilo 59,71 % žena koje su diplomirale/završile studij.

Iz provedene analize studenata koji su diplomirali na sveučilišnom ili stručnom studiju prema spolu od 2001. do 2017. godine, zaključuje se da je došlo do povećanja broja diplomiranih studenata 2017. godine u odnosu na 2001. godinu za 136,98 %, iako broj diplomiranih studenata nije kontinuirano rastao te su vidljiva i smanjenja od 2013. godine u ukupnom broju diplomiranih. Godine 2001. diplomiralo je 6 059 muškaraca i 7 751 žena, a 2017. godine je diplomiralo 13 185 muškaraca i 19 543 žena, stoga se uočava nejednaka spolna raspodjela među diplomiranim stanovništvom. Također, udio žena bio je veći 2001. godine u odnosu na udio muškaraca te je ukupno porastao za 152,13 % u promatranom razdoblju, dok je udio muške populacije porastao za 117,61 % čime se potvrđuje da je u porastu broj žena koje diplomiraju/završavaju sveučilišni ili stručni studij.

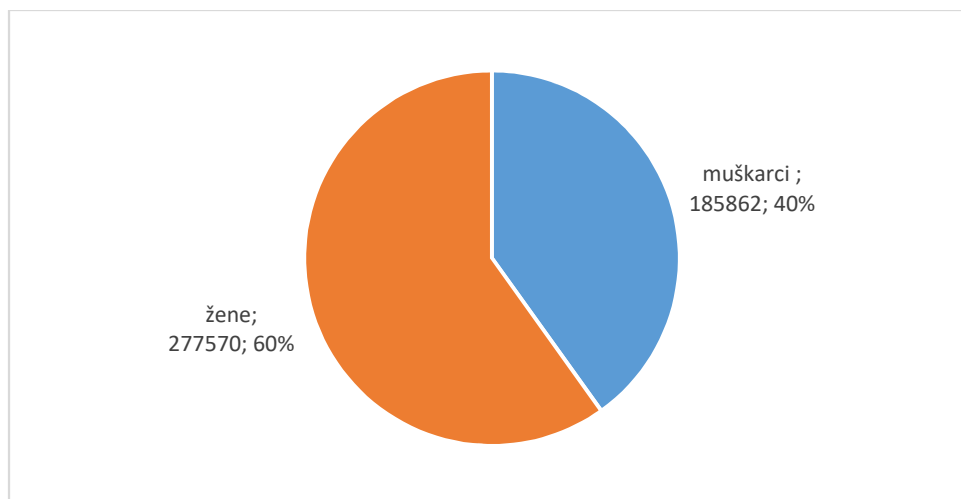

Grafikon 25. Studenti diplomirali/završili na sveučilišnom ili stručnom studiju prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Budući da tijekom promatranog razdoblja udjeli muškog i ženskog stanovništva nisu pokazivali jednaku tendenciju rasta, te su uočena odstupanja iz godine u godinu, najbolji pokazatelj je zbroj sviju diplomiranih/završenih studenata od 2001. godine do 2017. godine te zatim analiza prema spolu jer su prethodnom analizom uspoređene samo početna i završna godina, odnosno 2001. godina s 2017. godine.

Od 2001. do 2017. godine ukupno je diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij 463 432 studenata, a od toga je bilo 277 570 žena i 185 862 muškaraca. Udio ženskog stanovništva iznosio je 59,89 % u odnosu na 40,11 % muškog stanovništva, stoga se zaključuje da su žene bile brojnije u ukupnom broju diplomiranih/završenih studenata od 2001. do 2017. godine za 19,79 postotna boda (grafikon 26.).

Grafikon 26. Ukupan broj diplomiranih/završenih studenata na sveučilišnom/stručnom studiju prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Kako bismo otkrili što je uvjetovalo statistički značajnu spolnu razliku u udjelima muške i ženske populacije među upisanim i završenim studentima, potrebno je analizirati nižu, sekundarnu razinu obrazovanja, koja je preduvjet za tercijarno obrazovanje. Prema podacima DZS-a (2016) u akademskoj godini 2014./2015. od ukupnog broja učenika koji su završili srednju školu 50,1 % su bile žene, iz čega proizlazi da nije bilo statističke značajne razlike prema spolnoj raspodjeli među učenicima koji su završili srednju školu. Detaljnijom analizom uočava se nejednaka distribucija prema spolu među učenicima prema vrsti srednje škole. Tako je u istoj godini gimnaziju završilo 61,6 % žena i 38,4 % muškaraca, dok su muškarci bili brojniji u industrijskim i obrtničkim školama (64,8 %) i tehničkim školama (53,3 %). Veći udio ženske populacije završava gimnaziju u odnosu na mušku populaciju, jer veći broj žena i upisuje gimnaziju što je direktno uzrokovano slabijim uspjehom dječaka na kraju osnovne škole jer oni kasnije ulaze u pubertet i kasnije sazrijevaju u odnosu na djevojčice, stoga pri kraju osnovnoškolskog obrazovanja ne daju dovoljno pažnje učenju, a time ni postignutim rezultatima i ocjenama što uzrokuje manji broj bodova za upis u srednju školu. Zbog navedenog muška populacija u većoj mjeri upisuje strukovne škole koje prilikom upisa traže manji broj bodova u odnosu na gimnazije. K tome je potrebno nadodati kako postoji cijeli niz strukovnih škola kojima je muška populacija sklonija od žena, a neke od njih su industrijske i obrtničke škole te tehničke strukovne škole. Naravno, ovime se ne isključuje mogućnost da dječaci koji završe strukovnu školu ne upisuju i ne završavaju visoko obrazovanje. Istraživanja koja su proveli Šćukanec i sur. (2016) pokazuju da je većina studenata završila gimnaziju te u prosjeku

brže završavaju sveučilišni ili stručni studij u odnosu na one studente koji su završili srednjoškolsko strukovno obrazovanje.

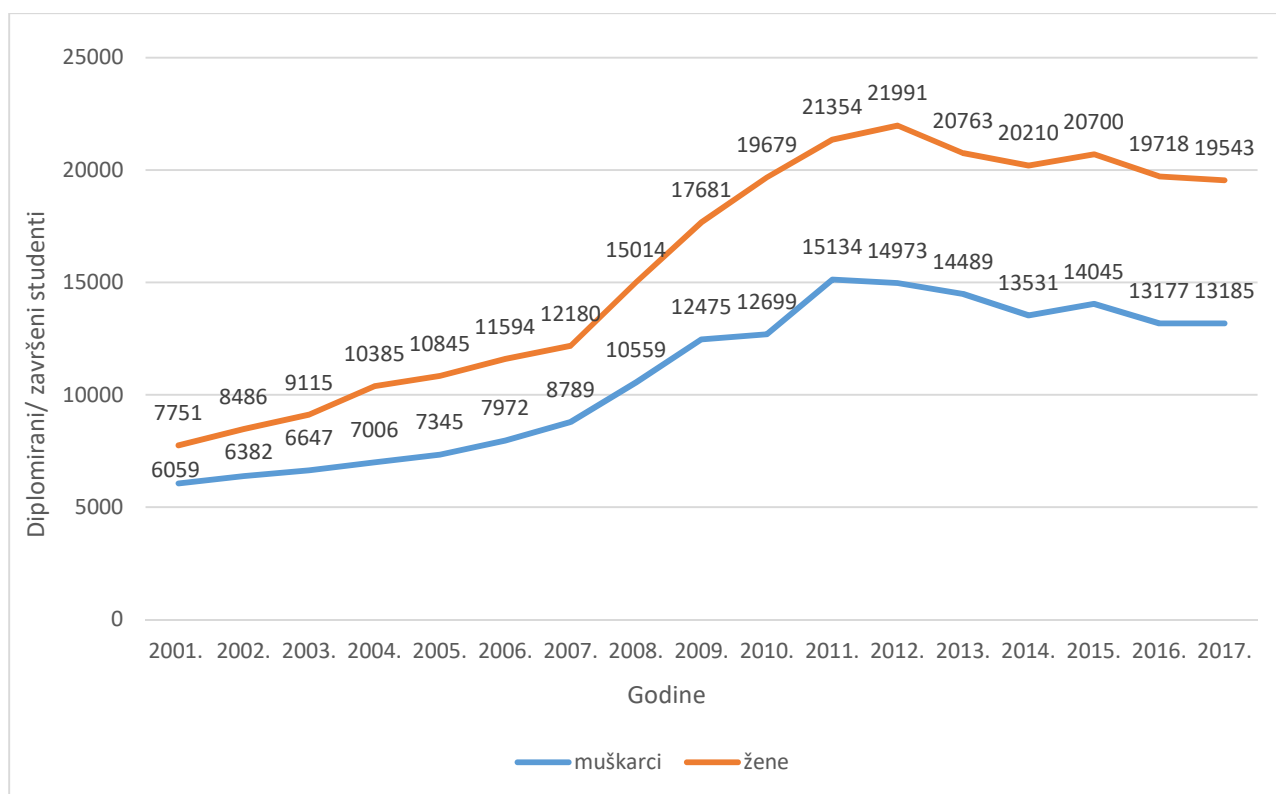
Uvjet za upis u gimnazije je odličan osnovnoškolski uspjeh, a kao što je prethodno naveden razlog, dječaci u toj dobi pokazuju slabije rezultate te u većoj mjeri upisuju strukovne škole koje ne pripremaju učenike za visoko obrazovanje u toj mjeri kao gimnazijski programi. Ova činjenice osobito dolazi do izražaja otkada je uvedena državna matura u 2010. godini s ciljem jednake provjere stečenog znanja sviju učenika na kraju srednjoškolskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Državna matura uključuje provjeru znanja iz triju glavnih predmeta, a ona su: hrvatski jezik, engleski jezik i matematika. Svi obvezni predmeti se mogu polagati na višoj ("A razini") ili nižoj ("B razini"), a učenik sam određuje razinu koju želi polagati ovisno o fakultetu koji želi upisati. Gimnazijalci moraju položiti sve obvezne predmete na državnoj maturi, ili višu ili nižu razinu, kako bi završili srednjoškolsko obrazovanje, dok učenici strukovnih škola ne moraju polagati državnu maturu, već pišu maturalni rad kako bi završili srednjoškolsko obrazovanje, no ukoliko žele nastaviti visoko obrazovanje, moraju položiti državnu maturu iz sviju obveznih predmeta.

Svaki fakultet sam određuje potrebnu razinu obveznih predmeta ovisno o studijskom smjeru koji se upisuje i o traženosti/popularnosti nekog studijskog programa, a kao preduvjet za upis može biti i položena državna matura iz jednog ili više izbornih predmeta ili se na temelju položenog izbornog predmeta mogu dobiti dodatni bodovi. Visoka učilišta zadržavaju pravo promjene tražene razine obveznih predmeta na državnoj maturi zbog mnogobrojnih razloga, ali oni to najčešće čine kada uoče da prethodno upisana generacija studenata ne pokazuje dostatnu razinu znanja da bi mogla pratiti programom predviđene kolegije i polagati ispite iz istih, te u sljedećoj akademskoj godini traže položenu višu razinu državne mature iz jednog ili više obaveznih predmeta. Do promjene tražene razine državne mature može doći i ukoliko se procijeni da nije nužno znanje više razine iz određenog obaveznog predmeta na državnoj razini da bi student pokazao uspješne rezultate tijekom studiranja, no to je znatno rjeđi slučaj. Također, ukoliko se u prethodnoj akademskoj godini pokazao veliki interes za određeni studijski program, u sljedećoj akademskoj godini može se tražiti položena viša razina državne mature iz nekih ili sviju obveznih predmeta kako bi se smanjio broj prijavljenih i odabrali najbolji učenici.

U strukovnim školama zastupljeni su strukovni predmeti, a mnoge strukovne škole imaju i obveznu praksu za učenike koja ih priprema za daljnji rad u struci, stoga se u strukovnim

školama učenicima olakšava program smanjenjem gradiva iz određenih predmeta za koje se smatra da im nisu potrebni, a stavlja naglasak na mnogobrojne strukovne predmete. Tako u nekim strukovnim školama učenici imaju matematiku kao obvezni predmet u prvim dvaju razredima te je opseg gradiva iz hrvatskog i engleskog jezika manji u odnosu na gimnazijski program, pa se sukladno s time i smanjio broj sati. Napomenemo li k tome činjenicu da je državna matura iz sviju predmeta jednaka za sve, bez obzira na to jesu li pohađali strukovnu školu ili gimnaziju, uočava se da učenici strukovnih škola nisu u jednakoj poziciji kao gimnazijalci. Jedan od najboljih primjera s kakvim problemima se susreću učenici strukovnih škola te zašto manji broj učenika sa završenom strukovnom školom upisuje fakultet, je ukoliko učenik završi srednju medicinsku školu te želi upisati stručni studij u području biomedicine i zdravstva, prvo mora položiti državnu maturu, iako je na primjer imamo matematiku samo u prvim dvaju razredima sa značajno smanjenim gradivom, kako bi mogao konkurirati za upis na fakultet. Unatoč navedenim problemima, postoje učenici koji samostalno savladavaju potrebno znanje i uspješno polažu državnu maturu te se upisuju na fakultete i završavaju ga.

Uvođenjem državne mature otežano je i generacijama koje su završile srednjoškolsko obrazovanje prije uvođenja državne mature jer da bi upisali fakultet moraju položiti sve obvezne predmete na državnoj maturi iako tijekom svoga školovanja nisu pripremani za takvu ispitnu strukturu, stoga mnogi bez državne mature ostaju prepušteni samostalnom pripremanju državne mature što nije odviše lagano. Navedeno smanjuje mogućnost ulaska starijih generacija u visoko obrazovanje.

Grafikon 27. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na visokim učilištima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

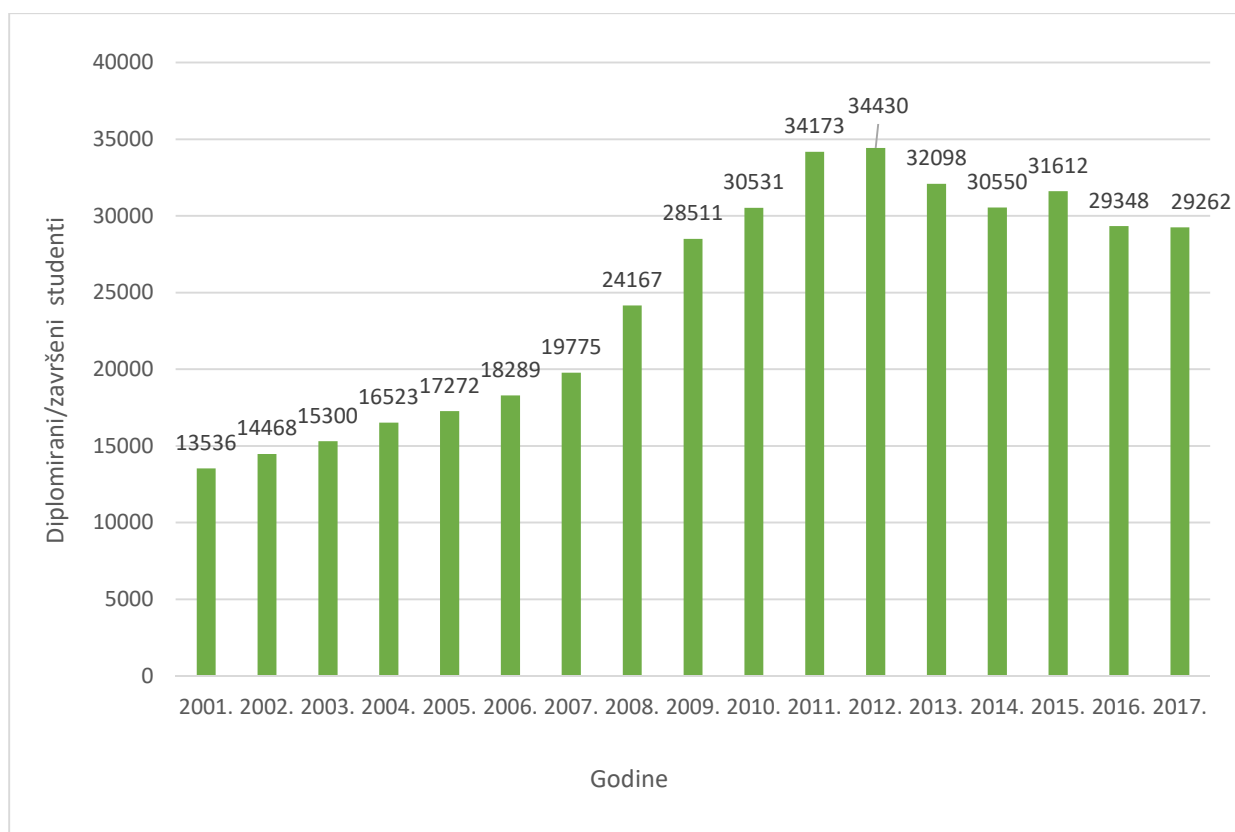
12. STUDENTI KOJI SU DIPLOMIRALI/ZAVRŠILI SVEUČILIŠNI ILI STRUČNI STUDIJ PREMA PRAVNOM STATUSU VISOKIH UČILIŠTA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2017. GODINE

Prethodnim analizama utvrdilo se da je 2017. godine u odnosu na 2001. godinu došlo do porasta u broju diplomiranih za 136,98 % te je 2017. godine bilo 32 728 diplomiranih studenata, a većinu od 59,71 % diplomiranih su bile žene u čijem udjelu je i vidljiv veći porast za 34,52 postotna boda više u odnosu na muškarce.

12.1. Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima od 2001. godine do 2017. godine

Javna visoka učilišta nositelji su obrazovanja u Hrvatskoj, jer su ona u 2017. godini bila zastupljena 80 % u odnosu na privatna visoka učilišta. Uzimajući to u obzir prvo će se analizirati studenti koji su diplomirali na javnim visokim učilištima ukupno, a zatim će se prikazati udio studenata koji su diplomirali na Sveučilištu Sjever, kao novoosnovanom osmom sveučilištu u Hrvatskoj u 2015. godini, i time utvrditi koliko je otvaranje novog sveučilišta utjecalo na povećanje udjela diplomiranih na visokim učilištima ukupno.

Prema podacima za 2001. godinu u Hrvatskoj je 13 536 studenata diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima. Broj diplomiranih studenata kontinuirano je rastao do 2007. godine kada je diplomiralo 19 775 studenata. Zatim je uslijedio intenzivan rast broja diplomiranih na javnim visokim učilištima do 2012. godine, kada je i postignut najviši broj diplomiranih od 34 430. U sljedećim godinama dolazi do smanjenja broja diplomiranih, osim 2015. godine, kada se bilježi ponovni rast. Usporedimo li 2017. godinu kada je diplomiralo/završilo 29 262 studenata s 2001. godinom kada je diplomiralo/završilo 12 536 studenata na javnim visokim učilištima, zaključuje se da je došlo do porasta od 115,12 % u odnosu na početnu promatranu godinu (grafikon 28.).

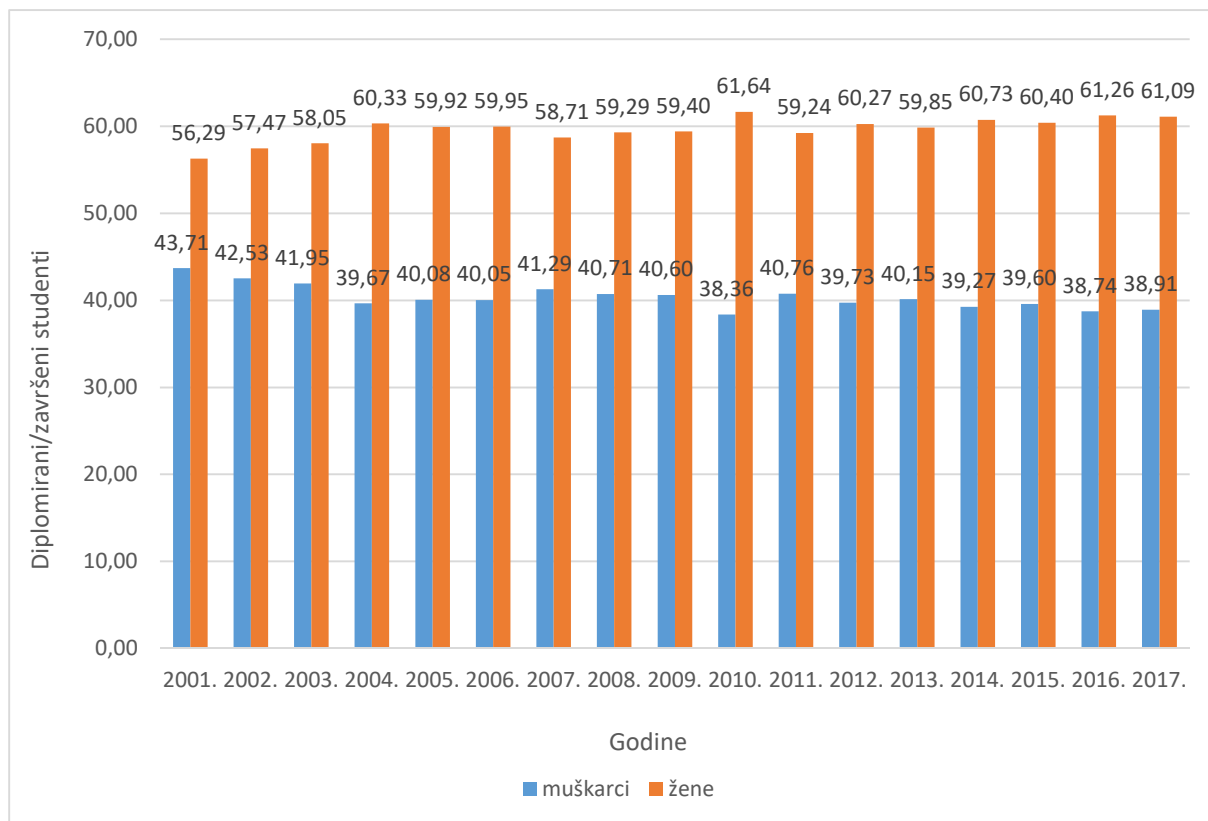
Grafikon 28. Studenti diplomirali sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

U 2001. godini udio ženskog stanovništva među studentima koji su diplomirali/završili na sveučilišnom ili stručnom studiju na javnim visokim učilištima iznosio je 56,29 % u odnosu na muško stanovništvo čiji je udio iznosio 43,71 %. Udio ženskog stanovništva rastao je kontinuirano, a njihov najveći udio bilježi se 2012. godine kada je iznosio 60,27 %, a iste godine je postignut i najveći ukupan broj diplomiranih/završenih studenata. Sljedeće godine dolazi do smanjenja udjela na 59,85 %, a do 2017. godine udio ženskog stanovništva nastavio je rasti i tada je iznosio 61,09 %. Udio ženskog stanovništva koje je diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima bio je veći za 12,58 postotna boda 2001. godini, a kontinuiranim rastom dolazi do razlike od 22,18 postotna boda u 2017. godini u korist ženskog stanovništva.

Na temelju prikazanih podataka zaključuje se da su žene činile većinu među studentima koji su diplomirali na sveučilišnom ili stručnom studiju na javnim visokim učilištima 2001. godine i

da je njihov udio rastao, stoga 2017. godine možemo govoriti o značajno većem udjelu žena čiji udio je bio veći za 22,18 postotna boda u odnosu na udio muškaraca.

Grafikon 29. Studenti diplomirali sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

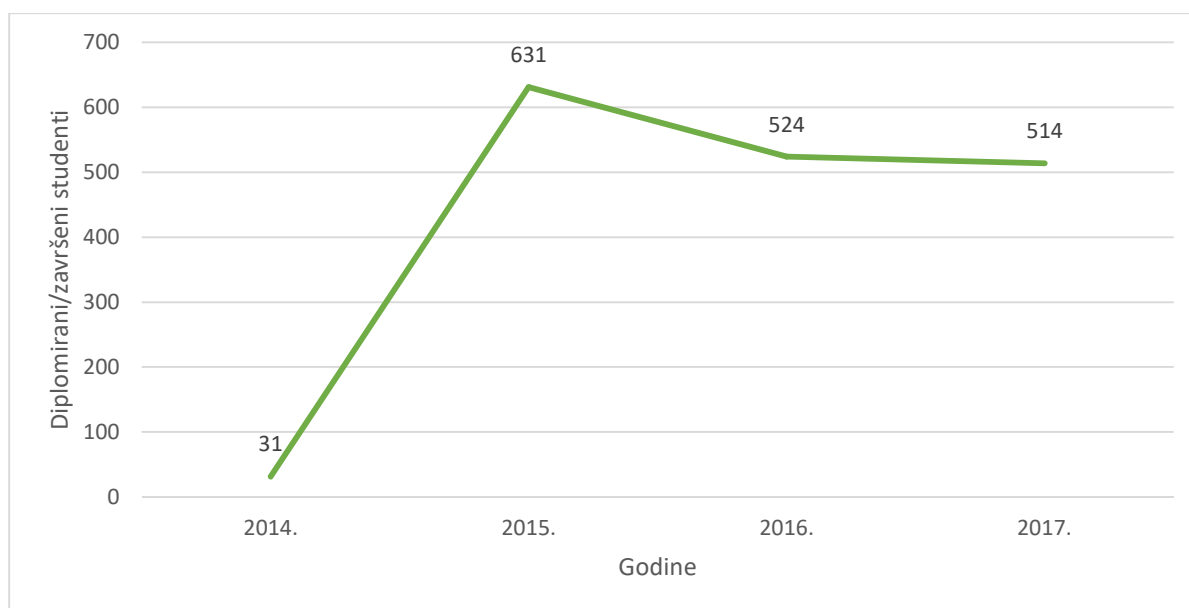
12.2. Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na Sveučilištu Sjever od 2014. do 2017. godine

Sveučilište Sjever nastaje integracijom Medijskog sveučilišta i Veleučilišta Varaždin, a 2015. godine dobiva status sveučilišta što ga čini najmlađim sveučilištem u Republici Hrvatskoj.

Budući da ono nudi 26 studijskih programa iz tehničkog, biomedicinskog, društvenog i umjetničkog područja, od čega 12 studija na preddiplomskoj razini, zatim 11 studija na diplomskoj razini te poslijediplomski sveučilišni doktorski studij, pretpostavlja se da je i Sveučilište Sjever doprinijelo povećanju udjela studenata koji su završili sveučilišni ili stručni studij. Iako je Sveučilište Sjever dobilo status sveučilišta 2015. godine, rezultate njegova rada, odnosno prve studente koji su diplomirali na Sveučilištu Sjever prate se prema podacima DZS-a od 2014. godine, jer je proces integracije tada završen. Iako se u radu promatra razdoblje od 2001. do 2017. godine, no kao što je prethodno spomenuto da se prvi diplomirani studenti na Sveučilištu Sjever prate od 2014. godine, u ovom dijelu analizirat će se razdoblje od 2014. godine do 2017. godine.

Ukupno je 31 student diplomirao/završio studij na Sveučilištu Sjever 2014. godine, a od toga je bila samo jedna žena. Sljedeće godine dolazi do velikog povećanja i tada je 631 student diplomirao/završio fakultet, a većina njih, 554 završila je stručni studij. S obzirom na distribuciju prema spolu, 2015. godine žene su bile u većini zastupljene sa 63,39 %. Dolazi do smanjenja broja diplomiranih na Sveučilištu Sjever 2016. godine kada je 524 studenata diplomiralo/završilo studij. Iako se povećao broj studenata koji su završili sveučilišni studij na 162 studenta, brojniji su bili studenti koji su završili stručni studij. Dolazi do smanjenja udjela ženske populacije, no one su i dalje bile u većini s 61,83 %. U zadnjoj promatranoj godini, 2017. godini, dolazi do pada broja diplomiranih/završenih studenata kojih je te godine bilo 514, a broj studenata sa završenim sveučilišnim studijem je neznatno nastavio s porastom na 168 diplomiranih/završenih studenata, dok je udio ženske populacije ostao u većini i nepromijenjen u odnosu na prethodnu godinu (grafikoni 30., 31. i 32.)

Prisjetimo li se podataka iz 2017. godine o broju studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na svim visokim učilištima, a on je iznosio 32 728, i usporedimo li ga s brojem diplomiranih/završenih studenata na Sveučilištu Sjever u istoj godini koji je iznosio 514, može se zaključiti kako 1,57 % diplomiranih/završenih studenata bilo sa Sveučilišta Sjever 2017. godine, a njihov udio je 2016. godine bio i nešto viši te je iznosio 1,92 %.

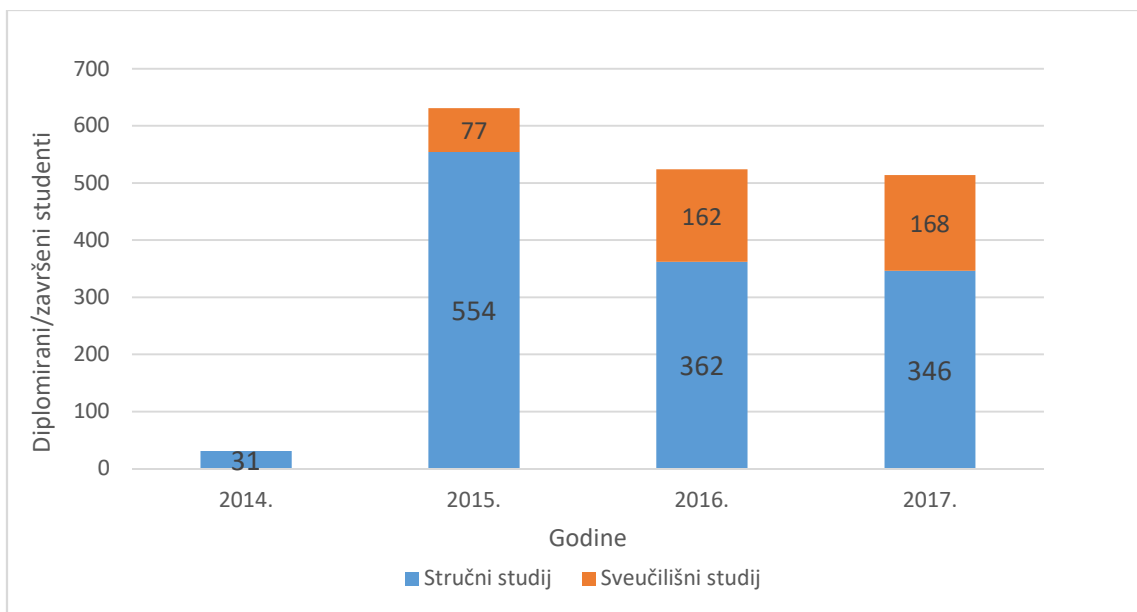
Grafikon 30. Studenti diplomirali na sveučilišnom/stručnom studiju na Sveučilištu Sjever, 2014.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 31. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na Sveučilištu Sjever prema spolu, 2014.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 32. Studenti diplomirali/završili sveučilišni/stručni studij na visokim učilištima prema skupinama visokih učilišta na Sveučilištu Sjever, 2014.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

12.3. Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima od 2001. do 2017. godine

U Republici Hrvatskoj od 1998. godine započinju s radom privatna visoka učilišta i danas ih djeluje 26, a ona uključuju 18 privatnih visokih škola, 6 privatna veleučilišta i 2 privatna sveučilišta. Udio privatnih visokih učilišta iznosio je 20 % u odnosu na javna visoka učilišta 2017. godine, stoga njihov udio nije zanemariv. Koliko su privatna visoka učilišta utjecala na broj diplomiranih/završenih studenata, odnosno na povećanje udjela visokoobrazovanih, prikazuje se daljnjom analizom.

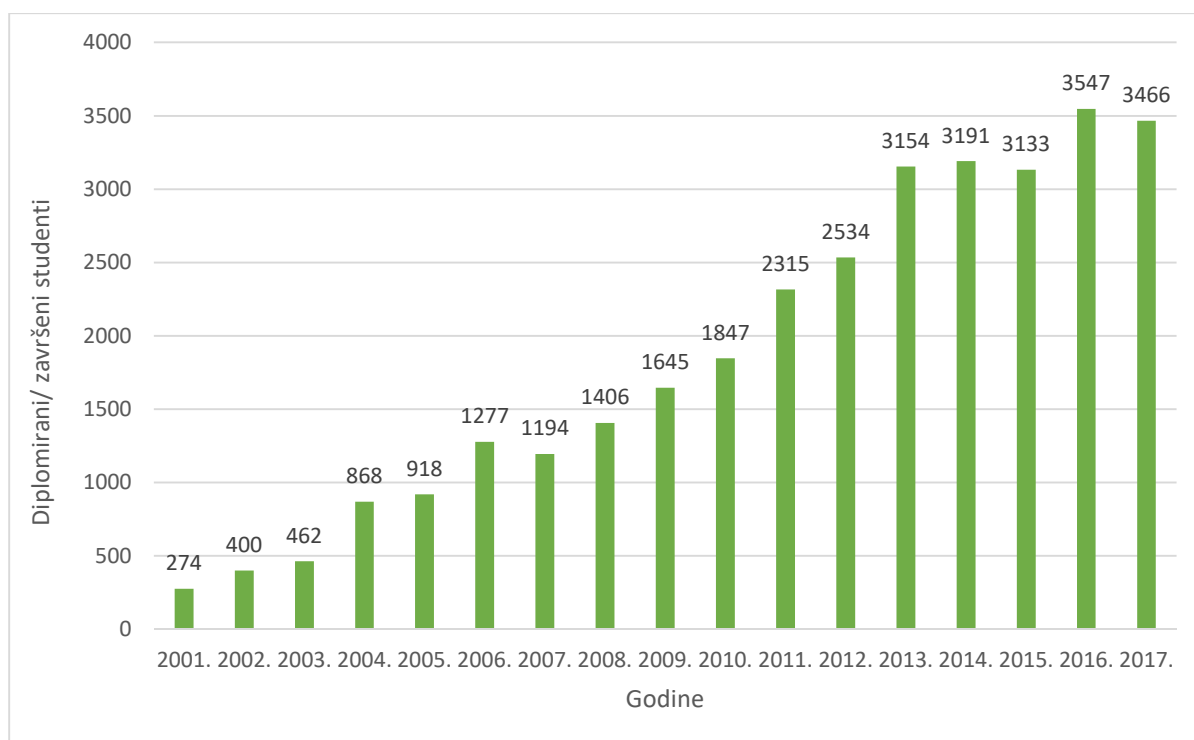
Otvaranjem privatnih visokih škola, veleučilišta i sveučilišta značajno su povećane upisne kvote studenata, što je omogućilo određenoj populaciji, koja je pokazivala interes za studiranje, no bili su spriječeni da upišu visoka učilišta zbog malih upisnih kvota te visokih preduvjeta koje su bile rezultat velikog interesa za studiranjem na javnim učilištima, osobito u određenim znanstvenim područjima, da upišu i završe visoko obrazovanje.

Ranije je utvrđeno kako dolazi do značajnog porasta u udjelu diplomiranih studenata na svim visokim učilištima 2017. godine u odnosu na 2001. godinu. Zatim je utvrđeno da se najveći udio u porastu diplomiranih studenata odnosi na javna visoka učilišta. Razlika između studenata

koji su diplomirali na svim visokim učilištima i onih koji su diplomirali na javnim visokim učilištima, odnosi se na privatna visoka učilišta.

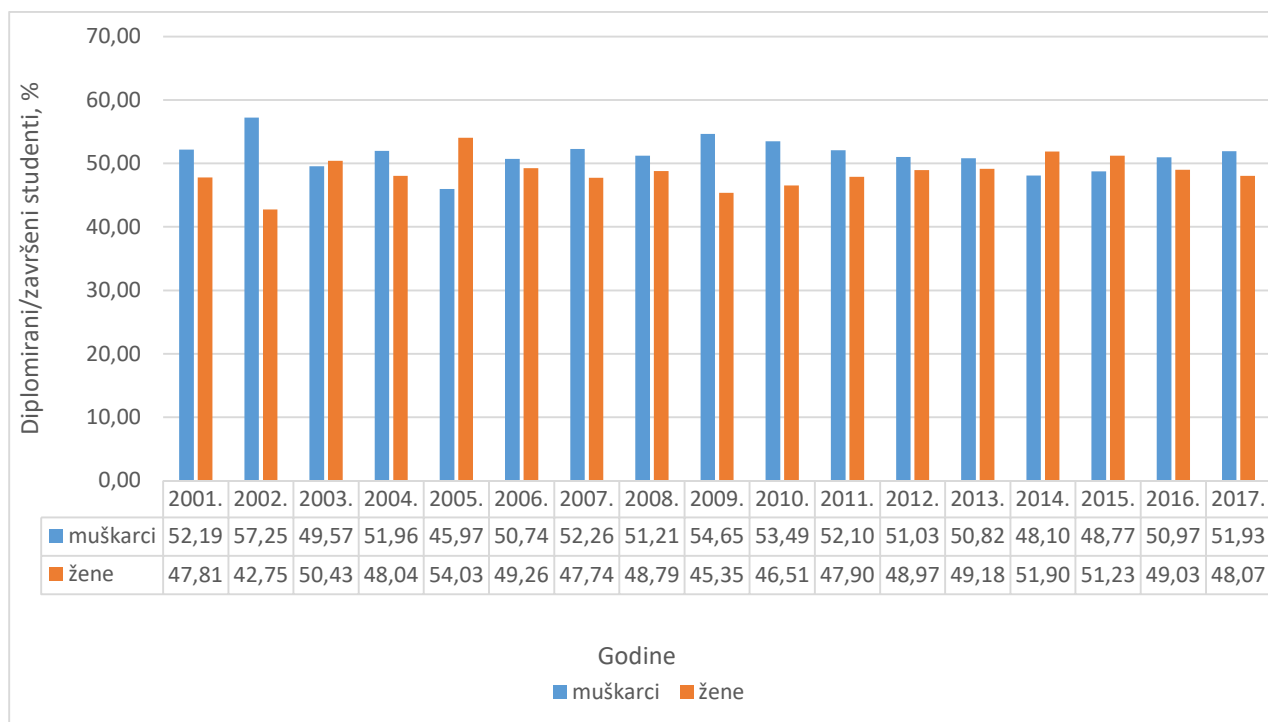
Grafikon 33. *Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine*, prikazuje da je 2001. godine diplomiralo/završilo 274 studenta, a već 2002. godine njihov se broj gotovo udvostručio jer je 400 studenata steklo svoju diplomu na privatnim visokim učilištima. Udio muške populacije iznosio je 52,19 %. Sljedeće godine dolazi do porasta od 62 diplomirana studenta više u odnosu na prethodnu godinu sa značajnim porastom udjela muške populacije za 5,06 postotna boda, dok se 2004. godine ponovno uočava gotovo dvostruki rast diplomiranih/završenih studenata na privatnim visokim učilištima s 1,96 postotna boda manje ženske populacije. Do 2006. godine broj diplomiranih/završenih studenata porastao je na 1 277 s gotovo jednakom spolnom raspodjelom. Bilježi se pad diplomiranih/završenih studenata 2007. godine na 1 194 diplomiranih/završenih studenata s ponovnim porastom muške populacije za 1,52 postotna boda. Godine koje su uslijedile bilježe značajan nagli porast diplomiranih, stoga je 2013. godine njihova brojka porasla na visokih 3 154 diplomiranih/završenih studenata, a udio muškaraca i žena bio je podjednak. Broj studenata koji su diplomirali/završili studij na privatnim visokim učilištima je neznatno porastao 2014. godine na 3 191, dok se 2015. godine uočava neznatan pad, ali i manji broj muškaraca. Zatim, 2016. godine slijedi porast broja diplomiranih/završenih studenata na sveučilišnom ili stručnom studiju na privatnim visokim učilištima na 3 547 što je ujedno bio i najveći broj diplomiranih/završenih studenata u promatranom razdoblju. Sljedeće godine dolazi do neznatnog pada broja diplomiranih, no udjeli muškaraca i žena se nisu značajno mijenjali i ostali su gotovo nepromijenjeni (grafikon 34.).

Dolazi do porasta u ukopnom broju diplomiranih studenata na privatnim višim učilištima jer je 2001. godine diplomiralo/završilo 274 studenata s udjelom muškaraca od 52,19 %, a 2017. godine 3 466 studenata s 51,93 % muškaraca, stoga se 2017. godine bilježi porast od 1 164,96 % u odnosu na početno promatrano razdoblje, a gotovo tijekom sviju godina udio muškaraca i žena se neznatno mijenjao te je 2017. godine bilo više muškaraca za 3,86 postotna boda nego žena.

Grafikon 33. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 34. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

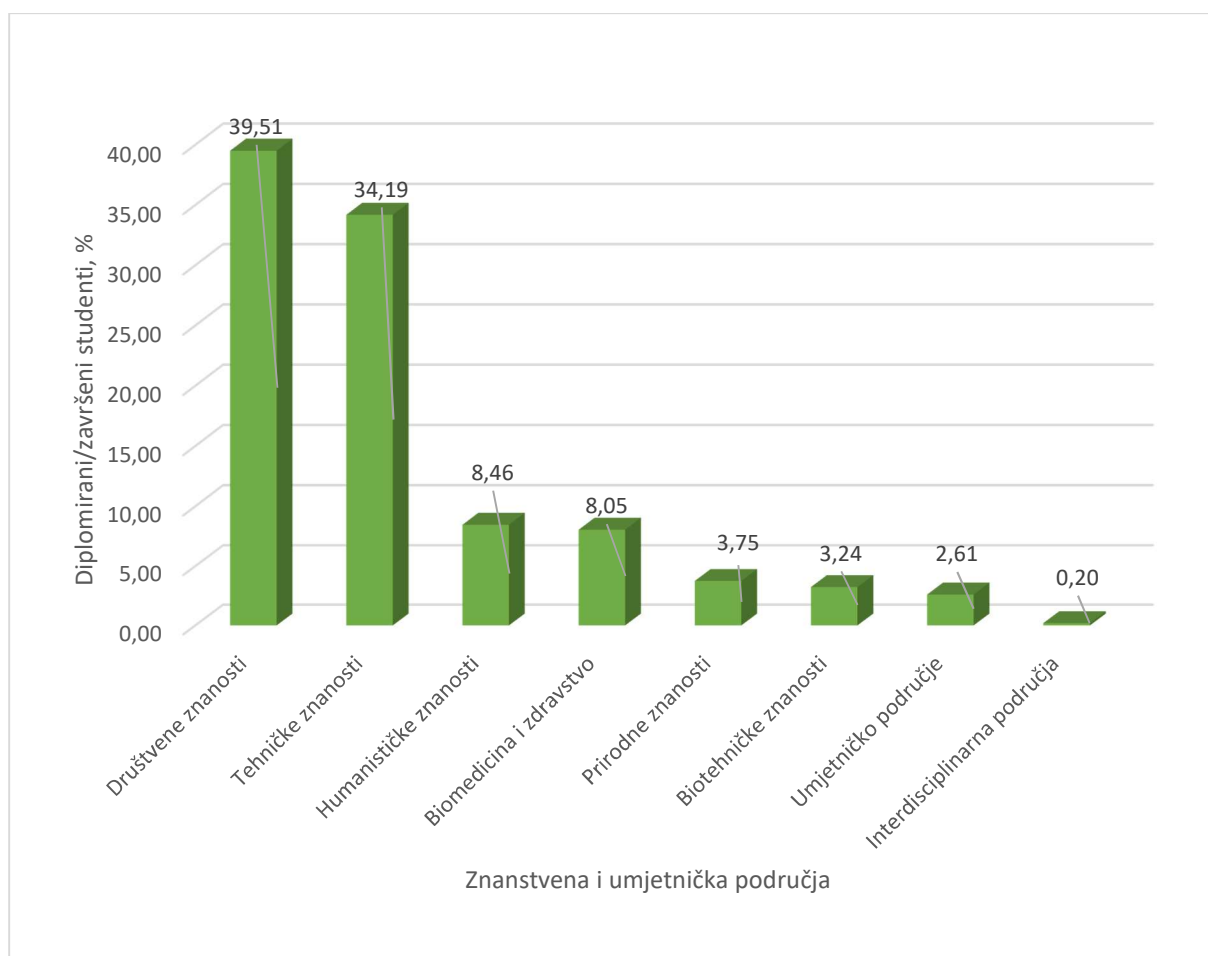
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

13. STUDENTI DIPLOMIRALI/ZAVRŠILI SVEUČILIŠNI ILI STRUČNI STUDIJ PREMA ZNANSTVENOME I UMJETNIČKOM PODRUČJU U REPUBLICI HRVATSKOJ

13.1. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenome i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2001. godine

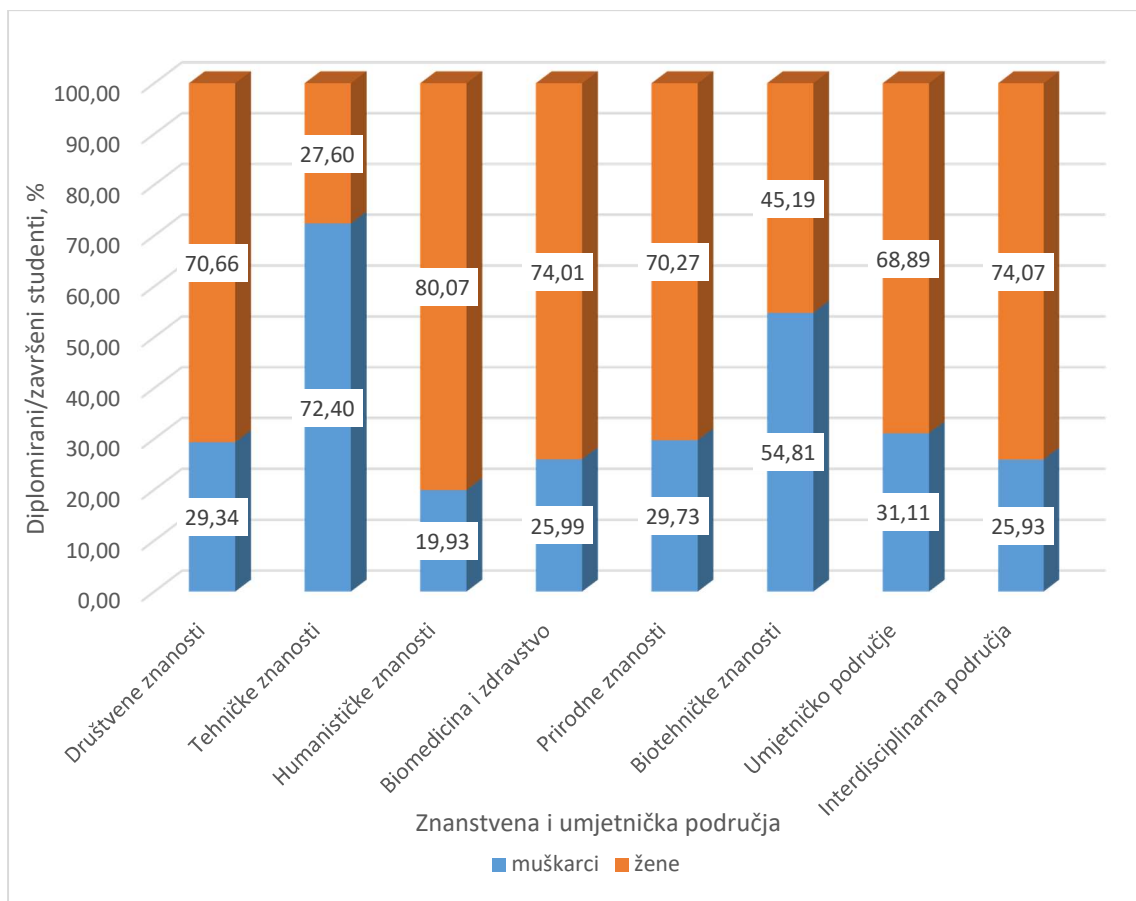
Prema podacima DZS-a izrađen je grafikon 35. *Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001. godine, %*, a u njemu se uočava da je najveći udio studenata diplomiralo/završilo studije u području društvenih znanosti (39,51 %) i tehničkih znanosti (34,19 %), ostala znanstvena i umjetnička područja zastupljena su sa značajno manjim udjelom. Tako su humanističke znanosti bile zastupljene s 8,46 % i biomedicina i zdravstvo s 8,05 %, dok su prirodne znanosti imale udio 3,75 %, biotehničke znanosti 3,24 %, umjetničko područje 2,61 % i na kraju interdisciplinarne znanosti s neznčajnim udjelom od 0,20 %.

Prema spolnoj raspodjeli studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij 2001. godine uočavaju se nejednaki udjeli muškaraca i žena. Žene su tako bile najzastupljenije u humanističkim znanostima s 80,07 % i u interdisciplinarnim područjima sa 74,04 %, no kao što je prethodno navedeno, u području interdisciplinarnih znanosti diplomiralo/završilo je tek 27 studenata, koji čine tek neznatni udio od 0,20 %. Veći udio ženske populacije u odnosu na mušku, uočava se još u sljedećim znanstvenim i umjetničkim područjima: društvene znanosti (70,66 %), biomedicina i zdravstvo (74,01 %), prirodne znanosti (70,27 %) te u umjetničkom području (68,89 %). Muškarci su bili brojniji u samo dva znanstvena područja, u tehničkim znanostima u kojima su bili zastupljeni sa 72,40 % i u biotehničkim znanostima zastupljeni s 54,81 %.

Grafikon 35. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

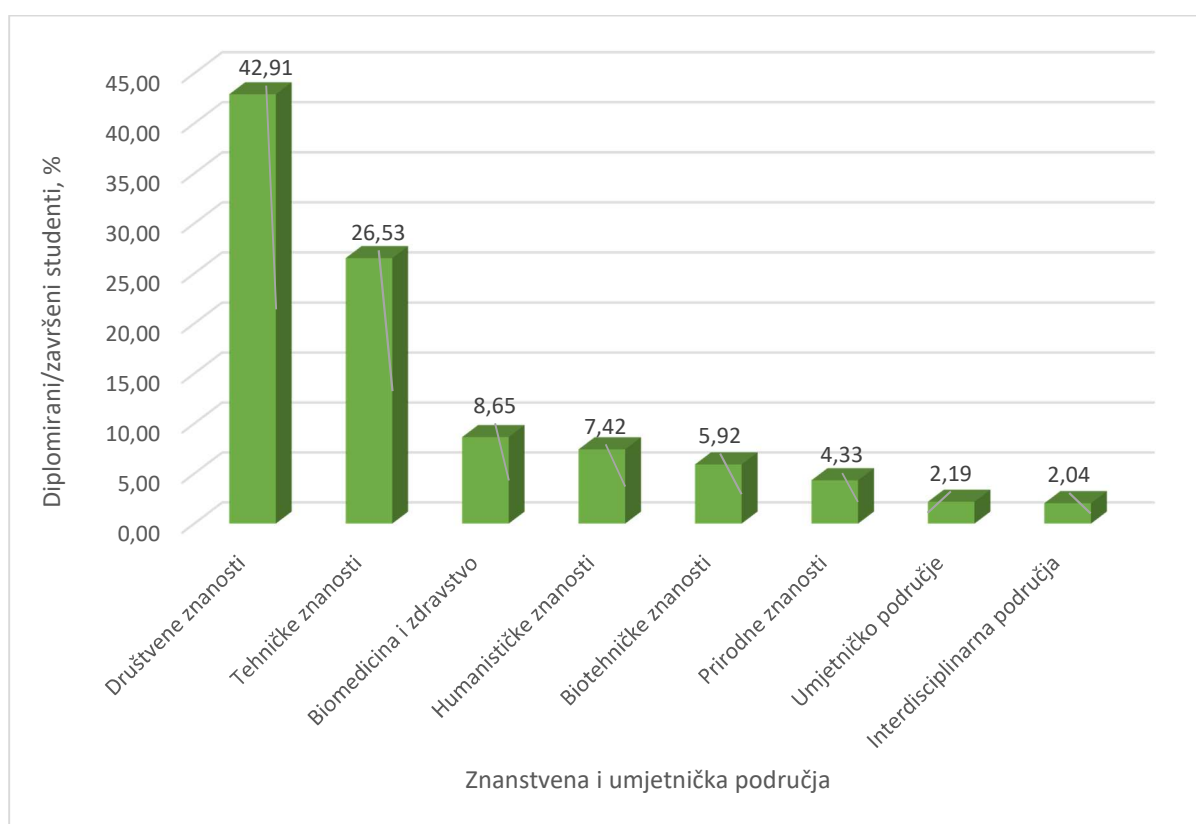

Grafikon 36. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

13.2. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenome i umjetničkom području 2017. godine

U 2017. godini 42,91 % studenata je diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij u području društvenih znanosti, a zatim u području tehničkih znanosti 26,53 %. Ostala znanstvena i umjetnička područja bila su zastupljena značajno manje, pa je tako u području biomedicine i zdravstva diplomiralo/završilo studije 8,65 % studenata, u humanističkim znanostima 7,42 %, u području biotehničkih znanosti 5,92 %, prirodnim znanostima 4,33 %, te na kraju najmanje studenata je završilo studij u umjetničkom području 2,19 % i interdisciplinarnom području 2,04 %.

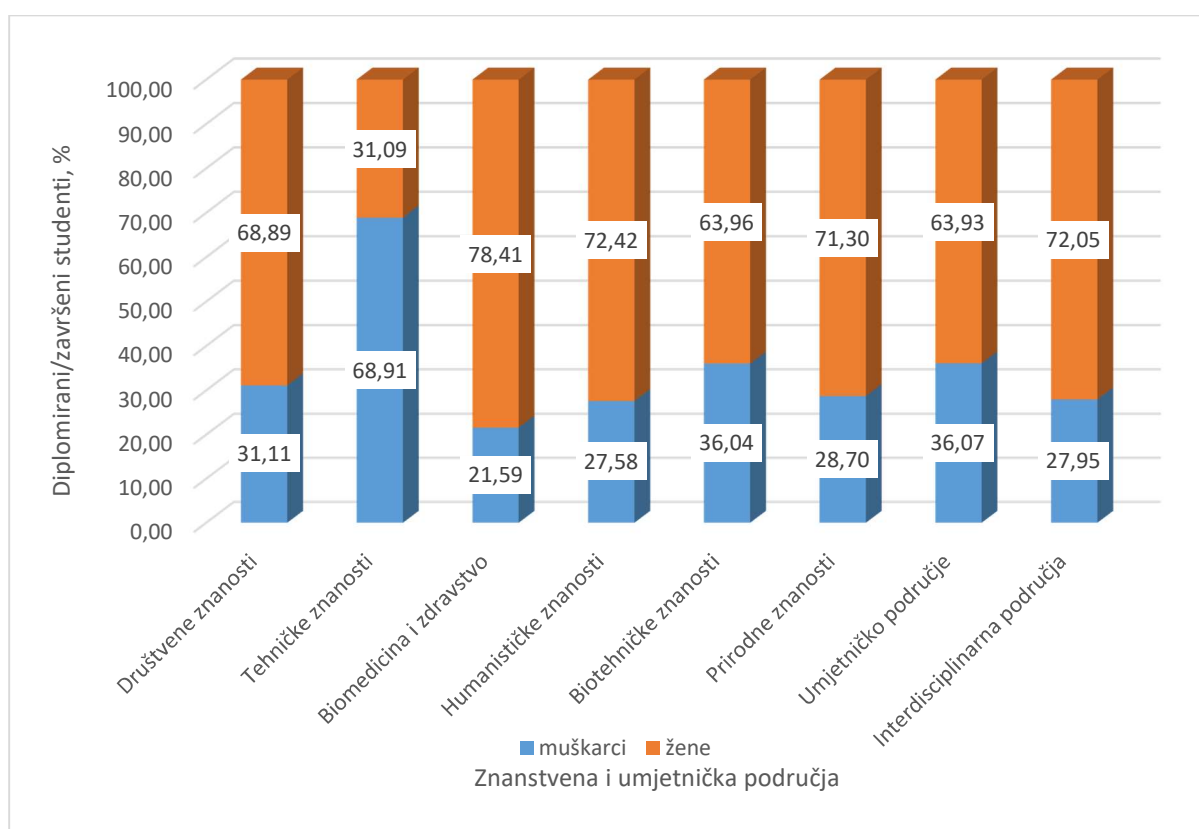
Grafikon 37. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studiji prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Prema spolnoj raspodjeli studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij uočava se nejednaka raspodjela muške i ženske populacije. Žene su značajno bile zastupljenije u svim znanstvenim i umjetničkim područjima, osim u području tehničkih znanosti gdje su muškarci bili zastupljeni sa 68,91 %. Žene su bili najzastupljenije u području biomedicine i zdravstva (78,41 %), humanističkih znanosti (72,42 %) i interdisciplinarnih područja

(72,05 %). U navedenim područjima tek je svaki četvrti diplomirani/završeni student bio muškarac. Žene su bile zastupljenije od muškaraca i u sljedećim područjima: prirodne znanosti (71,30 %), društvene znanosti (68,89 %), biotehničke znanosti (63,96 %) i umjetničkom području (63,93 %).

Zaključuje se da su žene bile značajno brojnije u svim znanstvenim i umjetničkim područjima, osim u tehničkim znanostima, a prednost je za muškarce što je područje tehničkih znanosti bilo zastupljeno s visokih 26,53 %, te su tako tehničke znanosti bile na drugom mjestu zastupljenosti među svim znanstvenim i umjetničkim područjima 2017. godine.

Grafikon 38. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

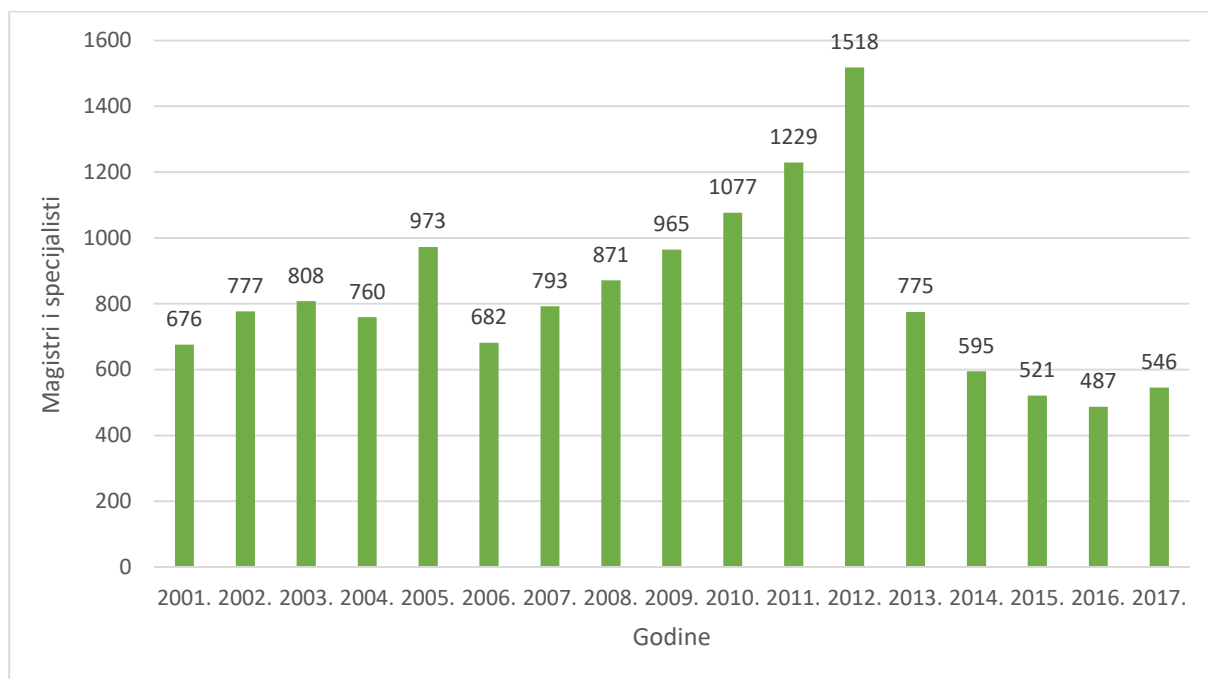
14. MAGISTRI SPECIJALISTI, MAGISTRI ZNANOSTI I SVEUČILIŠNI SPECIJALISTI U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2017. GODINE

U ovom dijelu rada analizirat će se druga razina visokog obrazovanja, a ona u svom prikazu objedinjuje magistre znanosti, magistre struke i sveučilišne specijaliste. U poglavlju *Zakonski okviri visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj* objašnjene su promjene u visokom obrazovanju koje su rezultat Bolonjske reforme koja je provedena u 2005. godini te novi akademske nazivi i izjednačavanje naziva određeno *Zakonom o akademskim i stečenim zvanjima i akademskom stupnju* iz 2007. godine.

Prema podacima DZS-a za 2001. godinu ukupno je bilo 676 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista, a od toga je bilo 380 muškaraca, odnosno izraženo u postocima njih 56,21 %. Ukupan broj magistara povećavao se do 2005. godine na 973, a udio ženske populacije se povećao na 48,63 %. U 2006. godini uslijedio je pad broja magistara na 682, od toga je bilo 324 žena i njihov udio je rastao u odnosu na muškarce. Broj magistara se u ovoj godini gotovo izjednačio s početnom, 2001. godinom. Od 2006. godine dolazi do kontinuiranog rasta sve do 2012. godine kada je naziv magistara stekla 1 518 osoba i većinu, od 58,17 %, je činila ženska populacija. U 2013. godini uslijedio je nagli pad na 775 magistara, no udio muškaraca i žena se nije značajnije mijenjao. Broj magistara imao je tendenciju pada do 2016. godine, kada se broj magistara smanjio na 487 magistara, što je čak i manje za 189 magistara u odnosu na 2001. godinu. Iako je broj magistara 2017. godine porastao na 546 osoba, njihov broj je bio manji nego 2001. godine, no udio ženske populacije se povećao na 58,61 %. Smatra se da je provođenje Bolonjskoga procesa uzrokovao pad broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih magistara jer se uvode promjene u visokoobrazovane i nove klasifikacije, te se nakon trogodišnjeg sveučilišnog studija može upisati diplomski studij u trajanju od dviju godina i postati magistrinom struke, što naravno nije isto kao i magistrin znanosti. Oni koji su završili po starom programu diplomski studij u trajanju od četiri godine, izjednačena im je titula s magistrinom struke pa su oni mogli odmah upisati poslijediplomski doktorski studij, a stoga je manji broj osoba odlučilo upisati magisterij. Navedeno je uzrokovalo smanjeni broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista, no zasigurno je zbog istog došlo do većeg broja doktora znanosti 2017. godine u odnosu na 2001. godinu.

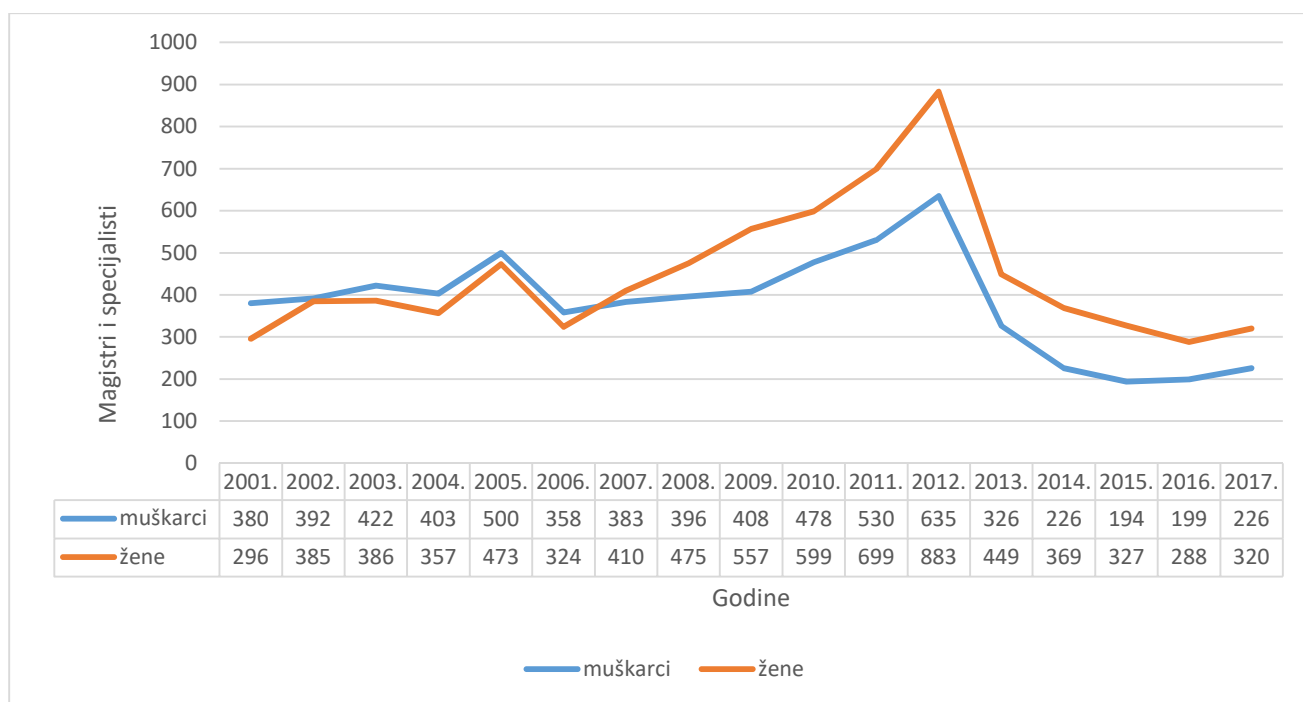
Analizirajući broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista od 2001. godine do 2017. godine uočava se negativan trend, jer je 2017. godine u odnosu na 2001. godinu smanjen broj magistara za 19,23 %, no istovremeno se uočava porast ženskog stanovništva čiji

je udio 2001. godine bio 47,77 %, a 2017. godine je porastao za 14,82 postotna boda i iznosio je 58,61 %. Stoga, zaključuje se da ne dolazi do smanjenog broja magistara podjednako u muškoj i ženskoj populaciji, štoviše možemo govoriti da dolazi do smanjenog broja osoba s magisterijom u muškoj populaciji od 40,52 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu, dok se u ženskoj populaciji uočava porast od 8,10 % (grafikoni 39., 40. i 41.).

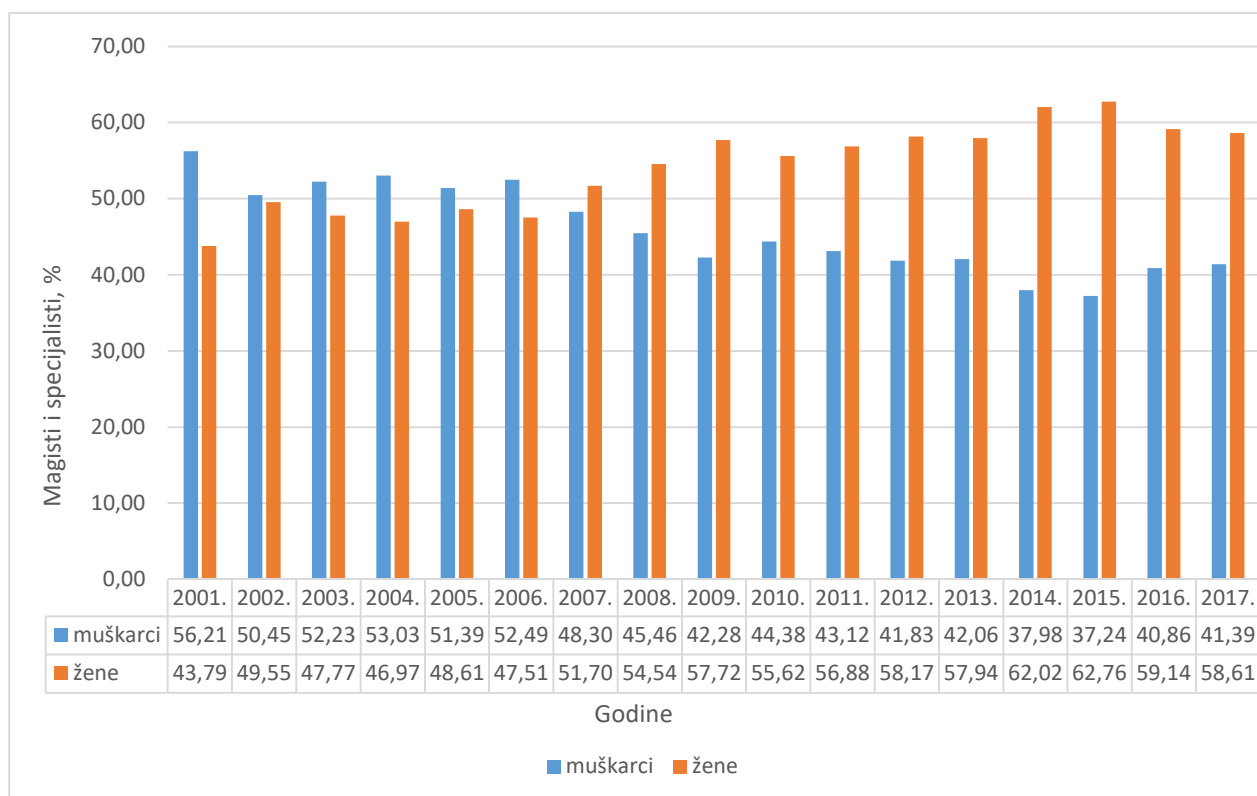
Grafikon 39. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 40. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

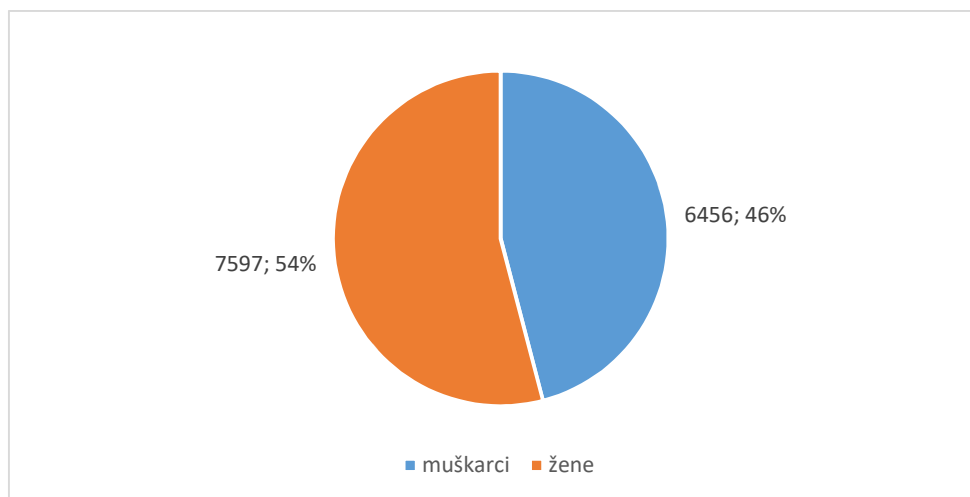
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 41. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Nadalje, analizirajući ukupan broj osoba koji su postali magistri i specijalisti od 2001. godine do 2017. godine, dolazimo do brojke od 14 053, a od toga je bilo 7 597 žena, što dokazuje da je veći udio ženskog stanovništva sa završenim magisterijem, jer su zastupljene s 54,05 % među ukupnim brojem magistrima znanosti i specijalistima u razdoblju od 2001. do 2017. godine, a navedeno prikazuje grafikonom 42. *Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017., %.*

Grafikon 42. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

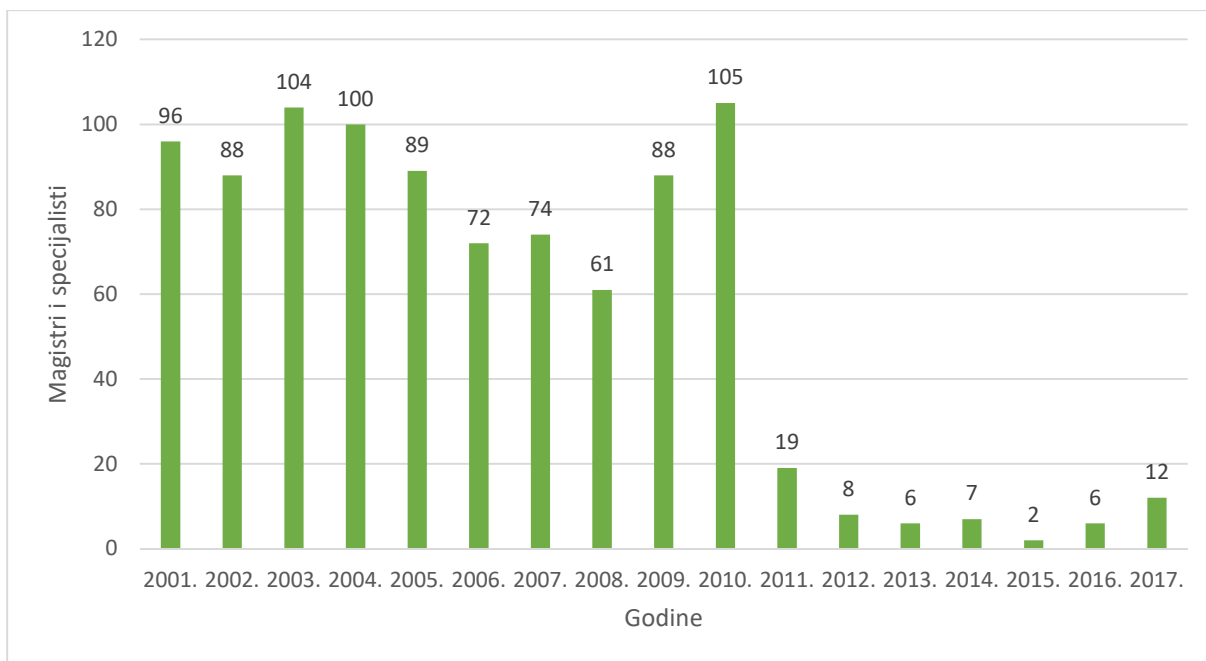
14.1. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti prema znanstvenom i umjetničkom području, te spolu u Republici Hrvatskoj od 2001. do 2017. godine

Nakon što je utvrđen trend smanjenja broja magistara 2017. godine za 19,23 % u odnosu na 2001. godinu, a detaljnijom analizom utvrđena je nejednaka distribucija magistara prema spolu što je dovelo do zaključka da dolazi do smanjenja broja magistara za 40,52 % u muškoj populaciji, dok u ženskoj populaciji dolazi do porasta od 8,10 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu. Navedene spoznaje o nejednakoj spolnoj raspodjeli nameću pretpostavku da postoji nejednak porast u udjelu magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenom i umjetničkom polju u istom razdoblju jer je ženska populacija sklonija određenim područjima zanimanja, stoga slijedi analiza magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu. Znanstvena i umjetnička područja dijele se na: prirodne znanosti, tehničke znanosti, biomedicina i zdravstvo, biotehničke znanosti, društvene znanosti, humanističke znanosti, umjetničko područje i interdisciplinarna područja. U svrhu što detaljnije analize te donošenja ekvivalentnih zaključka, svako od navedenih znanstvenih i umjetničkih područja bit će analizirano zasebno, te prema spolu, jer se očekuje nejednaka spolna distribucija, a navedeno je važno kako bi se utvrdio trend kretanja od 2001. godine do 2017. godine. Na kraju će sva područja biti međusobno uspoređena.

14.1.1 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području prirodnih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine

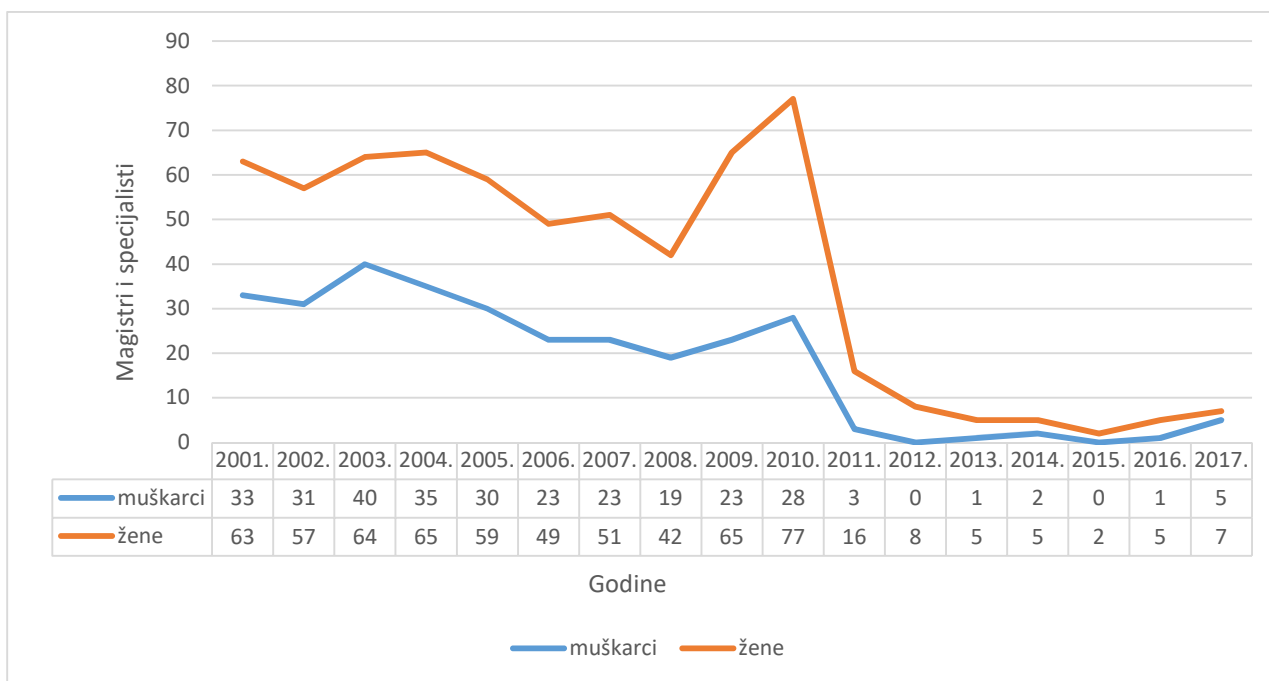
Prema podacima DZS-a u 2001. godini je 96 osoba postalo magistrom specijalistom, magistrom znanosti i sveučilišnim specijalistom u prirodnim znanostima, a od toga je bilo 61 žena i one su bile zastupljene s visokih 65,63 % čineći većinu magistara i specijalista u prirodnim znanostima. Broj magistara i sveučilišnih specijalista u prirodnim znanostima imao je tendenciju pada i rasta s većim naglaskom na rast 2010. godine kada je bilo 105 magistara i sveučilišnih specijalista, a od toga čak bilo 77 žena, što je ujedno i najveći broj magistara i sveučilišnih specijalista postignut u jednoj godini u prirodnim znanostima u promatranom razdoblju. Uslijedio je značajan pad na samo 19 magistara i sveučilišna specijalista 2011. godine s 84,21 % žena, a pad se uočava i u sljedećim godinama. Vrhunac pada je bio 2015. godine kada je bilo samo 2 magistara i sveučilišna specijalista, odnosno magistricice i sveučilišne specijalistice jer su obje bile žene, kao i 2012. godine kada je bilo 8 žena, stoga je udio žena u tim dvjema godinama bio 100 %. U 2017. godini dolazi do laganog porasta na 12 magistara i sveučilišna specijalista sa značajno manjom razlikom između muškaraca i žena, koji su bili zastupljeni s 41,67 %, i žena s 58,33 %.

U 2001. godini je bilo 96 magistara i sveučilišnih specijalista u području prirodnih znanosti, a 2017. godine je bilo 12 magistara i sveučilišnih specijalista, stoga uspoređujući samo početnu i završnu godinu, zaključuje se da dolazi do pada broja magistara u području prirodnih znanosti. Prema spolnoj raspodjeli 2001. godine magistriralo je i specijaliziralo 63 žena čineći udio od 65,63 %, nasuprot 2017. godini kada je magistriralo 7 žena čineći udio od 58,33 %, dakle općenito dolazi do smanjenja broja magistara i sveučilišnih specijalista u prirodnim znanostima, a i smanjio se relativni udio ženske populacije u 2017. godini. Promatrajući smanjenje prema spolnoj raspodjeli, zaključuje se da dolazi do podjednakog smanjenja jer u muškoj populaciji dolazi do smanjenja od 84,85 %, a u ženskoj populaciji dolazi do nešto većeg smanjenja od 88,89 % (grafikoni 43., 44. i 45.).

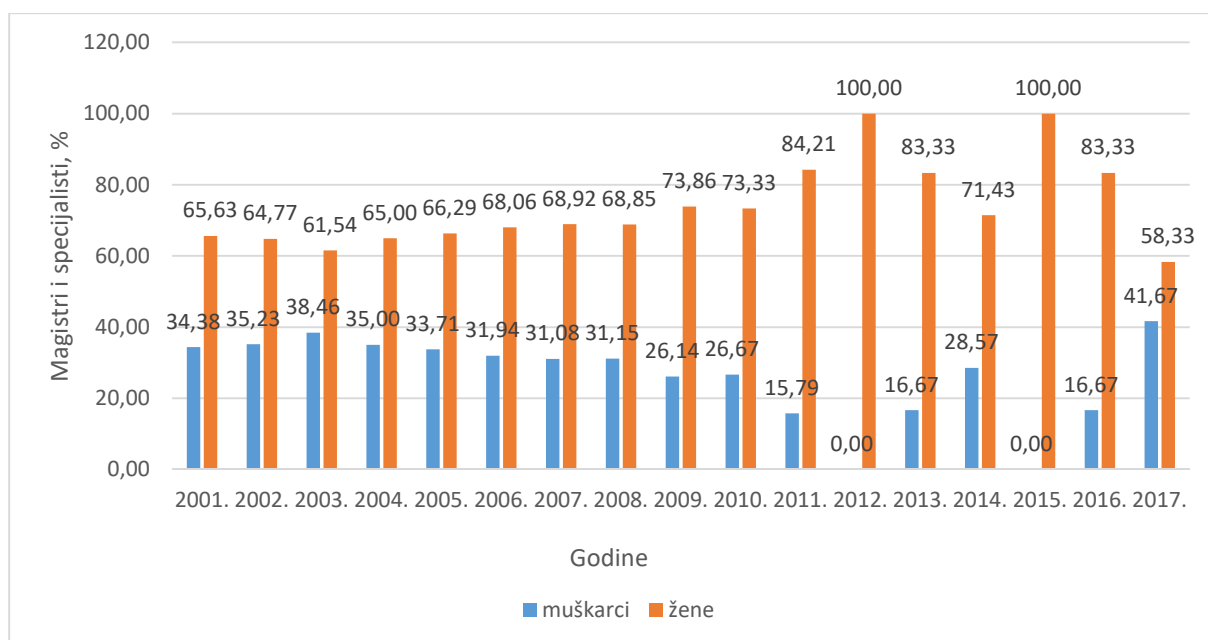
Grafikon 43. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 44. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

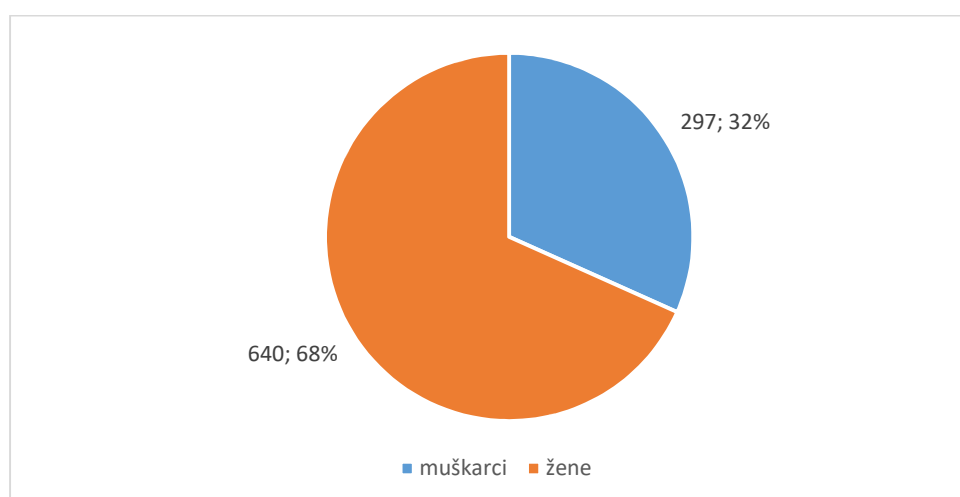
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 45. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Budući da je broj magistara i sveučilišnih specijalista u prirodnim znanostima imao tendenciju i rasta i pada, spolna raspodjela će se analizirati prema ukupnom broju istih u svim promatranim godinama. Od 2001. do 2017. godine ukupno je bilo 937 osoba koji su postali magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području prirodnih znanosti, od toga je bilo 640 žena čineći značajnu većinu od 68,3 % i 297 muškaraca s udjelom 31,7 %, što se prikazuje grafikonom 46.

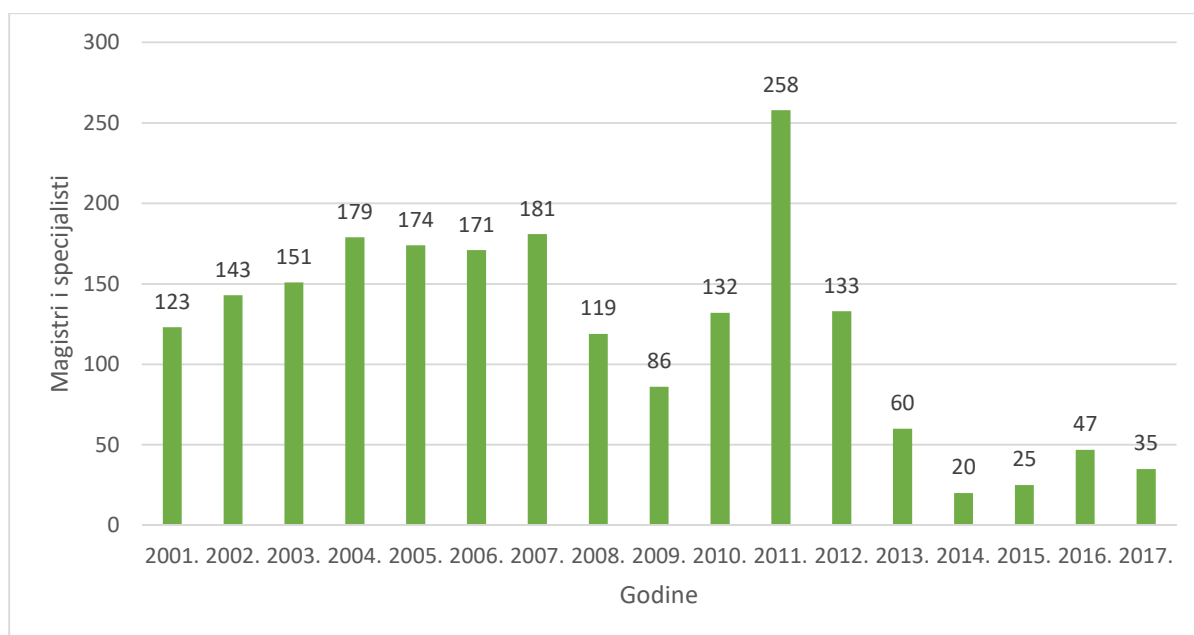
Grafikon 46. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.2 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području tehničkih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine

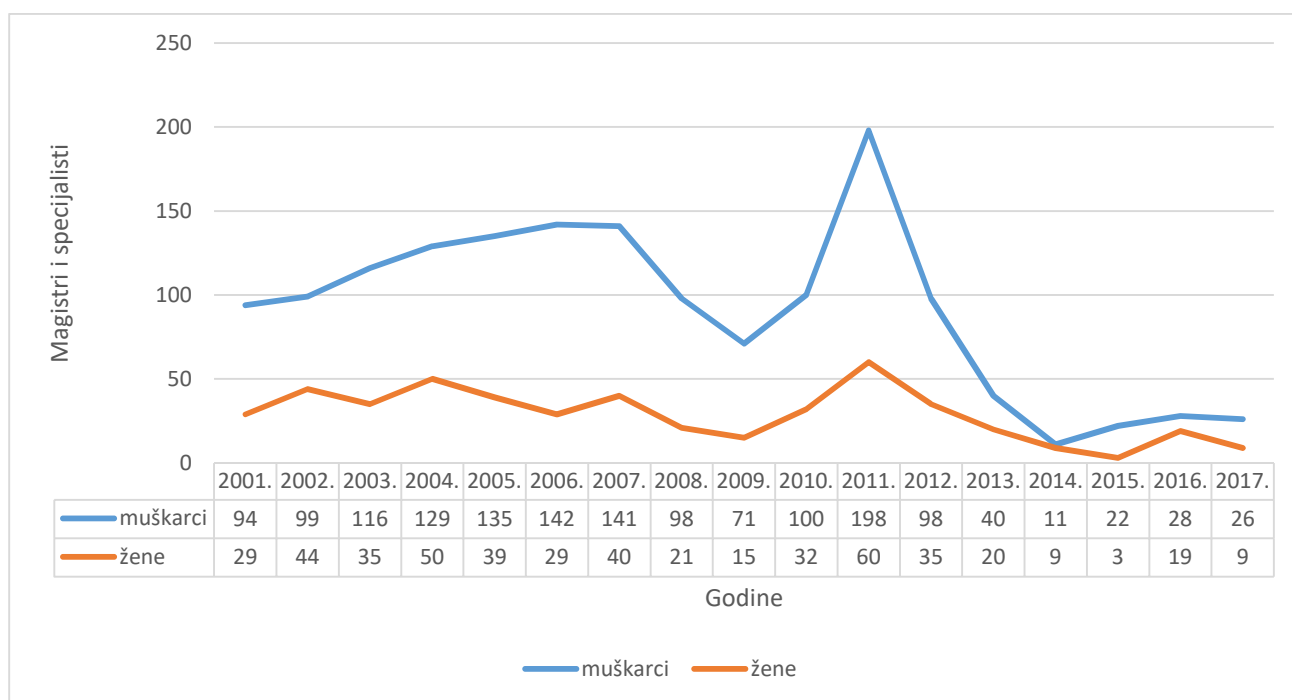
Godine 2001. je bilo 123 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u tehničkim znanostima, a od toga je bilo 94 muškaraca te su oni činili većinu sa 76,42 % što se i očekivalo uzevši u obzir da je muška populacija oduvijek bila zastupljenija u tehničkim znanostima, a veći broj muške populacije je bio zabilježen i među brojem studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij u području tehničkih znanosti. Do 2007. godine bilježi se lagani rast u broju magistara i sveučilišnih specijalista na 181 u području tehničkih znanosti i rast u udjelu muškaraca, kojih je iste godine bilo 141 u odnosu na 40 žena, odnosno 77,90 % muškaraca i 22,10 % žena. Sljedeće godine dolazi do značajnog smanjenja na 86 magistara i sveučilišnih specijalista s porastom udjela muškaraca na 82,35 %, a trend smanjenja nastavljen je i 2009. godine. U 2011. godini dolazi do statistički značajnog naglog porasta na 258 magistara i sveučilišnih specijalista u tehničkim znanostima kada je bilo 198 muškaraca i 60 žena i te je godine zabilježen najveći broj magistara i sveučilišnih specijalista. Nakon 2011. godine smanjuje se broj magistara i specijalista, a najniži broj istih zabilježen je 2014. godine kada ih je bilo samo 20 s gotovo jednakim udjelom muškaraca i žena. U godinama koje su uslijedile broj je rastao i 2017. godine iznosio je samo 35 magistara i specijalista s ponovno znatnom prevlašću muške populacije od 74,29 %.

Uspoređujući 2001. godinu kada je bilo 123 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u tehničkim znanostima i 76,42 % udjelom muškaraca s 2017. godinom kada je bilo samo 35 magistara i sveučilišnih specijalista u tehničkim znanostima s udjelom muškaraca od 74,29 %, zaključuje se kako je došlo do smanjenja broja magistara i sveučilišnih specijalista u tehničkim znanostima za 71,54 %, a omjer muškaraca i žena se nije značajnije mijenjao, odnosno u muškoj populaciji dolazi do smanjenja od 72,34 %, a u ženskoj populaciji 68,96 % (grafikoni 46., 47. i 48.).

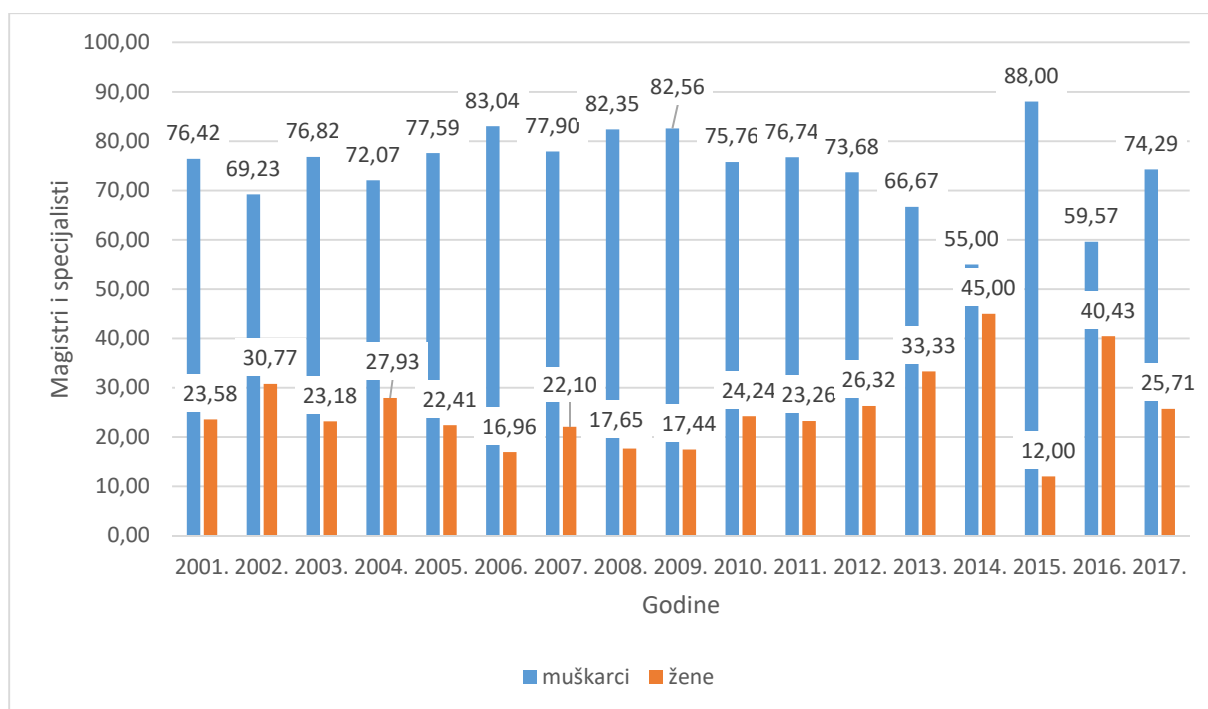
Grafikon 47. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u tehničkim znanostima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 48. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u tehničkim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

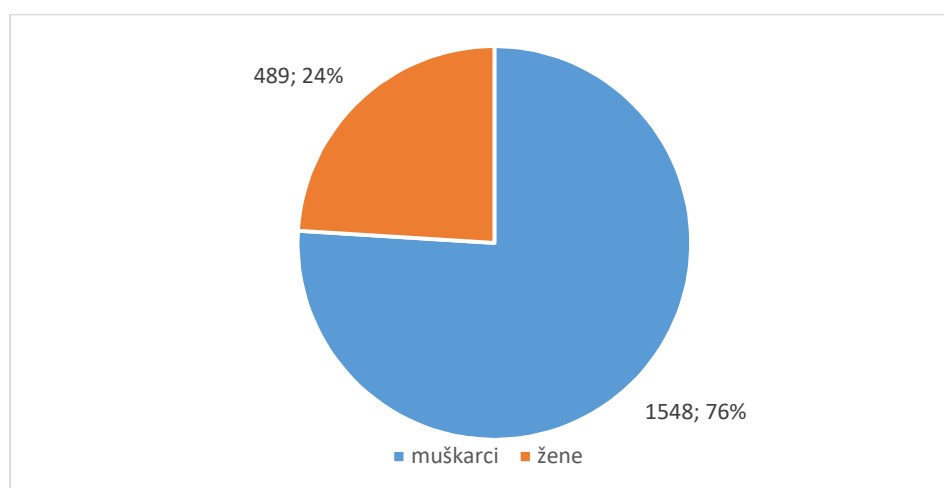
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 49. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u tehničkim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. godine do 2017. godine ukupno je 2 037 osoba postalo magistrom specijalistom, magistrom znanosti i sveučilišnim specijalistom u tehničkim znanostima, te je od toga. Prema spolnoj raspodjeli ukupnog broja magistara i specijalista u tehničkim znanostima, bilo je 1 548 muškaraca i 489 žena koje su bile zastupljene s 24 %. Tek je svaka četvrta bila žena, odnosno bilo je čak 75,99 % muškaraca (grafikon 50.).

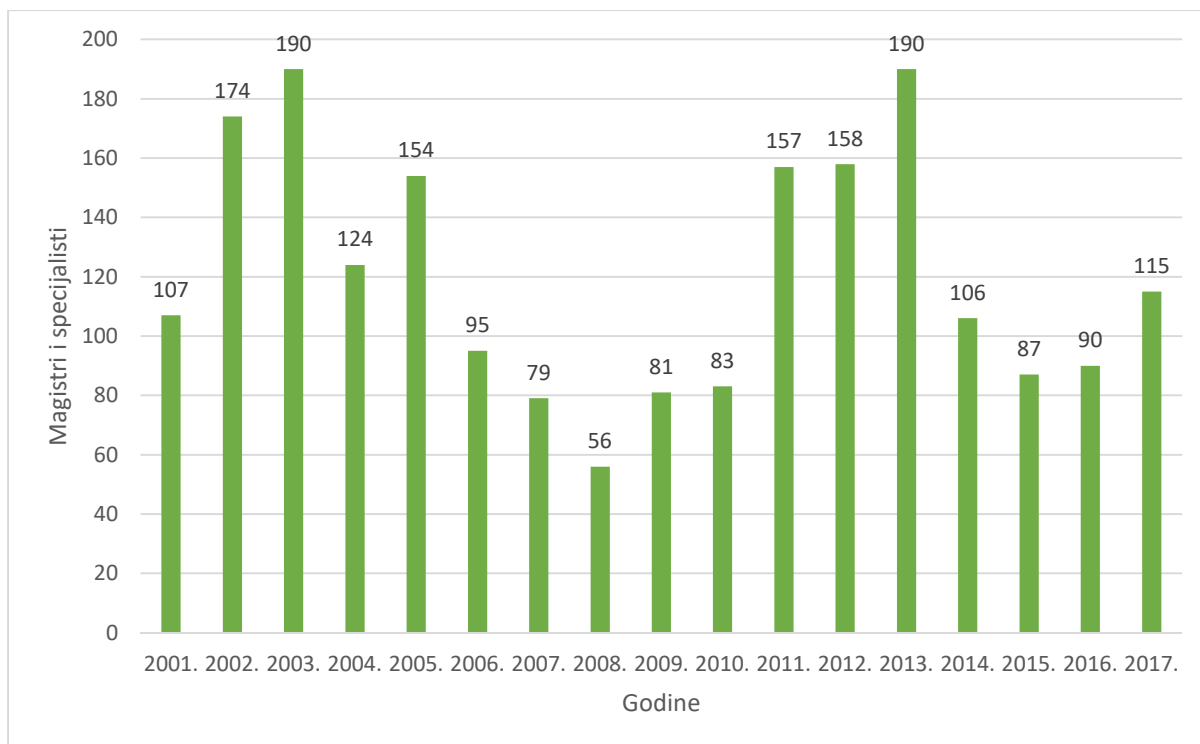
Grafikon 50. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.3 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva prema spolu od 2001. do 2017. godine

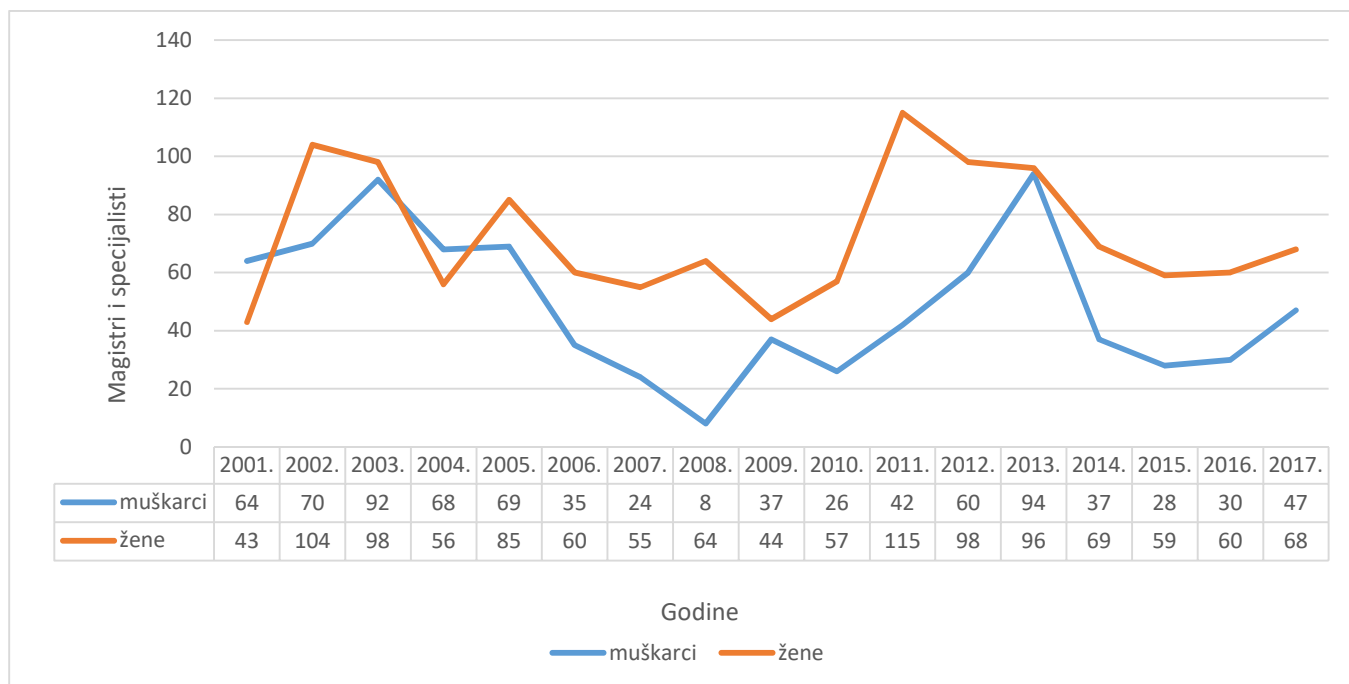
U području biomedicine i zdravstva jasno se uočavaju dva veća vala povećanja broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista. Na početku promatranog razdoblja, 2001. godine, bilo je 107 magistara i specijalista, a od toga su bila 64 muškarca čineći tako većinu od 59,81 %. Do 2003. godine dolazi do povećanja na 190 magistara i specijalista te do smanjenja udjela muškaraca na 48,42 % čime dolazi do gotovo jednakog omjera muške i ženske populacije u području biomedicine i zdravstva. Broj magistara i specijalista u području biomedicine i zdravstva značajno se smanjuje, a najniži broj je zabilježen 2008. godine kada je bilo samo 72 magistara i specijalista te s najnižim udjelom muške populacije u promatranom razdoblju od 11,11 %. Do 2013. godine bilježi se ponovni isti rast, do 190 magistara i specijalista s izjednačenim udjelima muške i ženske populacije. U 2015. godini smanjuje se broj magistara i specijalista na 87, no ne tako drastično kao što je zabilježen pad u 2008. godini, ali s većom zastupljenošću žena od 67,82 %. U 2017. godini uočava se ponovni rast na 115 magistara i specijalista s 59,13 % udjelom žena.

Uspoređujući 2001. godinu s 2017. godinom bilježi se porast broja magistara i specijalista za 7,48 %, odnosno 8 magistara i specijalista više. Nadalje, uočen je nejednak porast magistara i specijalista prema spolu te je 2001. godine bilo 64 muškaraca i 43 žene, nasuprot 2017. godini kada je bilo 47 muškaraca i 68 žena, stoga možemo reći koliko je muškaraca bilo u 2001. godini (64) da je toliki, odnosno nešto viši broj žena (68), bio u 2017. godini. Iako je zabilježen porast broja magistara i specijalista u području biomedicine od 2001. do 2017. godine, ne dolazi do jednakog porasta u muškoj i ženskoj populaciji jer se 2017. godine bilježi 17 muškaraca manje u odnosu na 2001. godinu, dok se broj žena povećao za 25. Zaključuje se da dolazi do porasta magistara i specijalista u području biomedicine i zdravstva u ženskoj populaciji za 58 %, dok u muškoj populaciji je uočen pad za 26,56 % (grafikoni 51., 52. i 53.).

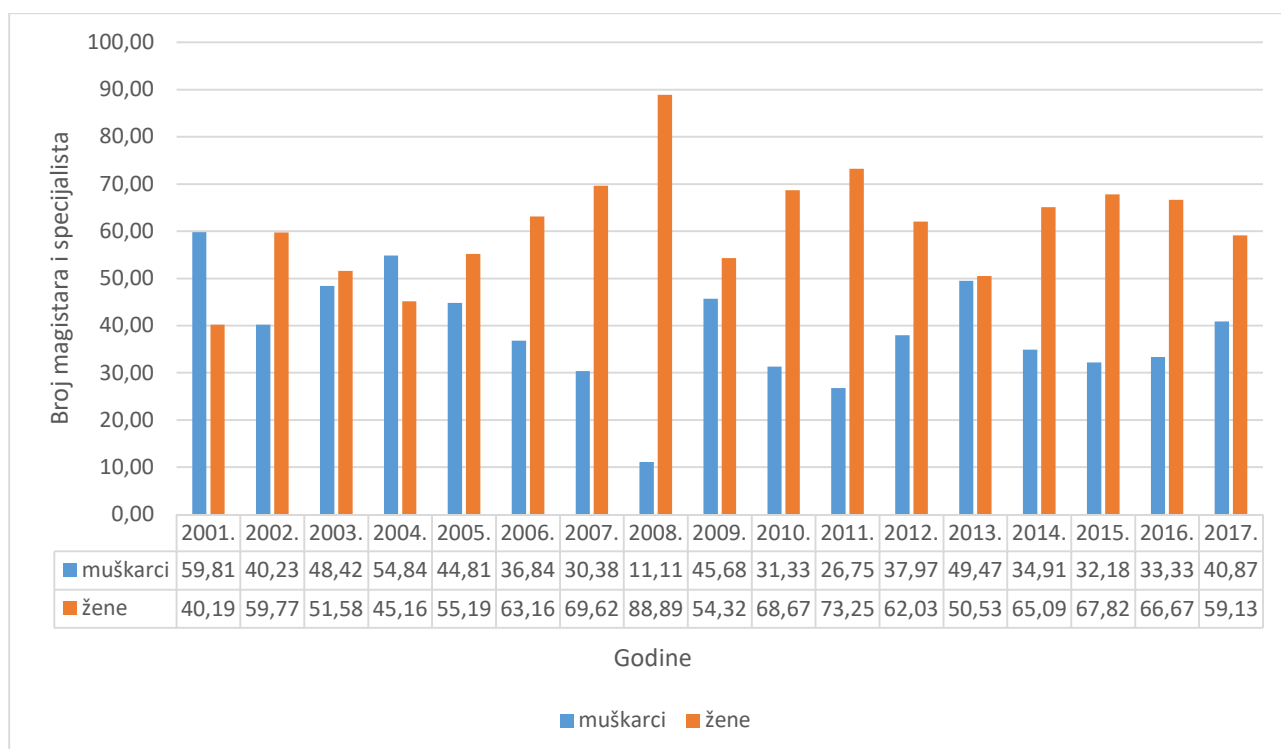
Grafikon 51. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 52. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

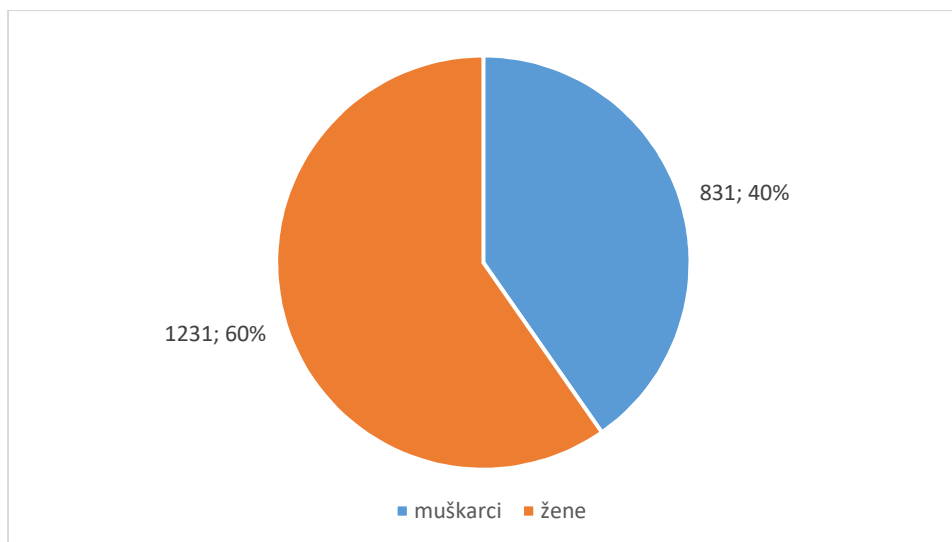

Grafikon 53. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Budući da je od 2001. godine do 2017. godine udio muškaraca i žena magistara i specijalista u području biomedicine i zdravstva bio oscilirajući, kao i u prethodnim analiziranim područjima znanosti, analizirat će se ukupan broj magistara i specijalista kako bi analiza prema spolu bila realna, te kako se ne bi gledala samo početna i završna godina.

Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području biomedicine i zdravstva od 2001. do 2017. godine je iznosio 2 062, a od toga je bilo 831 muškarac i 1 231 žena, odnosno udio ženske populacije je bio 59,69 %. Prema navedenom može se zaključiti da je od 2001. godine do 2017. godine veći broj žena postalo magistrima i specijalistima u području biomedicine i zdravstva što se prikazuje grafikonom 54.

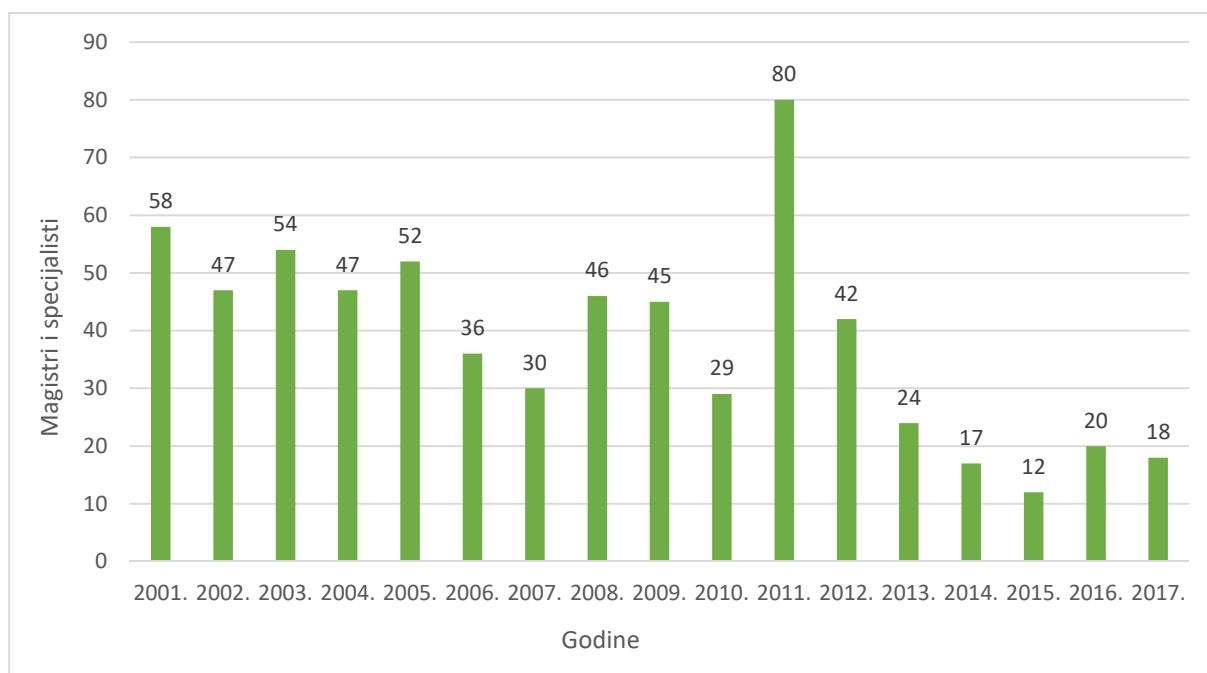
Grafikon 54. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.4 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničkih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine

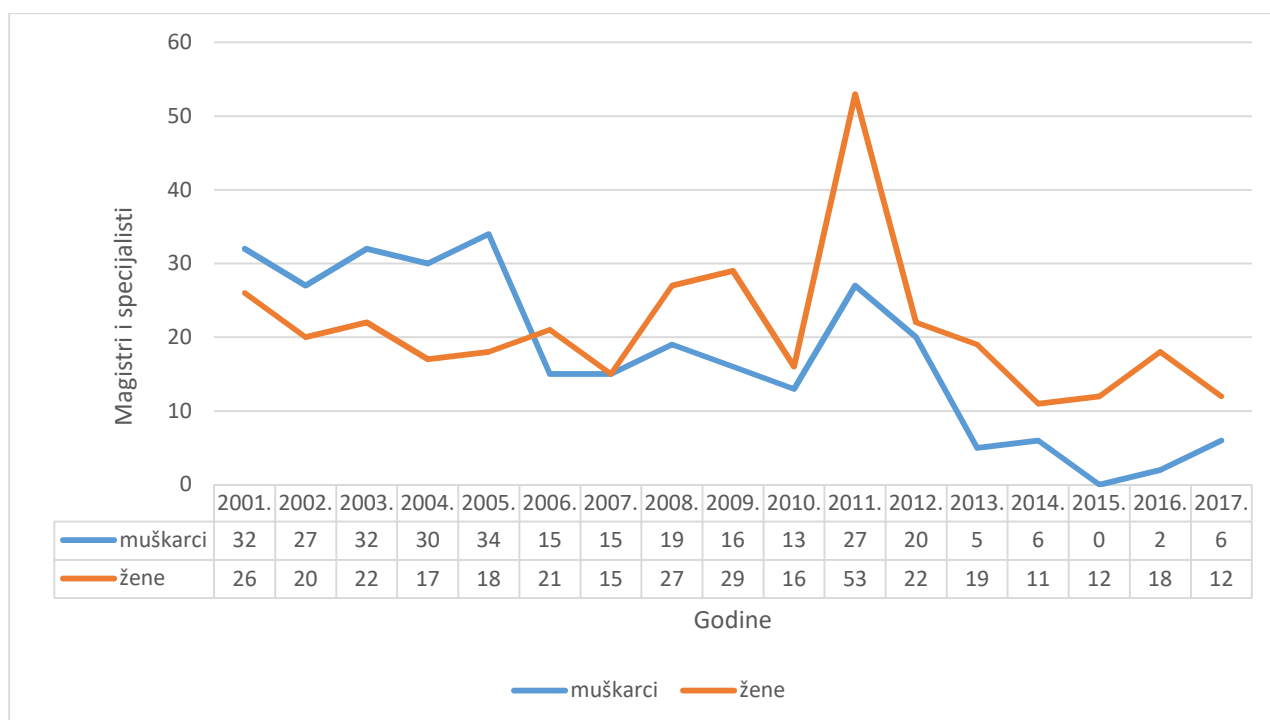
Godine 2001. u području biotehničkih znanosti titulu magistra specijalista, magistra znanosti i sveučilišnog specijaliste steklo je 58 osoba od čega je bilo više muškaraca, odnosno njih 32 s udjelom 55,17 %. Tijekom cijelog razdoblja broj magistara i specijalista je bio oscilirajući s padovima i porastima, a najviši porast zabilježen je 2011. godine, kada je bilo 80 magistara i specijalista s udjelom ženske populacije od 66,25 %. Do 2015. godine slijedi nagli pad broja magistara i specijalista u području biotehničkih znanosti na samo 12 žena i niti jednog muškarca. U 2017. godini broj magistara i specijalista je neznajčajno narastao na 18 osoba, od čega je bilo dvije trećine žena.

Uspoređujući 2001. godinu s 2017. godinom uočava se značajan pad broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području biotehničkih znanosti za 68,96 %. Analizirajući navedeni negativni trend, uočeno je i nejednako smanjenje u muškoj i ženskoj populaciji. U 2001. godini je bilo 32 muškaraca čineći većinu od 55,17 % u odnosu na 26 žena, a 2017. godine je bilo 6 muškaraca čineći tek 33,33 % u odnosu na 12 žena s udjelom od 66,67 %. Zaključuje se da u muškoj populaciji dolazi do značajno većeg smanjenja broja magistara i specijalista od 81,25 % u području biotehničkih znanosti, nasuprot smanjenju u ženskoj populaciji gdje ono iznosi 53,85 % (grafikoni 55., 56. i 57.).

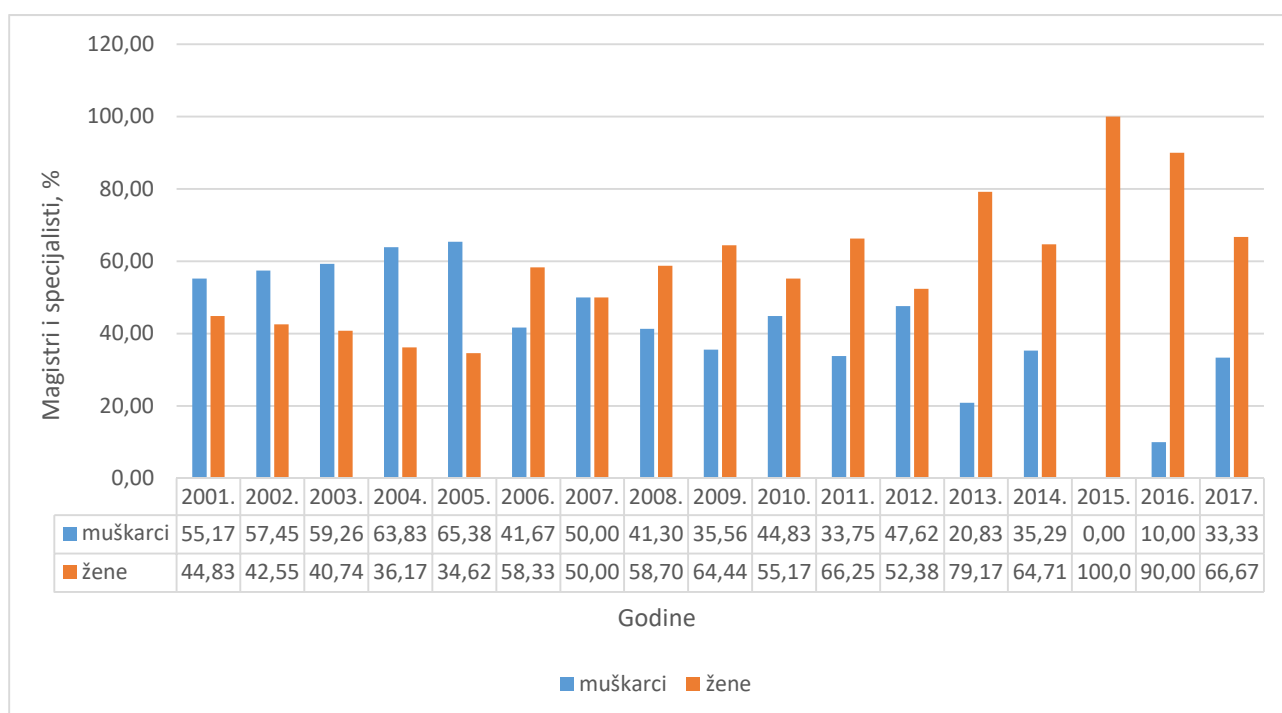
Grafikon 55. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničke znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 56. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničke znanosti prema spolu, 2001.-2017. godine

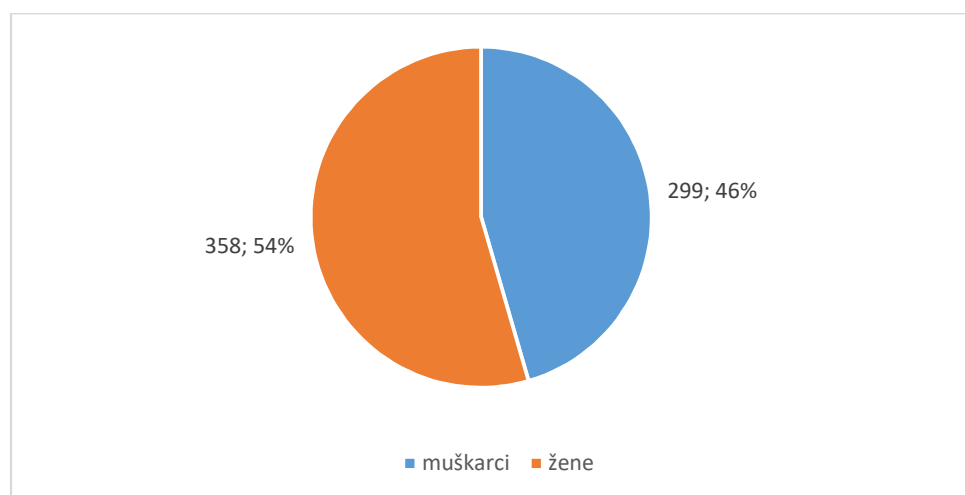
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 57. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničke znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. godine do 2017. godine ukupno je bilo 657 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području biotehničkih znanosti, a od toga je bilo 299 muškarca i 358 žena, odnosno udio muškaraca iznosio je 45,50 %, dok je udio žena bio 54,49 %, stoga se zaključuje da je veći ukupan broj žena magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista za 8,99 postotnih bodova u području biotehničkih znanosti u odnosu na muškarce u navedenom razdoblju (grafikon 58.).

Grafikon 58. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području biotehničke znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

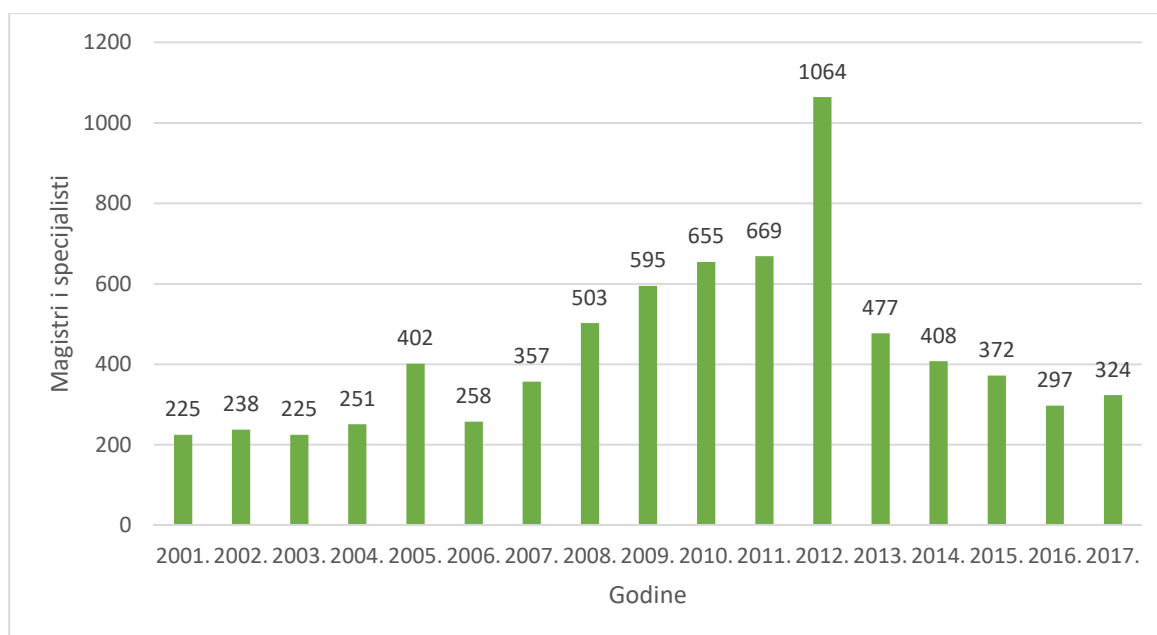
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.5 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine

Grafikon 59. prikazuje magistre specijaliste, magistre znanosti i sveučilišne specijaliste u području društvenih znanosti od 2001. do 2017. godine i u njemu se uočava rast do 2012. godine, nakon čega slijedi pad u 2016. godini i lagani porast u 2017. godini.

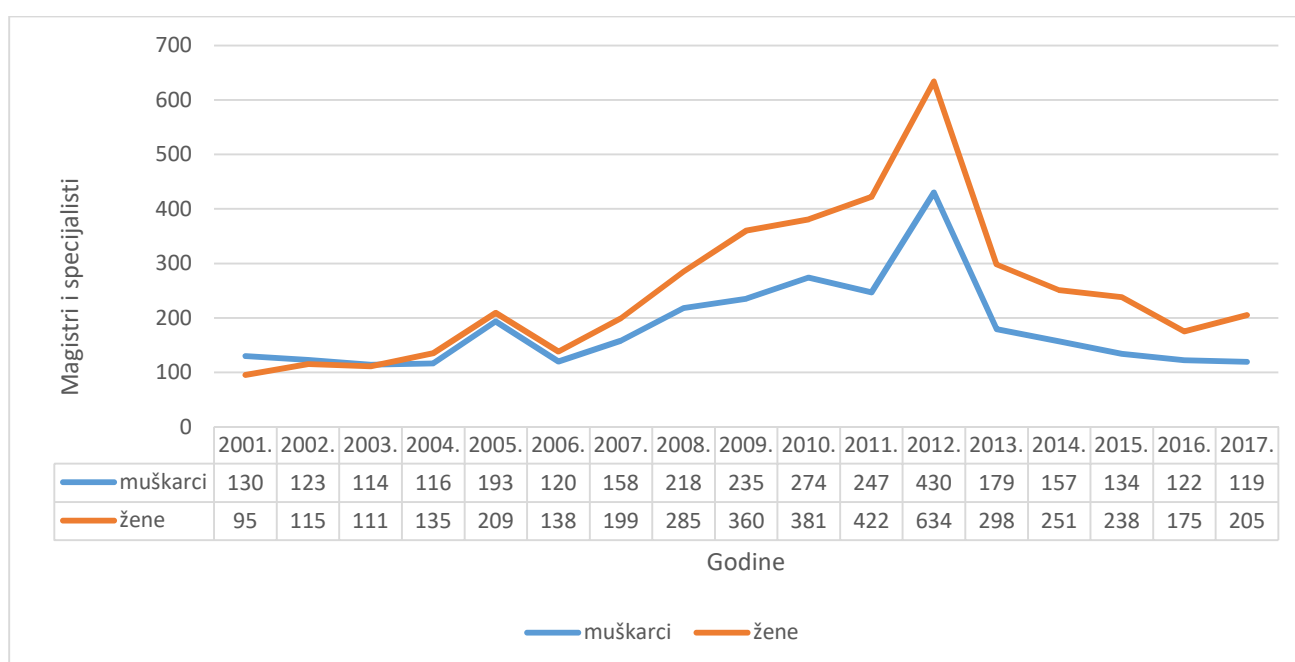
U 2001. godini prema podacima DZS-a bilo je 225 magistara i specijalista u području društvenih znanosti, a od toga je 130 muškaraca s udjelom od 57,78 %. U 2005. godini uočen je lagan rast na 402 magistara i specijalista u području društvenih znanosti s porastom udjela žena na 51,99 %. Broj magistara i specijalista u području društvenih znanosti značajno je smanjen 2006. godine na 258, a udio ženskog stanovništva nastavio je s rastom i iste godine je njihov udio iznosio 53,49 %. Od 2006. do 2012. godine dolazi do rasta te je 2012. godine zabilježen rekordan broj magistara i specijalista (1 064) s 59,59 % žena. Od 2013. dolazi do ponovnoga pada i 2016. godine je bilo samo 297 magistara i specijalista u području društvenih znanosti, a od toga je bilo 122 muškarca i 175 žena, odnosno udio žena je smanjen, no one i dalje ostaju u većini. U 2017. godini bilježi se porast na 324 magistara i specijalista sa značajnom prevlašću ženske populacije od 63,27 % ženske populacije.

Uspoređujući 2001. godinu s 2017. godinom prema broju magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području društvenih znanosti, uočava se porast od 99 magistara i specijalista više, na kraju proučavanog razdoblja, odnosno izraženo u postocima, bilježi se porast od 44 %, no navedeni rast nije jednak u muškoj i ženskoj populaciji. Štoviše, u muškoj populaciji uočava se negativan trend jer je 2017. godine bilo 8 magistara i specijalista manje nego 2001. godine, dakle možemo govoriti o smanjenju za 8,46 %, dok se u ženskoj populaciji bilježi 110 magistara i specijalista više nego 2001. godine, dakle u ženskoj populaciji dolazi do povećanja od 115,78 % (grafikoni 59., 60. i 61.).

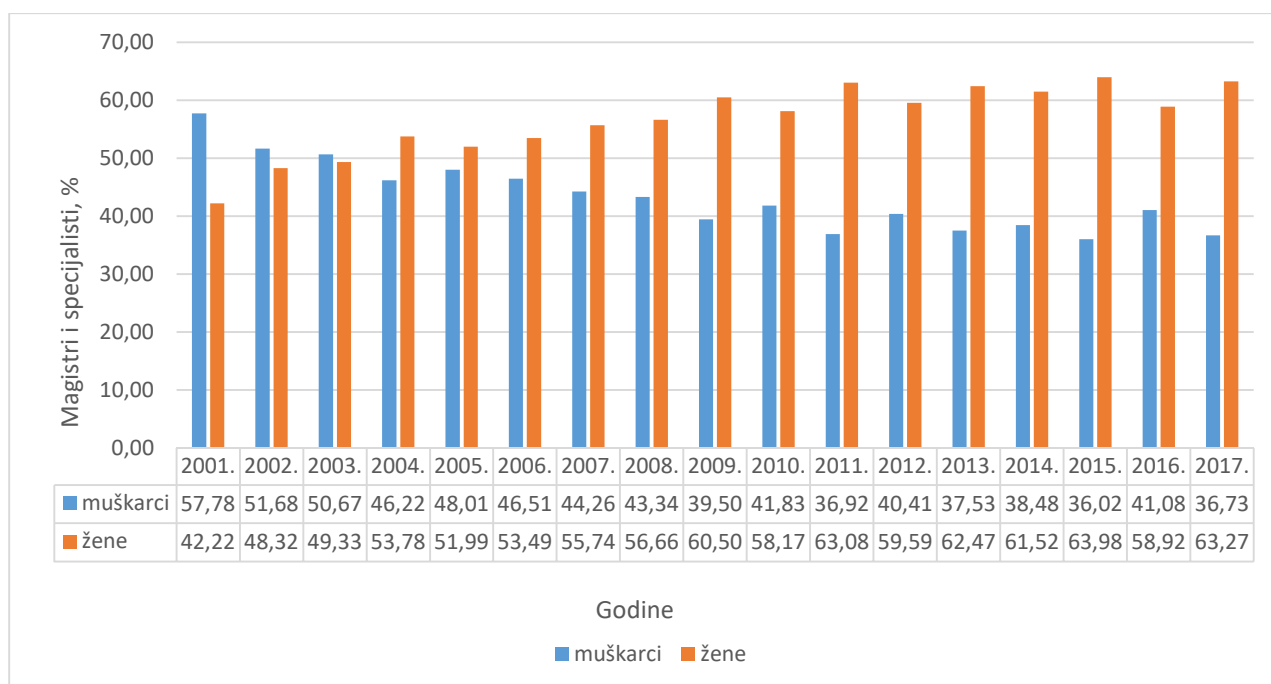
Grafikon 59. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 60. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

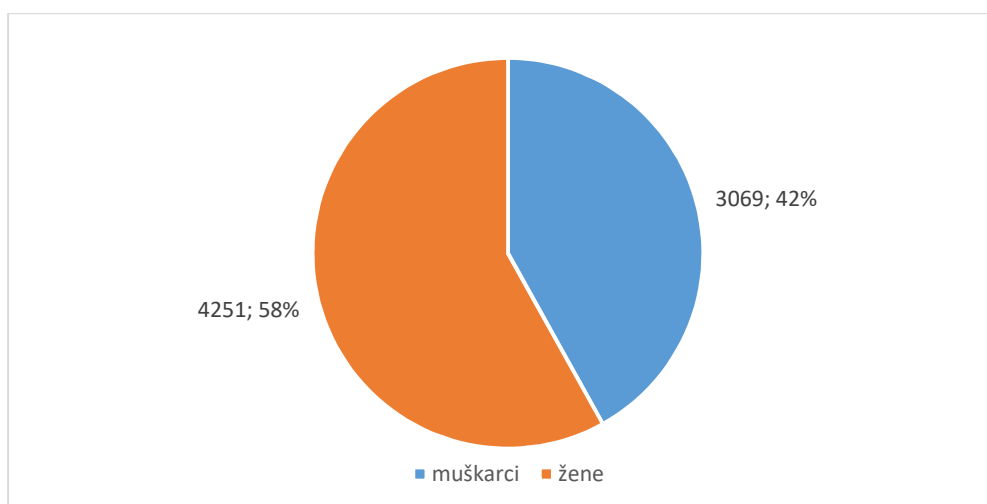
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 61. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Zbrojivši sve magistre specijaliste, magistre znanosti i sveučilišne specijaliste u području društvenih znanosti od 2001. godine do 2017. godine, dolazimo do brojke od 7 320, a od toga je 4 251 žena i 3 069 muškaraca. Zaključuje se da je od ukupnog broja magistara i specijalista u području društvenih znanosti bilo 58,07 % ženske populacije te su one zastupljenije u području društvenih znanosti za 16,14 postotna boda u odnosu na mušku populaciju (grafikon 62.).

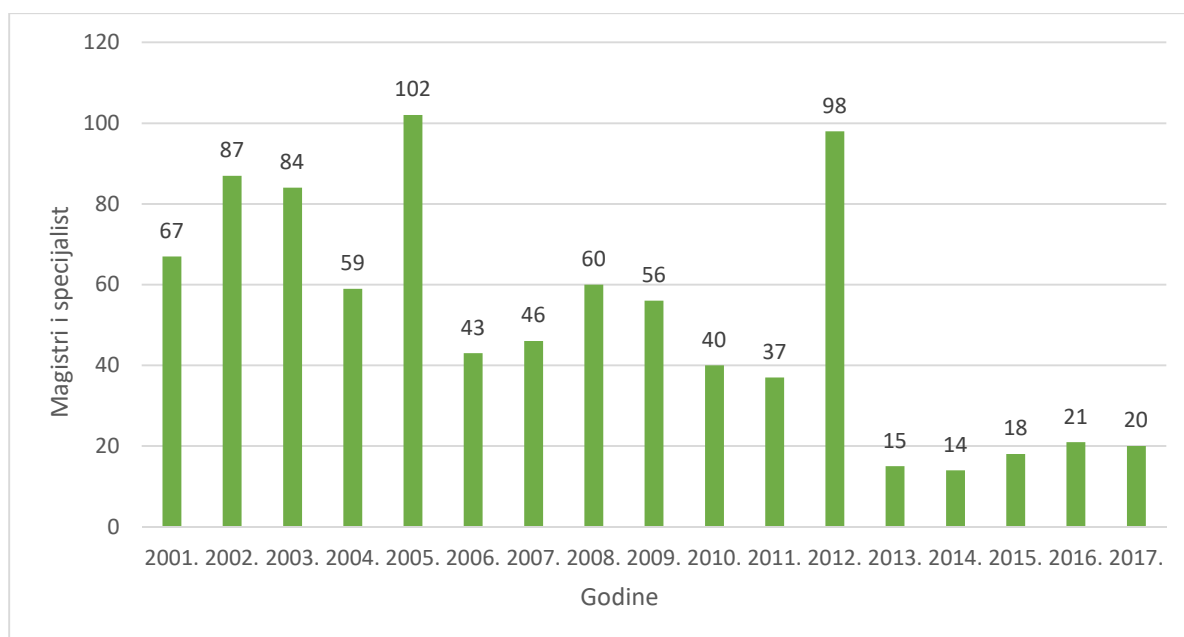
Grafikon 62. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.6 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti prema spolu od 2001. do 2017. godine

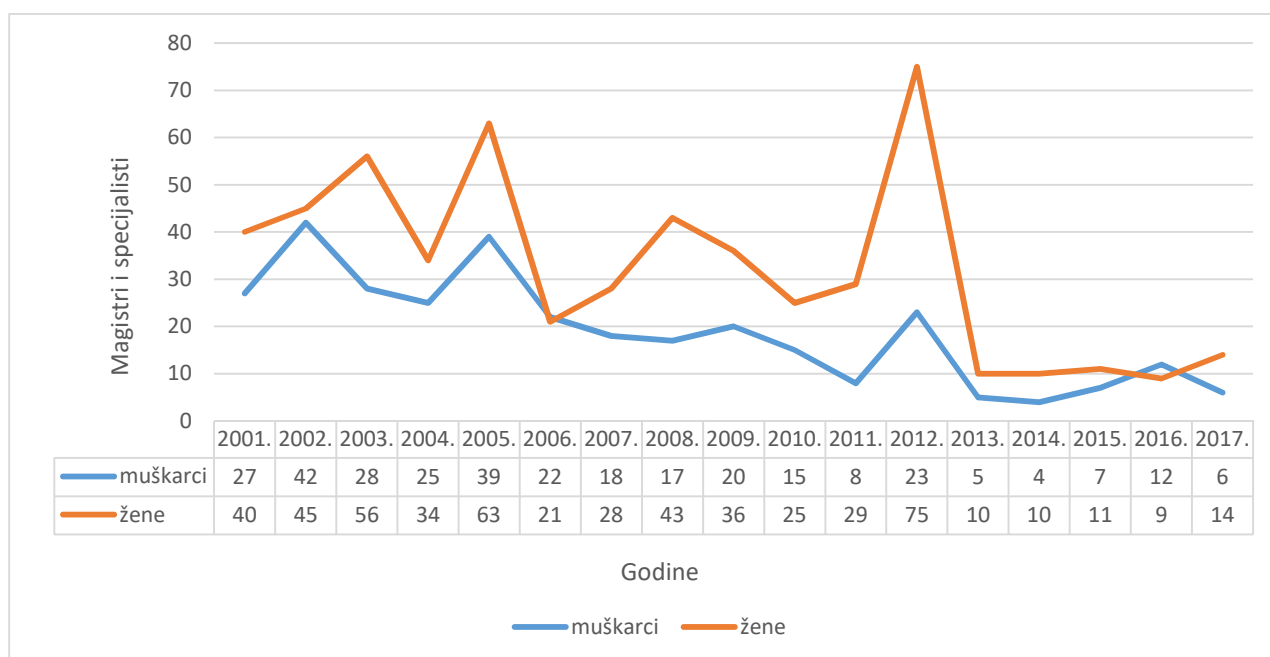
Prema podacima DZS-a izrađen je grafikon 63. koji prikazuje magistre specijaliste, magistre znanosti i sveučilišne specijaliste u području humanističkih znanosti od 2001. do 2017. godine, te se uočava nekoliko porasta i intenzivan pad od 2013. godine do 2017. godine. U 2001. godini bilo je 67 magistara i specijalista u području humanističkih znanosti, a od toga 27 muškaraca i 40 žena čineći tako mušku populaciju zastupljenu s 40,30 %. Budući da je već spomenuto da se uočava nekoliko porasta, istaknut će se najznačajniji porast 2005. godine kada je zabilježeno 102 magistara i specijalista u području društvenih znanosti, a udio žena je do te godine bio u porastu i iznosio je 61,76 %, te porast 2012. godine kada je bilo 98 magistara i specijalista u području humanističkih znanosti s znatnom dominantnošću žena sa 76,53 %. U 2013. godini bilježi se nagli pad i te je godine zabilježen najmanji broj magistara i specijalista u području humanističkih znanosti u svim promatranim godinama, te je on iznosio 15 magistara i specijalista, a od toga je bilo 5 muškaraca i 10 žena, odnosno dvostruko više žena. Iako 2017. godine dolazi do blagog porasta, zabilježeno je tek 20 magistara i specijalista sa 70 % ženske populacije.

Zabilježeno je 67 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području humanističkih znanosti 2001. godine, a 59,70 % su bile žene, dok je 2017. godine zabilježeno samo 20 magistara i specijalista u području humanističkih znanosti sa 70 % ženske populacije, stoga se zaključuje da je došlo do smanjenja od 70,14 %, a analizirajući 2001. godinu u odnosu na 2017. godinu prema spolu, uočava se značajno, podjednako smanjenje i u muškoj i u ženskoj populaciji. U muškoj populaciji dolazi do smanjenja od 77,77 %, a u ženskoj populaciji dolazi do nešto slabijeg smanjenja koje je iznosilo 65 % (grafikoni 63., 64. i 65.).

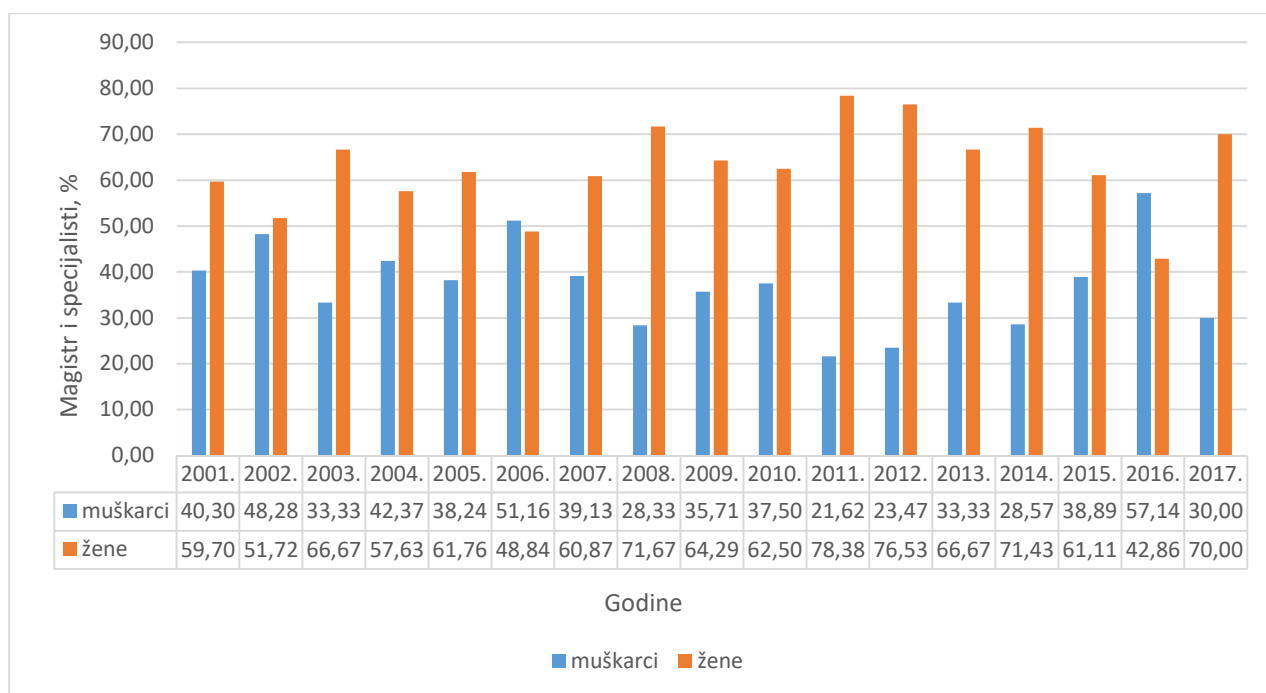
Grafikon 63. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 64. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

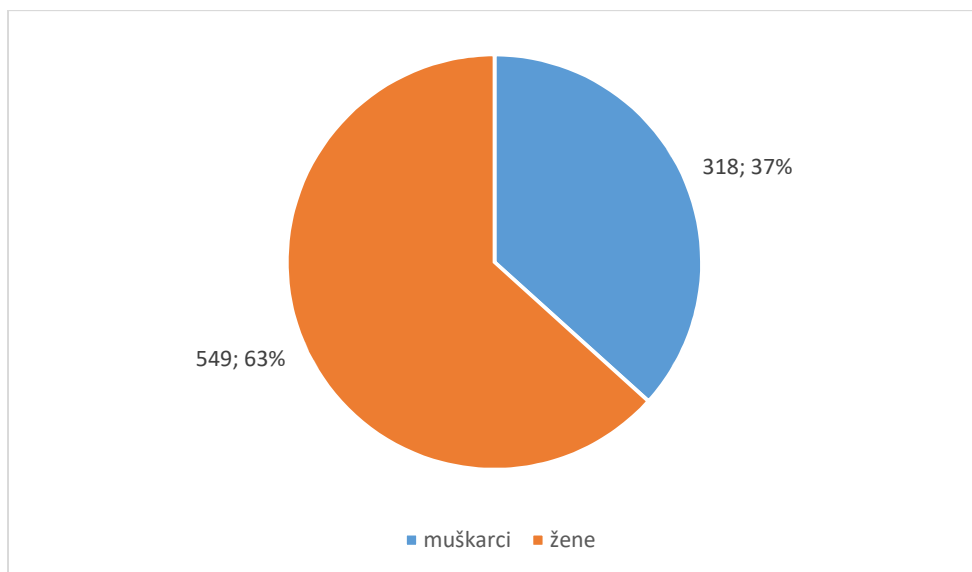
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 65. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. do 2017. godine ukupno je 867 osoba steklo titulu magistra specijalista, magistra znanosti i sveučilišnih specijalista u području društvenih znanosti, a od toga je 36,68 % činila muška populacija, odnosno 318 muškaraca, u odnosu na 63,32 % ženske populacije, odnosno 549 žena. Zaključuje se kako su žene zastupljenije među magistrima specijalistima, magistrima znanosti i sveučilišnim specijalistima u području društvenih znanosti u ukupnom broju istih od 2001. godine do 2017. godine (grafikon 65.).

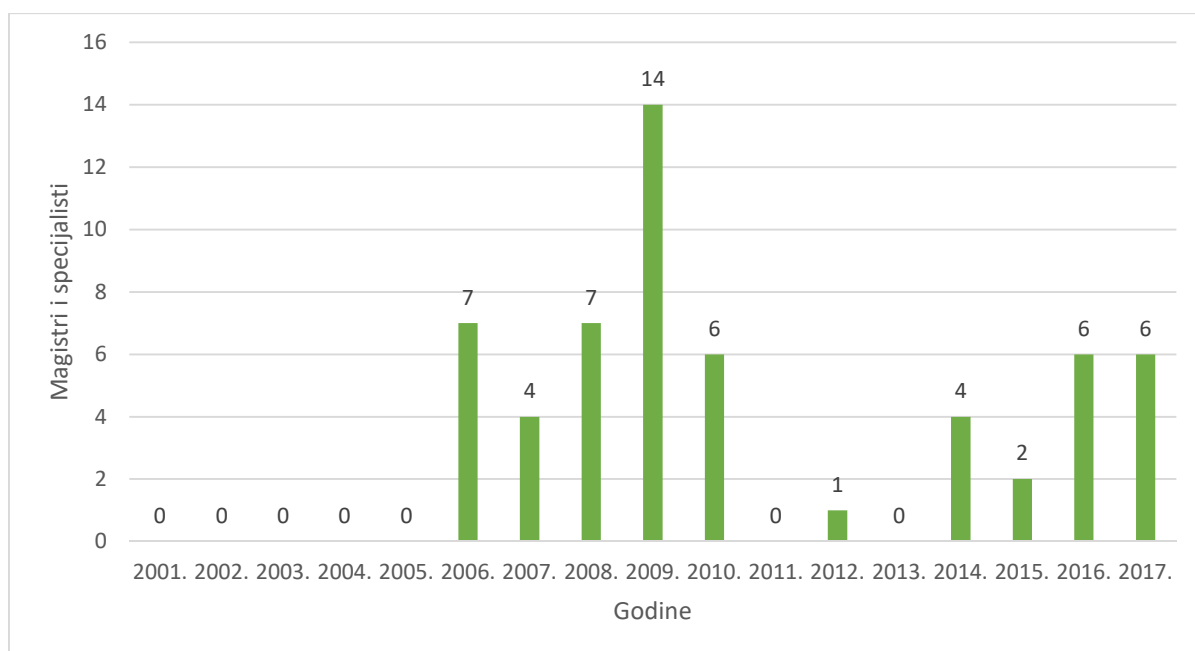
Grafikon 66. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.7 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području prema spolu od 2001. do 2017. godine

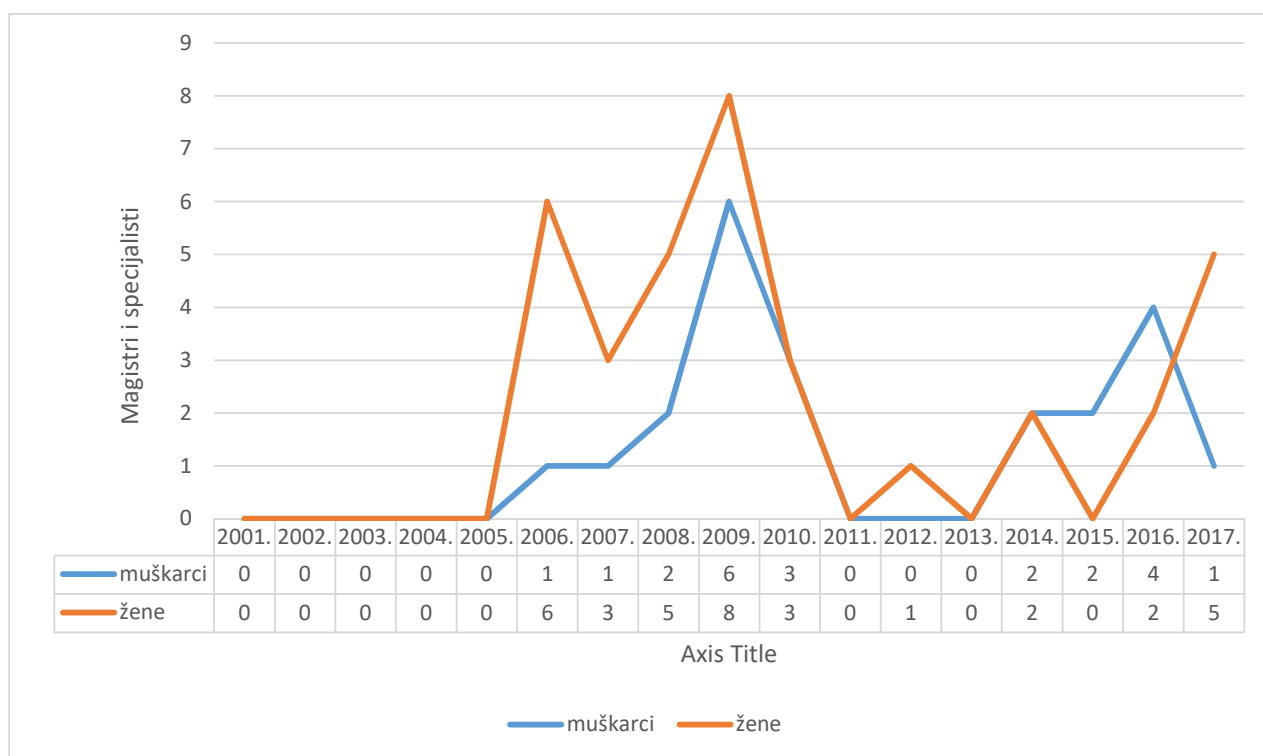
Prema podacima DZS-a izrađen je grafikon 67., koji pokazuje magistre specijaliste, magistre znanosti i sveučilišne specijaliste u umjetničkom području od 2001. godine do 2017. godine. Od 2001. godine do 2005. godine nije bilo niti jednog magistra i specijalista u umjetničkom području, kao ni 2011. godine, ni 2013. godine. U 2006. godini bilo je 7 magistara i specijalista u umjetničkom području, a od toga je bilo 6 žena i jedan muškarac, dok je 2006. godine zabilježen porast na 14 magistara i specijalista u umjetničkom području s 57,14 % žena. Do 2014. godine uočava se značajan pad i u 2014. godini dolazi do ponovnog rasta od 4 magistara i specijalista s jednakim udjelom muškaraca i žena. U posljednje dvije godine promatranog razdoblja jednak je broj magistara i specijalista, odnosno njih 6, no 2016. godine s 33,33 % žena, a 2017. godine s 83,33 % žena.

Do 2006. godine nije bilo pojave, a uspoređujući 2006. godinu, kada je zabilježeno ukupno 7 magistara u umjetničkom području, s 2017. godinom, bilježi se smanjenje u broju magistara za 14,29 %. Prema spolnoj raspodjeli, u umjetničkom području je 2006. godine, kada su zabilježeni prvi magistri u promatranom razdoblju u tom području, bio tek jedan muškarac i 6 žena, dok se 2017. godine broj muškaraca nije mijenjao, a žena je bilo 5. Slijedom navedenog, možemo reći da se 2017. godine u odnosu na 2006. godinu bilježi smanjenje u ženskoj populaciji za 16,67 %, dok u muškoj populaciji nije bilo promjena (grafikoni 67., 68. i 69.).

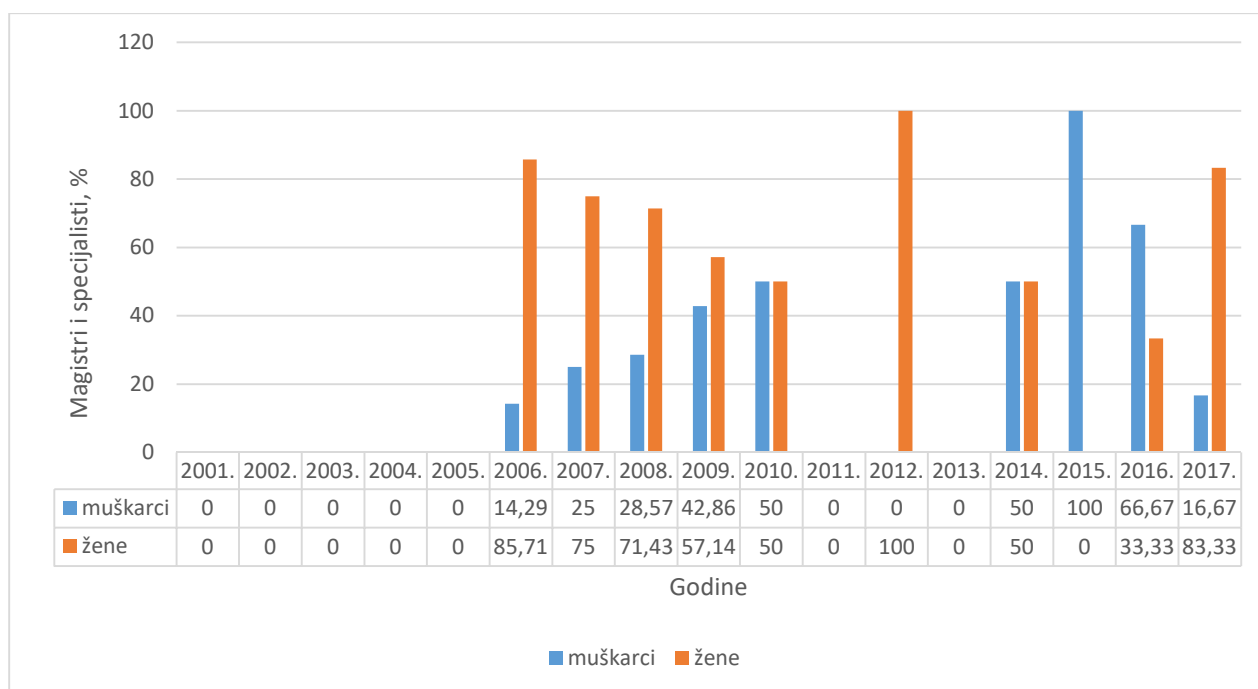
Grafikon 67. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 68. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

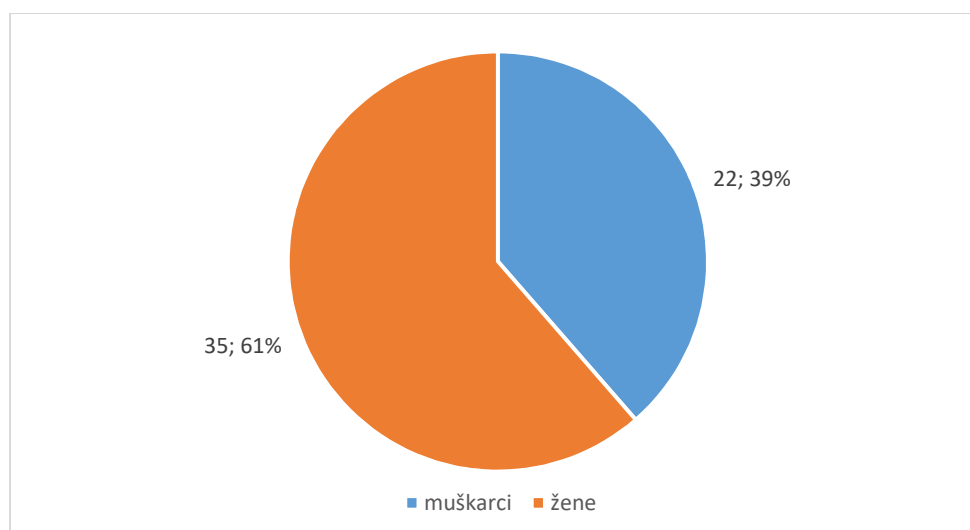
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 69. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. godine do 2017. godine ukupno je bilo 57 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u umjetničkom području, a od toga je bilo 22 muškarca i 35 žena, stoga su i u ovom području žene bile brojnije jer su zastupljene sa 61,40 % u odnosu na muškarce (grafikon 70.).

Grafikon 70. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

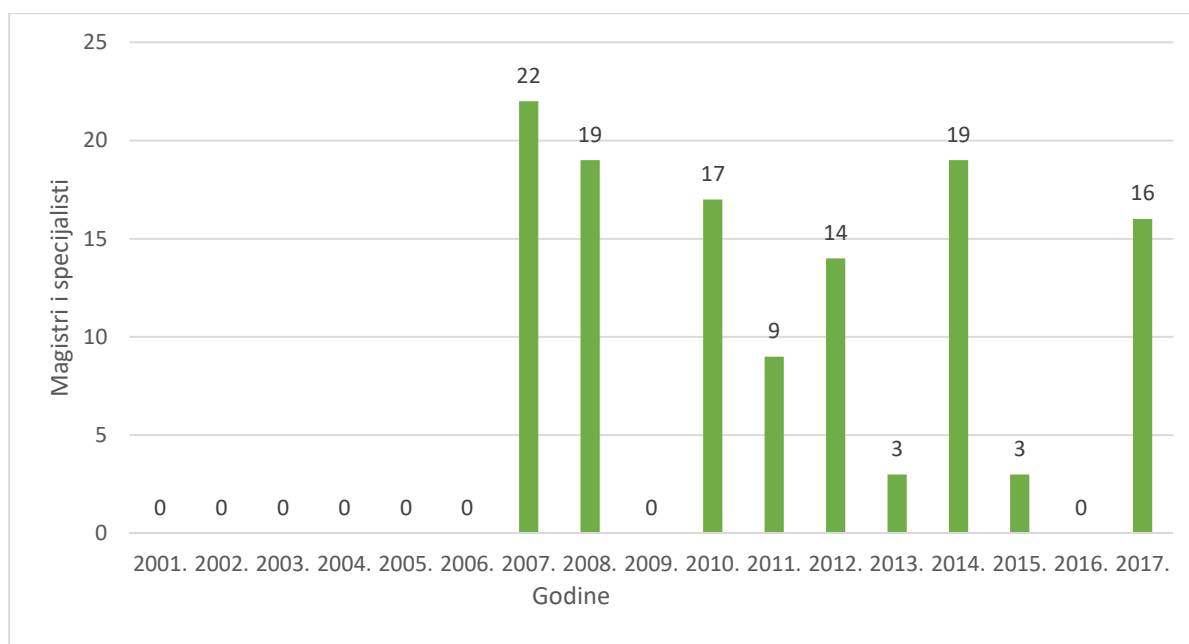
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.8 Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u interdisciplinarnim područjima prema spolu od 2001. do 2017. godine

Na kraju dolazimo do magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u interdisciplinarnim područjima koje je prikazano u grafikonu 71., te uočavamo da nema niti jednog magistra i specijalista u tom području do 2006. godine, već tek 2007. godine kada je zabilježeno njih 22, od čega je bilo 19 žena i 3 muškarca, odnosno žene su bile zastupljene s visokih 86,36 % u odnosu na 13,64 % muškaraca. Sljedeće godine broj magistara i specijalista je tek neznatno smanjen na 19, s 84,21 % žena. U daljnjim godinama dolazi do naglih padova, tako ni 2009., ni i 2016. godine nema niti jednog magistra i specijalista u interdisciplinarnim područjima, dok je najveći porast zabilježen u 2007. godini kada je bilo 22 magistara i specijalista. Broj magistara i specijalista u ovom području nema kontinuirano kretanje već se razlikuje iz godine u godinu, tako je na kraju promatranog razdoblja, 2017. godine bilo 16 magistara i specijalista u interdisciplinarnom području, a od toga je bilo 10 žena s udjelom od 62,5 %.

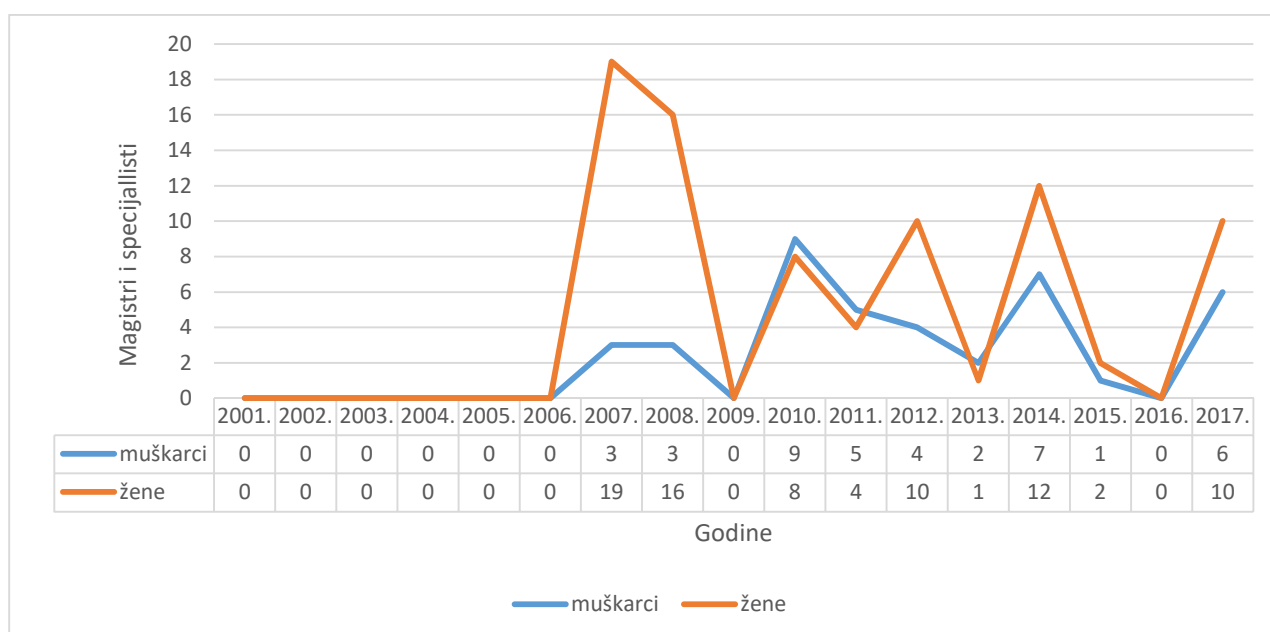
Na početku promatranog razdoblja nije bilo niti jednog magistra specijalista, magistra znanosti i sveučilišnih specijalista u interdisciplinarnim područjima, odnosno nije bilo pojave, zato će se usporediti 2007. godina, kada je zabilježeno 22 magistara u tom području, s 2017. godinom kada je bilo 16 magistara i specijalista sa 62,5 % žena. Zaključuje se da dolazi do smanjenja broja magistara i specijalista u interdisciplinarnim područjima za 27,27 % 2017. godine u odnosu na 2007. godinu, a uočena je nejednaka distribucija prema spolu, te je i u ovom slučaju veći broj žena u odnosu na muškarce (grafikoni 71., 72. i 73.).

Od 2001. godine do 2017. godine bilo je ukupno 122 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u interdisciplinarnim područjima i od toga čak 82 žene sa zastupljenošću od 67 % (grafikon 74.).

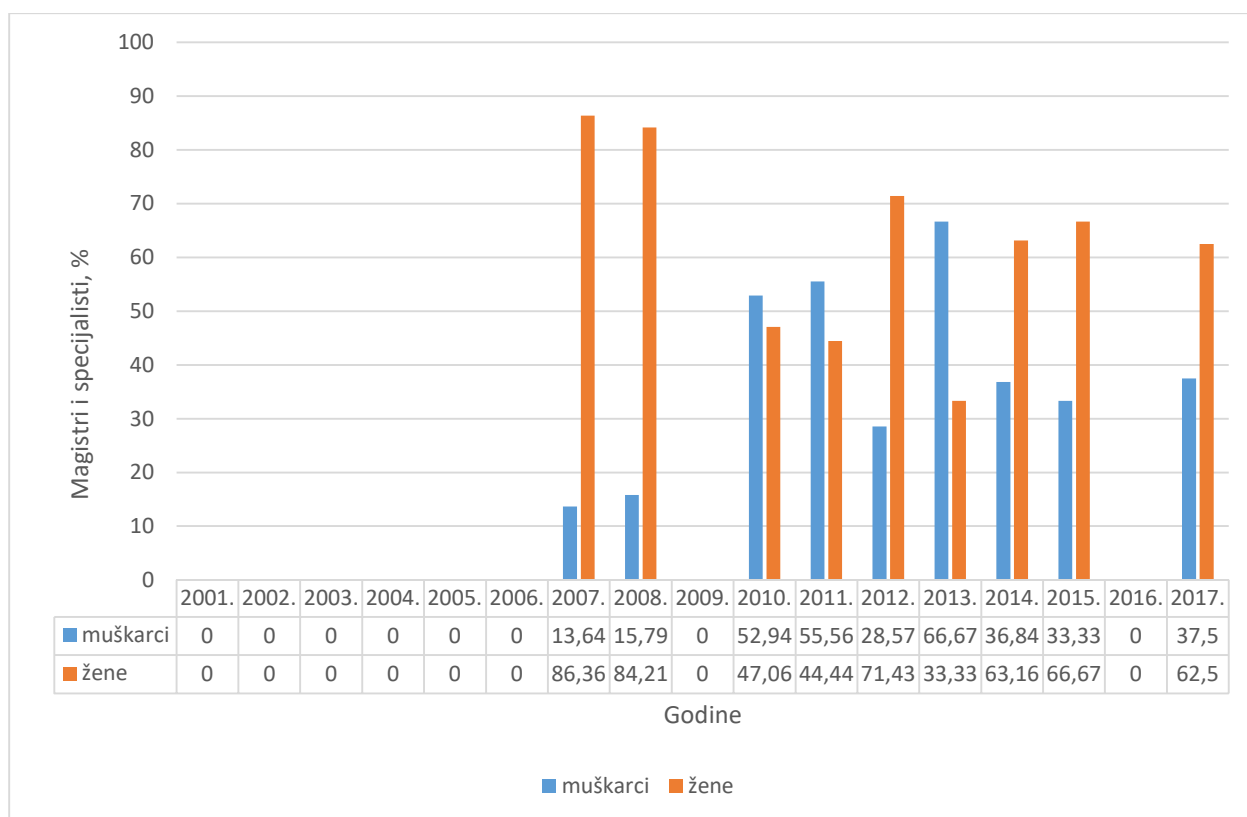
Grafikon 71. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u interdisciplinarnim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 72. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u interdisciplinarnim područjima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 73. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području interdisciplinarne znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

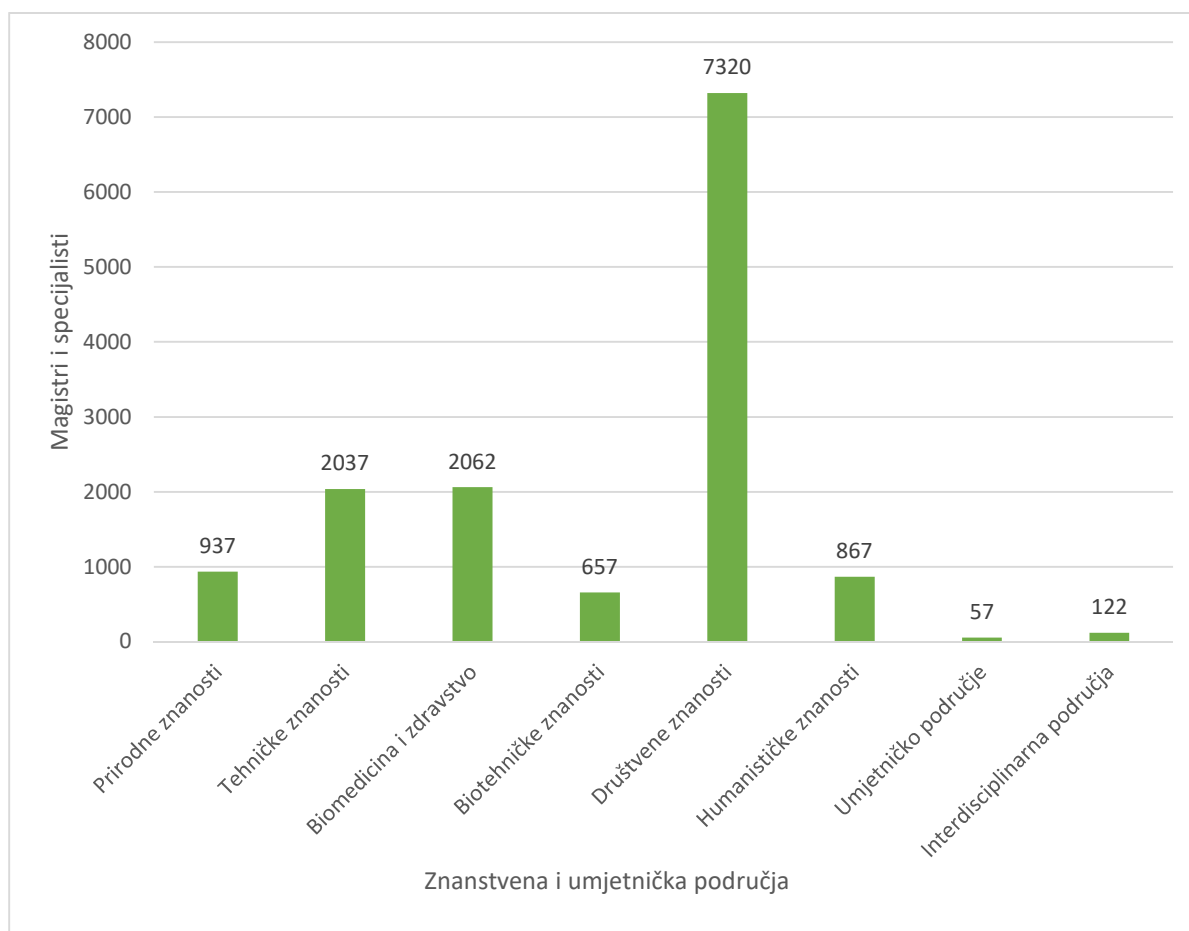
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

14.1.9 Analiza ukupnog broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenome i umjetničkom području od 2001. do 2017. godine

U prethodnom poglavlju zaključeno je da u području prirodnih znanosti, tehničkih znanosti, humanističkih znanosti i biotehničkih znanosti dolazi do porasta, a područja u kojima se bilježi pad jesu: prirodne znanosti, tehničke znanosti, humanističke znanosti i biotehničke znanosti u broju magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista 2017. godine u odnosu na 2001. godinu i u svim navedenim područjima bilježi se veći porast ženske populacije, a u onim područjima u kojima dolazi do pada uočava se pad i u muškoj i ženskoj populaciji. Budući da se ovi zaključci o porastu i padu temelje na usporedbi samo dviju krajnjih godina, 2001. godine s 2017. godine, a ne uključuju se razdoblje između koje je prikazano u prethodnim analizama prema znanstvenom i umjetničkom području, slijedi analiza ukupnog broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista od 2001. do 2017. godine prema znanstvenom i umjetničkom području.

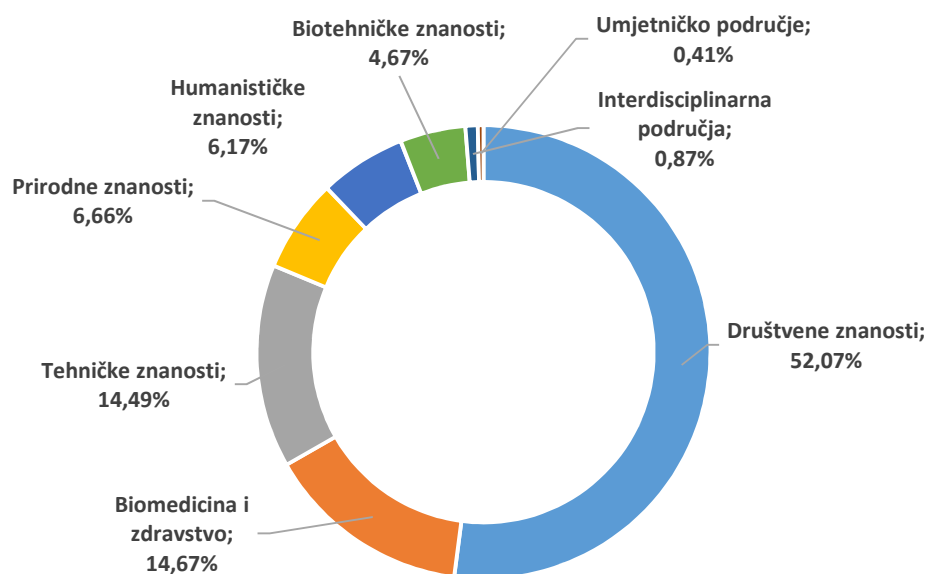
Grafikon 74. prikazuje ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenim i umjetničkim područjima od 2001. do 2017. godine te se u njemu jasno uočava da je najveći udio magistara i specijalista steklo svoju titulu u području društvenih znanosti. U tom je području ukupno od 2001. do 2017. godine 7 320 postalo magistrima specijalistima, magistrima znanosti i sveučilišnim specijalistima čineći udio od 52,07 % među ukupnim brojem magistara i specijalista. Budući da se najveći udio odnosio na područje društvenih znanost, važno je prisjetiti se da je jedino to područje bilježilo visoki porast od 44 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu, te da je do porasta došlo zahvaljujući porastu u ženskoj populaciji od 115,78 % dok je u muškoj populaciji zabilježeno smanjenje od 8,46 %. Udio ženske populacije u ukupnom broju magistara i specijalista od 2001. do 2017. godine u području društvenih znanosti je iznosio 68,30 %. Porast ženske populacije u ovom području uzrokovao je i veći ukupan broj ženske populacije od 2001. godine do 2017. godine među magistrima i specijalistima čiji je udio iznosio 54,05 %. Područje biomedicine i zdravstva bilo je zastupljeno među magistrima i specijalistima s 14,67 % u ukupnom broju svih magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista od 2001. do 2017. godine i u njemu je uočen porast od 7,47 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu sa značajnim povećanjem ženske populacije od 58,13 % i smanjenjem muške populacije od 26,56 %, što je rezultiralo većim udjelom ženskog stanovništva, odnosno 59,70 % žena u ukupnom broju magistara i

specijalista u području biomedicine i zdravstva od 2001. do 2017. godine. Područje tehničkih znanosti bilo je zastupljeno s neznajno manjim udjelom od 14,49 % u odnosu na područje biomedicine i zdravstva u ukupnom broju magistara i specijalista, s naznakom da je u tom području zabilježeno smanjenje od 71,54 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu, a prema spolnoj raspodjeli se uočava nešto veće smanje u muškoj populaciji od 72,34 %, u odnosu na smanjenje od 68,96 % u ženskoj populaciji u istom razdoblju. U ukupnom broju magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području tehničkih znanosti od 2001. do 2017. godine žene su zastupljene s 24,01 %, stoga je ovo jedino područje u kojem su muškarci zastupljeni s visokih 75,99 %. U području prirodnim znanostima je u 16 godina titulu magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista steklo 937 osoba čineći 6,66 % od ukupnog broja sviju znanstvenih i umjetničkih područja, a od toga je bilo 68,30 % žena, s napomenom kako je u ovom području došlo do najznačajnijeg smanjenja 2017. godine u odnosu na 2001. godinu, ali nije se bilježila značajna razlika smanjenja prema spolu. Humanističke znanosti bile su zastupljene sa 6,17 % među svim znanstvenim i umjetničkim područjima u ukupnom broju sviju magistara i specijalista od 2001. do 2017. godine, te je od toga bilo 63,62 % žena i 36,68 % muškaraca, a u istom području bilježilo se značajno smanjenje od 70,14 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu s većim smanjenjem u muškoj populaciji od 77,77 % u odnosu na smanjenje od 65 % u ženskoj populaciji. U biotehničkim znanostima 657 osoba je steklo titulu magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista od 2001. do 2017. godine, stoga je područje biotehničkih znanosti bilo zastupljeno s 4,67 % te je od toga bilo 54,49 % žena. U ovom području, također, je došlo do smanjenja od 68,96 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu s time da je pad bio izraženiji u muškoj populaciji s 81,25 %, dok je u ženskoj populaciji smanjenje iznosilo 53,84 %. Posljednja dva područja su interdisciplinarno i umjetničko područje, te je svako područje zastupljena s udjelom manjim od 1 % među svim znanstvenim i umjetničkim područjima, zato se ne će stavljati naglasak jer imaju neznajno udio, već će se samo zaključiti da u tim područjima nije bilo pojave 2001. godine, već tek 2009. godine u interdisciplinarnim područjima, odnosno od 2011. godine u umjetničkom području. U oba područja bilježi se smanjenje broja magistara u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu kada je se bilježe prvi magistri u tim područjima (grafikoni 74., 75. i 76.).

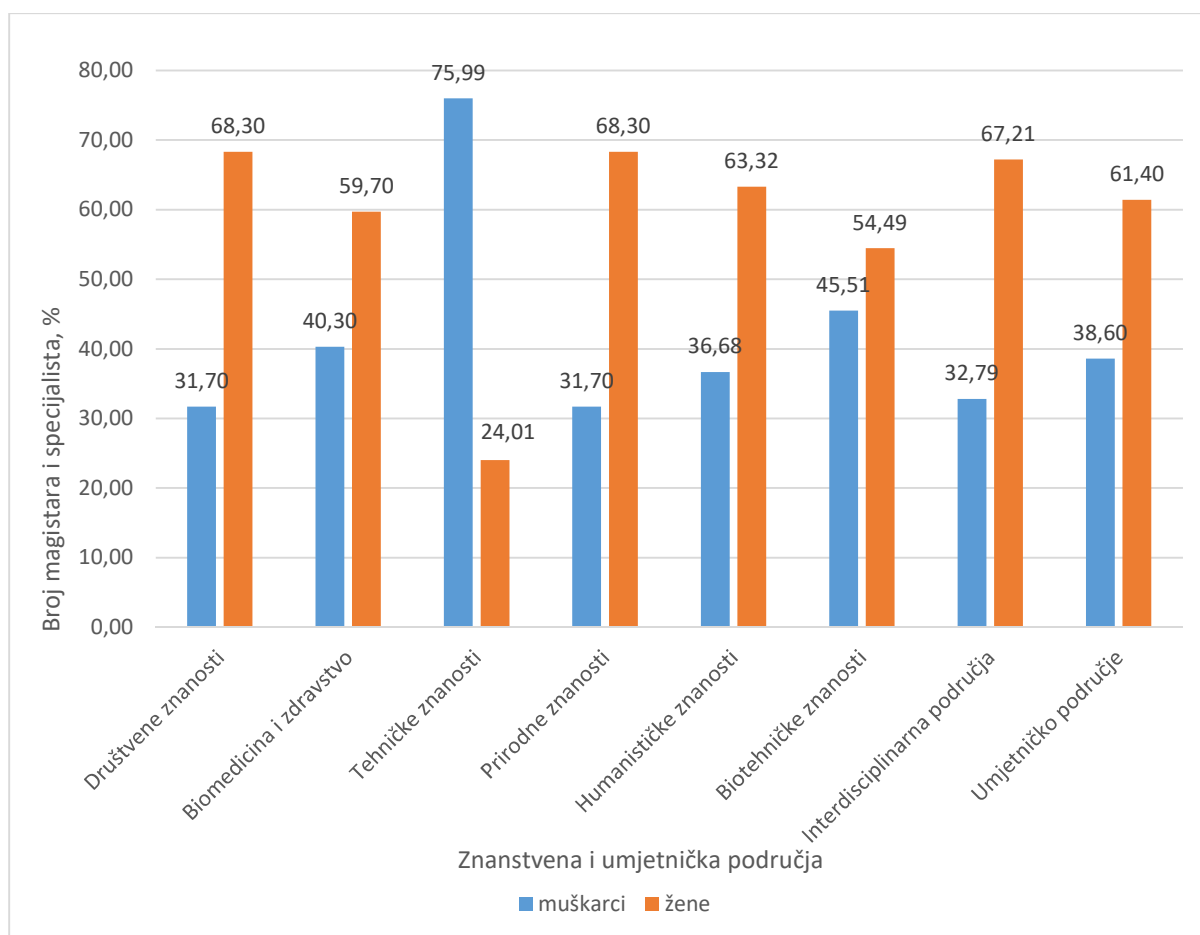
Grafikon 74. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 75. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 76. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenim i umjetničkim područjima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

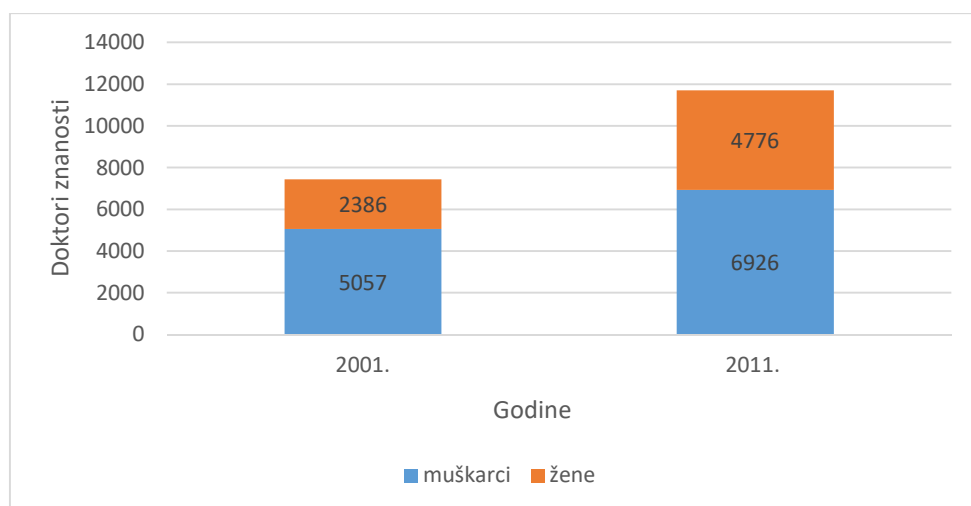
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15. DOKTORI ZNANOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2001. DO 2011. GODINE

Završni stupanj obrazovanja koji se stječe na visokim učilištima je doktorat, a doktorom znanosti se postaje nakon završetka poslijediplomskog studija i obranom doktorske disertacije (NSKO, razina 5.1, stupanj 2).

Prema popisu stanovništva 2001. godine u Republici Hrvatskoj je bilo 7 443 doktora znanosti s udjelom od 0,20 % u ukupnoj populaciji stanovništva. Prema spolnoj raspodjeli udio muškaraca među doktorima znanosti je bio 67,94 %, a udio žena 32,05 %. Prema popisu stanovništva u 2011. godini zabilježeno je 11 702 doktora znanosti s udjelom od 0,32 % u ukupnoj populaciji, a od toga je bilo 59,18 % muškaraca i 40,81 % žena. U 2011. godini u odnosu na 2001. godinu dolazi do povećanja udjela doktora znanosti za 0,12 postotna boda te je uočen porast udjela ženske populacije za 8,75 postotna boda među doktorima znanosti, no unatoč tom povećanju muškarci su ostali brojniji među doktorima znanosti u 2011. godini. Pretpostavlja se da je udio doktora znanosti nastavio s rastom te da je do 2017. godine došlo do statistički značajnog porasta u odnosu na 2001. godinu. Sljedećom popisom stanovništva 2021. godine, bit će utvrđeno koliki je stvarni udio doktora znanosti. Na realan udio doktora znanosti, ne utječe samo ukupan broj osoba koji je doktorirao, već na njihov udio značajno utječe, osim mortaliteta, kako navodi Pokos (2017) i posljednji jači emigracijski val stanovništva Hrvatske koji je započeo globalnom ekonomskom krizom 2008. godine, a intenzivirao se ulaskom Hrvatske u članstvo Europske unije 2013. godine. Pretpostavlja se da ponajviše iseljava mlado visokoobrazovano stanovništvo, no nema podataka o obrazovnoj strukturi stanovništva koje je emigriralo iz Hrvatske. Štoviše, kao što je već obrazloženo u radu, podaci o iseljenim osobama iz Hrvatske su neprecizni, te se procjenjuje da je njihov broj značajno veći od onoga što je prikazano u izvješćima DZS-a.

Udio doktora znanosti je prema zadnjem popisu stanovništva iznosio tek 0,32 %. Unatoč tomu, smatra se da su oni najjača karika u znanosti, zato će se u ovome dijelu rada analizirati broj osoba koji su postali doktori znanosti od 2001. godine do 2017. godine kako bi se utvrdio trend kretanja istih u navedenom razdoblju. Zatim će uslijediti analiza doktora znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području, jer se pretpostavlja da do promjena ne dolazi jednako u svim znanstvenim i umjetničkim područjima (grafikon 77.).

Grafikon 77. Doktori znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001. i 2011. godine

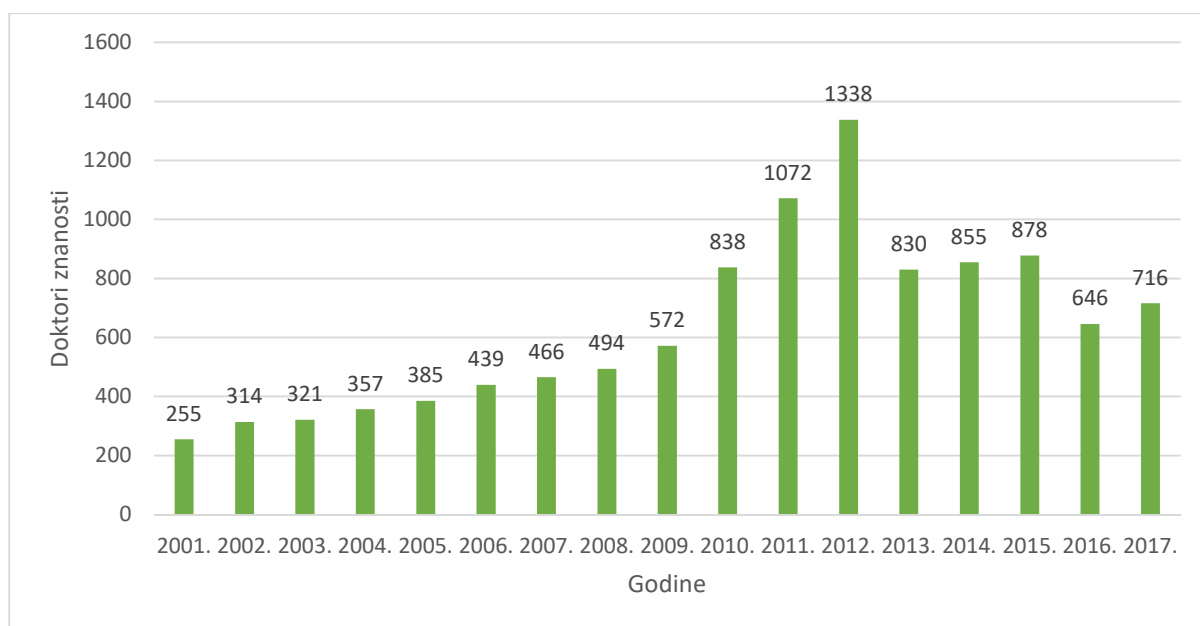
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku prema popisima stanovništva 2001. i 2011. godine)

15.1. Doktori znanosti od 2001. do 2017. godine

Prema podacima DZS-a 255 osoba je postalo doktorima znanosti 2001. godine, a od toga je bilo 130 muškaraca i 125 žena, stoga su muškarci bili zastupljeniji na početku promatranog razdoblja s tek neznatno većim udjelom od 1,96 postotna boda više u odnosu na žensku populaciju. Grafikon 78. prikazuje doktore znanosti od 2001. do 2017. godine i u njemu se uočava kontinuirani rast broja doktora znanosti od 2001. do 2012. godine kada je postignuti najveći broj doktora znanosti, njih 1 338 s 54,56 % žena. Prema spolnoj raspodjeli u istim godinama bilježi se rast udjela ženskog stanovništva među doktorima znanosti. U 2013. godini dolazi do pada broja doktora znanosti za 508 doktora znanosti manje, stoga je te godine bilo 830 doktora znanosti, a od toga je 454 žena činilo većinu od 54,70 %. Do 2015. godine uočava se lagani porast i te je godine bilo 878 doktora znanosti s ponovnim porastom ženske populacije na 56,61 %. Iako u 2016. godini dolazi do pada, u 2017. godini bilježi se porast na 716 doktora znanosti, a od toga je bilo 397 žena s udjelom od 55,45 % u odnosu na muškarce.

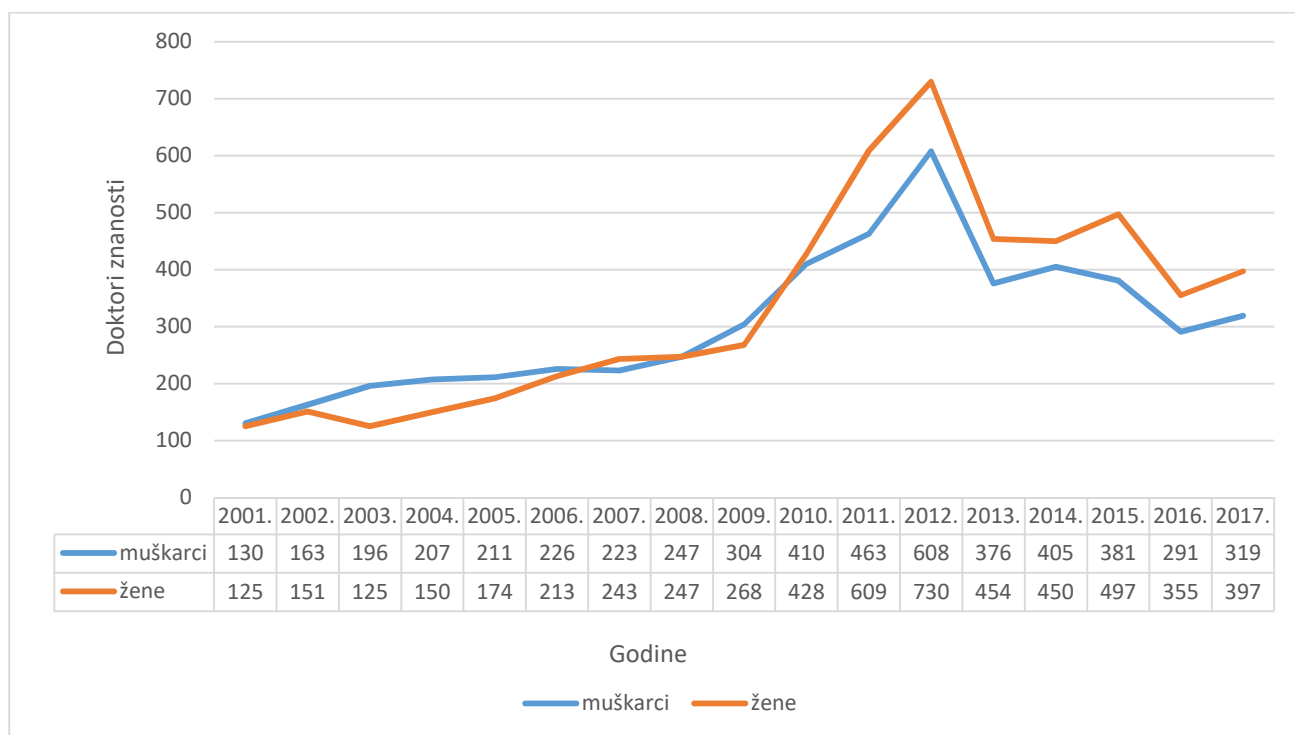
Analizirajući broj osoba koje su postale doktorima znanosti u razdoblju od 2001. do 2017. godine, uočen je porast broja doktora znanosti za 180,78 % u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Smatra se da je provođenje Bolonjskoga procesa u visokom obrazovanju u 2005. godini pogodovalo većem broju studenata da upišu doktorski studij, a time ga veći broj i završava. Naime, budući da se uvodi drugačiji sustav visokog obrazovanja po principu 3 + 2, nakon čega se stječe titula magistra struke i već nakon 5 godina redovnog studiranja može se upisati poslijediplomski doktorski studij, time se poveća broj doktora znanosti. Također, studenti koji su diplomirali po starom programu, prema Zakonu iz 2007. godine izjednačena im je titula s magistrima struke, dakle odmah su mogli upisati poslijediplomske doktorske studije. Zbog navedenih razloga dolazi do većeg broja doktora znanosti, što će osobito biti izraženo od 2008. do 2012. godine.

Do porasta nije došlo podjednako u muškoj i ženskoj populaciji. U ženskoj populaciji dolazi do većeg porasta, tako se bilježi porast od 217,60 % među doktorima znanosti, jer je u 2017. godini evidentirano 272 žene više u odnosu na 2001. godinu, dok u muškoj populaciji dolazi do porasta od 145,38 % (grafikon 78., 79. i 80.).

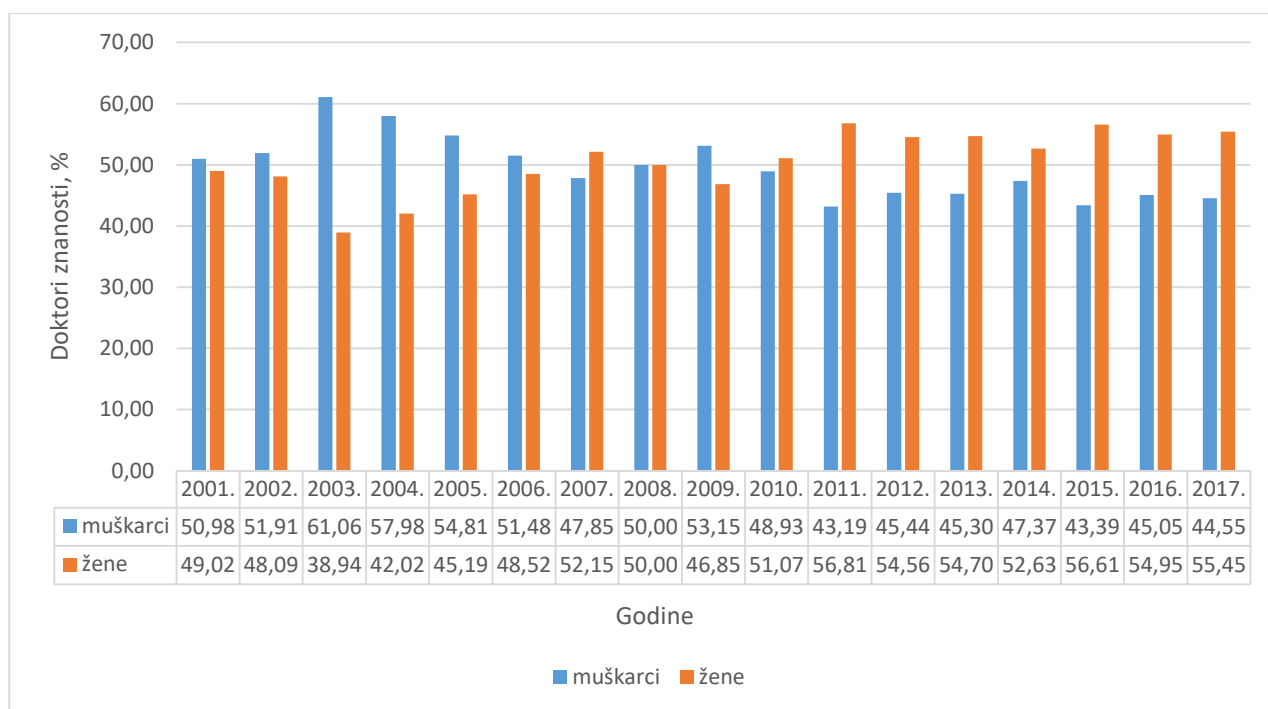
Grafikon 78. Doktori znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 79. Doktori znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

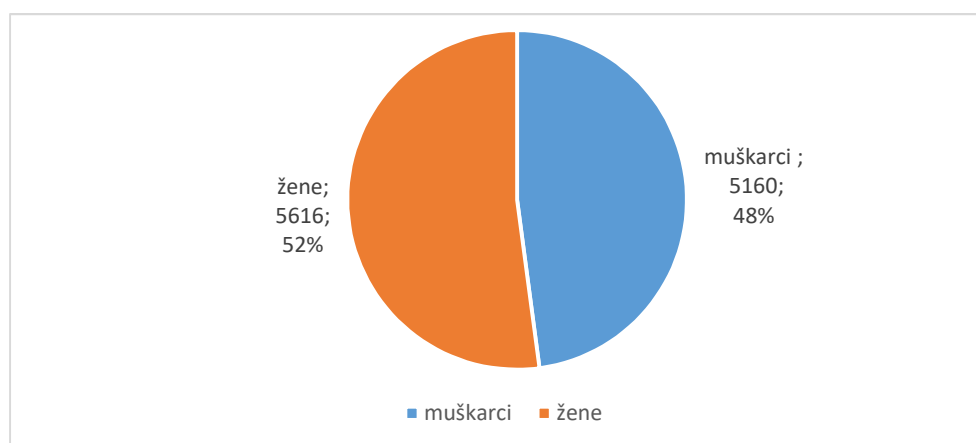
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 80. Doktori znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. do 2017. godine ukupno je 10 776 osoba postalo doktorima znanosti od čega je 5 160 bilo muškaraca i 5 616 žena. Prema spolnoj raspodjeli, ženska je populacija zastupljena s 52,11 % u ukupnom broj doktora znanosti od 2001. do 2017. godine (grafikon 81.).

Grafikon 81. Ukupan broj doktora znanosti prema spolu u Republici Hrvatsko, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Prisjetimo li se podataka iz 2001. godinu prema kojima je bila jasno izražena nejednaka distribucija prema spolu među doktorima znanosti jer je bilo 67,94 % muškaraca i 32,05 % žena

te u 2011. godini, možemo zaključiti da dolazi do smanjenja razlike prema spolu zbog povećanja udjela ženskog stanovništva među doktorima znanosti.

Uočava se da je prema popisu stanovništva 2001. godine zabilježeno ukupno 7 743 doktora znanosti, te da je njihov broj 2011. godine porastao na 11 702, a da je u razdoblju od 2001. do 2010. godine (ne uključuje se 2011. godina kada je proveden popis stanovništva jer je njime prikazano stanje 31. ožujka 2011. godine) ukupno 4 441 osoba postala doktorima znanosti, očekivalo bi se da je u popisu stanovništva 2011. godine prikazano 11 884 doktora znanosti, no evidentirano je 182 doktora znanosti manje. Pretpostavlja se da dio ove razlike između očekivanog i evidentiranog stanja u popisu stanovništva 2011. godine se odnosi na mortalitet u razdoblju između dvaju popisa, ali da se dio odnosi i na broj doktora znanosti koji su iselili iz Hrvatske. Također, treba uzeti u obzir da su u Hrvatskoj mogli doktorirati i stanovnici drugih zemalja (na primjer Bosne i Hercegovine i drugih zemalja). Budući da nema točnih podataka kako bi se potkrijepilo navedenu tvrdnju, ona se iznosi kao pretpostavka koja će se moći ispitati nakon provedbe popisa u 2021. godini i nakon provođenja analize obrazovne strukture stanovništva koje je emigriralo iz Hrvatske.

Od 2011. do 2017. godine doktoriralo je 6 335 osoba, a kada tome pribrojimo 11 702 doktora znanosti koji su evidentirani popisom stanovništva u 2011. godini, dolazi se do očekivanog ukupnog broja doktora znanosti koji bi trebao iznositi 18 037 i tako bi se moglo govoriti o porastu udjela doktora znanosti koji bi bio oko 0,5 % u ukupnoj populaciji. Naravno, potrebno je naglasiti kako se radi o idejno pretpostavljenom udjelu doktora znanosti jer se prilikom izračunavanja istoga uzimao ukupan broj doktora znanosti od 2011. do 2017. godine i isti je pribrojen ukupnom broju doktora znanosti prema popisu stanovništva 2011. godine, a ne uzima se u obzir veliki broj iseljenog stanovništva iz Hrvatske, osobito visokoobrazovanog koji je u velikoj mjeri zastupljen među iseljenicima iz Hrvatske, a time i mogući veliki broj doktora znanosti. Uzevši u obzir sve navedeno te tome nadodavši mortalitet doktora znanosti, broj doktora znanosti je zasigurno manji od pretpostavljenog.

Godine 2011. je bilo 4 776 žena doktora znanosti, a kada se tom broju nadoda 3 492 žene koje su doktorirale od 2011. godine do 2017. godine, dolazimo do pretpostavke kako je u 2017. godini u Hrvatskoj trebalo biti 8 268 doktorica znanosti. Usporedimo li to s pretpostavljenim ukupnim brojem doktora znanosti koji bi trebao iznositi 18 037 2017. godine, zaključujemo da bi muška populacija još uvijek trebala biti zastupljenija jer bi udio doktorica znanosti iznosio 45,83 %, što bi bilo više za 5,02 postotna boda u odnosu na 2011. godinu, a to bi još uvijek bilo

nedovoljno da se udjeli izjednače. Iako su žene bile brojnije među doktorima znanosti u ukupnom broju doktora znanosti od 2001. do 2017. godine (52,11 %), podjednaki omjer muškaraca i žena očekivao bi se tek za 6 godina, ukoliko se nastavi isti trend povećanja udjela žena među doktorima znanosti kako bi došlo do izjednačavanja razlike iz 2011. godine kada su muškarci bili zastupljeni s 59,18 % među doktorima znanosti. No, treba uzeti u obzir da općenito muškarci, a tako i među doktorima znanosti, imaju veću stopu mortaliteta od žena pa će do izjednačavanja vjerojatno doći i ranije.

Pretpostavlja se da je jedan od glavnih razloga zašto su žene manje zastupljene među doktorima znanosti činjenica da se na poslijediplomske doktorske studije upisuju najčešće u dobi kada se većina žena odluči za brak i rađanje djece, što im oduzima mnogo vremena i smanjuje mogućnost da upišu poslijediplomske studije i završe ih, te je navedena pretpostavka vrijedila za ranija razdoblja, a kao što je prikazano u grafikonu 80., žene prvi puta 2007. pa konstantno od 2010. čine veći broj osoba sa završenim doktoratom. S druge strane uočava se sve veći broj žena koji se odlučuju za najviši stupanj visokog obrazovanja i 'karijeru'.

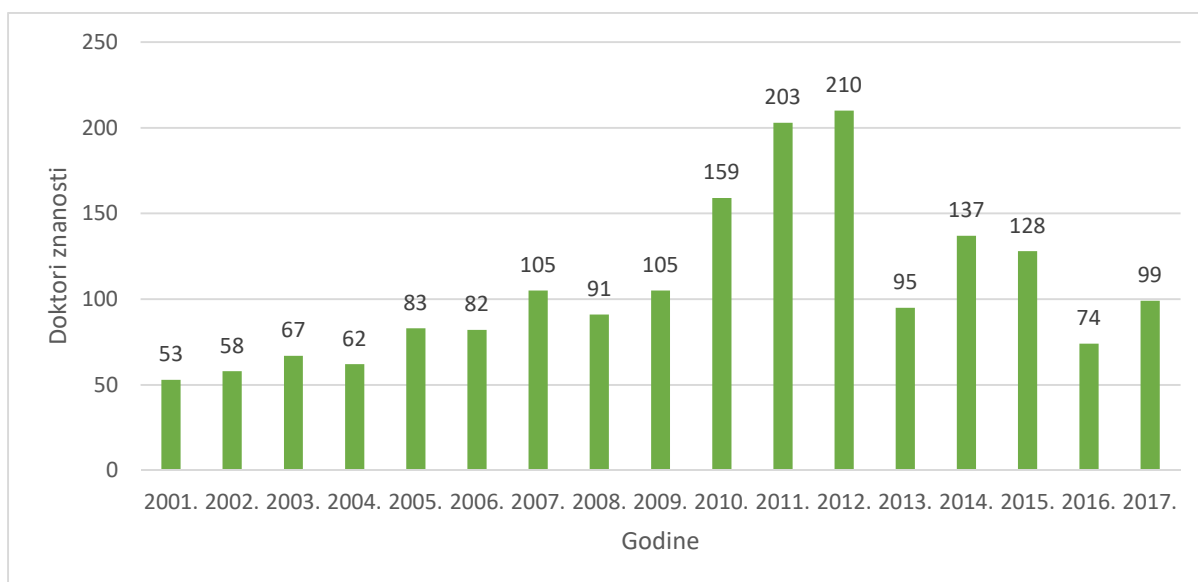
15.2. Doktori znanosti prema znanstvenome i umjetničkom području od 2001. do 2017. godine

U prethodnom dijelu rada zaključilo se da dolazi do nejednakog porasta/smanjenja na prethodnim razinama visokog obrazovanja, odnosno među diplomiranim/završenim studentima i među magistrima specijalistima, magistrima znanosti i sveučilišnim specijalistima prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu. Budući da je na tim razinama uočena nejednaka raspodjela prema znanstvenom i umjetničkom području te nejednaka distribucija prema spolu, a navedene razine preduvjet su za upis poslijediplomskih studija, pretpostavlja se sličan trend i kod doktora znanosti, no tek nakon provedene analize doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima te prema spolu moći će biti ispitana istinitost pretpostavljene hipoteze.

15.2.1 Doktori znanosti u području prirodnih znanostima od 2001. do 2017. godine

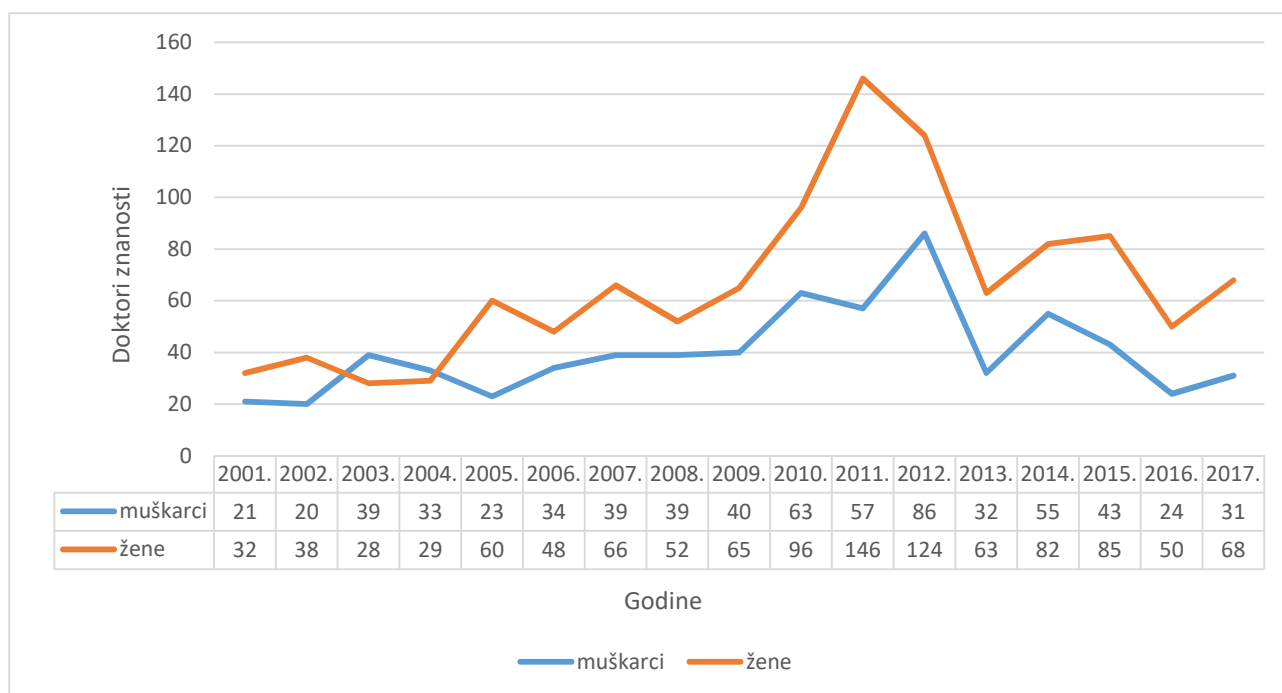
Prema podacima DZS-a napravljen je grafikon 82. *Doktori znanosti u području prirodnih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine*, u kojem se uočava rast od 2001. godine do 2012. godine, nakon čega slijedi nagli pad u 2013. godini. U 2001. godini zabilježena su 53 nova doktora znanosti u području prirodnih znanosti od čega su bile 32 žene zastupljene sa 60,38 %. Od 2001. godine do 2012. godine uslijedio je već spomenuti rast te je u 2012. godini zabilježen najveći broj doktora znanosti, odnosno njih 210. Prema spolnoj raspodjeli u navedenim je godinama udio ženskoga stanovništva bio u intenzivnom porastu, pa je razlika između muške i ženske populacije među doktorima znanosti u području prirodnih znanosti bila značajna u 2012. godini kada je udio ženskoga stanovništva iznosio 59,05 %, a jedino u 2003. i 2004. godini je udio muškaraca bio veći u odnosu na udio žena. U 2013. godini dolazi do više nego dvostrukog pada broja doktora znanosti na 95 s još većim rastom udjela ženskog stanovništva na 66,32 %, a u slijedećim dvjema godinama bilježi se rast, stoga je broj doktora znanosti u 2016. godini porastao na 137 sa 66,41 % udjela žena. U 2016. godini bilježi se ponovni pad na 74 doktora znanosti među kojima je bilo 24 muškarca i 50 žena, te u zadnjoj promatranoj godini, 2017. godini, uočava se rast broja doktora znanosti u području prirodnih znanosti na 99, gdje se očituje najveća razlika s obzirom na spolnu distribuciju jer je bilo 68 žena i 31 muškarac doktor znanosti. Udio žena iznosio je visokih 68,69 %.

Uspoređujući broj osoba koje su stekle titulu doktora znanosti u području prirodnih znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, zaključuje se da dolazi do rasta od 86,79 %. Nadalje, do rasta ne dolazi podjednako u muškoj i ženskoj populaciji jer žene bilježe rast od 112,50 %, dok muškarci bilježe rast od 47,62 %. Prema navedenom do porasta u ukupnom broju doktora znanosti u području prirodnih znanosti došlo je zbog većeg broja žena doktora znanosti (grafikon 82., 83. i 84.).

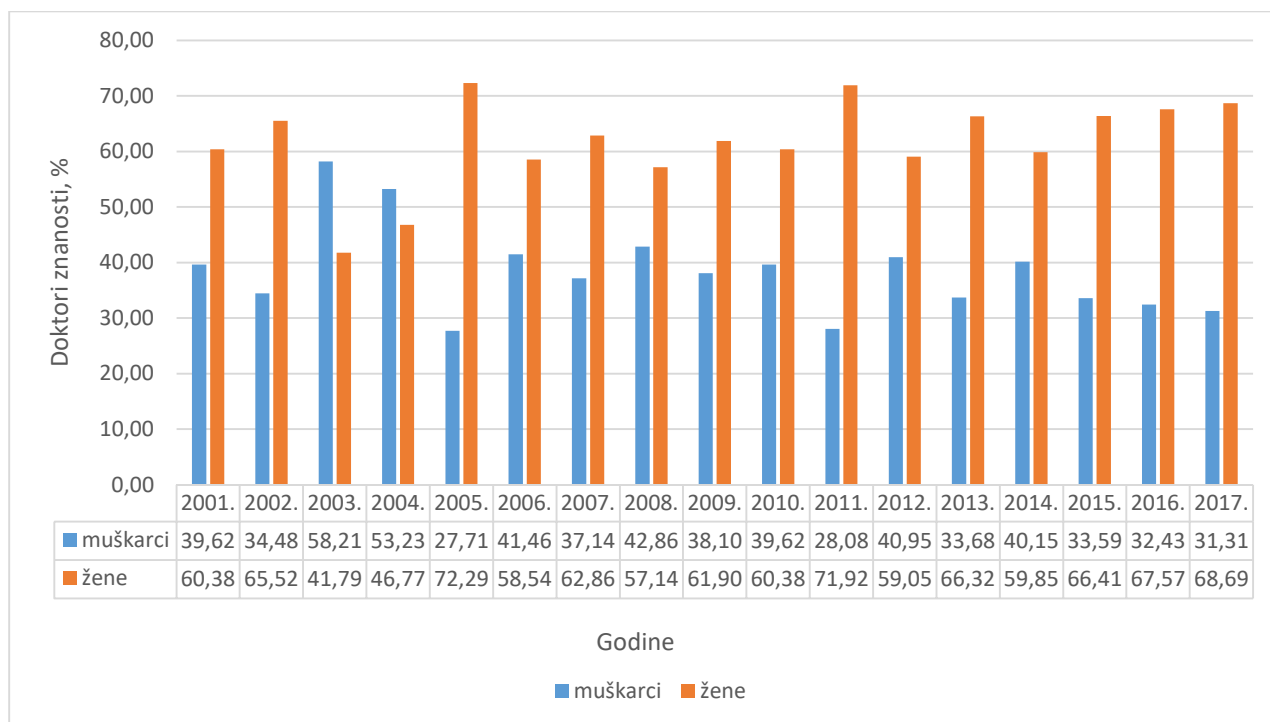
Grafikon 82. Doktori znanosti u području prirodnih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 83. Doktori znanosti u području prirodnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

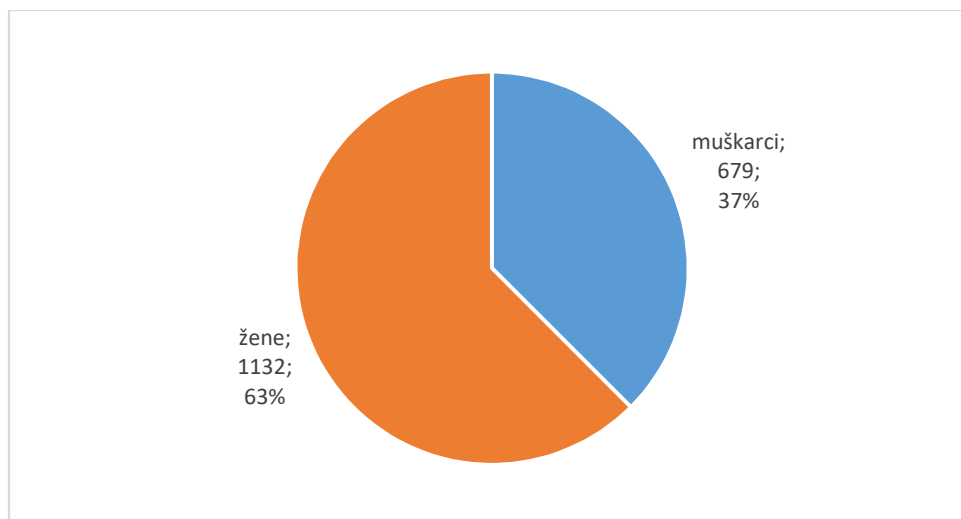
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 84. Doktori znanosti u području prirodnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. do 2017. godine ukupno je 1 811 osoba steklo naziv doktora znanosti u području prirodnih znanosti od čega je bilo više žena, odnosno bilo je 1 132 žena, zastupljenima s visokih 62,50 % u odnosu na 697 muškaraca koji su zastupljeni s 37,49 % što se prikazuje grafikonom 85. *Ukupan broj doktora znanosti u području prirodnih znanosti prema spolu, 2001.-2017. godine, %.*

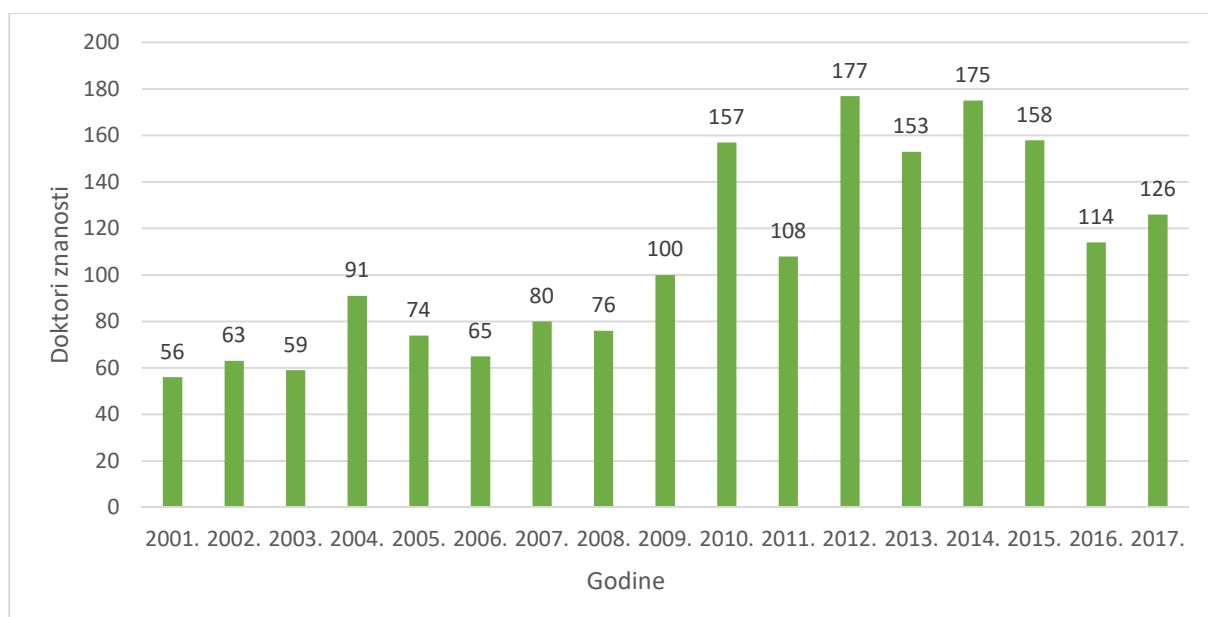
Grafikon 85. Ukupan broj doktora znanosti u području prirodnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.2 Doktori znanosti u području tehničkih znanosti od 2001. do 2017. godine

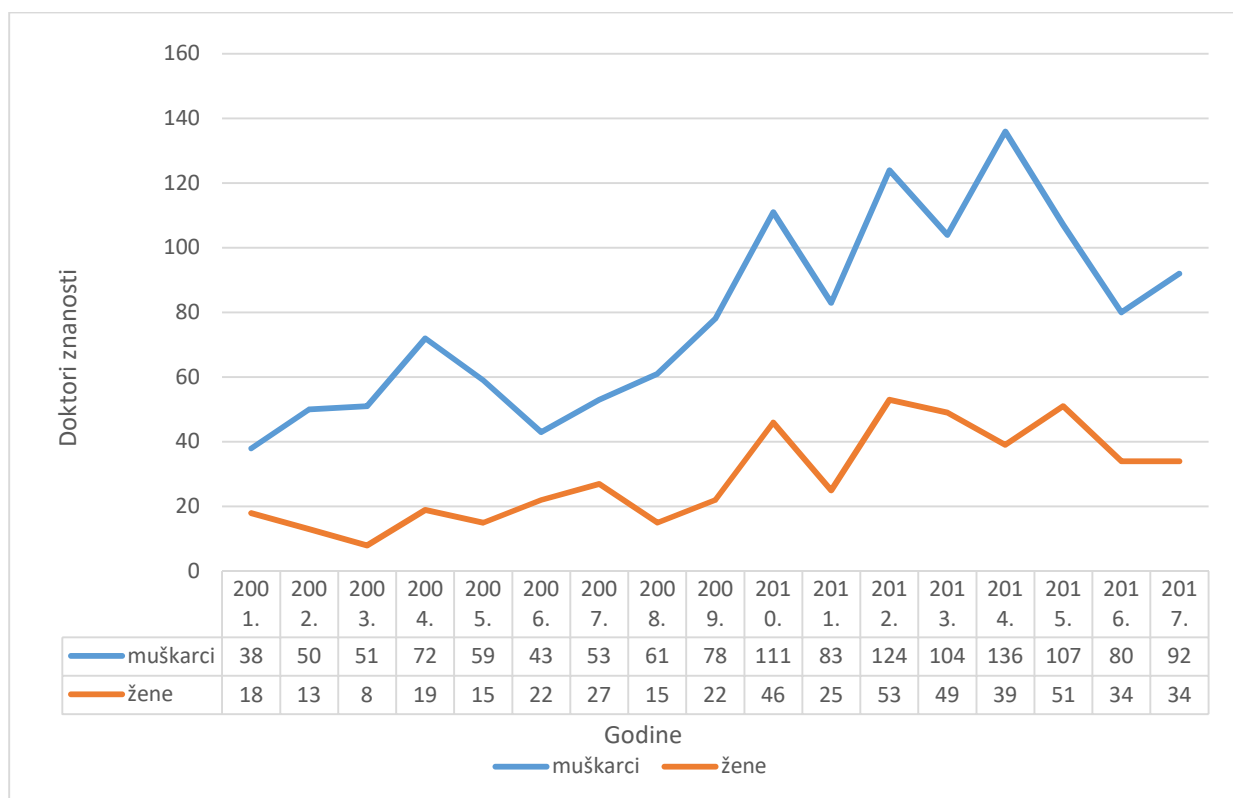
Prema podacima DZS-a izrađen je grafikon 86. *Doktori znanosti u području tehničkih znanosti, 2001.-2017. godine*, a u njemu se uočava rast broja doktora znanosti u području tehničkih znanosti. U 2001. godini bilo je 56 doktora znanosti u području tehničkih znanosti, te kako se i očekivalo, zabilježeno je više muškaraca, njih 38 čineći udio od 67,86 %. Do 2012. godine vidljiv je rast, iako je u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu došlo do pada. Najveći broj doktora znanosti zabilježen je 2012. godine, kada se brojilo 177 doktora znanosti, a od toga je bilo 124 muškaraca i 53 žene, stoga je muška populacija bila zastupljena s visokih 70,06 % među doktorima znanosti u području tehničkih znanosti. Do kraja promatranog razdoblja uočavaju se smanjenja i porasti u broju doktora znanosti, a 2017. godine je ukupno 126 osoba steklo titulu doktora znanosti u području tehničkih znanosti sa 73,02% muške populacije.

U 2017. godini u odnosu na 2001. godinu dolazi do porasta broja doktora znanosti u području tehničkih znanosti za 125 %. Uočeno je kako do porasta dolazi nejednako u muškoj i ženskoj populaciji, jer je doktoriralo 54 muškaraca više u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu te tako dolazi do povećanja od 142,10 %, a žena je doktoriralo 26 više na kraju razdoblja u odnosu na početno razdoblje te se uočava porast od 88,88 % (grafikoni 86., 87. i 88.).

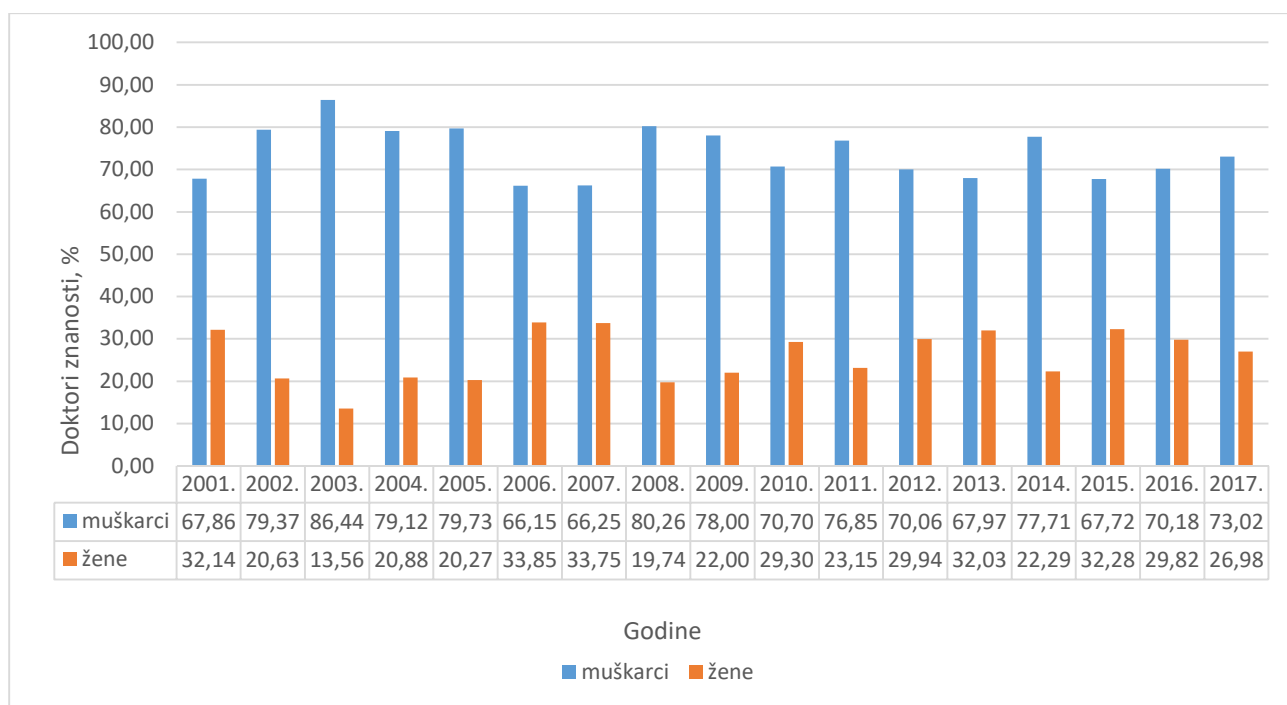
Grafikon 86. Doktori znanosti u području tehničkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 87. Doktori znanosti u području tehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

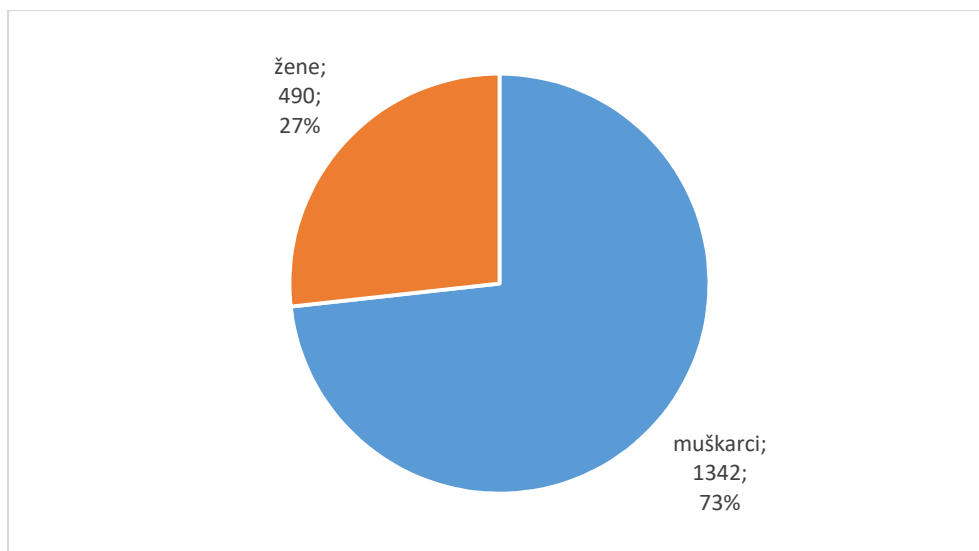

Grafikon 88. Doktori znanosti u području tehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. godine do 2017. godine ukupno je doktoriralo 1 832 osobe u području tehničkih znanosti u Hrvatskoj, a od toga je bilo 73,25 % muškaraca. Očekivalo se da će u ukupnom broju doktora znanosti od 2001. do 2017. godine u području tehničkih znanosti biti više muškaraca jer su već u početnoj promatranoj godini muškarci bili brojniji, a postotak žena niti u jednoj godini nije bio veći od postotka muškaraca, štoviše isti se smanjivao, te je na kraju promatranog razdoblja razlika bila najočitija jer je muškaraca bilo više za 46,03 postotna boda (grafikon 89.).

Zaključuje se da u području tehničkih znanosti dolazi do porasta broja doktora znanosti te prema spolnoj raspodjeli muškarci su bili brojni u 2001. godini i imali tendenciju rasta što je rezultiralo većim brojem muškaraca u ukupnom broju stečenih doktorata u istom području što se prikazuje grafikonom 89.

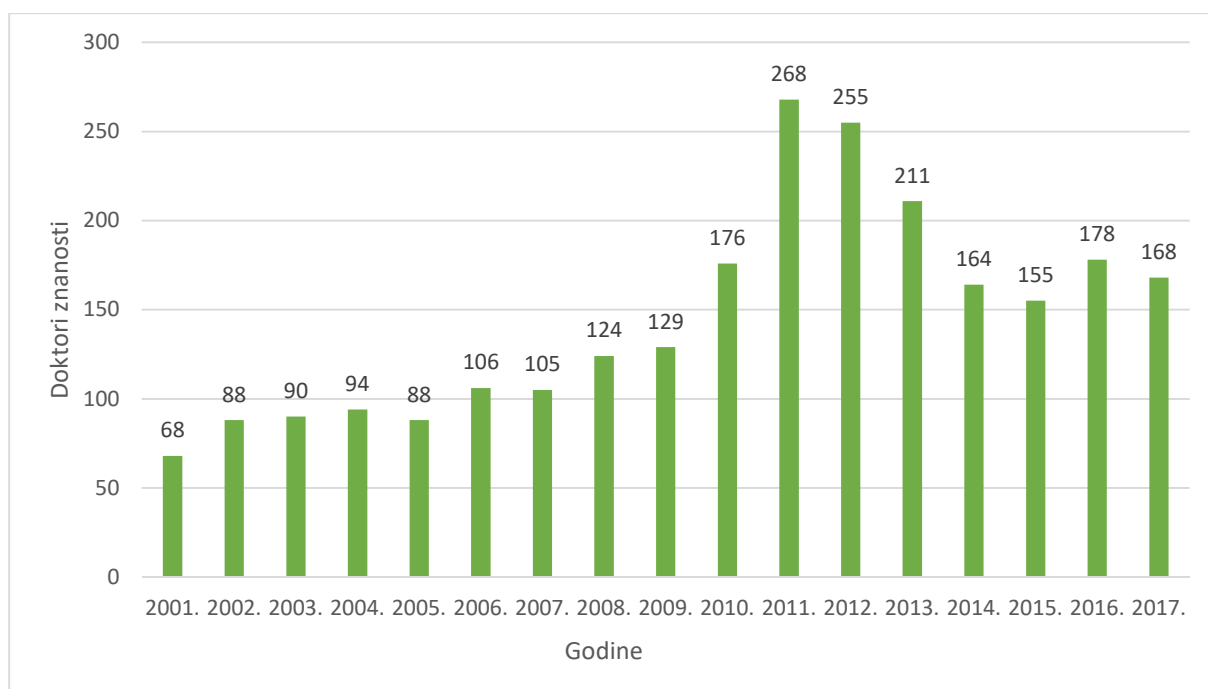
Grafikon 89. Ukupan broj doktora znanosti u području tehničkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.3 Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva od 2001. do 2017. godine

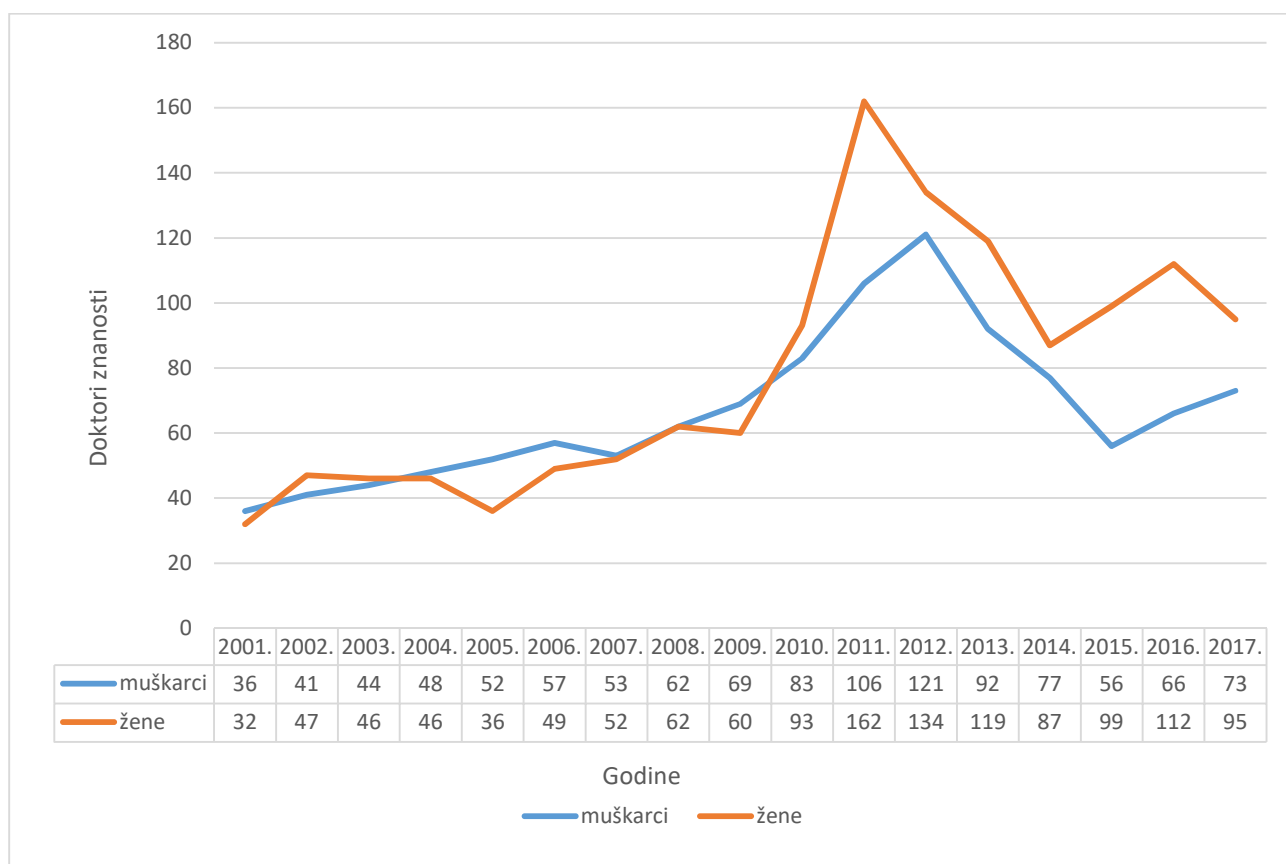
U području biomedicine i zdravstva prema, podacima DZS-a, 68 osoba postalo je doktor znanosti u 2001. godini, a od toga je bilo tek 4 muškarca više u odnosu na žene kojih je bilo 47,06 %. Od 2001. godine do 2011. godine uočava se rast u broju doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva, a sličan trend porasta uočen je i u do sada analiziranim područjima (područje prirodnih i tehničkih znanosti). U 2011. godini zabilježeno je čak 268 doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva, a udio ženske populacije se do te godine povećavao i tada je iznosio 60,45 %. Od 2012. godine broj doktora znanosti pada te je tako u 2015. godini bilo 155 doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva s čak 63,87 % žena kada je njihov udio i bio najveći u svim promatranim godinama. U 2017. godini doktoriralo je 168 doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva s manjim udjelom ženskog stanovništva u odnosu na 2015. godinu, no unatoč tome one su bile brojnije s udjelom od 56,55 % (grafikoni 90., 91. i 92.).

Uzevši u obzir da je u 2017. godini doktoriralo 100 osoba više u području biomedicine i zdravstva u odnosu na 2001. godinu, zaključuje se da dolazi do porasta broja doktora znanosti u tom području za 147,06 %. Također, uočava se nejednaki porast u muškoj i ženskoj populaciji jer je doktoriralo 37 muškaraca više u odnosu na broj muškaraca u 2001. godini, stoga se u muškoj populaciji uočava porast od 102,78 %, a u ženskoj populaciji je doktoriralo 63 žena više u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, zato u njihovom udjelu dolazi do većeg porasta, odnosno bilježi se porast od 196,88 %.

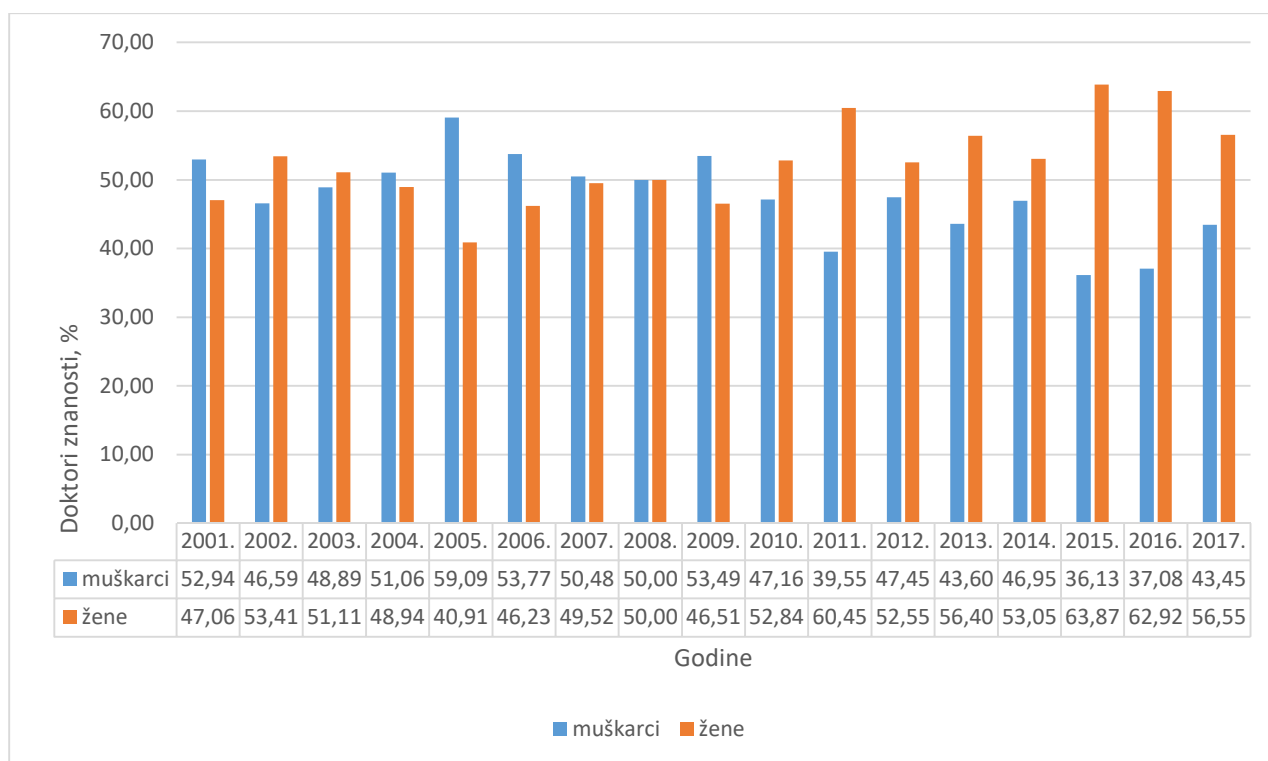
Grafikon 90. Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 91. Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

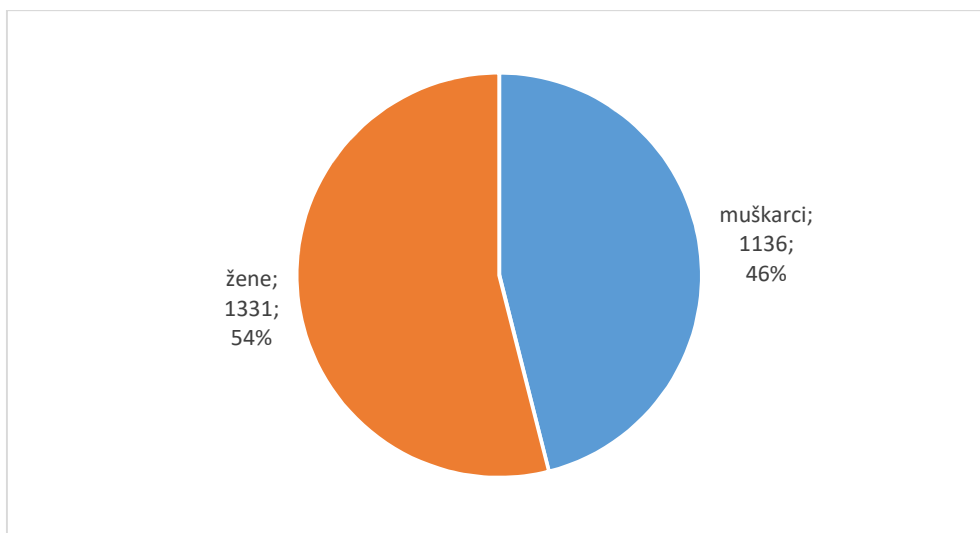
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 92. Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. do 2017. godine ukupno je doktoriralo 2 467 osoba u području biomedicine i zdravstva, a od toga je bilo 53,95 % žena što je bilo i za očekivati jer od 2010. godine postotak ženske populacije u području biomedicine i zdravstva ima tendenciju većeg rasta u odnosu na postotak muške populacije, što je rezultiralo većom zastupljenošću žena za 7,9 postotna boda više, u odnosu na muškarce u ukupnom broju doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva što se prikazuje grafikonom 93.

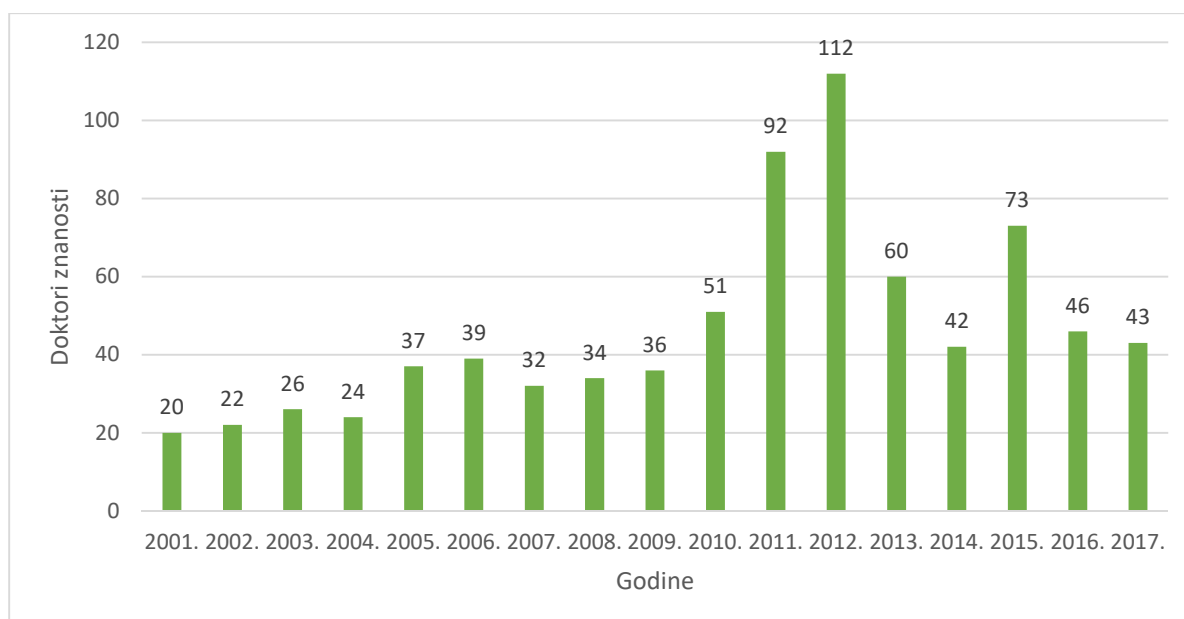
Grafikon 93. Ukupan broj doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.4 Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti od 2001. do 2017. godine

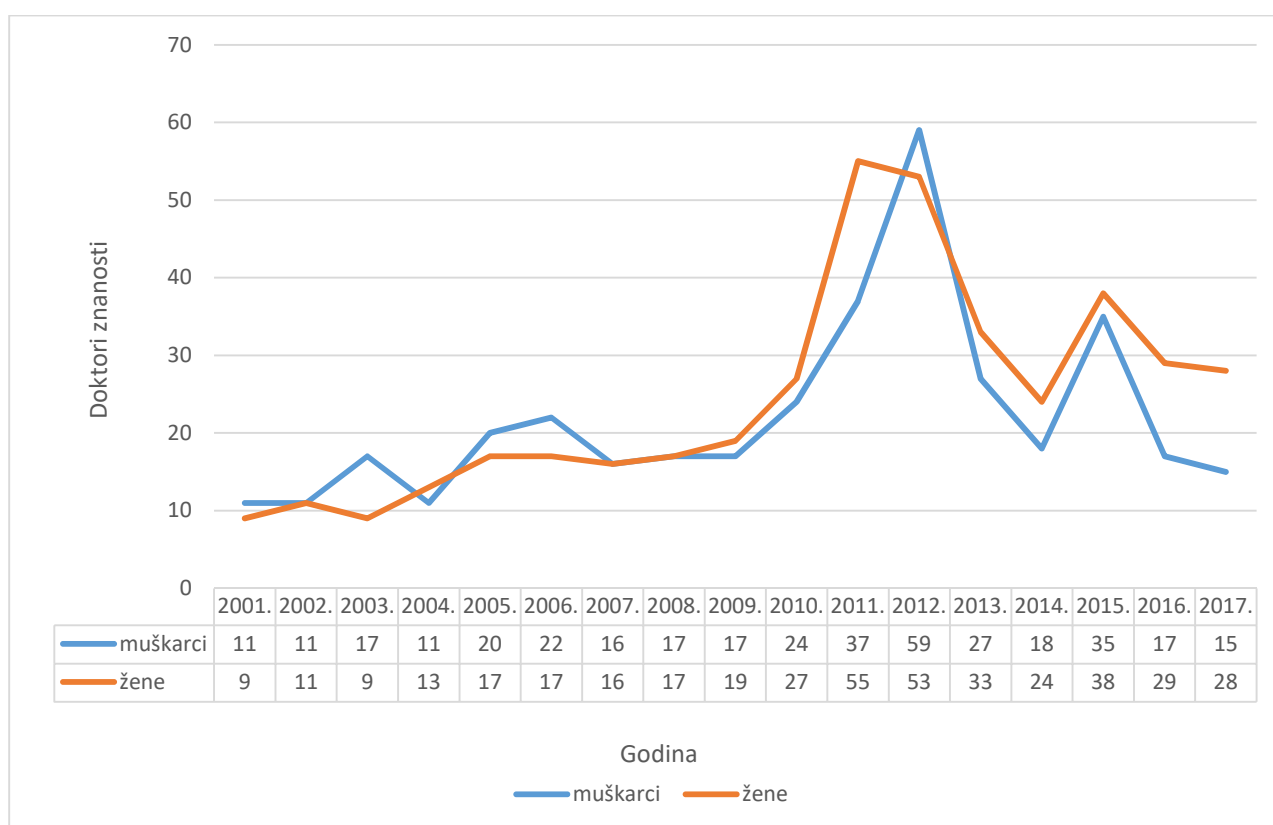
Na temelju podataka DZS-a izrađen je grafikon 94. u kojem su prikazani doktori znanosti u području biotehničkih znanosti, a u njemu se uočava porast broja doktora znanosti u području biotehničkih znanosti do 2012. godine, nakon čega slijedi ponovni pad. U 2001. godini samo je 20 osoba steklo titulu doktora znanosti, a od toga je bilo 11 muškaraca i 9 žena, te su muškarci tako činili 55 % u odnosu na žene. Do 2010. godine uočava se lagani rast i te je godine doktorirala 51 osoba u području biotehničkih znanosti s 54,05 % muške populacije. U 2011. godini i 2012. godini dolazi do nagloga rasta, pa je u 2012. godini broj doktora znanosti porastao na 112, a od toga je bilo 53 žena čineći udio od 47,32 %. Već slijedeće godine dolazi do nagloga pada koji je nastavljen i u 2014. godini kada je broj doktora znanosti u biotehničkim znanostima bio značajno smanjen na 42, a prema spolnoj raspodjeli uočava se smanjeni udio muškog stanovništva koji je te godine iznosio 42,86 %. Iako se broj doktora znanosti u području biotehničkih znanosti povećao u 2015. godini, u 2016. i 2017. godini dolazi do ponovnog pada te je u 2017. godini zabilježeno 43 doktora znanosti, a trend smanjenja udjela muške populacije nastavljen je sve do 2017. godine, pa je tako udio muškaraca u toj godini bio najniži i iznosio 34,88 %.

U 2001. godini je doktoriralo 20 osoba u području biotehničkih znanosti, dok je u 2017. godini bilo 23 doktora znanosti više u odnosu na 2001. godinu, odnosno ukupno 43 doktora znanosti, stoga možemo govoriti o porastu broja doktora znanosti u području biotehničkih znanosti za 115 %. Prema spolnoj raspodjeli uočava se nejednak porast broja doktora znanosti u području biotehničkih znanosti jer je u 2001. godini bilo 11 muškaraca i 9 žena, a u 2017. godini 15 muškaraca i 19 žena. Bilježi se porast od 36,36 % u muškoj populaciji i 102,11 % u ženskoj populaciji. Možemo reći da je povećani broj žena doktora znanosti, bio važan za značajniji porast broja doktora znanosti u području biotehničkih znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu (grafikoni 94., 95. i 96.).

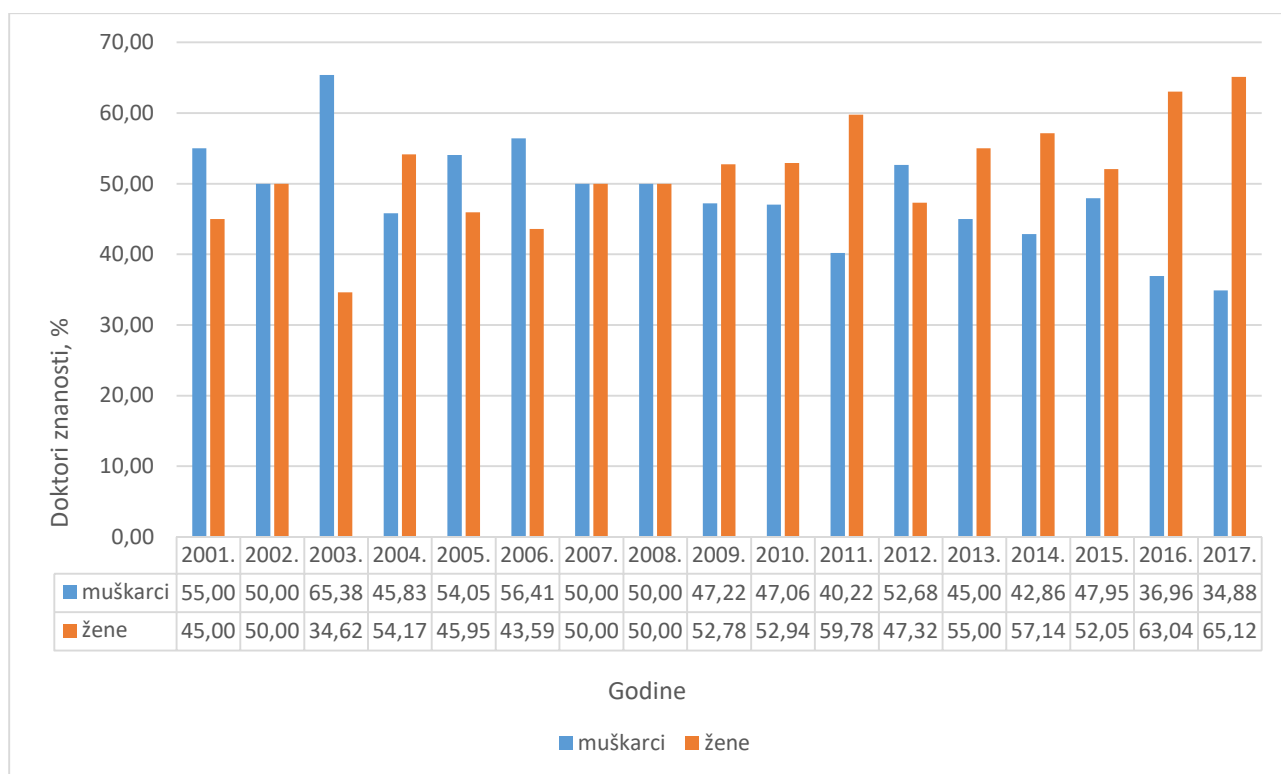
Grafikon 94. Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 95. Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

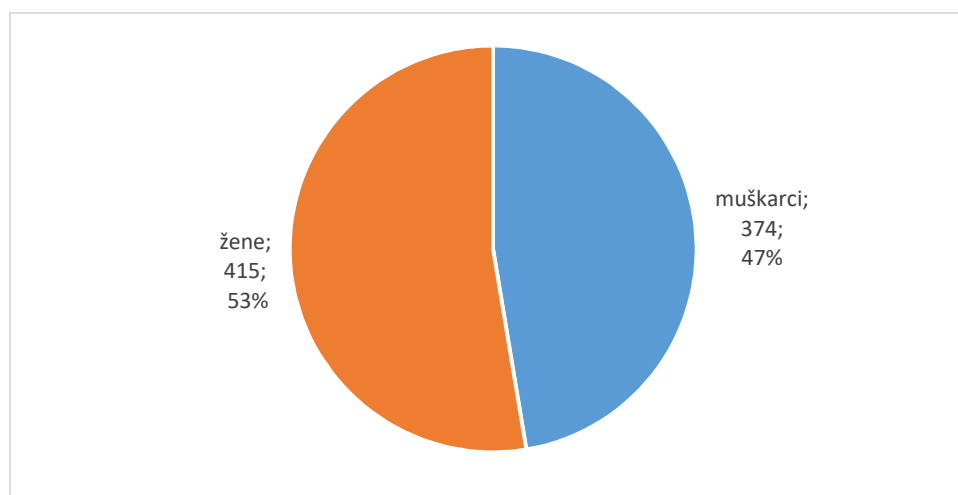
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 96. Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. do 2017. godine ukupno je 789 osoba doktoriralo u području biotehnoških znanosti, a postotak ženskog stanovništva iznosio je 52,6 %. Ženska populacija je bila brojnija za 5,2 postotna boda u odnosu na muškarce što se prikazuje grafikonom 97.

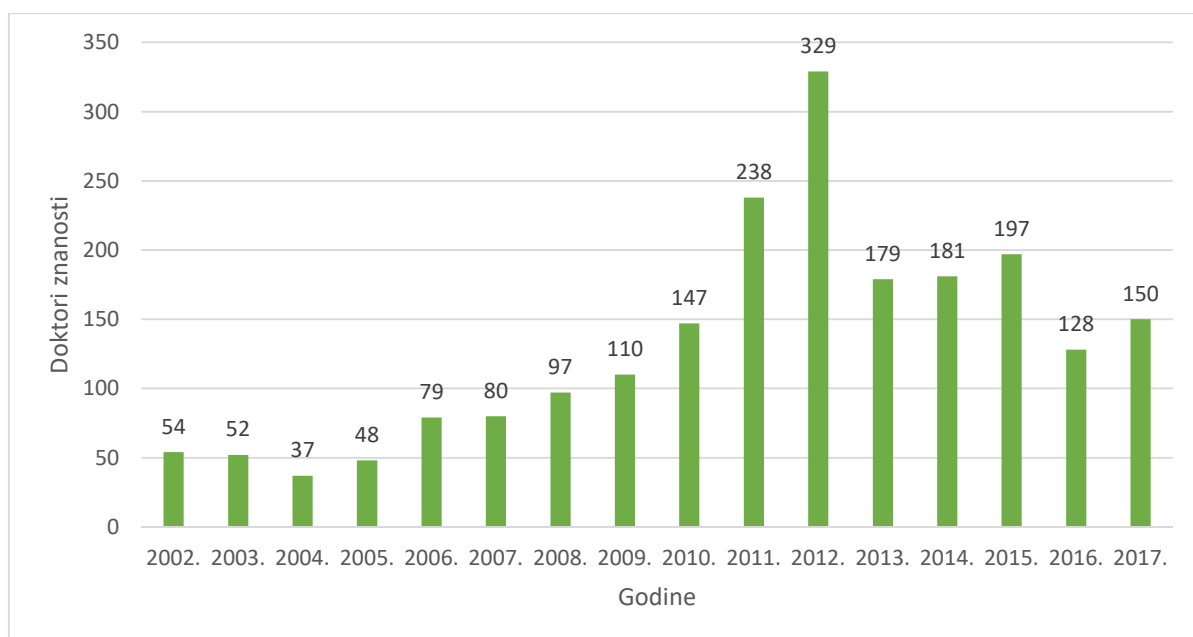
Grafikon 97. : Ukupan broj doktora znanosti u području biotehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.5 Doktori znanosti u području društvenih znanosti od 2001. do 2017. godine

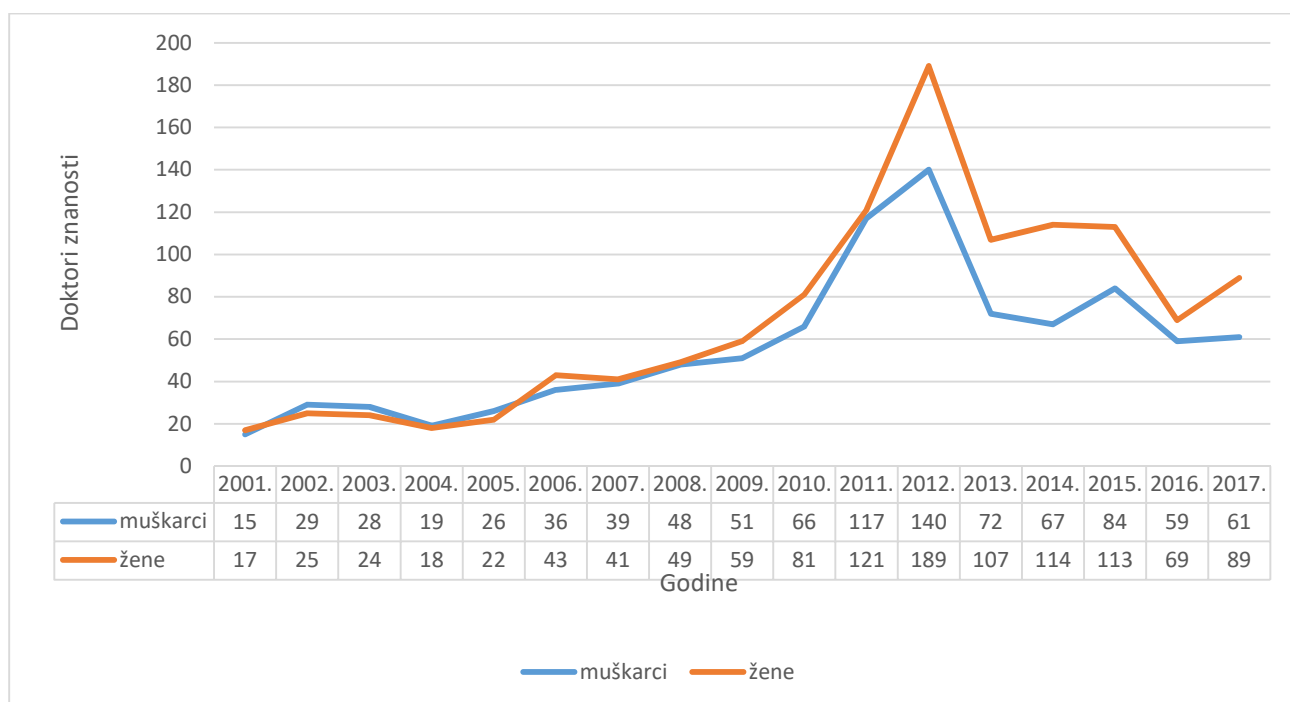
Grafikon 98. *Doktori znanosti u području društvenih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017.* izrađen je na temelju podataka DZS-a te se u njemu jasno uočava početno lagano smanjenje, a zatim nagli porast nakon čega opet dolazi do smanjenja na kraju promatranog razdoblja u broju doktora znanosti. U 2001. godini bilo je samo 32 doktora znanosti u području društvenih znanosti od čega je bilo 15 muškaraca i 17 žena, pa su žene bile zastupljene većim postotkom od 53,13 %. Područje društvenih znanosti je jedino područje znanosti i umjetnosti u kojem se od 2003. godine do 2005. godine uočava pad. U svim ostalim područjima znanosti i umjetnosti u tim godinama dolazi do porasta. Od 2006. godine, kada je zabilježeno 79 doktora znanosti u području društvenih znanosti s 54,43 % žena čiji udio je porastao u odnosu na prethodne godine, uočava se porast broja doktora znanosti do 2012. godine, kada je zabilježen najveći broj doktora znanosti u području društvenih znanosti, čak njih 329, a od toga je bilo 189 žena, čineći tako udio od 57,45 %. U grafikonu 99. *Doktori znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017.*, uočava se specifičnost ovog područja znanosti, a ono je gotovo jednak porastu u muškoj i ženskoj populaciji od 2001. godine do 2012. godine kada dolazi do povećanog rasta u ženskoj populaciji, a u ostalim područjima znanosti i umjetnosti nije bio slučaj da udio muškaraca i žena je u jednakom porastu tako dugi niz godina. U 2013. godini dolazi do naglog pada na 179 doktora znanosti, no udio ženskog stanovništva nastavlja s porastom kako u toj godini, tako do kraja promatranog razdoblja. U 2014. i 2015. godini dolazi do ponovnog laganog rasta kada je bilo 197 doktora znanosti, ali već u 2016. godini uočava se ponovni pad. U 2017. godini broj doktora znanosti je porastao na 150 s većim udjelom žena (59,33 % žena) doktora znanosti u području društvenih znanosti.

U 2001. godini zabilježeno je 32 doktora znanosti u području društvenih znanosti, a u 2017. godini bilo ih je 150, dakle dolazi do statistički značajnog porasta od 368 % u području društvenih znanosti u broju doktora znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Prema spolnoj raspodjeli uočava se nejednak porast jer je u 2017. godini bilo 72 doktorica znanosti više u odnosu na 2001. godinu, a u muškoj populaciji je bilo 46 doktora znanosti više u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. U muškoj populaciji dolazi do porasta od 306,66 %, dok u ženskoj populaciji porast je već i iznosio je 423,53 %. Zaključuje se da je i u području društvenih znanosti došlo do porasta broja doktora znanosti zahvaljujući većem broju doktorica znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu (grafikoni 98., 99. i 100.).

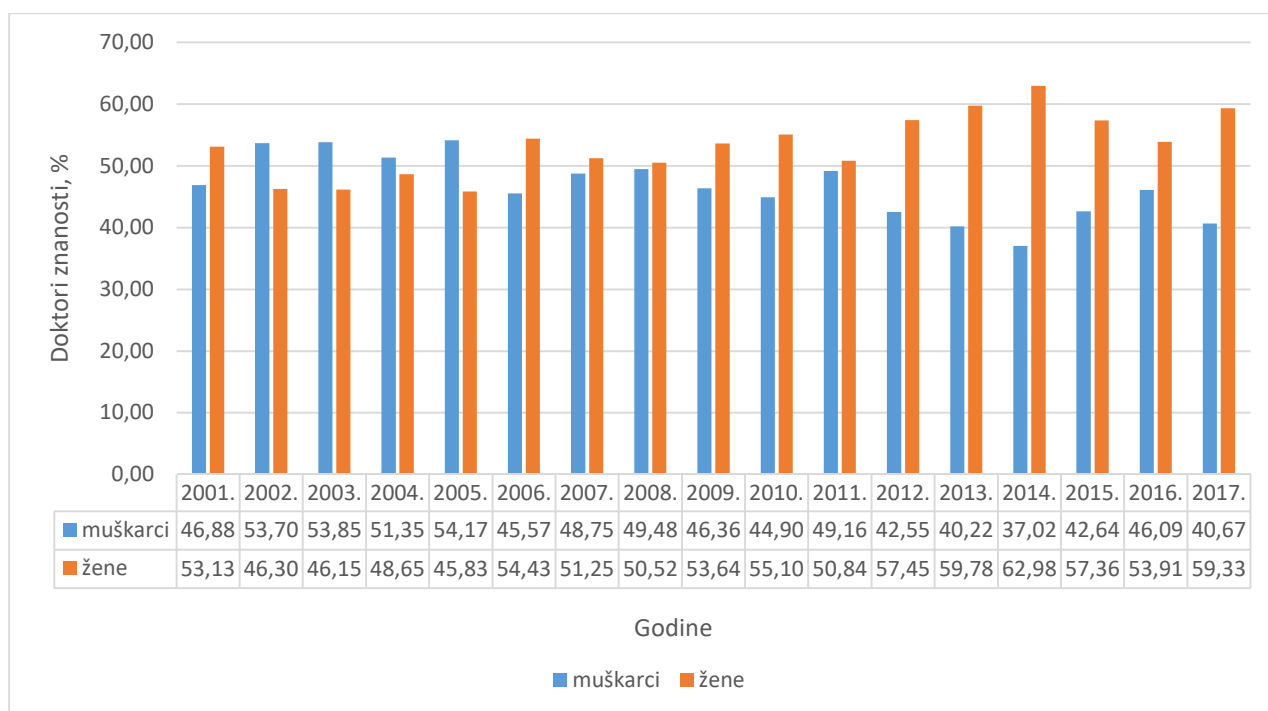
Grafikon 98. Doktori znanosti u području društvenih znanosti, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 99. Doktori znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

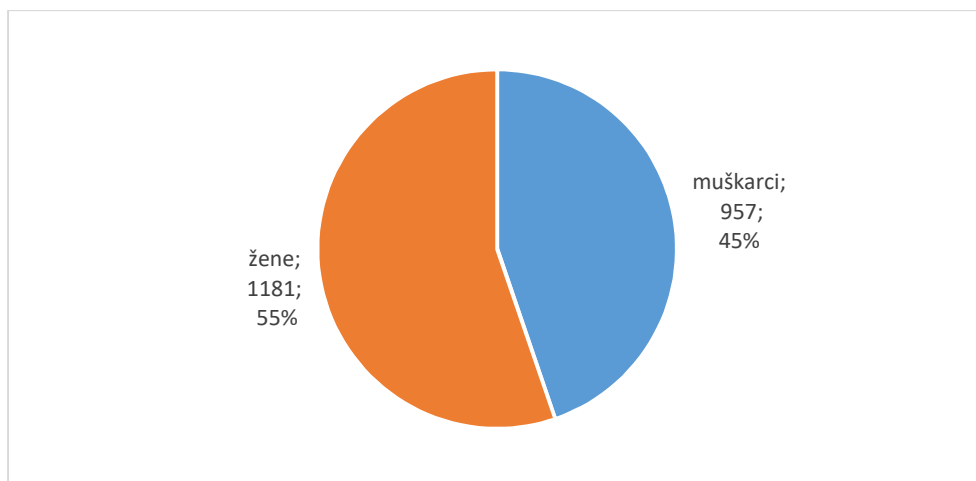
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 100. Doktori znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. do 2017. godine ukupno je doktoriralo 2 138 osoba u području društvenih znanosti, a kao što je već prethodno spomenuto, postotak muškaraca i žena imao je gotovo podjednak porast do 2012. godine, kada je žena populacija nastavio sa stopom rasta, dok se postotak muške populacije smanjio. Uzevši u obzir navedeno, ne čudi činjenica kako su žene bile zastupljene s 55,23 % u ukupnom broju doktora znanosti u području društvenih znanosti (grafikon 101.)

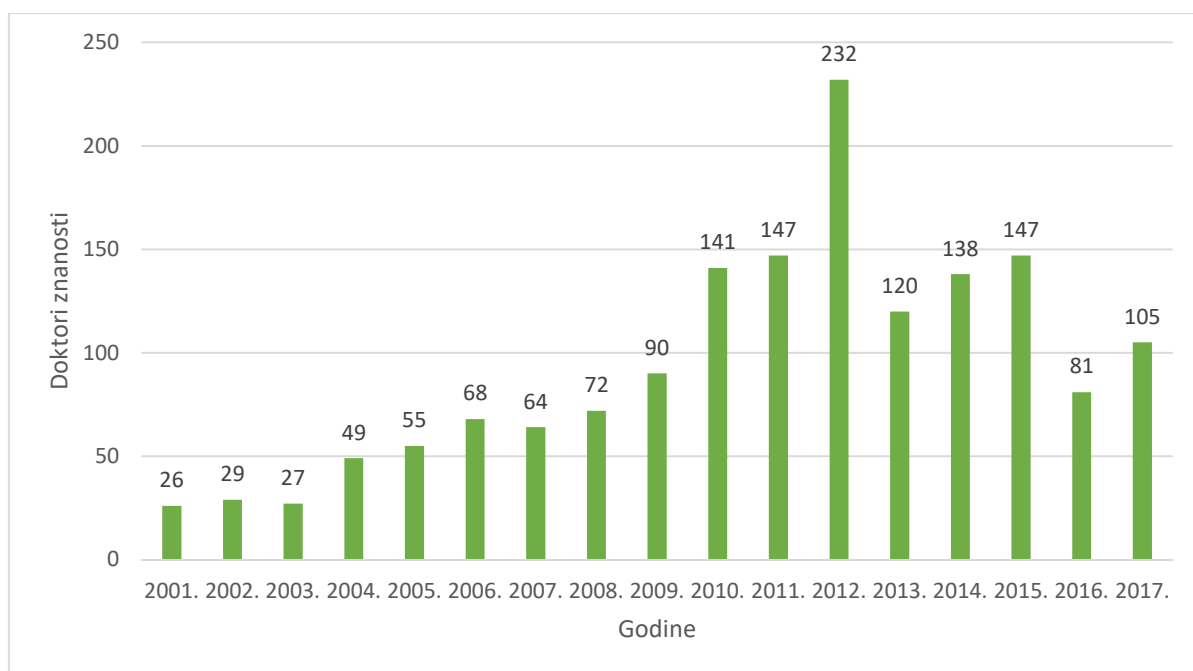
Grafikon 101. Ukupan broj doktora znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.6 Doktori znanosti u području humanističkih znanosti od 2001. do 2017. godine

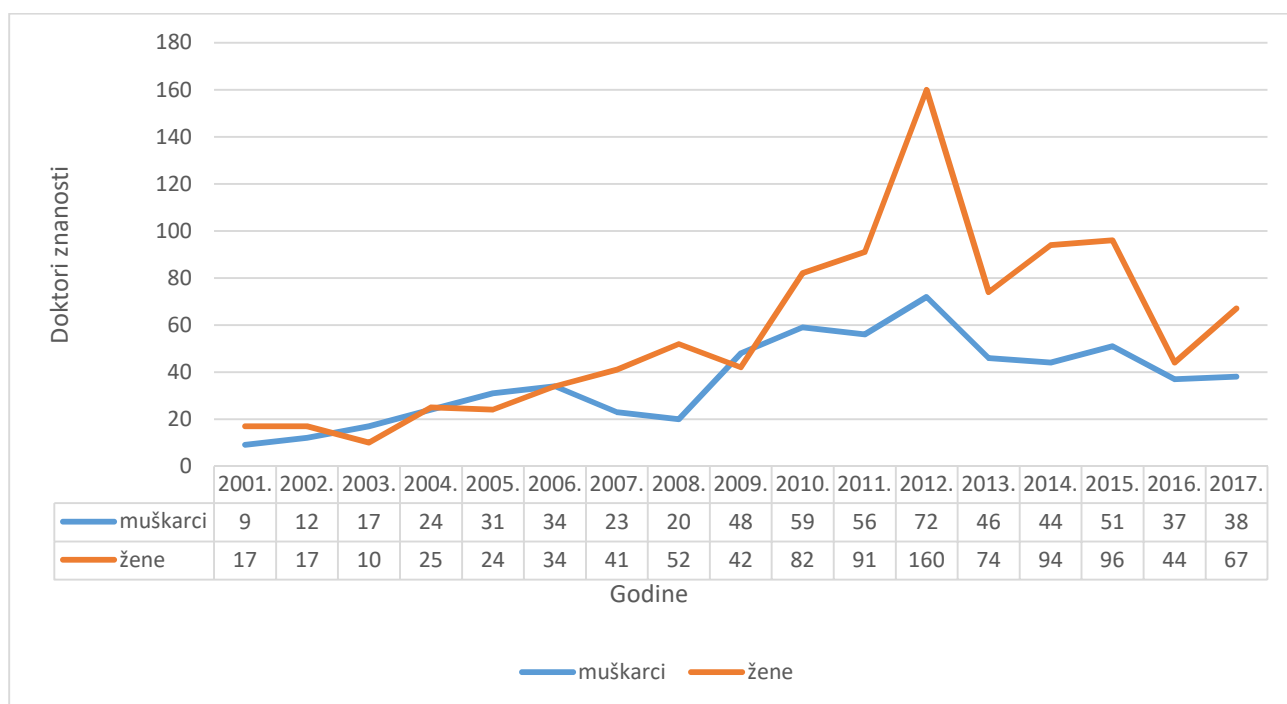
Grafikon 102. *Doktori znanosti u području humanističkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017.*, izrađen je prema podacima DZS-a, a u njemu se uočava tendencija rasta do 2012. godine te pada do 2017. godine u broju doktora znanosti. U 2001. godini zabilježeno je tek 26 osoba koje su doktorirale te godine u području društvenih znanosti, a od toga je bilo 9 muškaraca i 17 žena, dakle muškarci su bili zastupljeni s niskih 34,61 %. Udio muške i ženske populacije među doktorima znanosti u području humanističkih znanosti je imao tendenciju rasta i pada, a 2006. godine dolazi do istog omjera muškaraca i žena, kada je bilo 34 muškaraca i 34 žena. Od 2006. godine udio ženske populacije je u porastu te ženska populacija ima veći udio do kraja promatranog razdoblja. U daljnjim godinama uočava se rast u broju doktora znanosti u području humanističkih znanosti i to osobito u 2012. godini, kao i u ostalim znanstvenim i umjetničkim područjima, a u toj godini je bilo 232 doktora znanosti od čega je bilo 160 žena. U 2013. godini dolazi do skoro dvostrukog pada broja doktora znanosti kada ih je evidentirano samo 120. Iako je broj doktora znanosti u području humanističkih znanosti imao tendenciju rasta u sljedećim dvjema godinama, 2016. godine dolazi do ponovnoga pada kada je samo 81 osoba postala doktorom znanosti. U 2017. godini broj doktora znanosti je porastao za 24 osobe u odnosu na prethodnu godinu i zabilježeno je ukupno 105 doktora znanosti među kojima je bilo 38 muškaraca i 67 žena, te su žene činile značajnu većinu od 63,81 %.

U 2001. godini je doktoriralo 26 osoba u području humanističkih znanosti, a u 2017. godini je bilo 79 doktora znanosti više u odnosu na početnu godinu, stoga se bilježi porast broja doktora znanosti u području humanističkih znanosti za 303,84 %. Također, uočen je nejednaki porast u muškom i ženskom stanovništvu. U muškoj populaciji dolazi do porasta od 322,22 %, dok u ženskoj populaciji dolazi do porasta od 294,11 %, odnosno relativni porast doktoriranih muškaraca bio je veći nego kod žena. (grafikoni 103. i 104.).

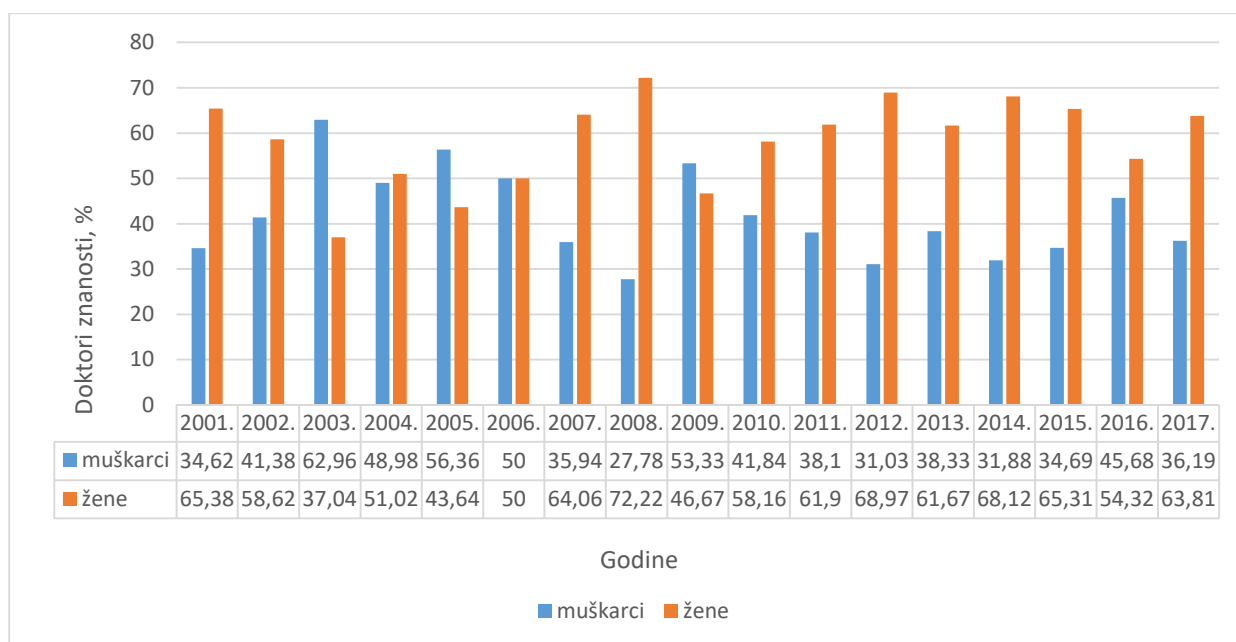
Grafikon 102. Doktori znanosti u području humanističkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 103. Doktori znanosti u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

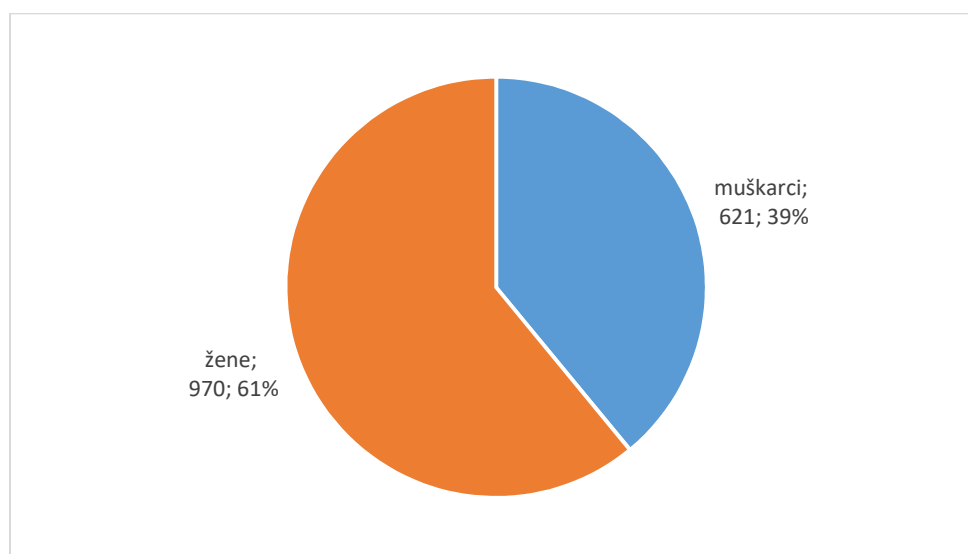
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 104. Doktori znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 105. Ukupan broj doktora znanosti u području društvenih znanosti prema spolu, 2001.-2017., %, prikazuje da je u analiziranom razdoblju ukupno doktoriralo 1 591 osoba u području humanističkih znanosti od čega je bilo 621 muškarac i 970 žena, dakle žene su bile zastupljenije u ukupnom broju osoba koje su stekle doktorat u području humanističkih znanosti i bile su zastupljene sa 60,97 %, a isto se i očekivalo prateći trend porasta brojčanog kretanja ženskog stanovništva u navedenom području.

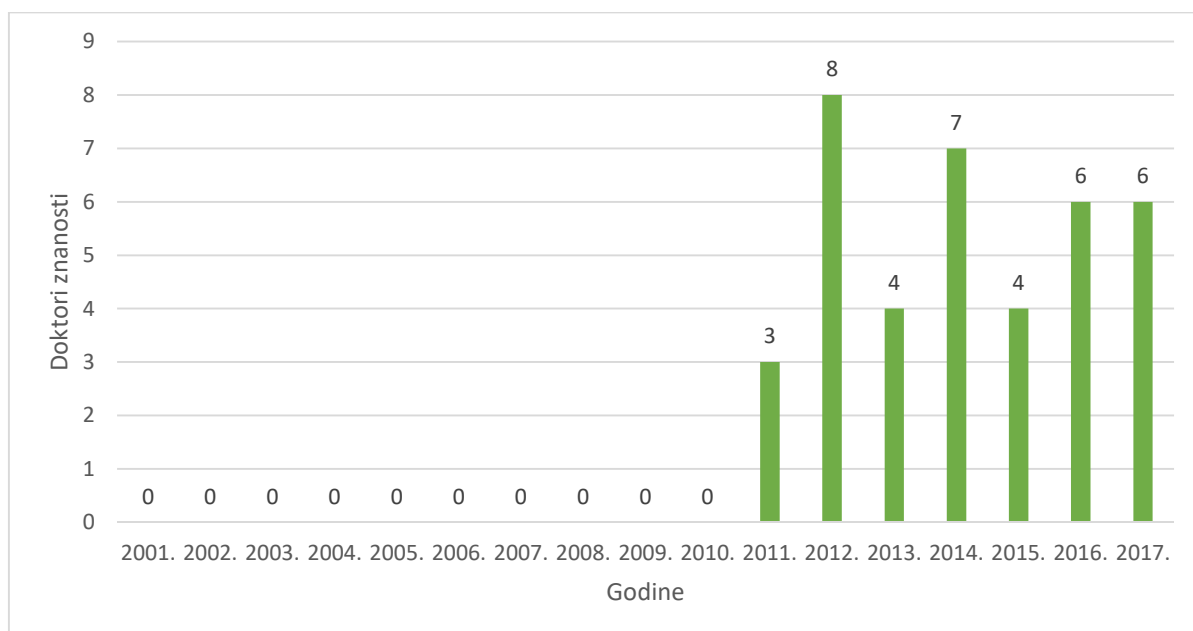
Grafikon 105. Ukupan broj doktora znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.7 Doktori znanosti u umjetničkom području od 2001. do 2017. godine

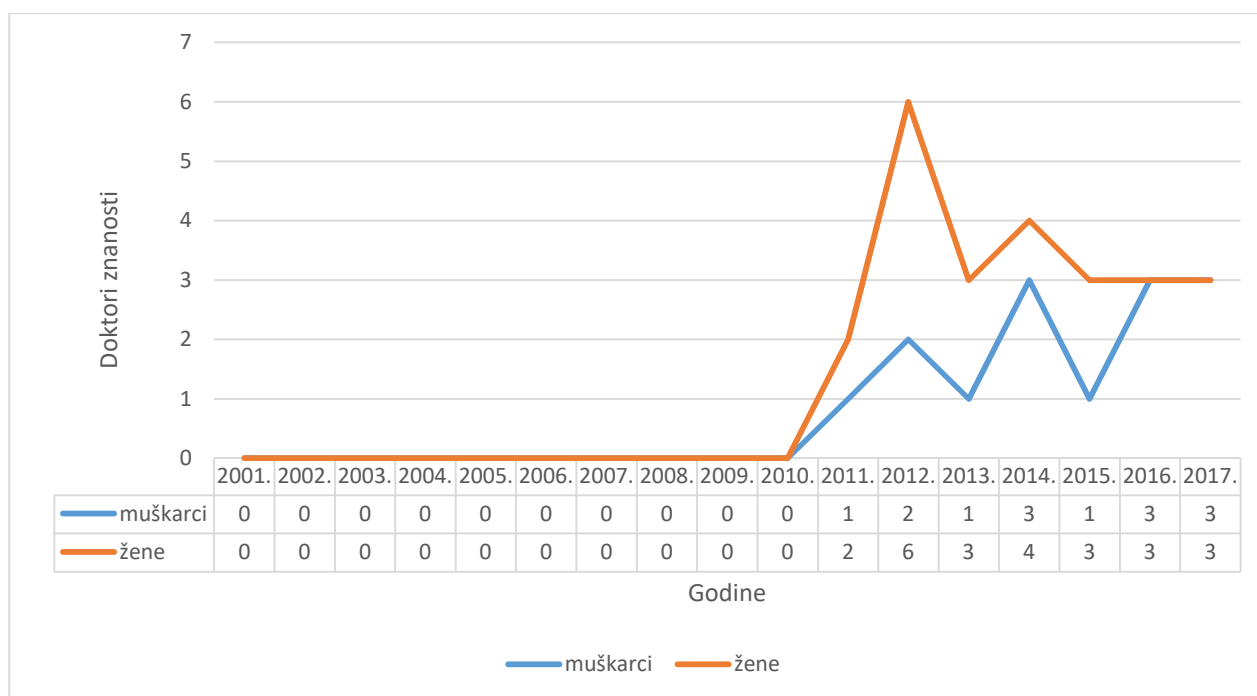
U umjetničkom području doktorat nije stekla niti jedna osoba od 2001. godine do 2010. godine što je prikazano grafikonom 106. *Doktori znanosti u umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017.*, izrađenom prema podacima DZS-a. Od 2011. godine uočava se oscilirajući trend doktora znanosti u umjetničkom području. Budući da se radi o malom broju doktora znanosti, ne većem od 8 doktora znanosti u godini, promjene koje uključuju čak jednog ili dva doktora znanosti čine veliku razliku. Tako je 2011. godine bilo je tek 3 doktora znanosti u umjetničkom području od čega je bio 1 muškarac i 2 žene, a sljedeće godine dosegnut je vrhunac od 8 doktora znanosti u umjetničkom području, kada su žene bile brojnije jer ih je bilo 6, i tako su bile zastupljene sa 75 %. U godinama koje su uslijedile dolazi do smanjenja i povećanja u broju doktora znanosti u umjetničkom području da bi se u 2016. i 2017. godini bilježio jednaki broj doktora znanosti, odnosno njih 6 s jednakim omjerom muškaraca i žena u objema godinama.

Kao što je već spomenuto, u 2001. godini nije bilo doktora znanosti u umjetničkom području, odnosno nije bilo pojave. Tek su u 2011. godini stečeni prvi doktorati u tom području, stoga će 2017. godina biti uspoređena s navedenom godinom. U 2017. godini u odnosu na 2011. godini bilježi se porast od 100 %. Prema spolnoj raspodjeli uočava se nejednaki porast jer u muškoj populaciji se bilježi porast od 200 %, a u ženskoj populaciji od 50 % (grafikoni 107. i 108.).

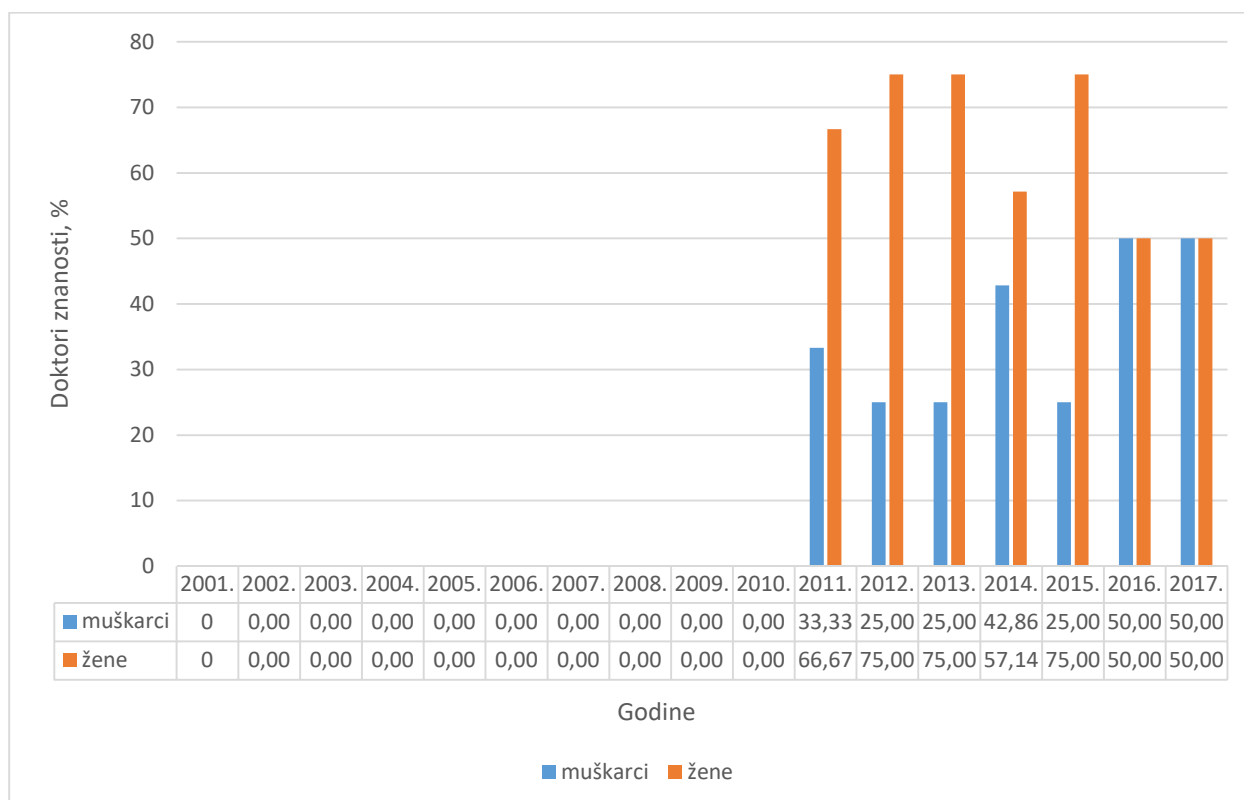
Grafikon 106. Doktori znanosti u umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 107. Doktori znanosti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

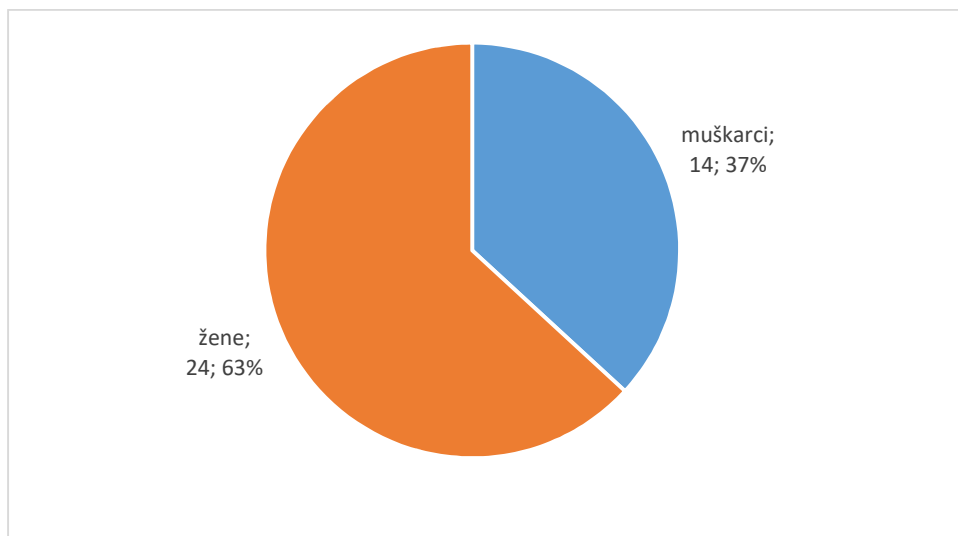

Grafikon 108. Doktori znanosti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. godine do 2017. godine ukupno je u umjetničkom području 38 osoba dobilo titulu doktora znanosti, od čega je bilo 14 muškaraca i 24 žena koje su činile većinu sa zastupljenošću od 63 %.

Zaključuje se kako u umjetničkom području na početku promatranog razdoblja nije bilo pojave, a 2017. godine je bilo 6 doktora znanosti u tom području s jednakim omjerom muškaraca i žena. Sagledavši ukupan broj doktora znanosti u umjetničkom području, uočava se nejednaka distribucija prema spolu. Žene su zastupljene sa 63 % u ukupnom broju doktora znanosti u umjetničkom području, dok su muškarci zastupljeni s 37 % (grafikon 109.).

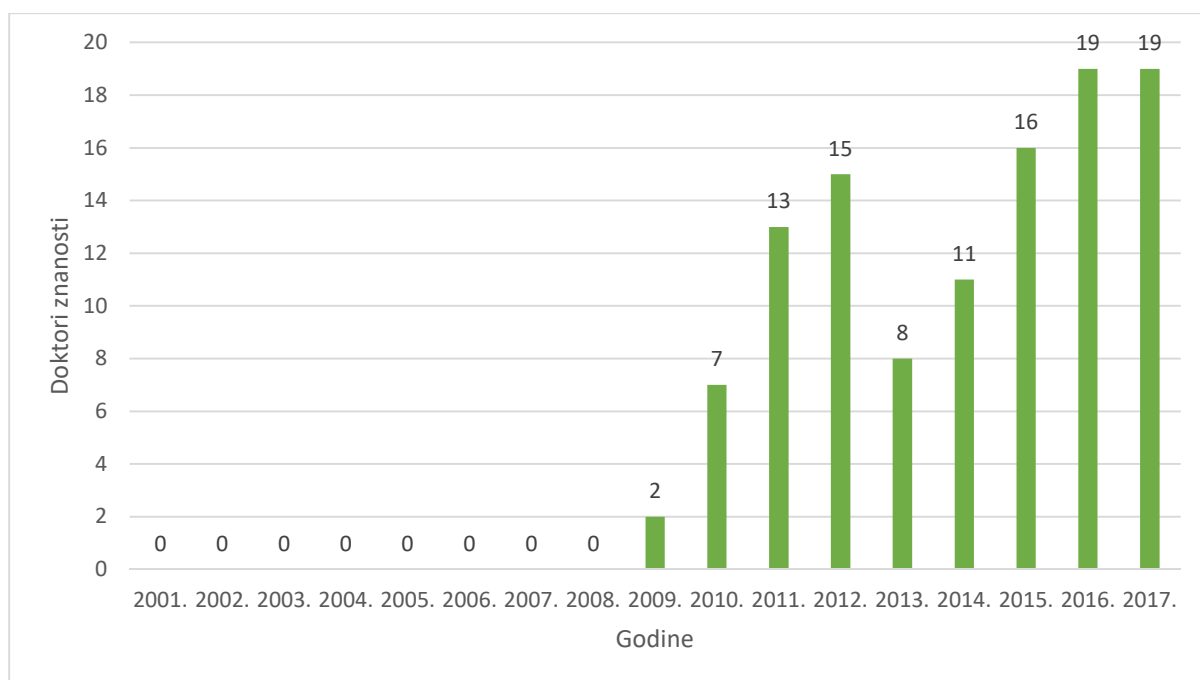
Grafikon 109. Ukupan broj doktora znanosti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.8 Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti od 2001. do 2011. godine

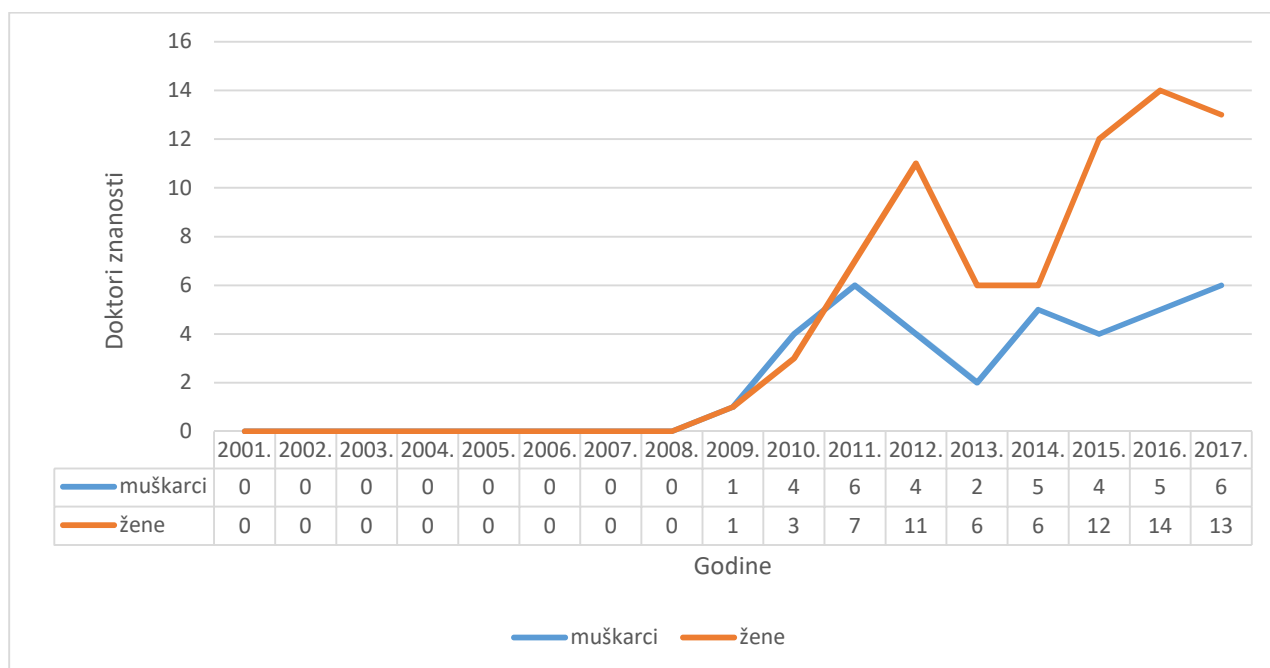
U području interdisciplinarnih znanosti nije doktorirala niti jedna osoba do 2009. godine što je prikazano grafikonom 110. *Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017.*, u kojem se, također, uočavaju dva vala povećanja broja doktora znanosti. U 2009. godini doktorirale su tek dvije osobe u interdisciplinarnom području i to jedan muškarac i jedna žena. Do 2012. godine bilježi se porast na 15 doktora znanosti sa značajno većim udjelom ženske populacije koja je bila zastupljena sa 73,33 %. U 2013. godini uočava se naglo smanjenje na samo 8 doktora znanost od koji je bilo 2 muškarca. U 2016. i 2017. godini dolazi do ponovnog rasta i u objema godinama zabilježen je jednaki broj doktora znanosti, njih 19, što je ujedno i najveći zabilježen broj u promatranom razdoblju. Udio muškaraca i žena se u tim godinama tek neznatno promijenio jer je u 2017. godini doktorirao jedan muškarac više u odnosu na prethodnu godinu kada je njihov udio bio niskih 31,58 %.

Na početku promatranog razdoblja nije bilo doktora znanosti u tom području, odnosno nije bilo pojave 2001. godine. Usporedit će se 2009. godina, kada je bilo 2 doktora znanosti, s 2017. godinom, kada je bilo 19 doktora znanosti u interdisciplinarnim područjima. Slijedom navedenoga, može se zaključiti da je došlo do porasta od 850 % u 2017. godini u odnosu na 2009. godinu. Prema spolnoj raspodjeli uočen je nejednaki porast u muškoj i ženskoj populaciji jer je u ženskoj populaciji bio porast od 1 200 %, dok u muškoj populaciji porast od 500 %. (grafikoni 111. i 112.).

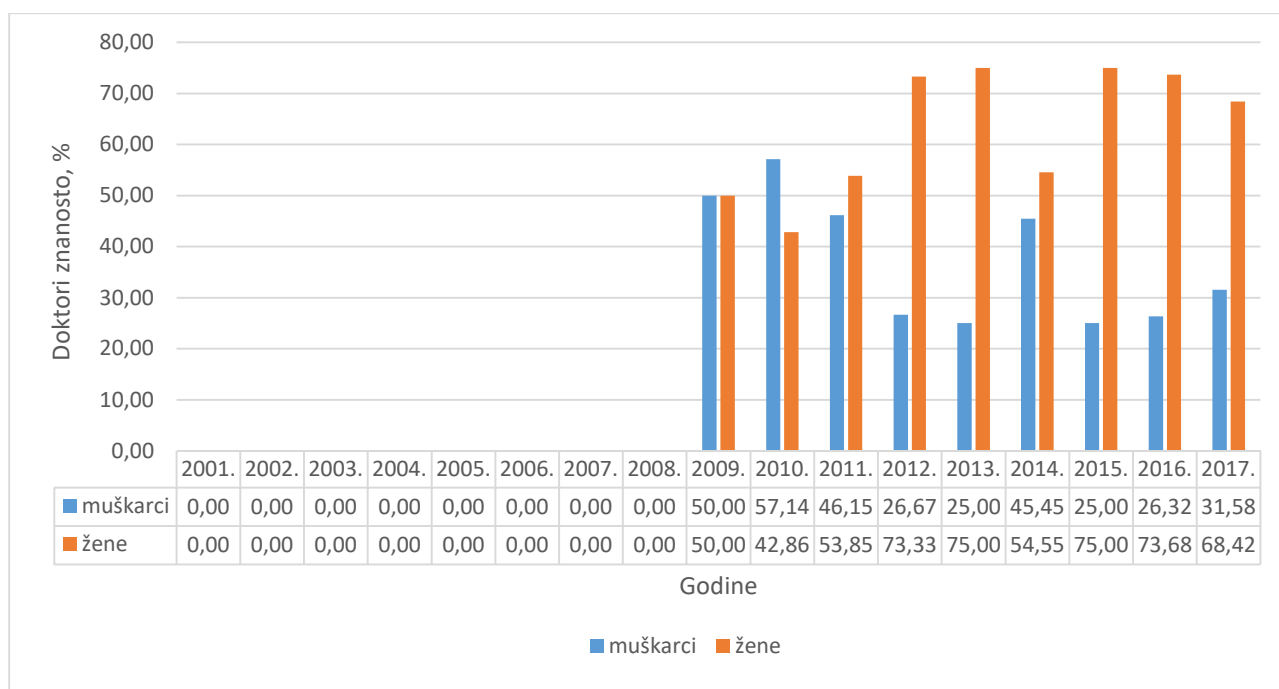
Grafikon 110. Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 111. Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine

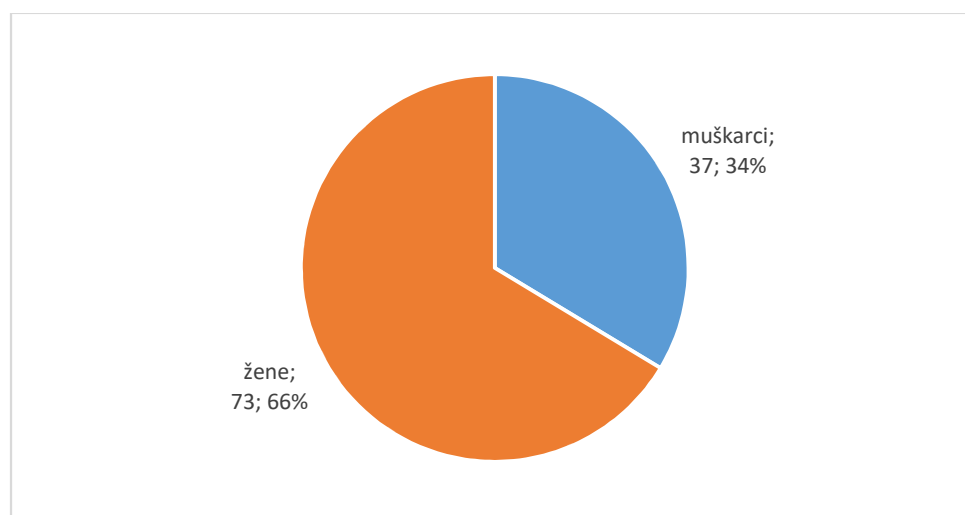
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 112. Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Od 2001. do 2017. godine ukupno je doktoriralo 110 osoba u interdisciplinarnom području, a prema spolnoj raspodjeli uočava se nejednaka distribucija muškaraca i žena. U ukupnom broju doktora znanosti u interdisciplinarnih područja je bilo 73 žena i 37 muškaraca. Žene su bile zastupljenije u tom području za 32,72 postotna boda u odnosu na muškarce (grafikon 113.).

Grafikon 113. Ukupni broj doktora znanosti u području interdisciplinarnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

15.2.9 Analiza ukupnog broja doktora znanosti od 2001. do 2017. godine

Grafikon 114. *Ukupan broj doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017.* izražen u postocima, rezultat je zbroja sviju doktora znanosti koji su stekli svoj doktorat od 2001. godine do 2017. godine prema znanstvenom i u umjetničkom području, a isti je prikazan grafikonom zbog lakšeg vizualizacije udjela svakog područja zasebno jer iz toga proizlazi činjenica da ona područja koja su zastupljenija većim udjelom obuhvaćaju i veći broj doktora znanosti, stoga sukladno time, promjene u znanstvenim i umjetničkim područjima koja imaju veći udio su značajnija zbog većeg broja doktora znanosti od područja koja su tek neznatno zastupljena. Sukladno navedenom, za svako znanstveno i umjetničko područje prikazat će se promjene od najveće zastupljenosti, prema manjoj. Tako će prvo biti prikazano područje u kojem je najveći broj osoba doktoriralo. Kako bi se sažele prethodne zasebne analize, prikazana je tablica 6. *Apsolutni i relativni broj doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima od 2001. do 2017. godine*, koja prikazuje razlike nastale u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu te iste razlike u broju doktora znanosti za svako znanstveno i umjetničko područje prema spolu i na kraju izraženi postotak povećanja u ukupnom i svakom području zasebno.

U ukupnom broju doktora znanosti od 2001. godine do 2017. godine najviše je doktora znanosti bilo u području biomedicine i zdravstva jer je u tom znanstvenom području u 16 godina čak 2 467 osoba doktoriralo, zato je to znanstveno područje zastupljeno s 22,89 % što ga čini najzastupljenijim područjem doktora znanosti od 2001. do 2017. godine. U području biomedicine i zdravstva bilježio se porast broja doktora znanosti za 147,06 % u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Do većeg porasta je došlo u ženskoj populaciji, nego u muškoj jer je ženska populacija bilježila porast od 196,88 %, dok muška populacija 102,78 %. U ukupnom broju doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva uočena je nejednaka spolna raspodjela jer su žene bile zastupljene s 53,95 % i tako brojnije za 7,9 postotna boda.

Drugo najzastupljenije područje je područje društvenih znanosti zastupljeno s 19,84 %, a u tom području je ukupno doktoriralo 2 138 osoba od 2001. godine do 2017. godine. U području društvenih znanosti u 2017. godini je bilo 118 doktora znanosti više u odnosu na 2001. godinu, pa se bilježi porast od 368,75 %. I u ovom području dolazi do većeg rasta u ženskoj populaciji jer su u 2017. godini doktorirale 72 žene više u odnosu na 2001. godinu. U području društvenih znanosti uočen je nejednak porast u muškoj i ženskoj populaciji jer žene bilježe porast od 423,53 %, dok muškarci 206,67 % u broju doktora znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001.

godinu. U ukupnom broju doktora znanosti u području društvenih znanosti vidljiva je nejednaka spolna raspodjela jer su žene zastupljene s 55,24 %, u odnosu na 44,76 % muškaraca.

Područje tehničkih znanosti zastupljeno je sa 17 % jer su u tom području ukupno 1 832 osobe doktorirale, a od toga je bilo 1 342 muškarca i tek 490 žena, stoga je ovo jedino znanstveno i umjetničko područje u kojem su muškarci zastupljeni s visokih 73,24 %. U području tehničkih znanosti također je došlo do porasta broja doktora znanosti od 125 % u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Uočen je nejednak porast u muškoj i ženskoj populaciji, i to ovaj puta u korist muškaraca koji su bilježili porast od 142,11 %, a žene su bilježile porast od 88,89 %.

U području prirodnih znanosti 1 811 osoba je doktorirala što je tek nešto manji broj u odnosu na broj doktora znanosti u prethodno analiziranom području tehničkih znanosti od 2001. godine do 2017. godine. Dakle područje prirodnih znanosti zastupljeno je sa 16,81 % među svim znanstvenim i umjetničkim područjima. U ukupnom broju doktora znanosti u području prirodnih znanosti ima 62,51 % žena te su tako zastupljenije za 25,01 postotna boda više u odnosu na muškarce. U području prirodnih znanosti dolazi do porasta broja doktora znanosti za 86,79 %, a prema spolnoj podjeli uočava se veći porast u ženskoj populaciji te je njihov porast iznosio 112,50 %, a porast u muškoj populaciji je iznosio 47,62 %. Može se reći kako su žene bile ključne u porastu broja doktora znanosti u području prirodnih znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu.

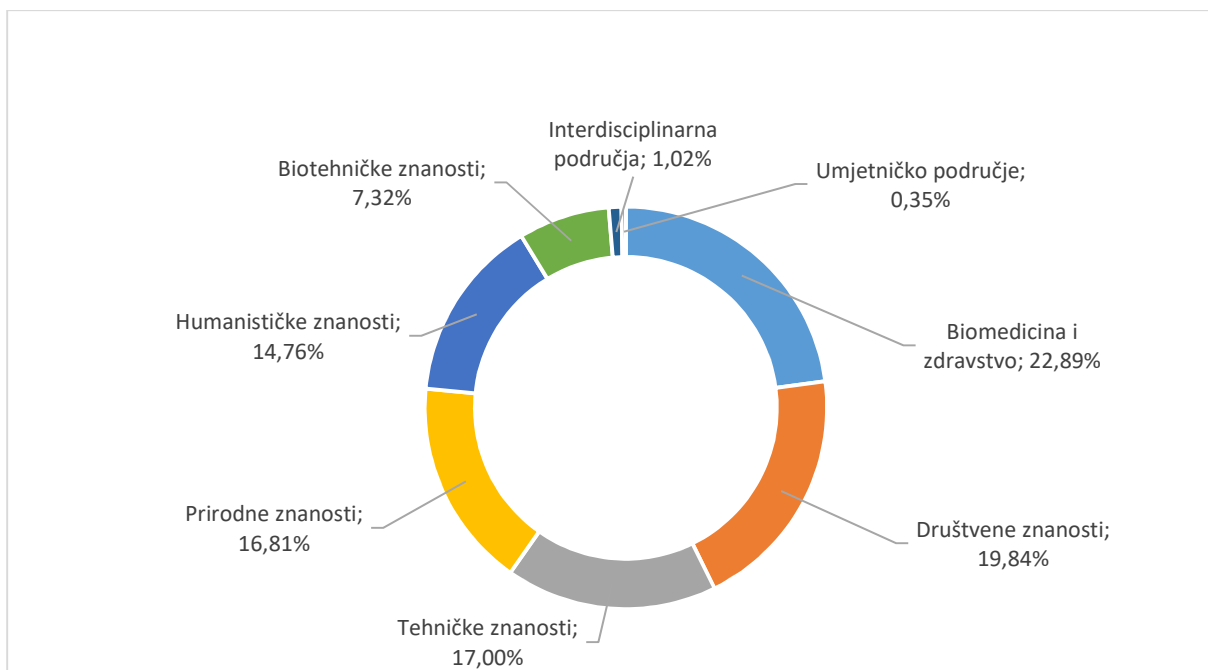
U području humanističkih znanosti 1 591 doktor znanosti je doktorirao od 2001. godine do 2017. godine, tako je ovo područje zastupljeno s 14,76 % među svim znanstvenim i umjetničkim područjima. Od ukupnog broja doktora znanosti u području humanističkih znanosti od 2001. godine do 2017. godine, žene su brojnije jer ih je 60,97 % u odnosu na 39,03 % muškaraca. U području humanističkih znanosti bilježi se porast broja doktora znanosti za 303,85 %, s time da je porast bio veći u muškoj populaciji u 2017. godinu u odnosu na 2001. godinu te je isti iznosio 322,22 %, a porast u ženskoj populaciji je iznosio 294,12 %. Iako je porast u muškoj populaciji bio veći u odnosu na porast u ženskoj populaciji, potrebno je napomenuti da se ovdje radi o usporedbi dviju krajnjih promatranih godina, a da su mnogobrojne promjene uočene u godinama između, te je zbog navedenog u konačnici veći udio žena (60,97 %) u ukupnom broju doktora znanosti.

Područje biotehničkih znanosti zastupljeno je s 7,32 % jer je od 2001. do 2017. godine u tom području doktoriralo 789 osoba od kojih je bilo 347 muškaraca i 415 žena, stoga su žene zastupljenije i u ovom području, a njihov udio iznosi 52,60 %, no ne s tako značajnom razlikom

kao u mnogim drugim područjima. U području biotehničkih znanosti bilježi se porast od 115 % u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, a do porasta ponajviše dolazi zbog statistički značajno većeg broja žena u tom području, te je porast u ženskom stanovništvu iznosio 102,11 % u odnosu na slabi porast muškaraca od 36,36 %.

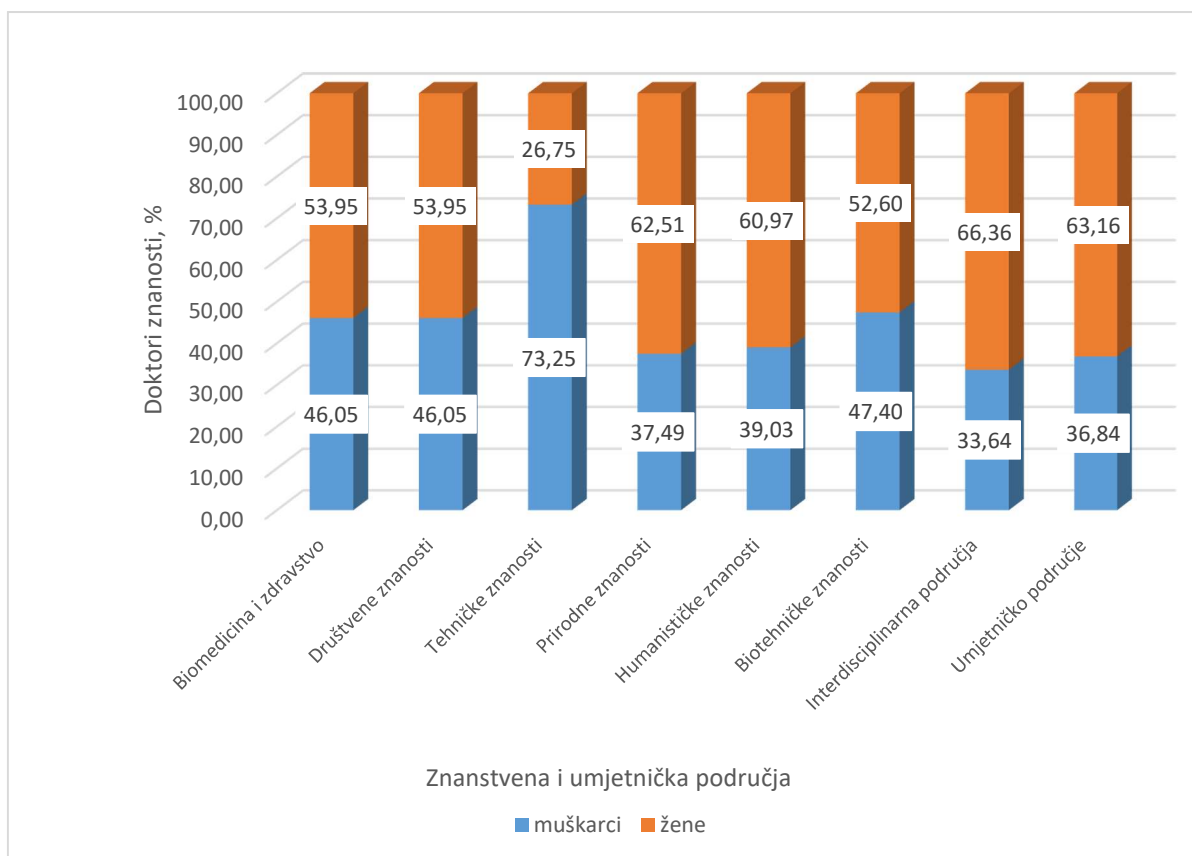
U području interdisciplinarnih znanosti nije bilo doktora znanosti do 2009. godine, a od 2009. godine do 2017. godine ukupno je doktoriralo 110 osoba, te su od tog čaka bile 73 žene te 37 muškaraca, dakle udio ženske populacije u ukupnom broju doktora znanosti u području interdisciplinarnih znanosti je iznosio 66,36 % u odnosu na 33,64 % muškaraca. Budući da na početku promatranog razdoblja nije bilo ni jednog doktora znanosti u ovom području, već tek 2009. godine, možemo govoriti o porastu od 850 %. Prema spolnoj raspodjeli uočava se nejednak porast jer se u muškoj populaciji bilježi porast od 500 %, a u ženskoj populaciji 1 200 %.

U području umjetničkih znanosti od 2001. godine do 2010. godine nije bilo niti jednog doktora znanosti, a od tada do 2017. godine ukupno je doktoriralo 38 osoba, stoga je ovo područje zastupljeno s tek 0,35 % među svim znanstvenim i umjetničkim područjima. U ukupnom broju doktora znanosti u umjetničkom području bilo 24 žena i 14 muškaraca, stoga je i u ovom području vidljiva nejednaka spolna raspodjela jer je bilo više ženske populacije za 26,32 postotna boda u odnosu na muškarce. Kao i u području interdisciplinarnih znanosti, tako i u umjetničkom području nije bilo pojave na početku promatranog razdoblja, već tek 2011. godine, kada je zabilježeno 3 doktora znanosti u tom području, dok je 2017. godine bilo 6 doktora znanosti s jednakom spolnom distribucijom. U 2017. godini u odnosu na 2011. godinu bilježi se porast od 100 %. U muškoj populaciji je došlo do većeg porasta, od 200 %, a u ženskoj populaciji do porasta od 50 % (grafikoni 114. i 115.) .

Grafikon 114. Ukupan broj doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 115. Udio doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Tablica 6. Apsolutni i relativni broj doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Ukupan broj doktora znanosti		(u %)			
sv.	10 776	100,00			
muškarci	5 160	47,88			
žene	5 616	52,12			
Biomedicina i zdravstvo			Humanističke znanosti		(u %)
sv.	2 467	100,00	sv.	1 591	100,00
muškarci	1 136	46,05	muškarci	621	39,03
žene	1 331	53,95	žene	970	60,97
Društvene znanosti			Biotehničke znanosti		
sv.	2 138	100,00	sv.	789	100,00
muškarci	957	44,76	muškarci	374	47,4
žene	1 181	55,24	žene	415	52,6
Tehničke znanosti			Interdisciplinarna područja		
sv.	1 832	100,00	sv.	110	100,00
muškarci	1 342	73,25	muškarci	37	33,64
žene	490	26,75	žene	73	66,36
Prirodne znanosti			Umjetničko područje		
sv.	1 811	100,00	sv.	38	100,00
muškarci	679	37,49	muškarci	14	36,84
žene	1 132	62,51	žene	24	63,16

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

16. OBRAZOVANJE U EUROPSKOJ UNIJI

Europska unija broji 28 zemalja članica, a one su: Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska i Ujedinjena Kraljevina. Budući da se struktura obrazovnih sustava razlikuje među državama, koristi se međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (ISCED).

Republika Hrvatska ulazi u članstvo Europske unije 1. srpnja 2013. godine, a usklađivanje hrvatskog visokog obrazovanja s visokim obrazovanjem u Uniji, provedeno je još 2005. godine, kada su svi studijski programi bili usklađeni sa zahtjevima Bolonjskog procesa.

Europska komisija za unapređenje gospodarstva Europske unije predložila je 2010. godine desetogodišnju strategiju „Europa 2020“, a njoj je cilj "pametna, održiva i uključiva rast". Glavni ciljevi koji doprinose pametnom razvoju uključuju smanjenje udjela mladih koji prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje na 10 % i povećati udio stanovništva u dobi od 30 do 34 godina koji su završili tercijarno obrazovanje na 40 % (ostali strateški ciljevi se ovdje ne navode).

U radu se ne će baviti udjelom djece u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, no potrebno je napomenuti kako je prema mišljenju Europske komisije (2018) upravo to najslabija karika u obrazovnom sustavu Hrvatske jer je udio djece u ranom i predškolskom odgoju u Hrvatskoj jedan od najnižih u odnosu na prosjek EU-a unatoč stalnom povećanju u proteklih deset godina. Prema Pregledu obrazovanja i osposobljavanja za 2018. godinu u Hrvatskoj u predškolskom odgoju i obrazovanju udio djece u dobi od 4. godine do početka obveznog obrazovanja je iznosio 75,1 %. Tako je tri četvrtine djece navedene dobi bilo uključeno u predškolski odgoj i obrazovanje u Hrvatskoj, dok je prosječan udio djece u EU-28 bio 95,5 %. Na nizak udio djece koja sudjeluju u predškolskom odgoju, zasigurno utječu nedovoljni kapaciteti vrtića za uključivanje većeg broja djece jer se katkad duže čeka na slobodno mjesto u vrtiću. Ukoliko je samo jedan roditelj nezaposlen mala je vjerojatnost da će dijete biti upisano u vrtić jer pravo prednosti upisa imaju djeca kojima su oba roditelja zaposlena. Ako se tome nadoda visoka stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj koja je na početku 2018. godine iznosila 9,4 % prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, tada zasigurno, broj djece čiji je barem jedan roditelj nezaposlen, nije zanemariv te su time izgubili pravo na predškolski odgoj i obrazovanje.

Nadležne institucije smatraju kako nezaposlen roditelj može paziti dijete kod kuće te mu vrtić nije nužan. Pritom se zanemaruje činjenica o važnosti predškolskog odgoja i obrazovanja, koje se i ističe samim naslovom. Nadalje, status "roditelja odgajatelja" može steći osoba koja ima troje ili više djece i žive na području Grada Zagreba te je odlučila primati naknadu od Grada za odgoj svoje djece. Roditelj odgajatelj ne smije biti zaposlen ukoliko želi steći taj status, te njegova djeca ne smiju pohađati vrtić, jedino u slučaju invalidnosti djeteta IV. stupnja. Tada dijete može biti uključeno u rehabilitacijski program. Ovom mjerom dodatno se smanjuje udio djece koja su uključena u predškolski odgoj i obrazovanje na području Grada Zagreba, a ukoliko se mjera proširi na razinu Hrvatske, bilo bi dobro promisliti o nemogućnosti upisa djece roditelja odgajatelja u vrtić jer se ne smije zaboraviti činjenica da vrtić ima važnu ulogu u procesu socijalizacije koji uvodi i priprema dijete za primarno obrazovanje, ne samo kroz formalne oblike učenja, već ponajviše kroz proces integracije djeteta u društvo koje ga okružuje u kojem vrijede ustaljene društvene norme i pravila, koje dijete treba naučiti u dobi prije početka osnovne škole. Djeca koja nisu pohađala predškolski odgoj i obrazovanje, teže se prilagođavaju novoj školskoj sredini. Europska unija svjesna je važnosti predškolskog odgoja i obrazovanja, zato potiče svoje članice da kroz mnogobrojne fondove koje pruža Unija, ulože dodatna sredstva i napore u svrhu povećanja stope djece koje pohađaju predškolski odgoj i obrazovanje.

Obrazovanje u Europskoj uniji će biti analizirano koristeći dvije najvažnije odrednice. Prvo, kroz udio mladih osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje, te drugo kroz povećanje udjela visokoobrazovanih osoba.

Budući da se svi udjeli odnose na prosjek EU-28, neophodno je istražiti koje su zemlje članice EU-a već postigle željeni cilj od 10 % i manje, među mladim osobama od 18 do 24 godine koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje, te koje zemlje bilježe porast udjela visokoobrazovanih na 40 % i više, u dobnom razredu od 30 do 34 godine, a koje zemlje su daleko od postizanja cilja.

U bazi podataka Eurostata nisu dostupni podaci za 2001. godinu za sve članice EU-a, niti prosjek EU-28, zato će se usporediti podaci iz 2002. godine s podacima iz 2018. godine. Nadalje, stavit će se naglasak i na spolnu raspodjelu visokoobrazovanih kako bi se utvrdio omjer muške i ženske populacije među visokoobrazovanim stanovništvom. Svi podaci koji se odnose na EU-28 biti će uspoređeni s podacima koji se odnose na Hrvatsku, kako bi se Hrvatsku smjestilo u europske okvire unutar zajednice kojoj pripada. Tijekom analize bit će korišten prosjek 28 zemalja članica Europske unije kao osnovni parametar.

17. PRIJEVREMENO NAPUŠTANJE OBRAZOVANJA I OSPOSABLJAVANJA U EUROPSKOJ UNIJI OD 2002. DO 2018. GODINE

"Mlade osobe koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje" (eng. "Early leavers from education and training") ili kako su prethodno zvane "mladi koji prijevremeno napuštaju školu" ("Early school leavers") termin je koji se odnosi na osobe u dobi od 18 do 24 godine kojima je najviša razina završene škole niže srednje obrazovanje (ISCED razine 0-2) i više nisu uključeni u sustav obrazovanja. Pokazatelj "mladih osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje" izražava se kao udio osoba koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje u dobi od 18 do 24 godine ukupnog stanovništva osoba iste dobi.

Prema podacima Eurostata (2019) izrađen je grafikon 116. koji prikazuje udio mladih osoba od 18 do 24 godine koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u EU-28 i Hrvatskoj od 2002. godine do 2018. godine. U 2002. godini udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje u EU-28 je iznosio visokih 17 %, dok je u Hrvatskoj udio iznosio niskih 8 %. Tek četiri države su imale niži udio mladih koje su prijevremeno napustili obrazovanje od Hrvatske. Najniži udio je u 2002. godini imala Slovenija 5,1 %, a zatim je uslijedila Češka s 5,7 %, Slovačka sa 6,7 % i Poljska sa 7,2 %. Iste je godine najveći udio mladih koji su prerano napustili obrazovanje imala Malta, visokih 53,2 %, zatim je slijedio Portugal s 45% i Španjolska s 30,9%. Usporedimo li udio Hrvatske od 8% mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje s prosječnim udjelom EU-28 koji je u 2002. godini iznosio 17 %, zaključujemo kako je Hrvatska imala više nego dvostruko manji udio te je time bila na 5. mjestu uspoređujući ju s ostalim članicama EU-a prikazanim na grafikonu 117.

Udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje u EU-28 imao je konstantan pad od 2002. godine do 2014. godine kada je iznosio 11,2%, a od te godine uočava se blaži pad udjela do 10,6 % u 2018. godine. Udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje u Hrvatskoj nije imao stalnu tendenciju pada, već se prvo veće smanjenje bilježi s 8 % u 2002. godini na 5,4 % u 2004. godini, a od 2004. smanjuje se udio na 4,4 % u 2008. godini, no blažom stopom smanjenja. Udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje u Hrvatskoj bilježio je rast od 2009. godine do 2012. godine kada je iznosio 5,1 %. Pretpostavlja se da je početak gospodarske krize u 2008. godini ostavio trag i na udjelu mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje. Od početka globalne financijske i gospodarske krize u 2008. godini do 2013. godine, mnogobrojno radno aktivno stanovništvo ostalo je bez posla, a većini onih koji su nastavili s radom smanjena je plaća. S time su smanjene

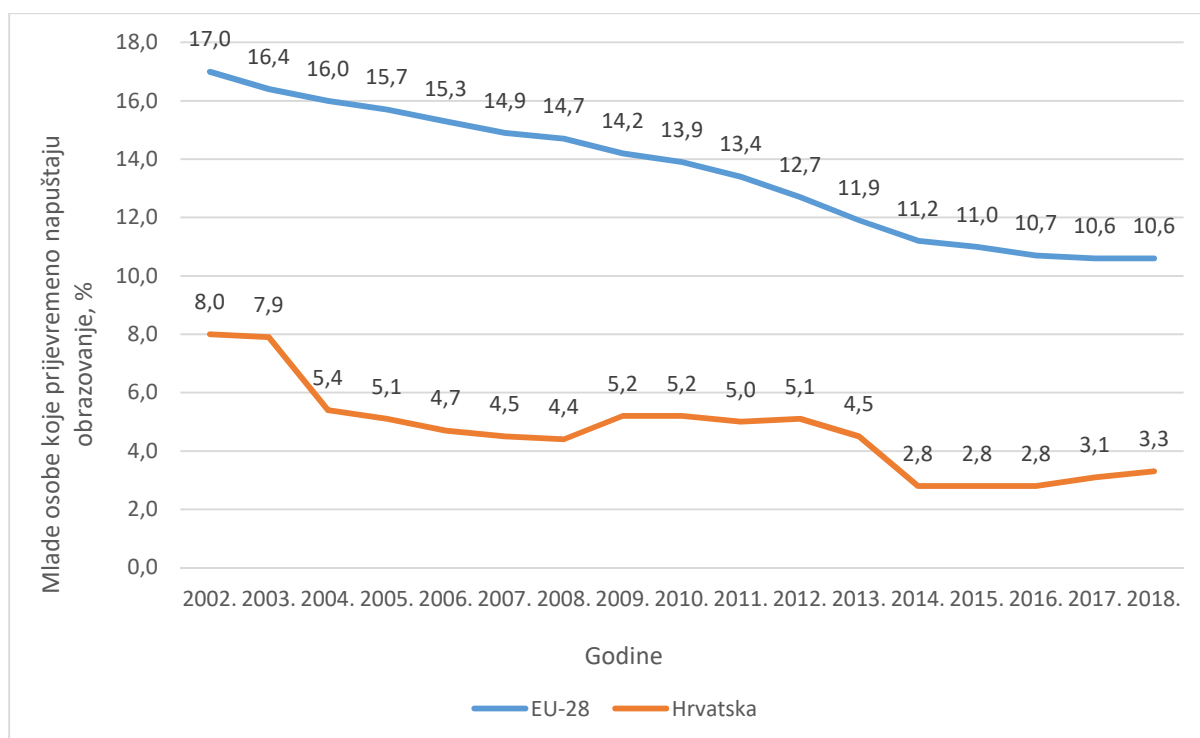
materijalne mogućnosti roditelja da nastave uzdržavati svoju djecu tijekom obrazovanja, zato neke mlade osobe prijevremeno prekidaju svoje obrazovanje i počinju s radom kao nisko kvalificirane osobe. Od 2013. godine dolazi do ponovnoga pada udjela, a u 2014. godini uočava se najniži udio od 2,8 %. Isti, najniži udio zadržao se u sljedećim trijema godinama, sve do 2017. godine kada dolazi do ponovna rasta koji je nastavljen do 2018. godine kada je iznosio 3,3 %.

Europska komisija (2018) ističe kako je među glavnim prednostima hrvatskog obrazovnog sustava činjenica da Hrvatska ima najnižu stopu mladih osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u EU-28 i ona je 2016. iznosila 2,8 % među osobama u dobi od 18 do 24, što je znatno ispod prosjeka EU-a od 10,7 % prikazano grafikonom 116.

Najveća je razlika udjela mladih osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u Hrvatskoj i EU-28 zabilježena od 2004. godine do 2006. godine kada je Hrvatska imala za 10,6 postotna boda manji udio u svakoj godini od udjela u EU-28.

Često se u medijima ističe da su uloženi mnogobrojni napor i kako bi Hrvatska imala tako nizak udio mladih koji su rano napustili obrazovanje i osposobljavanje, dok se s druge strane smatra kako se ne radi o provedenim strateškim planovima, već da mladi u Hrvatskoj ne odustaju od školovanja zbog loše gospodarsko-političke situacije koja je uzrokovala visoku stopu nezaposlenosti u Hrvatskoj, niske plaće radnika i nesigurne poslove. Zbog navedenoga mladi teže višem stupnju obrazovanju kako bi imali veće mogućnosti na tržištu rada s boljom plaćom.

Potrebno je istaknuti kako je udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje zapravo rezultat djelovanja mnogobrojnih društvenih čimbenika prijašnjih godina jer su te osobe trebale završiti srednju školu do 18 godine kako ne bi pripadale toj skupini. Stoga, ako promatramo udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje u 2018. godini, unutar promatrane skupine su osobe koje su sekundarno obrazovanje trebale završiti od 2012. godine do 2018. godine. Uzimajući to u obzir, možemo zaključiti kako je sadašnji udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje, zapravo djelomično i rezultat prijašnjih godina i društvenih promjena te strategija koje su na njega utjecale.

Grafikon 116. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u EU-28 i Republici Hrvatskoj, 2002.-2018. godine, %

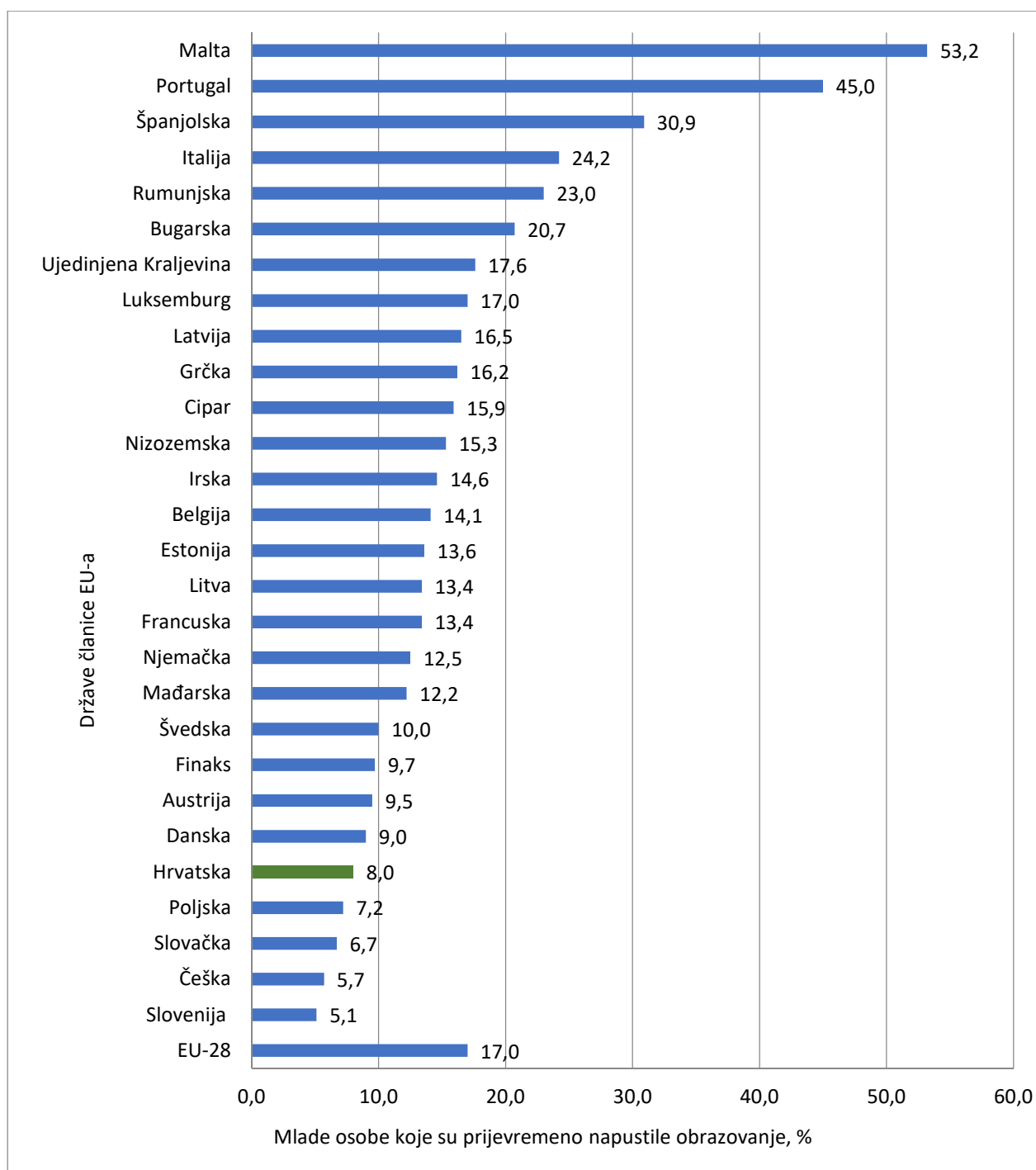
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Prema podacima Eurostata (2019) u 2010. godini je udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje je iznosio je 13,9 % za EU-28. Zahvaljujući poduzetim mjerama koje su određene kao jednim od strateških ciljeva Europe 2020, udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje smanjen je na 11,9 %, a prema najnovijim podacima Eurostata (2019) njihov je udio u 2018. godini iznosio 10,6 %. Ukoliko se prisjetimo da je cilj smanjiti udio na 10 % do 2020. godine, zaključuje se kako je cilj gotovo postignuti te će do 2020. godine vjerojatno biti i manji od željenih 10 %.

Prema istim podacima Hrvatska se može pohvaliti kao država koja ima najnižu stopu mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje u 2018. godini koja je iznosila 3,3 %. Prema Statističkim podacima o obrazovanju i osposobljavanju na regionalnoj razini (2017) ističe se da je udio mladih osoba u Hrvatskoj, u dobi od 18 do 24 godine, koji su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje, osobito nizak duž Jadranske obale i na hrvatskim otocima, stoga je udio osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje u regiji Jadranska Hrvatska bio 0,9 %, dok je udio na razini Hrvatske iznosio 2,8 %. Time se ukazuje na nejednaku distribuciju udjela mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje unutar različitih regija Hrvatske.

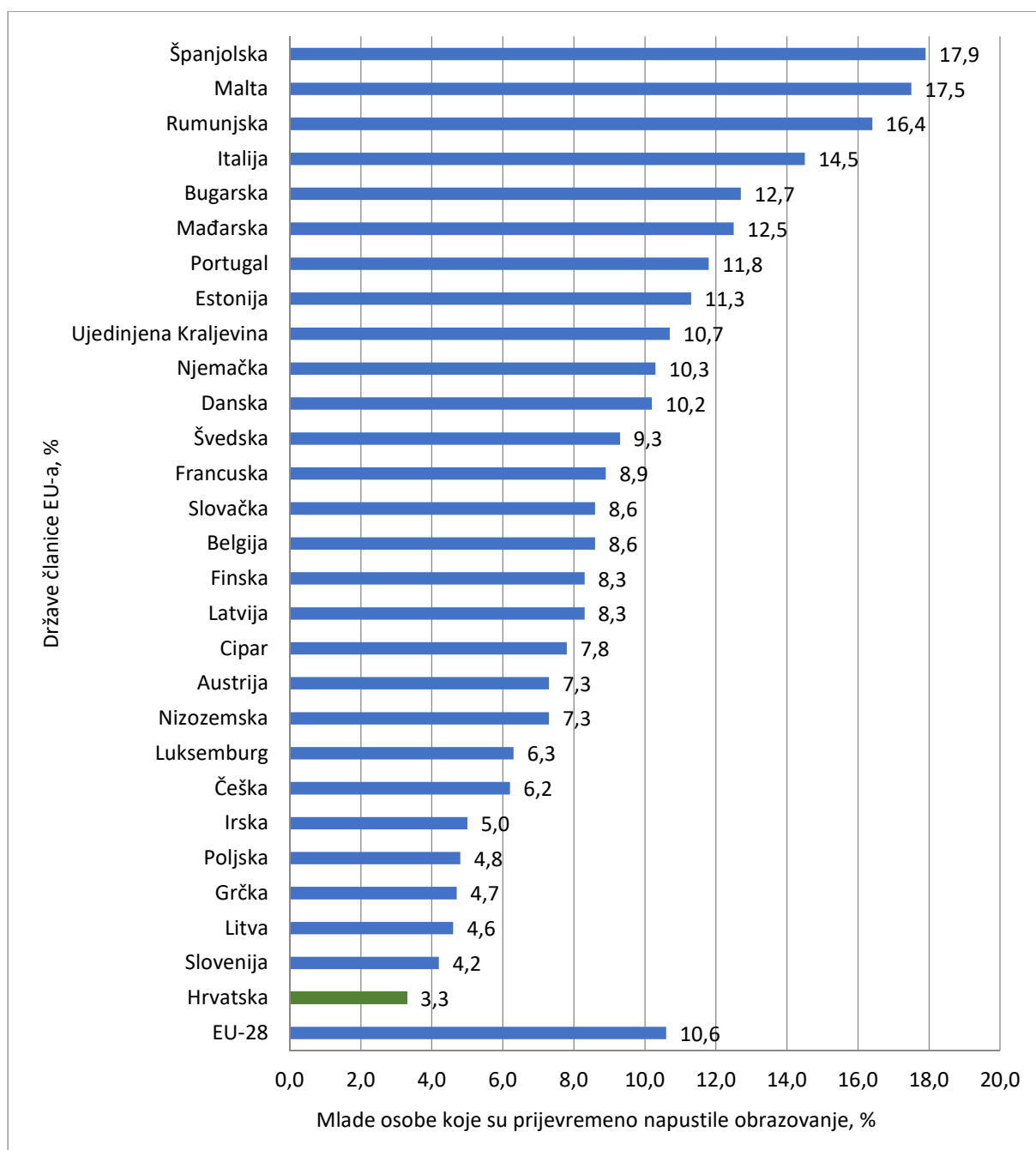
Najveći udio mladih, koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje, imala je Španjolska, čiji udio je iznosio visokih 17,9 % u 2018. godini. Udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje bio je manji od 10 % u čak 17 država članica i time su postigli cilj čak dvije godine ranije prije 2020. godine. I dok se neke države, poput Danske (10,02 %), Njemačke (10,3 %) i Ujedinjenog Kraljevstva (10,7 %) približavaju cilju, s druge strane ističu se četiri države s vrlo visokim udjelom mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje, te one zasigurno nikakvim mjerama ne će uspjeti smanjiti udio na 10 %, niti se približiti prosjeku EU-28, a one su: već spomenuta Francuska s najvećim udjelom (17,9 %), Malta (17,5 %), Rumunjska (16,4 %) i Italija (14,5 %) (grafikon 118.).

U Statističkim podacima o obrazovanju i osposobljavanju na regionalnoj razini (2017) napominje se da je udio osoba koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje često najniži u regijama koje se mogu opisati kao pretežno urbane, dok je njihov udio često relativno visok, uspoređujući ga s nacionalnim prosjecima, u regijama glavnih gradova jer se ustanove za visoko obrazovanje i osposobljavanje češće nalaze u glavnim gradovima i ostalim većim gradovima. Prema istim podacima, udio mladih koji prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje usko je povezan sa stopom NEET-ova (eng. "NEET" – "Not in Education, Employment, or Training") koja se odnosi na mlade osobe u dobi od 18 do 24 godine koje nisu zaposlene, ne obrazuju se i ne osposobljavaju. Procjenjuje se da je u EU-28 stopa NEET-ova bila 15,8 % u 2015. godini jer je bilo 6,2 milijuna osoba u dobi od 18 do 24 godine koji nisu bili zaposleni, niti su se obrazovali ili osposobljavali. U državama koje imaju visoki udio mladih koji prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje, očekuje se i relativno visok udio NEET-ova.

Grafikon 117. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u zemljama članicama EU-a 2002. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

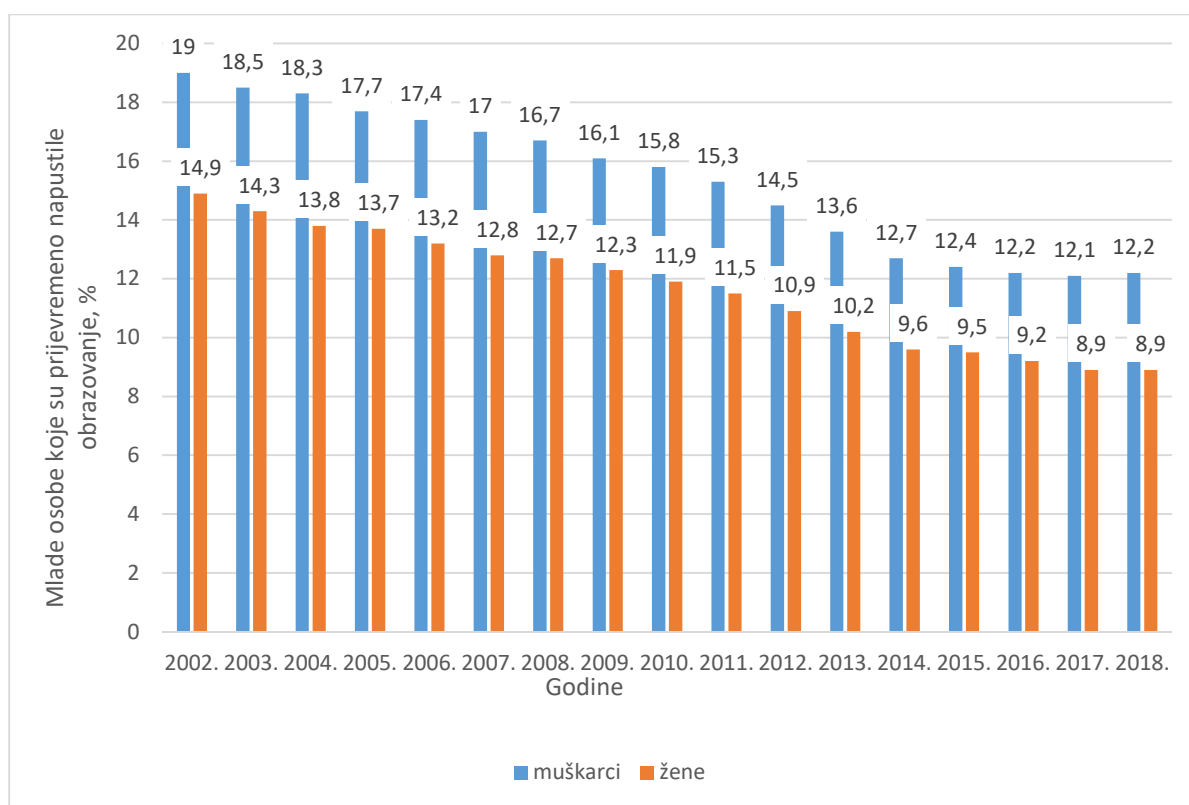

Grafikon 118. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u državama članicama EU-a 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

17.1. Mlade osobe koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje prema spolu u Europskoj uniji od 2002. do 2018. godine

Prema podacima Eurostata u EU-28 udio mladih osoba, koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje, iznosio je 17 %, a prema spolnoj raspodjeli uočava se nejednak udio muškaraca i žena. Udio muškaraca koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje je bio veći od udjela žena, a on je iznosio 19 % u odnosu na 14,9 % žena, odnosno za 4,1 postotna boda je bilo više muškaraca. Od 2002. godine do 2018. godine dolazi do smanjenja udjela i muškaraca i žena u udjelu mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje s napomenom da dolazi do većeg smanjenja u udjelu muškaraca. U 2018. godini udio muškaraca je bio 12,2 %, a udio žena 8,9 % i time se uočava smanjenje razlike u 2018. godine te je udio muškaraca bio veći za 3,3 postotna boda u EU-28. Usporedimo li tu razliku s razlikom na početku u 2002. godini kada je iznosila 4,1 postotni bod, zaključuje se da je došlo do smanjene razlike u 2018. godini kada je ona iznosila 3,3 postotna boda (grafikon 119.).

Grafikon 119. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u EU-28 2018. godine, %

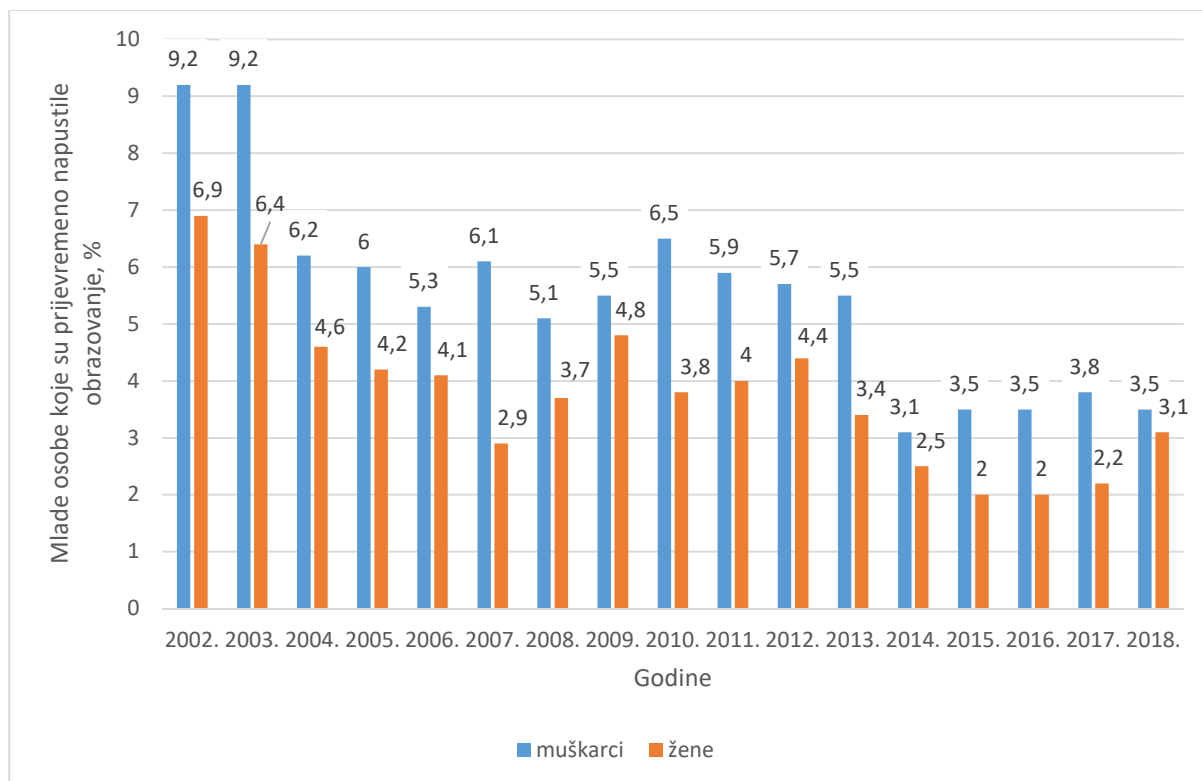
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Kao u EU-28 i u Hrvatskoj se uočava veći udio mladih muškaraca koji prijevremeno napuštaju obrazovanje. U 2002. godini veći je udio muškaraca koji su prijevremeno napustili obrazovanje za 2,3 postotna boda, odnosno udio muškaraca je iznosio 9,2 % nasuprot udjelu žena od 6,9 % u Hrvatskoj. Iako dolazi do smanjenja u općem udjelu osoba koje rano napuštaju obrazovanje, u Hrvatskoj se ne bilježi konstantan pad udjela kao u EU-28, što je već ranije napomenuto, već dolazi do laganog porasta u 2009. godini. Prema spolnoj raspodjeli, također se uočava smanjena razlika udjela mladih osoba koje su prijevremeno napustili obrazovanje. No, do smanjenja ne dolazi podjednako u svim godinama. Tako se u 2007. godini bilježi najveća razlika između udjela mladih muškaraca i žena te je ona iznosila 3,2 postotna boda više u muškoj populaciji, a najmanja razlika se bilježi u 2018. godini kada je iznosila samo 0,4 postotna boda. Stoga, u 2018. godini u Hrvatskoj možemo govoriti o gotovo podjednakoj spolnoj raspodjeli među mladim osobama u dobi od 18 do 24 godine koje su prijevremeno napustile obrazovanje, jer udio muškaraca je iznosio 3,5 % dok je udio žena iznosio 3,1 %, odnosno razlika je statistički neznatna.

Od 2002. godine do 2018. godine dolazi do smanjenja razlike udjela prema spolnoj raspodjeli među mladim osobama koje su prijevremeno napustile obrazovanje u Hrvatskoj. Zato u 2018. godini više ne možemo govoriti o statistički značajnoj razlici između muškaraca i žena u udjelu mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje jer je razlika iznosila tek 0,4 postotna boda više za mušku populaciju. U EU-28, također dolazi do smanjene razlike između zastupljenosti muške i ženske populacije u udjelu mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje. Iako se prosječan udio EU-28 smanjivao od 2002. do 2018. godine, kako i razlika među muškom i ženskom populacijom, udio u EU-28 je u 2018. godini iznosio 10,6 %, a razlika između muške i ženske populacije nije smanjena na neznatnu razinu kao u Hrvatskoj, te je udio bio za 3,3 postotna boda viši u muškoj populaciji (grafikon 120.).

Smatra se da je veći udio muškaraca koji ranije odustaju od školovanja zbog činjenice što muškarci imaju široki izbor nisko kvalificiranih poslova koje mogu obavljati bez završenog sekundarnog obrazovanja, poput zanatskih, poljoprivrednih i građevinskih poslova, zato je njihov udio veći u poljoprivrednim, odnosno ruralnim područjima. Zasižno postoji i uzročno – posljedična veza između mladih osoba koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i sigurnog zaposlenja. Ukoliko se osoba može zaposliti bez daljnjeg obrazovanja te je na isto poticana od drugih pripadnika zajednice, postoji veća vjerojatnost da će osoba prerano napustiti obrazovanje i osposobljavanje. Veza između sigurnosti dobivanja posla i prijevremenog napuštanja obrazovanja, zasižno je utjecala na smanjenje udjela mladih koji prijevremeno

napuštaju obrazovanje, jer u Hrvatskoj teško pronalaze posao i visokoobrazovane osobe što je rezultiralo velikim valovima iseljjenja iz Hrvatske. U svijesti građana Hrvatske postoji normirana ideja da više i visoko obrazovanje osigurava veću mogućnost zaposlenja, veću plaću i bolji društveni status. Vodeći se time stanovništvo Hrvatske ima najmanji udio mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje u odnosu na ostale zemlje članice Unije (grafikon 120.).

Grafikon 120. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2002.-2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

18. SUDJELOVANJE U TERCIJARNOM OBRAZOVANJU U EUROPSKOJ UNIJI

Nedvojbeno je da udio visokoobrazovanih osoba u Europskoj uniji u porastu, no kako bismo utvrdili točan porast potrebna je cjelokupna analiza tercijarnog obrazovanja koja uključuje i studente koji sudjeluju u visokom obrazovanju i one koji su završili tercijarno obrazovanje. Sukladno time, u ovom dijelu rada analizirat će se podaci o tercijarnom obrazovanju u Europskoj uniji, a ono uključuje razine ISCED-a od 5 do 8, odnosno preddiplomsku (ISCED 6), diplomsku (ISCED 7) i doktorsku razinu ((ISCED 8), te kratki stručni studij (ISCED 5). Prema podacima Eurostata (2017) navodi se da ISCED 5 nije dio obrazovnog sustava u Bugarskoj, Estoniji, Grčkoj, Litvi, Rumunjskoj i Finskoj te Lihtenštajnu, niti je uobičajen u Češkoj, Njemačkoj, Hrvatskoj, Poljskoj i Portugalu, a cilj kratkog stručnog studija je razvoj praktičkih vještina i osposobljavanje za određeno zanimanje sa svrhom pripreme studenata za tržište rada. Tercijarno obrazovanje pružaju sveučilišta i druge ustanove visokog obrazovanja. Prema podacima Eurostata (2016) 79,6 % ljudi u dobi od 25 do 54 godine je imalo završeno sekundarno obrazovanje, u usporedbi sa 63,7 % stanovnika koji su u dobi od 55 do 74 godine. Budući da veći udio osoba mlađe dobi ima završenu srednju školu, zaključilo se da je došlo do povećanje udjela osoba sa završenim sekundarnim obrazovanjem koje je preduvjet za početak visokog obrazovanja. Povećanjem udjela osoba sa završenim sekundarnim obrazovanjem, omogućeno je većem broju osoba da se upiše na visoka učilišta.

18.1. Sudjelovanje u tercijskom obrazovanju u Europskoj uniji od 2013. do 2017. godine

Podaci o broju upisanih studenata su dostupni od 2013. godine, a za ranije godine nema podataka na razini cijele Europske unije. Usporedi li se 18 942 775 studenata u tercijskom obrazovanju u 2013. godini u EU-28, s 19 530 600 studenata u 2017. godini, uočava se kako 587 825 studenata više sudjeluje u tercijskom obrazovanju, odnosno gotovo 600 000 studenata više se uključilo u tercijsko obrazovanje u EU-28. Prikažemo li porast u postocima, uočava se porast od 3,1 % u 2017. godini u odnosu na 2013. godinu. Prema spolnoj raspodjeli bilo je 54,07 % žena u tercijskom obrazovanju u EU-28, stoga se zaključuje kako je bilo više žena koje sudjeluju u visokom obrazovanju Unije za 8,15 postotna boda u odnosu na muškarce.

U poglavlju 12. Studenti upisani na visoka učilišta u 2001. godini i 2017. godini u Republici Hrvatskoj zaključili smo da dolazi do porasta broja upisanih studenata za 59,89 %. Budući da su uspoređene samo krajnje godine, nije prikazano kretanje broja upisanih od 2001. godine do 2017. godine, niti ukupan broj studenata u tercijskom obrazovanju u Hrvatskoj jer ti podaci nisu dostupni. Analizirajući broj studenata u Hrvatskoj, dolazi se do neočekivanih podataka. Iako se očekivao porast broja studenata jer smo bilježili porast broja upisanih studenata, dolazi do smanjenja. U Hrvatskoj je u 2013. godini bilo 164 623 studenata koji su uključeni u tercijsko obrazovanje, a u 2017. godini broj istih se smanjio za 2 623 studenata. Tako se u Hrvatskoj bilježi pad od 1,59 % u broju studenata koji su uključeni u tercijsko obrazovanje. Prema spolnoj raspodjeli studenata koji su bili uključeni u tercijsko obrazovanje u Hrvatskoj, više je bilo ženske populacije čiji udio je iznosio 56,48 %. Ženska populacija je bila zastupljenija među studentima uključenima u tercijsko obrazovanje u Hrvatskoj u 2017. godini za 12,96 postotna boda više u odnosu na mušku populaciju, a isto se i očekivalo jer je veći udio ženske populacije i upisao visoko obrazovanje od 2001. godine do 2017. godine. Uspoređujući udjele ženske populacije među studentima u tercijskom obrazovanju u Hrvatskoj i EU-28, zaključuje se da je Hrvatska imala veći udio žena za 4,81 postotna boda u odnosu na EU-28 (tablica 7.).

Tablica 7. Studenti u terciјarnom obrazovanju u EU-28 i RH 2013. i 2017. godine, %

EU-28	2013.	2017.	Prema spolu, %	Porast, %
ukupno	18 942 775	19 530 600		3,10
muškarci		8 969 200	45,92	
žene		10 561 300	54,08	
Hrvatska	2013.	2017.	Prema spolu, %	Smanjenje, %
ukupno	164 623	162 000		-1,59
muškarci		70 500	43,52	
žene		91 500	12,96	

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Prema podacima Eurostata (2018) zaključeno je da je u 28 zemalja članica Europske unije bilo čak 19,5 milijuna studenata u terciјarnom obrazovanju u 2017. godini, od čega su studenti na preddiplomskom studiju bili najbrojniji, čineći udio od 61,4 %, zatim je na diplomskim studijima studiralo 27,8 %, a na doktorskim studijima tek 3,7 % studenata. Kratkoročne studije je pohađalo 7,2 % studenata, a oni su bili najzastupljeniji u Francuskoj s 20,4 %. Zaključuje se da je najveći broj studenata u svim državama članicama EU-a na preddiplomskim studijima, odnosno najveći je broj studenata na prvom stupnju terciјarnog obrazovanja dok je najmanji udio studenata na doktorskom studiju.

Njemačka je najnaseljenija država članica EU-a, stoga ne čudi činjenica kako je u njoj bilo tri milijuna studenata u terciјarnom obrazovanju, što je ujedno i najveći broj u EU-u jer iznosi 15,2 % ukupnog broja u EU-28. Zatim slijedi Francuska s 12,4 % studenata od ukupnog broja, Ujedinjena Kraljevina s 11,9 %, Španjolska s 10,1 %, Italija s 9,4 % te Poljska s 8,5 %.

19. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI 2002. GODINE

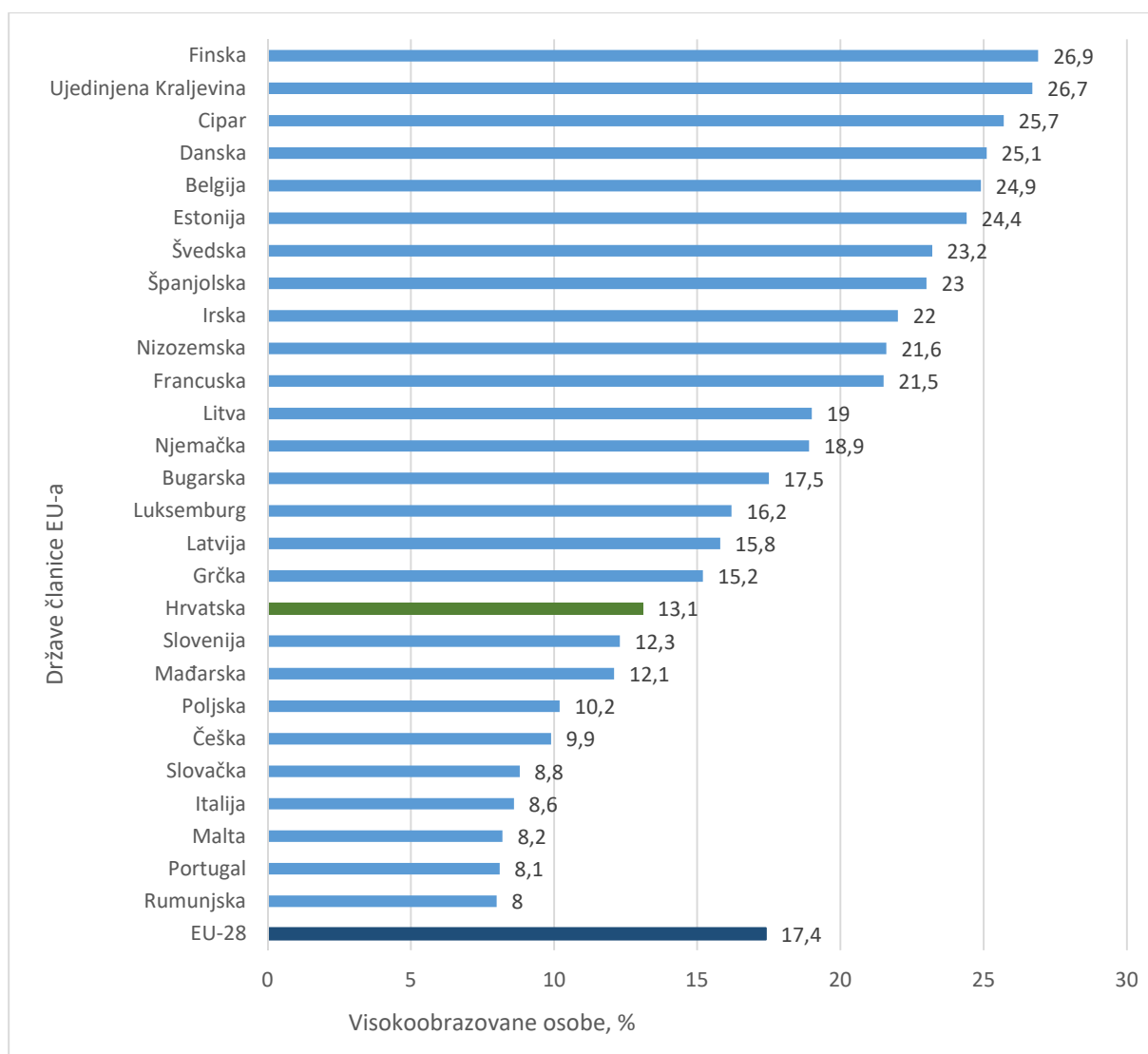
Visokoobrazovanima se smatraju sve osobe koje su na visokim učilištima završili za prvostupnika, magistra struke i doktora znanosti i tome ekvivalentno, odnosno prema ISCED-u (2011) tercijarno obrazovanje obuhvaća razine od 5 do 8.

Europska unija prepoznala je važnost visokog obrazovanja te je sukladno time donijela strateški plan razvitka Europske unije, koja stavlja naglasak i na obrazovanje. Sukladno time provedene su mjere kako bi se povećao broj osoba uključenima u tercijarno obrazovanje što je u konačnici rezultiralo većim udjelom osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem.

Prema podacima Eurostata prosjek visokoobrazovanih osoba EU-28 u 2002. godini je iznosio 17,4 % među stanovništvom u dobi od 15 do 64 godine. U grafikonu 121. države članice Europske unije poredane su od onih s najvišim udjelom k onima s najnižim udjelom visokoobrazovanih. Prema tim podacima osobito se ističe Finska koja je imala 26,9 % visokoobrazovanih osoba i tako bila država s najvišim udjelom visokoobrazovanih osoba u EU-28, te Ujedinjena Kraljevina s 26,7 %, a zatim je uslijedio Cipar s 25,7 %, Danska 25,1 % i Belgija s 24,9 %. U navedenim državama visokoobrazovani su činili jednu četvrtinu stanovništva u dobi od 15 do 64, stoga su one bile države s najvećim udjelom visokoobrazovanog stanovništva u EU-28 u 2002. godini. U donjem dijelu grafa prikazane su države s najnižim udjelima visokoobrazovanih među kojima se ističu: Rumunjska s tek 8 % visokoobrazovanih, Portugal s 8,1 %, Malta s 8,2 % i Italija 8,6 %. Hrvatska je u istoj godini imala 13,1 % visokoobrazovanih i tako je zauzela 18. mjesto prema udjelu visokoobrazovanih. Susjedna Slovenija imala je manji udio visokoobrazovanih od Hrvatske za 0,8 postotna boda i tako zauzela mjesto ispod Hrvatske.

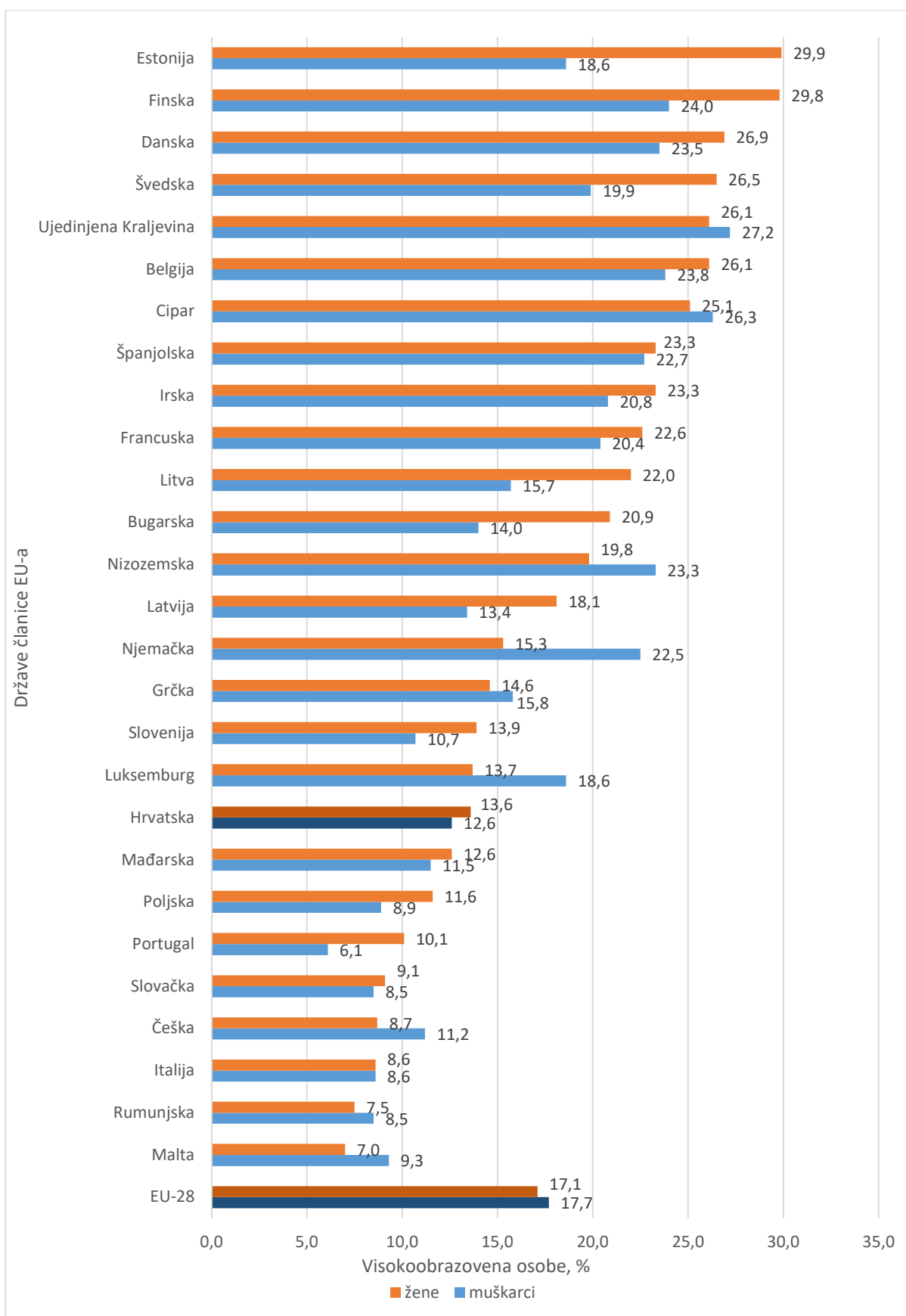
Grafikon 122. prikazuje spolnu raspodjelu visokoobrazovanog stanovništva u zemljama članicama Europske unije, a prema njoj je udio žena sa završenim visokim obrazovanjem u EU-28 iznosio 17,1 %, dok je udio muškaraca bio tek neznatno viši za 0,6 postotna boda u odnosu na udio visokoobrazovanih žena u 2002. godini. Dakle, ne možemo govoriti o nejednakoj zastupljenosti muškog i ženskog visokoobrazovanog stanovništva u prosječnom udjelu EU-28 u 2002. godini. Budući da se podatak odnosi na prosjek sviju zemalja članica Europske unije, prikazani su udjeli članica Unije zasebno kako bi se analizirala odstupanja od navedenog prosjeka. U grafikonu 122. zemlje članice Unije prikazane su od onih s najvećim udjelom visokoobrazovanog ženskog stanovništva prema manjem udjelu, u kojem je na vrhu Estonija koja je imala 24,4 % visokoobrazovanog stanovništva u općoj populaciji, a udio

visokoobrazovanih žena 29,9 % nasuprot 18,6 % muškaraca. Tek nešto niži udio ženske populacije bilježila je Finska (29,8 %), država s najvećim udjelom visokoobrazovanih u Europskoj uniji u 2002. godini, s naznakom da je Finska imala veći udio muškaraca (24 %) u odnosu na Estoniju (18,6 %). Najveću razliku u spolnoj distribuciji visokoobrazovanih uočava se u Estoniji koja je imala više visokoobrazovanih žena za 11,3 postotna boda u odnosu na muškarce, te Bugarska koja je imala više obrazovanih žena za 6,9 postotna boda i Švedska sa 6,6 postotna boda više visokoobrazovanih žena. Najveća razlika u spolnoj distribuciji, koja je išla u korist muške populacije, bilježi se u Njemačkoj koja je imala 7,2 postotna boda više visokoobrazovanih muškaraca i Luksemburg sa 4,9 postotna boda. Jednaku spolnu raspodjelu u udjelu visokoobrazovanih osoba imala je jedino Italija jer je bio jednak udio visokoobrazovanih žena i muškaraca od 8,6 %. Neznatna razlika u spolnoj distribuciji visokoobrazovanih bilježila se u Slovačkoj i Španjolskoj koje su imale 0,6 postotna boda više žena, a zatim slijedi Hrvatska s jednim postotnim bodom više visokoobrazovanih žena u 2002. godini. Najsličnija država po udjelu visokoobrazovanih žena je bila Mađarska s 12,6 % žena i 11,5 % muškaraca. Slovenija je imala 13,9 % visokoobrazovanih žena i 10,7 % visokoobrazovanih muškaraca.

Grafikon 121. Visokoobrazovane osobe u EU-28 2002. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Grafikon 122. Visokoobrazovane osobe prema spolu u EU-28 2002. godine, %

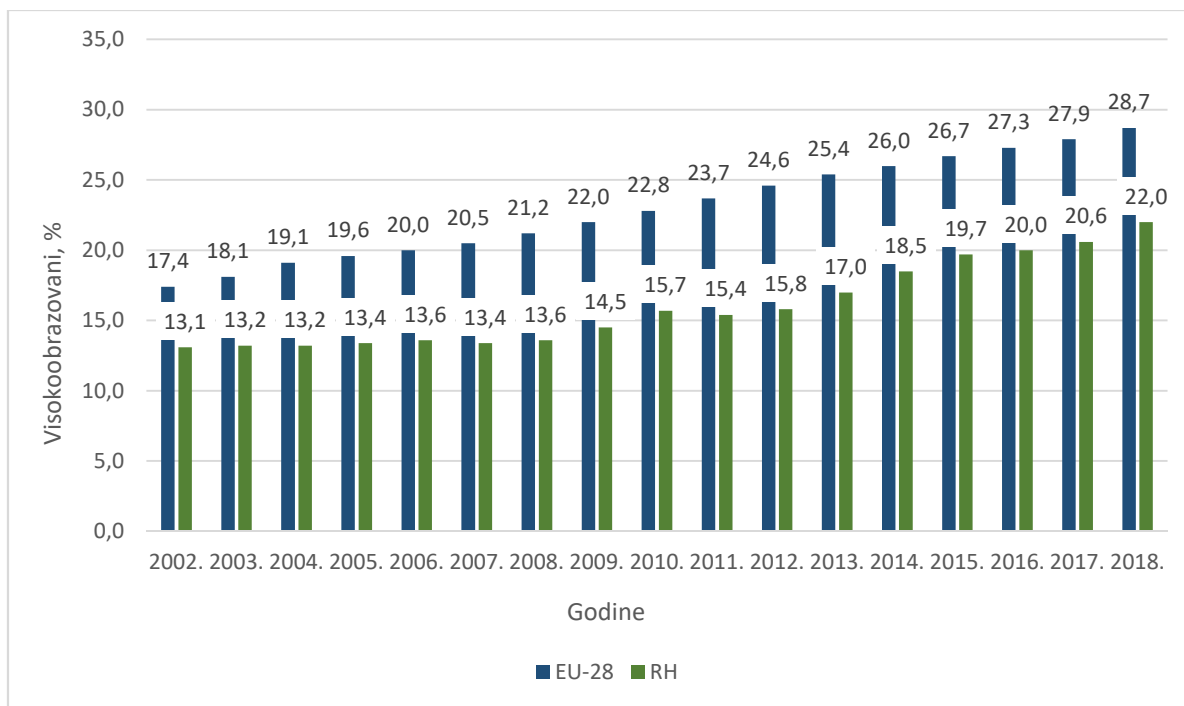
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

20. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI OD 2002. DO 2018. GODINE

Temeljem podataka Eurostata izrađen je grafikon 123. u kojem su prikazane visokoobrazovane osobe u EU-28 i Hrvatskoj. U 2002. godini udio visokoobrazovanog stanovništva u EU-28 iznosio je 17,4 % među stanovništvom u dobi od 15 do 64 godine. Bilježi se kontinuirani rast udjela visokoobrazovanih osoba od 2002. godine 2018. godine te je udio u 2018. godini iznosio 28,7 %, a procjenu o udjelu donio je Eurostat na temelju reprezentativnog uzorka u populaciji i na temelju izvješća nacionalnih zavoda za statistiku.

Udio visokoobrazovanih osoba u Hrvatskoj je bio 13,1 %, što je za 4,3 postotna boda manje u odnosu na prosjek Europske unije u 2002. godine. Dok je prosječan udio visokoobrazovanih u Europskoj uniji bio u konstantnom porastu, udio visokoobrazovanog stanovništva u Hrvatskoj je u 2003. godini neznajno porastao za 0,1 postotni bod, a u sljedećim dvjema godinama udio ostaje nepromijenjen. Do 2008. godine bilježi se tek neznatan porast, a u 2018. godini udio visokoobrazovanih raste većom stopom, te je tada iznosio 22 %.

Uspoređujući udjele visokoobrazovanih u Hrvatskoj s EU-28 u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu, zaključuje se da iako je udio visokoobrazovanih u Hrvatskoj rastao, Hrvatska je imala manji udio u odnosu na EU-28 za 6,7 postotna boda. Udio visokoobrazovanog stanovništva se u Hrvatskoj u prvim godinama neznatno povećao, a u ostalim godinama nije bilježio visoku stopu rasta kao EU-28, stoga je razlika između udjela visokoobrazovanih u Hrvatskoj i EU-28 čak i veća nego što je bila u 2002. godini kada je iznosila 4,3 postotna boda, u odnosu na 6,7 postotna boda u 2018. godini.

Grafikon 123. Visokoobrazovane osobe u EU-28 i RH, 2002.-2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

20.1. Visokoobrazovane osobe u Europskoj Uniji prema spolu od 2002. do 2018. godine

Analizirajući visokoobrazovano stanovništvo u EU-28, uočen je nejednak udio visokoobrazovanih muškaraca i žena u 2002. godini. Veći je bio udio visokoobrazovanih muškaraca za 0,6 postotna boda u istoj godini, dok je u Hrvatskoj bilo manje muškaraca za 1 postotni bod u odnosu na žene. Ovakvi suprotni podaci, prema kojima u EU-28 je bilo više visokoobrazovanih muškaraca, a u Hrvatskoj više visokoobrazovanih žena bili su poticaj za detaljniju analizu prema spolu od 2002. do 2018. godine, kako bismo utvrdili dinamiku kretanja udjela visokoobrazovanih prema spolu i na temelju donesenih zaključaka pretpostavili daljnja kretanja udjela visokoobrazovanih prema spolu, kako u EU-28, tako i u Hrvatskoj.

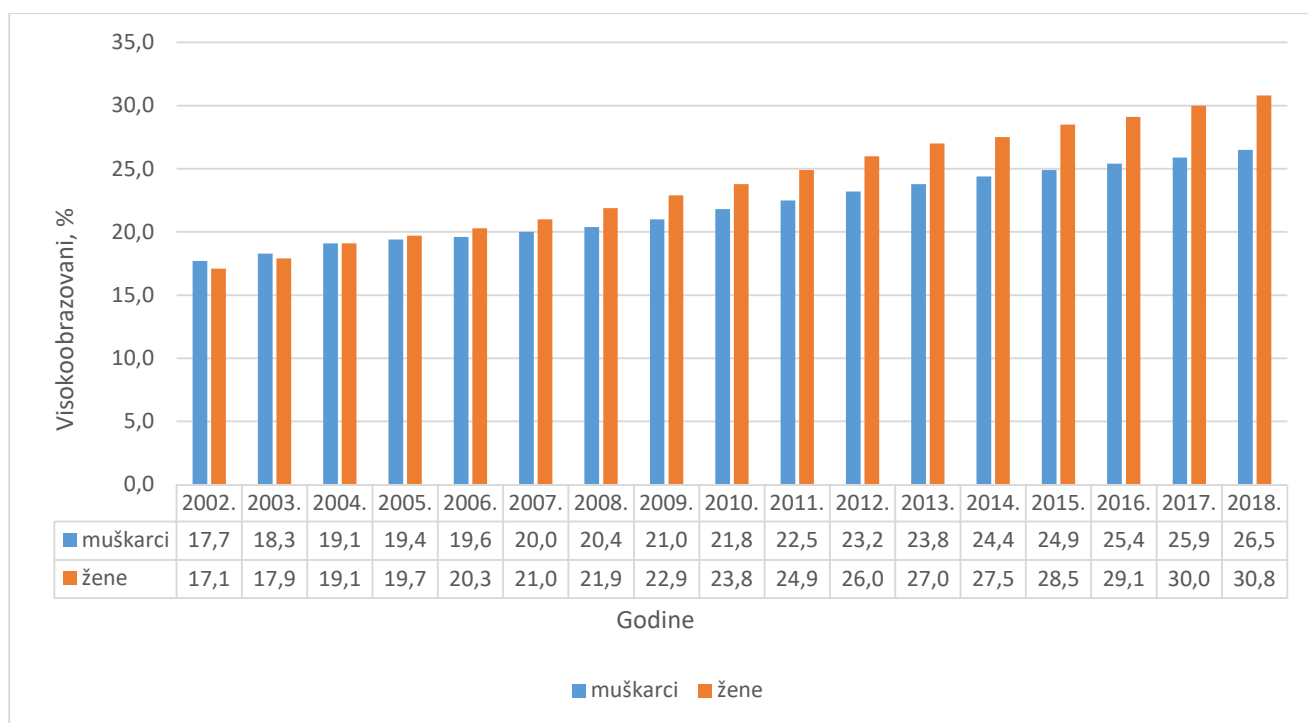
Grafikon 124. prikazuje spolnu raspodjelu visokoobrazovanog stanovništva u EU-28 od 2002. godine do 2018. godine. U 2002. godini veći je udio visokoobrazovanih muškaraca u EU-28, jer njihov udio iznosi 17,7 % u odnosu na 17,1 % ženskog stanovništva. U 2004. godini bilježi se izjednačavanje udjela visokoobrazovanih, te je tada njihov udio iznosio 19,1 %. Od 2005. godine udio ženskog stanovništva nastavlja s većom stopom rasta, pa je već u 2010. godini razlika između visokoobrazovanih muškaraca i žena iznosila 2 postotna boda. U 2018. godini udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva u EU-28 je iznosio visokih 30,8 %, a udio

muškaraca 26,5 %. Ženskog visokoobrazovanog stanovništva je bilo više za 4,3 postotna boda. Nadodavši k tome da su muškarci imali veći udio visokoobrazovanih u 2002. godini za 0,6 postotna boda, a u 2018. godini žene imale veći udio za 4,3 postotna boda, dolazi se do zaključka kako je udio ženske visokoobrazovane populacije porastao za 4,9 postotna boda više u odnosu na mušku populaciju. U promatranom razdoblju od šesnaest godina došlo je do značajne promjene prema spolnoj podjeli visokoobrazovanog stanovništva jer su muškarci na početku razdoblja bili zastupljeniji među visokoobrazovanim, dok se na kraju razdoblja bilježi veći udio visokoobrazovanih žena.

U Hrvatskoj je u 2002. godini bilo 12,6 % visokoobrazovanih muškaraca i 13,6 % visokoobrazovanih žena, stoga je udio ženske populacije bio veći za 1 postotni bod veći na početku promatranog razdoblja. U Hrvatskoj se uočava drugačija raspodjela visokoobrazovanog stanovništva, pa se do 2005. godine bilježe smanjene razlike prema spolu koja je te godine iznosila 0,8 postotna boda, odnosno udio visokoobrazovanih muškaraca iznosio je 13 %, dok je udio visokoobrazovanih žena bio 13,8 %. Od 2006. godine u Hrvatskoj udio visokoobrazovanih žena raste većom stopom od udjela visokoobrazovanih muškaraca. U 2018. godini udio visokoobrazovanih muškaraca iznosio je 19 %, a udio žena 25 %. Razlika udjela u korist ženske populacije je u 2018. godini iznosila 6 postotna boda (grafikon 125.).

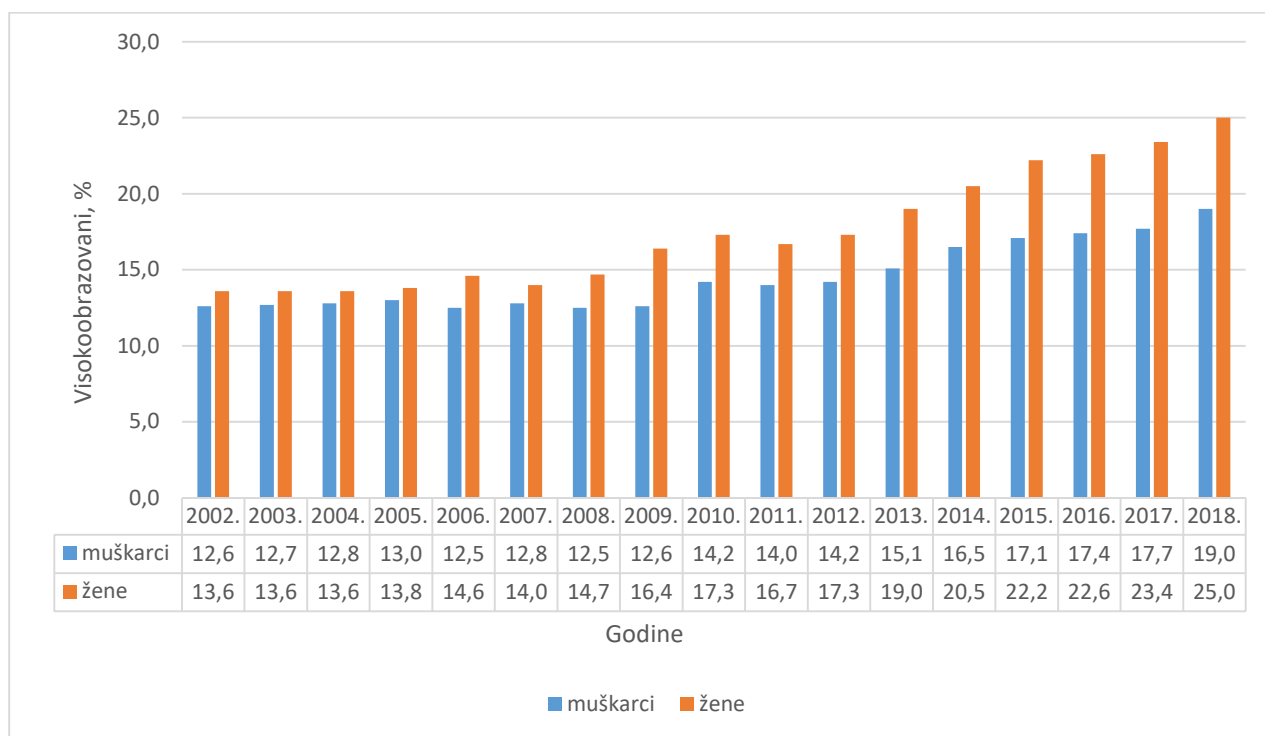
Usporedimo li razliku udjela visokoobrazovanih muškaraca i žena u EU-28 i Hrvatskoj u 2018. godini, u Hrvatskoj se bilježi veća razlika jer je ona iznosila 6 postotna boda, dok je razlika na razini prosjeka svih zemalja članica Unije iznosila 4,9 postotna boda.

Na kraju analize visokoobrazovanog stanovništva u EU-28 i Hrvatskoj može se zaključiti kako i u EU-28 i u Hrvatskoj dolazi do veće stope porasta udjela ženskog visokoobrazovanog stanovništva. Na temelju podataka analiziranog razdoblja pretpostavlja se da će i u godinama koje slijede doći do većeg udjela ženskog visokoobrazovanog stanovništva i u EU-28 i u Hrvatskoj.

Grafikon 124. Visokoobrazovane osobe u EU-28 prema spolu, 2002.-2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Grafikon 125. Visokoobrazovane osobe u Republici Hrvatskoj prema spolu, 2002.-2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

21. VISOKOOBRAZOVANO STANOVNIŠTVO U ZEMLJAMA ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE 2018. GODINE

Prosječan udio visokoobrazovanih u zemljama članicama Europske unije je u 2018. godini bio 28,7 %, no budući da se radi o prosjeku, grafikonom 126. prikazuju se sve zemlje članice Unije kako bi se analizom utvrdilo koje zemlje se ističu visokim udjelom, odnosno niskim udjelom visokoobrazovanih te odrediti je li Hrvatska napredovala u odnosu na ostale članice EU-a, te kojom stopom je rastao udio visokoobrazovanih u Hrvatskoj u odnosu na ostale zemlje članice Europske unije.

Prisjetimo li se podataka za 2002. godinu kada je najveći udio visokoobrazovanih imala Finska s 26,9 %, odnosno da je najveći udio visokoobrazovanog stanovništva bio manji od prosjeka Europske unije u 2018. godini, a da je tadašnji prosjek iznosio 17,4 %, nameće se zaključak kako je došlo do značajnog pozitivnog pomaka u tercijarnom obrazovanju.

U grafikonu 126. prikazani su udjeli visokoobrazovanog stanovništva u zemljama članicama Europske unije u 2018. godini od najvećeg k najmanjem udjelu. Ističe se Irska s najvećim udjelom visokoobrazovanih, a on je iznosio 40,5 % i tako je irski visokoobrazovni sustav postao uzorom mnogim zemljama Europske unije, jer je Irska u 2002. godini bila na 9. mjestu prema visini udjela visokoobrazovanog stanovništva. Došavši na prvo mjesto u 2018. godini, iznenadila je mnoge s gotovo dvostrukim porastom udjela visokoobrazovanih te potakla znanstvenike na istraživanje irskog obrazovnog sustava kako bi se isti mogao primijeniti i u ostalim državama. Na drugom mjestu je Cipar s udjelom visokoobrazovanih od 26,7 % i porastom od 13,7 postotna boda u odnosu na 2002. godinu. Slijedi Ujedinjena Kraljevina s udjelom visokoobrazovanih 39,3 %, a ona je bila na drugom mjestu 2002. godine. Stoga, u 2018. godini bilježi pad tek za jedno mjesto s ukupnim porastom od 12,6 postotna boda. Finska, koja je imala najveći udio visokoobrazovanog stanovništva u 2002. godini, a on je iznosio 26,9 %, bilježila je porast od 10,4 postotna boda u 2018. godini i zauzela peto mjesto prema visini udjela visokoobrazovanih u EU-28.

U donjem dijelu grafikona 126. prikazane su članice Europske unije s najmanjim udjelom visokoobrazovanih. Rumunjska je imala najmanji udio visokoobrazovanih u 2002. godini, a tako je ostalo i u 2018. godini, iako je udio visokoobrazovanih bilježio gotovo dvostruki porast u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu. Porast udjela visokoobrazovanih u Rumunjskoj od 7,9 postotna boda nije bio dovoljan da zauzme bolje mjesto. Nakon Rumunjske, najmanji udio visokoobrazovanih je imala Italija čiji udio je u 2018. godini bio 17,1 %, što je, također,

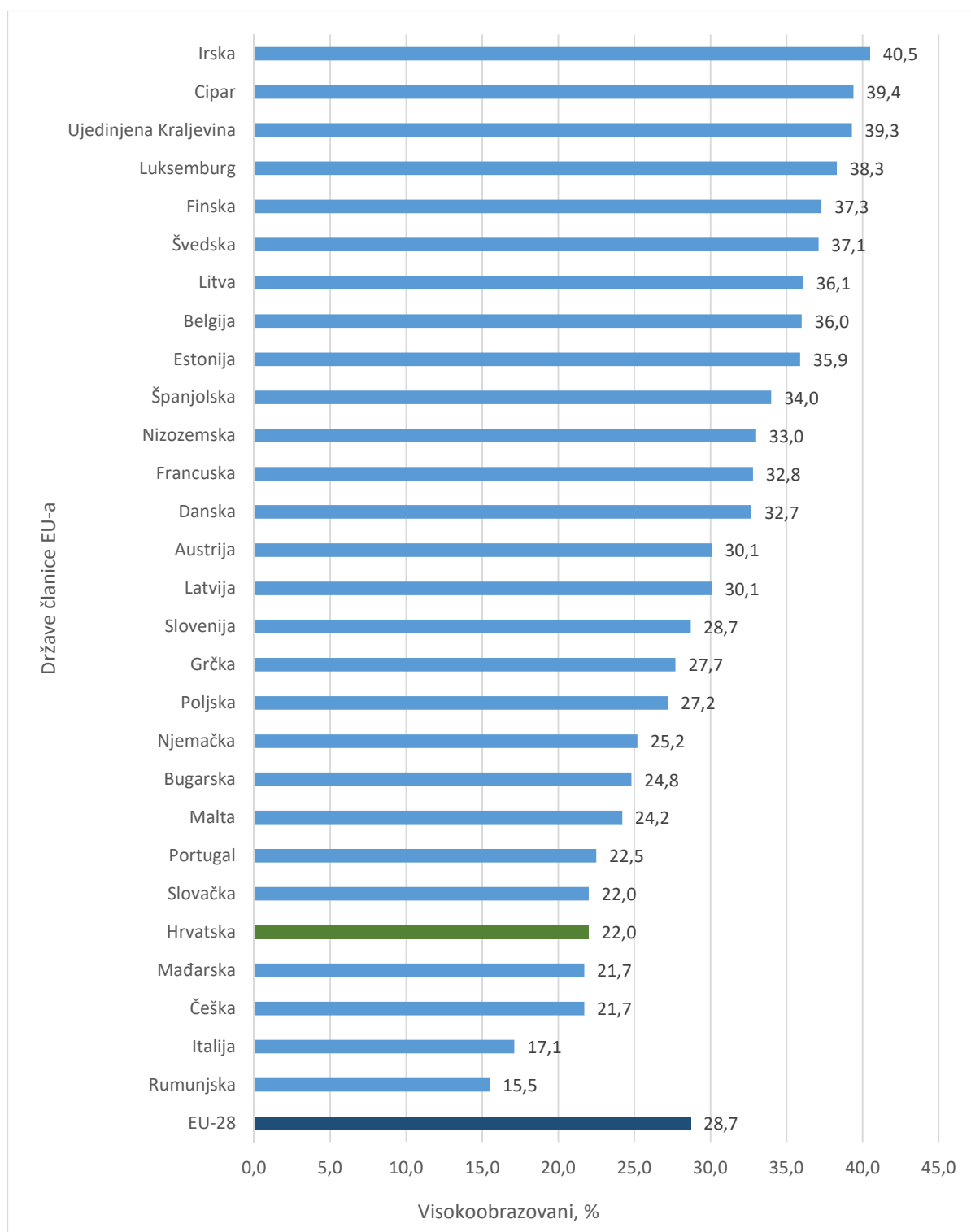
dvostruki porast udjela u odnosu na 2002. godinu kada je bila na 25. mjestu, ali takav porast joj je osigurao tek predzadnje mjesto u 2018. godini.

Hrvatska je u 2002. godini imala 13,1 % visokoobrazovanog stanovništva, a u 2018. godini povećala je udio visokoobrazovanih na 22 %, stoga bilježi porast od 8,9 postotna boda. Iako se uočava porast udjela, on nije bio dovoljan da Hrvatska ostane na 18. mjestu prema visini udjela visokoobrazovanih u EU-28, već Hrvatska pada na 24. mjesto.

Hrvatska ima isti udio visokoobrazovanih kao i Slovačka. Budući da je Slovačka u 2002. godini imala 8 % visokoobrazovanih, a u 2018. godini 22 %, udio visokoobrazovanih u Slovačkoj je porastao za 13,2 postotna boda, što je veći porast nego što je ostvarila Hrvatska. Zato je Slovačka zauzela 23. mjesto. Portugal ima tek za 0,5 postotna boda veći udio od Hrvatske, no i on je bilježio veći porast udjela u 2018. godini. Udio visokoobrazovanih u Portugalu se povećao za 14,4 postotna boda što mu je osiguralo bolju poziciju u odnosu na predzadnje mjesto u 2002. godini. Za usporedbu ćemo uzeti susjednu Sloveniju čiji je udio visokoobrazovanih u 2002. godini bio manji od udjela u Hrvatskoj, no udio visokoobrazovanih u Sloveniji je porastao na 28,7 %, zato Hrvatska pada na 24. mjesto, dok Slovenija značajno podiže svoj položaj prema udjelu visokoobrazovanih u EU-28 na 16. mjesto.

Najniži porast visokoobrazovanih 2018. godine u odnosu na 2002. godinu je bilježila Njemačka (porast od 6,3 postotna boda), zatim Bugarska (porast od 7,3 postotna boda), Rumunjska (porast od 7,5 postotna boda) Italija (porast od 8,5 postotna boda) i Hrvatska (porast od 8,9 postotna boda). Uočava se da je Hrvatska bila među državama EU-a koje su bilježile najniže stope porasta visokoobrazovanog stanovništva. S druge strane najveću stopu porasta imao je Luksemburg (porast od 22,1 postotnog boda), zatim Irska (porast od 18,5 postotna boda) i Litva (porast od 17,1 postotna boda).

Na smanjeni udio visokoobrazovanog stanovništva utjecale su emigracije visokoobrazovanog stanovništva Hrvatske osobito od 2008. godine i nadalje, dok u Sloveniji se zbog boljeg gospodarsko-ekonomskog položaja i dužeg članstva u Europskoj uniji ne bilježe emigracije stanovništva. Stoga, iako se uspoređujemo s njom, mora se uzeti u obzir da navedeni udio ne prikazuje samo broj visokoobrazovanih među stanovništvom Hrvatske koji se godinama zbraja i dovodi do većeg ukupnog udjela, već da je on pod velikim utjecajem emigracije, što se mora uzeti u obzir prilikom analize.

Grafikon 126. Visokoobrazovane osobe u EU-28 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

21.1. Visokoobrazovano stanovništvo u zemljama članicama Europske unije prema spolu 2018. godine

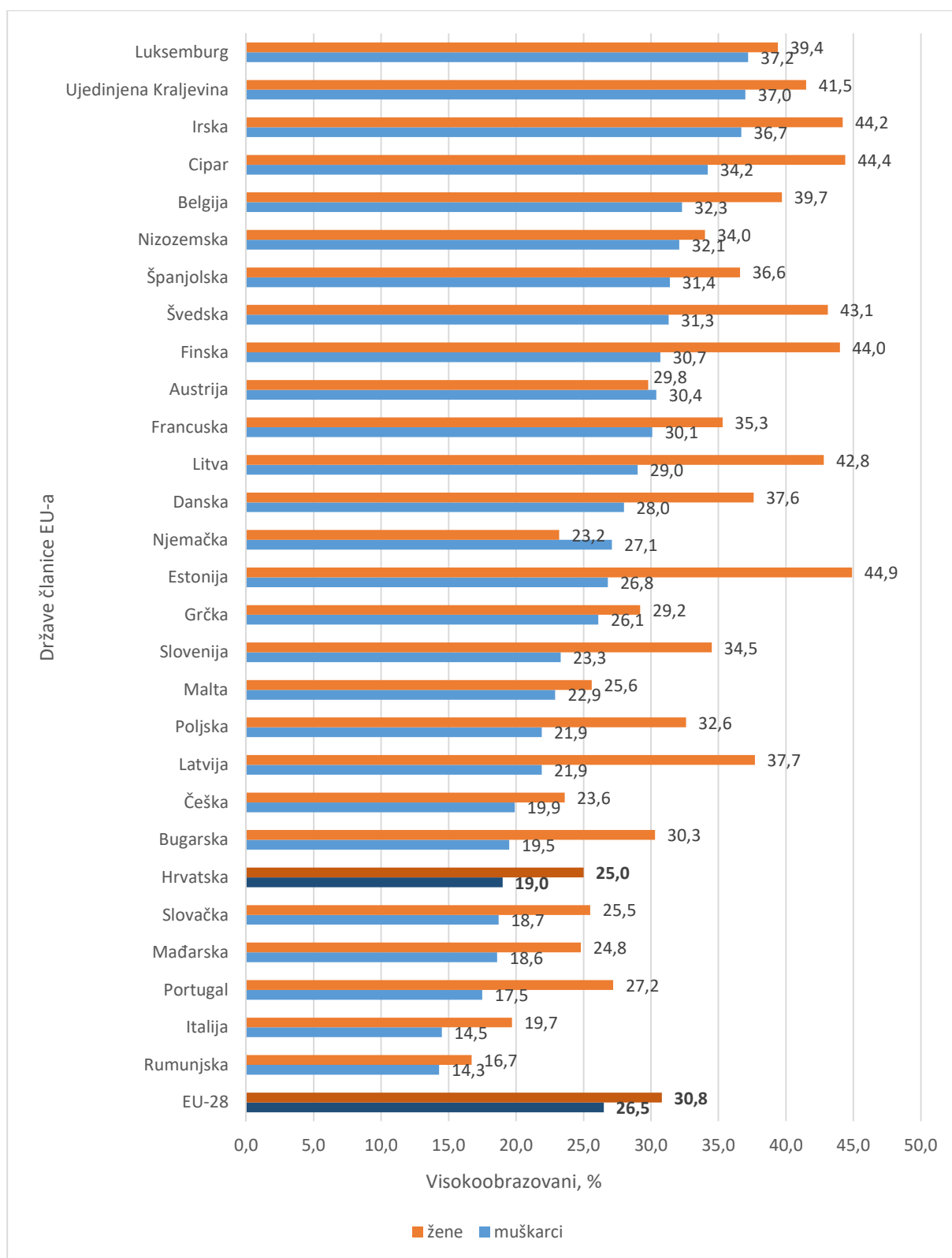
Analizom udjela visokoobrazovanih u EU-28 prema spolu, utvrdili smo kako od 2002. godine dolazi do većeg porasta visokoobrazovanih žena, što je uzrokovalo nejednaku distribuciju visokoobrazovanih muškaraca i žena. Prema prosjeku Europske unije u 2018. godini je bilo 26,5 % visokoobrazovanih muškaraca i 30,8 % visokoobrazovanih žena. Visokoobrazovane žene imale su veći udio za 6 postotna boda u odnosu na muškarce. Budući da smo analizirali prosjek EU-28, zasigurno postoje zemlje Unije koje značajnije odstupaju od navedene razlike u spolnoj distribuciji visokoobrazovanog stanovništva. Zato slijedi analiza udjela visokoobrazovanog stanovništva prema spolu sviju zemalja Europske unije.

Grafikon 127. prikazuje visokoobrazovano stanovništvo zemalja članica Europske unije poredanih prema zemljama s najvećim udjelom visokoobrazovanih žena k najmanjem udjelu.

Najveći udio visokoobrazovanih žena je imala Estonija s udjelom od 44,9 % i udjelom od tek 26,8 % visokoobrazovanih muškaraca. U Estoniji je udio visokoobrazovanih žena veći za 18,1 postotni bod u odnosu na muškarce, stoga se u Estoniji uočava najveća razlika u spolnoj distribuciji među visokoobrazovanim stanovništvom. Na Cipru je udio visokoobrazovanih žena bio tek za 0,5 postotna boda manji u odnosu na Estoniju, no Cipar je imao veći udio visokoobrazovanih muškaraca. Na Cipru je bilo više visokoobrazovanih žena za 10,2 postotna boda, zato razlika u spolnoj raspodjeli visokoobrazovanog stanovništva nije tako velika kao u Estoniji. U Irskoj, koja je imala najveći udio od 40,5 % visokoobrazovanih među stanovništvom od 15 do 64 godine u 2018. godini, udio visokoobrazovanih žena iznosio je 44,2 % u odnosu na udio muškaraca od 34,2 %. U Irskoj je bilo tek 7,7 postotna boda više visokoobrazovanih žena. Veći udio visokoobrazovanih žena imala je i Finska (44 %), Švedska (43,1 %), Litva (42,8 %) i Ujedinjena Kraljevina (41,5 %). U ostalim zemljama članicama EU-a udjeli ženskog visokoobrazovanog stanovništva su bili manji od 40 %. Najniži udio visokoobrazovanih žena imala je Rumunjska od tek 16,7 %, a Rumunjska je imala i najmanji udio visokoobrazovanih i u 2002. godini i u 2018. godini. Njemačka i Austrija, jedine su države koje imaju veći udio visokoobrazovanih muškaraca u odnosu na žene. Njemačka tako ima 3,9 postotna boda veći udio visokoobrazovanih muškaraca, dok je u Austriji razlika značajno manja i iznosi 0,6 postotna boda.

U Hrvatskoj je u 2018. godini, kao što je već spomenuto, udio visokoobrazovanih muškarca bio 19 %, a udio žena 25 %, odnosno bilo je 6 postotna boda više visokoobrazovanih žena. Budući

da je Hrvatska tek na 24. mjestu prema visini visokoobrazovanog stanovništva, ona ima i manji udio visokoobrazovanog ženskog stanovništva, no ima pet država koje imaju još manji udio visokoobrazovanog ženskog stanovništva, a to su: već spomenuta Rumunjska s 16,7 % visokoobrazovanih žena, Italija s 19,7 %, Njemačka s 23,2 %, Češka s 23,6 % i Mađarska s 24,8 %.

Grafikon 127. Visokoobrazovane osobe prema spolu u EU-28 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

22. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI PREMA RAZINI TERCIJARNOG OBRAZOVANJA OD 2013. DO 2017. GODINE

Tercijarno obrazovanje u Europskoj uniji podijeljeno je u četirima razinama: kratkoročni studiji, bakalaureat ili prvostupnici, magisterij i doktorat. Budući da nisu bili dostupni podaci za sve godine, u ovom dijelu analizirat će se visokoobrazovane osobe u Europskoj uniji od 2013. do 2017. godine prema četirima razinama te spolnoj raspodijeli.

Prema podacima Eurostata ukupno je 4 739 995 osoba završilo visoko obrazovanje 2013. godine u EU-28, a od toga je bilo više visokoobrazovanog ženskog stanovništva, čineći udio od 58,26 %. U Hrvatskoj je u istoj godini visoko obrazovanje završilo 36 857 osoba, a udio žena je bio 58,78 %.

Kratkoročne studije završilo je 11,51 % osoba, a udio ženske populacije u kratkoročnim studijima iznosio je 55,46 %. Kako je ranije spomenuto, kratkoročni studiji nisu jednako zastupljeni u svim zemljama Europske unije. Tako je u Hrvatskoj 2013. godine kratkoročne studije završilo tek 9 osoba i od toga je bio jedan muškarac. Dakle, kratkoročni su studiji bili zastupljeni u Hrvatskoj 2013. godine tek 0,02 %.

U Europskoj uniji u tercijarnom obrazovanju bili su najzastupljeniji prvostupnici s čak 51,06 % među kojima su žene bile brojnije jer je njihov udio iznosio 59,12 % u odnosu na 40,88 % muškaraca. U Hrvatskoj su prvostupnici bili također najzastupljeniji s 52,57 %, a od toga je ženska populacija činila većinu od 57,85 %.

Udio magistara struke u Europskoj uniji je bio niži u odnosu na udio prvostupnika, te je njihov udio iznosio 34,69 %. Udio ženske populacije među magistrima struke je bio manji, i to za 0,36 postotna boda u odnosu na udio žena u bakalaureatu, a on je iznosio 58,77 %. U Hrvatskoj je udio magistara struke bio veći od udjela istih u EU-28 za 10,5 postotna boda te još većom zastupljenošću ženske populacije (60,06 %) u odnosu na EU-28.

Doktori znanosti najmanje su zastupljeni u tercijarnom obrazovanju. Udio doktora znanosti u EU-28 u 2013. godini iznosio je 2,73 %. Među doktorima znanosti muškarci su bili zastupljeniji s udjelom od 52,73 %. U Hrvatskoj je udio doktora znanosti bio tek nešto manji i iznosio je 2,25 %. Iako su u Europskoj uniji muškarci bili zastupljeniji među doktorima znanosti, u Hrvatskoj su, i na ovoj najvišoj razini tercijarnog obrazovanja, bile zastupljenije žene s udjelom od 54,7 %.

U 2017. godini u odnosu na 2013. godinu bilježe se promjene u visokom obrazovanju. Uočava se porast u terciarnom obrazovanju za 0,73 postotna boda. No, porast nije bio jednak na svim razinama obrazovanja te se prema spolnoj raspodjeli uočava nejednaka distribucija.

U Europskoj uniji u kratkoročnim studijima bilježi se pad udjela za 0,75 postotna boda, stoga udio osoba koje su završili tu razinu terciarnog obrazovanja u 2017. godini iznosio je 10,77 %. Iako se udio ženske populacije među osobama koje su završile kratkoročne studije smanjio, žene su i dalje bile u većini čineći udio od 52,85 %. U Hrvatskoj isto dolazi do povećanja udjela u kratkoročnim studijima za neznatnih 0,03 postotna boda. Udio osoba koje su završile kratkoročne studije u Hrvatskoj je iznosio 0,06 %. Iako udio istih nije velik, uočavaju se pozitivne promjene na toj razini. Gledajući prema broju osoba koje su završile kratkoročne studije u Hrvatskoj, uočava se da je njihov broj porastao s 9 na 20 osoba, a od toga je bilo čak 18 žena. Uzevši u obzir da neke članice Europske unije, poput Francuske, imaju visoke udjele osoba u terciarnom obrazovanju upravo zbog visokog udjela osoba koje su završile kratkoročne studije, Hrvatska bi također mogla uložiti veće napore upravo na ovoj najnižoj razini terciarnog obrazovanja. Djelovanje na ovoj razini moglo bi u kratkom razdoblju značajno povećati udio visokoobrazovanih osoba u Hrvatskoj i osigurati joj bolju poziciju prema razini udjela visokoobrazovanih u EU-28.

Udio prvostupnika se povećao za 0,38 postotna boda u 2017. godini u odnosu na 2013. godinu u Europskoj uniji, pa je njihov udio iznosio 51,44 %. Udio ženske populacije se neznajno smanjio i bio je 58,73 %. U Hrvatskoj se broj prvostupnika povećao za 1,04 postotna boda, stoga je udio istih u 2017. godini iznosio 52,53 %, a udio ženske populacije je tek neznatno porastao, pa je njihov udio iznosio 57,95 %.

U Europskoj uniji bilježi se porast magistara za 0,23 postotna boda više u 2017. godini u odnosu na 2013. godinu. Udio magistara je u 2017. godini bio 34,92 %, a prema spolnoj raspodjeli gotovo da nema promjene jer udio ženskog stanovništva ostaje zastupljen s 58,26 %. U Hrvatskoj se bilježi smanjenje udjela magistara u 2017. godini u odnosu na 2013. godinu za 0,93 postotna boda. Pad je manji od jednog postotnog boda, no kada to usporedimo s EU-28 u kojoj je nastavljen rast broja magistara, pomalo zabrinjava podatak o smanjenju.

U zemljama Europske unije uočava se povećanje udjela doktora znanosti od 0,14 postotna boda s neznajno većim udjelom ženske populacije, koji je u 2017. godini iznosio 47,64 %. Udio muške populacije tako ostaje u većini jedno na najvišoj razini terciarnog obrazovanja. U Hrvatskoj se bilježi smanjenje udjela doktora znanosti za 0,15 postotna boda, stoga udio doktora

znanosti 2017. godine iznosio je 2,11 %, a udio ženske populacije je nastavio s porastom te je on u 2017. godini iznosio 55,45 %. Usporedimo li udio doktora znanosti u Hrvatskoj i Europskoj uniji, uočava se razlika od 0,76 postotna boda, odnosno prosjek udjela doktora znanosti u EU-28 je bio neznatno viši od udjela doktora znanosti u Hrvatskoj 2017. godine (tablica 8.).

Tablica 8. Visokoobrazovano stanovništvo prema razini tercijarnog obrazovanja u EU-28 i Hrvatskoj u 2013. i 2017. godini

EU-28			HRVATSKA		
Tercijarno ukupno	2013.	2017.	Tercijarno ukupno	2013.	2017.
Ukupno:	4 739 995	4 774 730	Ukupno:	36 857	33 989
Raspodjela prema spolu, %			Raspodjela prema spolu, %		
muškarci	41,74	42,39	muškarci	41,22	40,36
žene	58,26	57,61	žene	58,78	59,64
Kratkoročni studiji			Kratkoročni studiji		
Udio, %	11,51	10,77	Udio, %	0,02	0,06
Raspodjela prema spolu, %			Raspodjela prema spolu, %		
muškarci	44,54	47,18	muškarci	11,11	10,00
žene	55,46	52,82	žene	88,89	90,00
Prvostupnici			Prvostupnici		
Udio, %	51,06	51,44	Udio, %	52,53	53,58
Raspodjela prema spolu, %			Raspodjela prema spolu, %		
muškarci	40,88	41,27	muškarci	42,15	42,05
žene	59,12	58,73	žene	57,85	57,95
Magistri			Magistri		
Udio, %	34,69	34,92	Udio, %	45,19	44,26
Raspodjela prema spolu, %			Raspodjela prema spolu, %		
muškarci	41,23	41,74	muškarci	39,94	38,16
žene	58,77	58,26	žene	60,06	61,84
Doktori znanosti			Doktori znanosti		
Udio, %	2,73	2,87	Udio, %	2,25	2,11
Raspodjela prema spolu, %			Raspodjela prema spolu, %		
muškarci	52,73	52,36	muškarci	45,30	44,55
žene	47,27	47,64	žene	54,70	55,45

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

23. VISOKOOBRAZOVANE OSOBE U EUROPSKOJ UNIJI PREMA ZNANSTVENIM PODRUČJIMA I SPOLU U EUROPSKOJ UNIJI 2017. GODINI

Visokoobrazovane osobe stekle su svoje diplome u različitim znanstvenim poljima za koja su specijalizirana. Budući da postoji neusklađenost između visokog obrazovanja i potreba tržišta rada, smatra se da bi trebalo promijeniti model visokog obrazovanja i uskladiti ga s potražnjom. Često se ističe kako su određena znanstvena polja značajnije zastupljena, no kako bismo provjerili istinitost te tvrdnje slijedi analiza visokoobrazovanih osoba prema znanstvenim područjima u Europskoj uniji, a zatim i u Hrvatskoj kao zasebnoj članici. U dijelu rada koji se odnosi na analizu obrazovne strukture Hrvatske, provedena je analiza visokoobrazovanih osoba u svim trijema razinama tercijarnog obrazovanja prema znanstvenom i umjetničkom području, a u ovom dijelu slijedi analiza visokoobrazovanih prema znanstvenim poljima prema podacima Eurostata, a sukladno time koristit će se njihova zadana kategorizacija znanstvenih područja.

Najveći udio visokoobrazovanih osoba završilo je tercijarno obrazovanje u području poslovanja, administracije i prava (24,32 %), a udio ženske populacije u tom području je bio 57,94 %. U Hrvatskoj je isto područje bilo zastupljeno čak i više, odnosno s 29,67 %, a udio ženske populacije je iznosio dvije trećine, odnosno udio ženske populacije u području poslovanja, administracije i prava iznosio je 66,85 % u odnosu na 33,15 % muške populacije.

Udio visokoobrazovanih u EU-28 u području inženjeringa, proizvodnje i graditeljstva iznosio je 14,63%, a muška populacija je u ovom području bila zastupljena sa 71,95 %. U Hrvatskoj je udio visokoobrazovanih u tom području bio 1,73 postotna boda veći u odnosu na EU-28 i on je iznosio 16,36 %. Muškarci su u ovom području u Hrvatskoj bili zastupljeni manje za 7,58 postotna boda u odnosu na EU-28, no unatoč tome činili su većinu od 64,35 %.

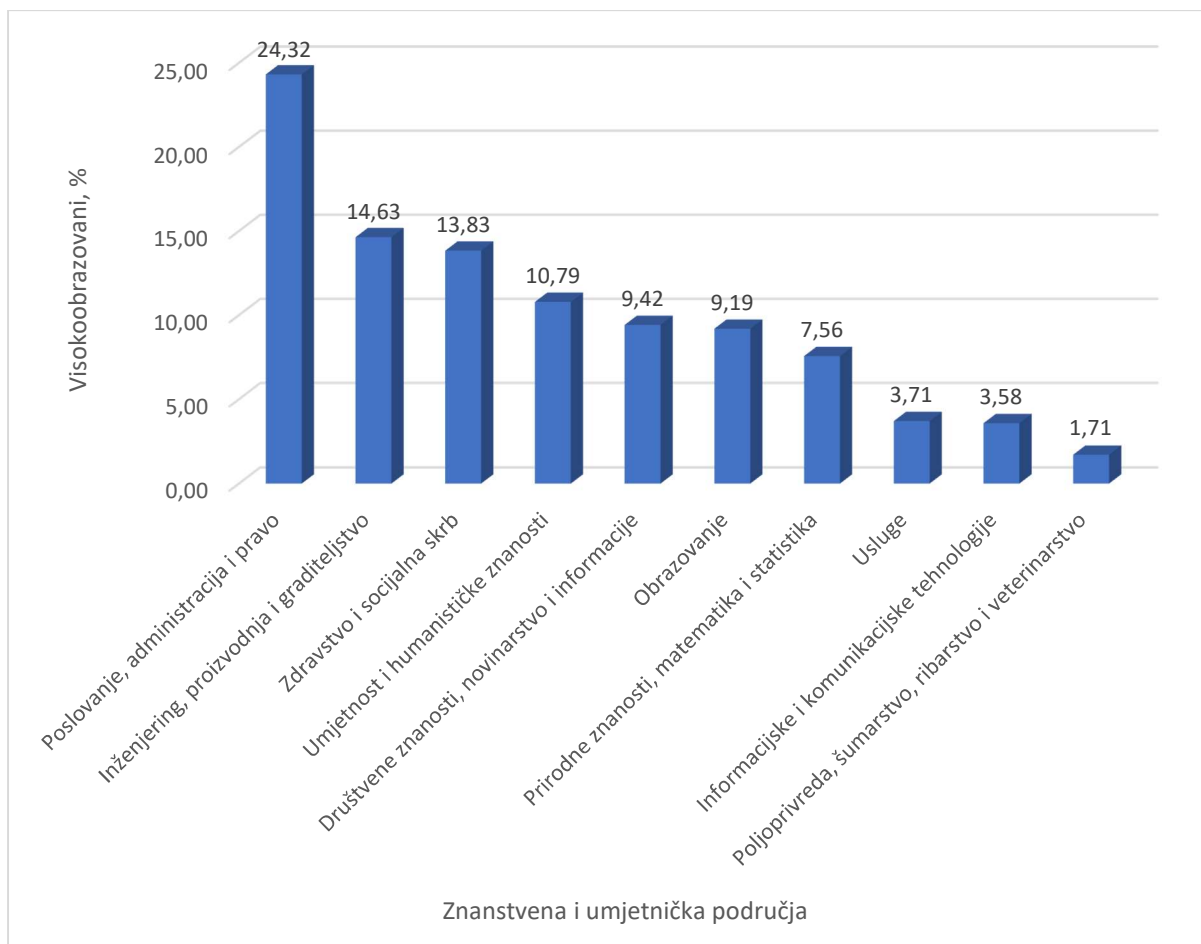
U Europskoj uniji veći je udio visokoobrazovanih u području zdravstva i socijalne skrbi za 3,45 postotna boda u odnosu na udio u Hrvatskoj, a žene su bile zastupljene sa 79,77 % u Hrvatskoj, dok je u Europskoj uniji udio bio nešto niži i iznosio 73,66 %.

U području umjetnosti i humanističkih znanosti, zatim društvenih znanosti te obrazovanja u EU-28 je bilo oko jedne desetine visokoobrazovanih u svakom od područja. Udio ženske populacije u prvim dvaju navedenim područjima je iznosio 66,9 %, odnosno 67,26 %, dok je u području obrazovanja bilo čak četiri petine ženske populacije. U Hrvatskoj je udio visokoobrazovanih u umjetnosti i humanističkim znanostima bio manji za 1,69 postotni bod, kao i područje društvenih znanosti za 2,22 postotna boda, a udio ženske populacije je u oba područja bio veći u Hrvatskoj u odnosu na EU-28. U području obrazovanja Hrvatska je imala

značajno manji udio u odnosu na EU-28 i on je bio manji za 3,54 postotna boda, ali kao i u prethodnim područjima, udio ženske populacije je bio veći u usporedbi s EU-28.

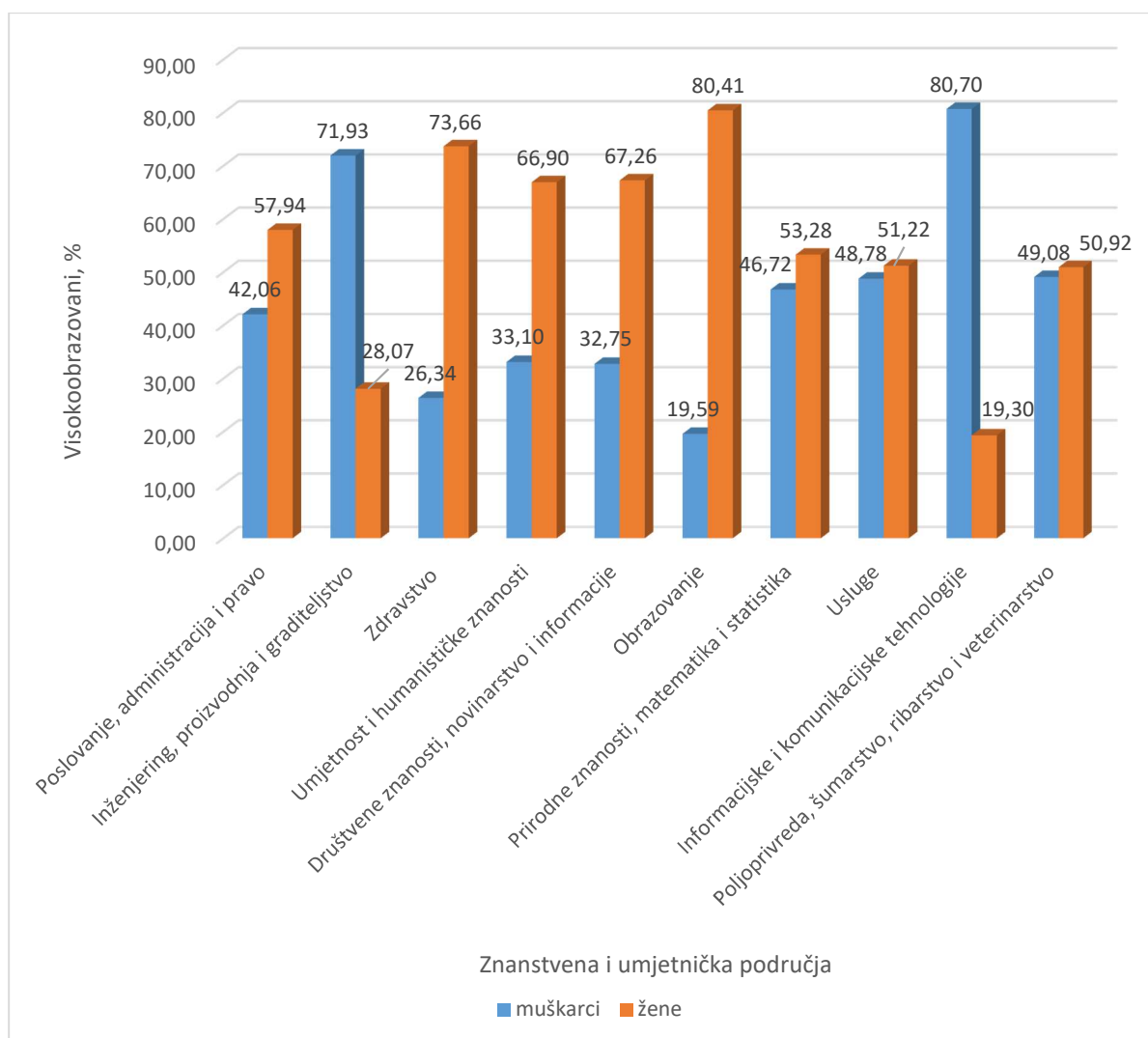
U EU-28 udio visokoobrazovanih osoba u području prirodnih znanosti iznosio je 7,56 %, dok je u Hrvatskoj udio istih bio zastupljen s 2,43 postotna boda manje. Iako je u EU-28 udio ženske populacije u području prirodnih znanosti bio veći, razlika prema spolnoj distribuciji nije bila tako velika kao u Hrvatskoj gdje je bilo 68,58 % žena. U EU-28 u području usluga udio je iznosio 3,71 s podjednakom spolnom distribucijom, a u Hrvatskoj je područje usluga bilo zastupljeno s gotovo dvostruko većim udjelom koji je iznosio 6,73 %, dok su u njemu muškarci bili zastupljeni sa 66,90 %.

Područje informacijskih znanosti bilo je zastupljeno sa 3,58 %, od čega je bilo čak 80,70 % muške populacije u EU-28, dok je udio visokoobrazovanih u Hrvatskoj u istom području bio značajno veći i iznosio 5,52 % s gotovo jednakim, visokim udjelom muškaraca kao i u EU-28. Udio visokoobrazovanih u području poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i veterine u EU-28 je bio niskih 1,71 % s jednakom spolnom distribucijom. U Hrvatskoj je to područje bilo zastupljeno s 4,25 %, odnosno za 2,54 postotna boda više nego u EU-28, a udio ženske populacije je iznosio 56,30 % (grafikoni 128., 129., 130. i 131.).

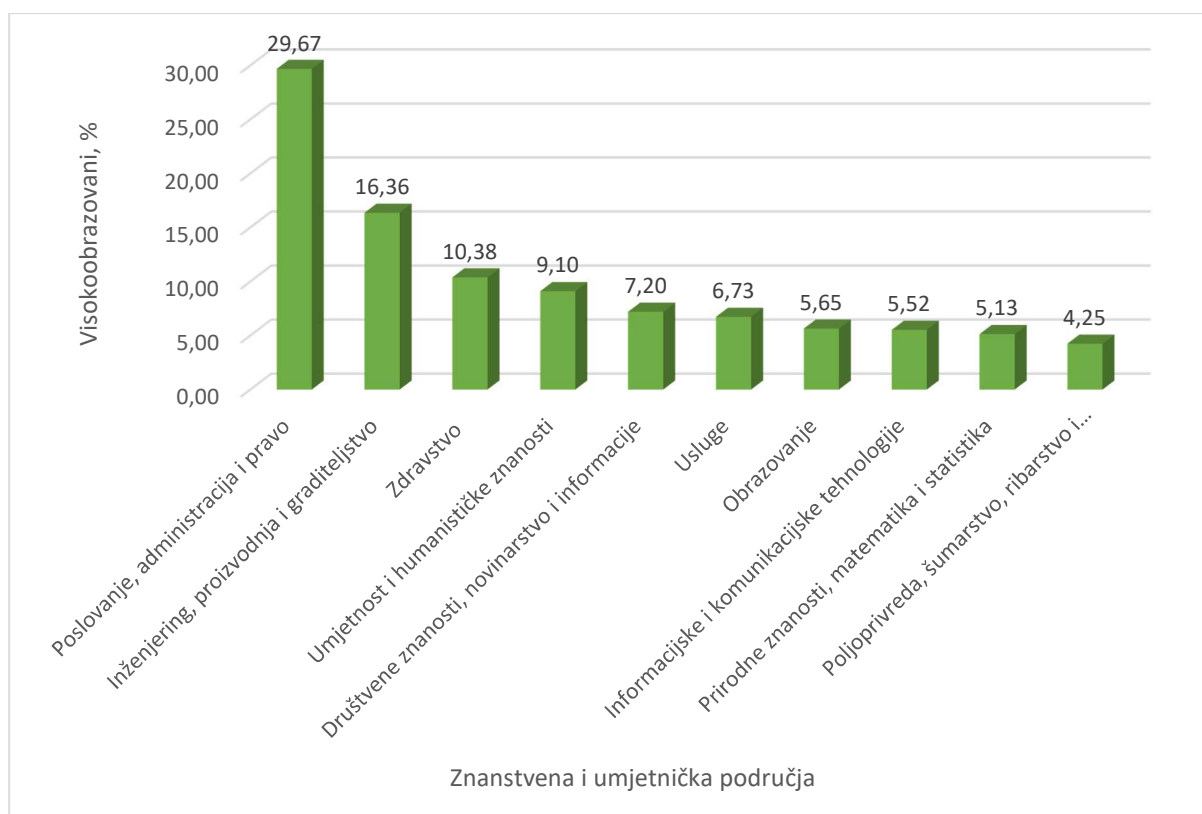
Grafikon 128. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području u EU-28 2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

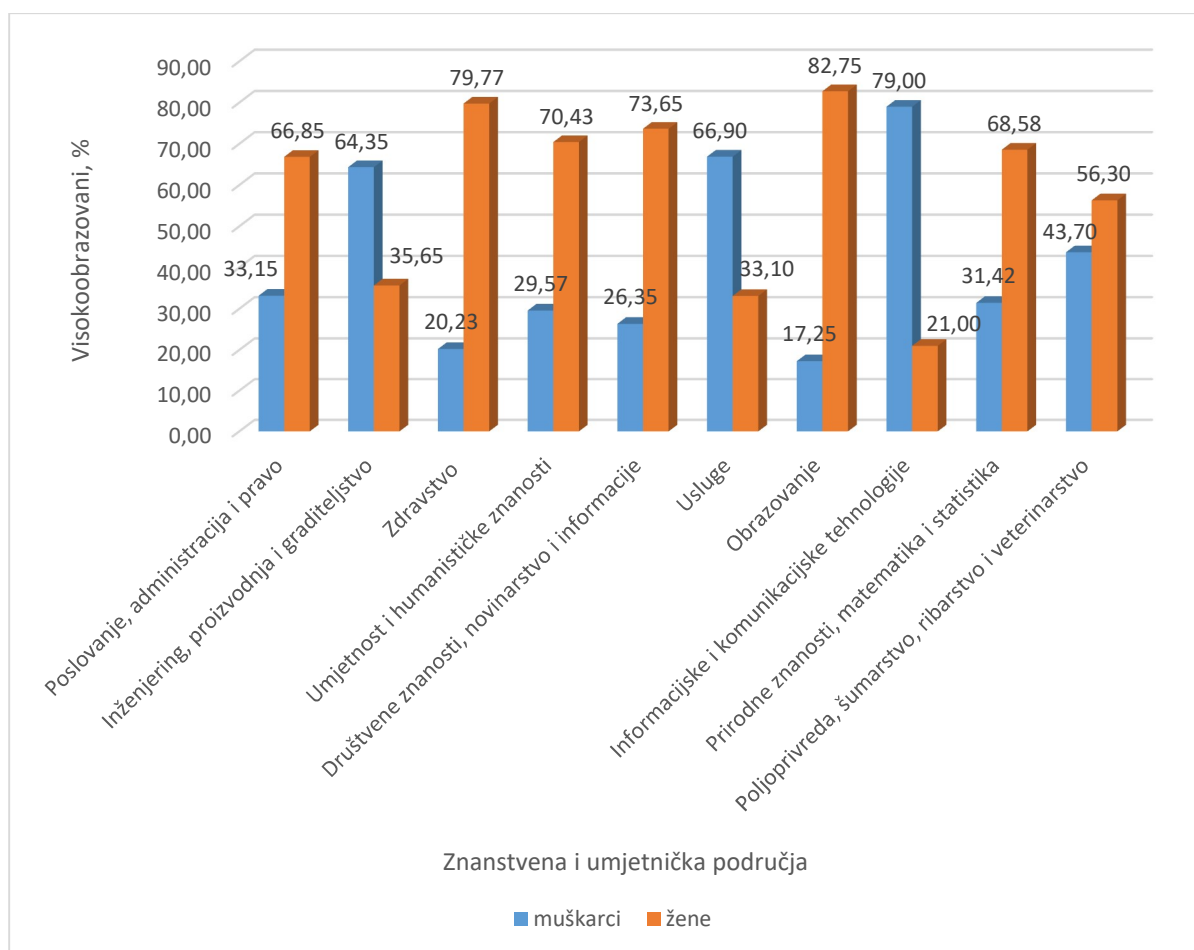
Grafikon 129. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u EU-28 2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Grafikon 130. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Grafikon 131. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %

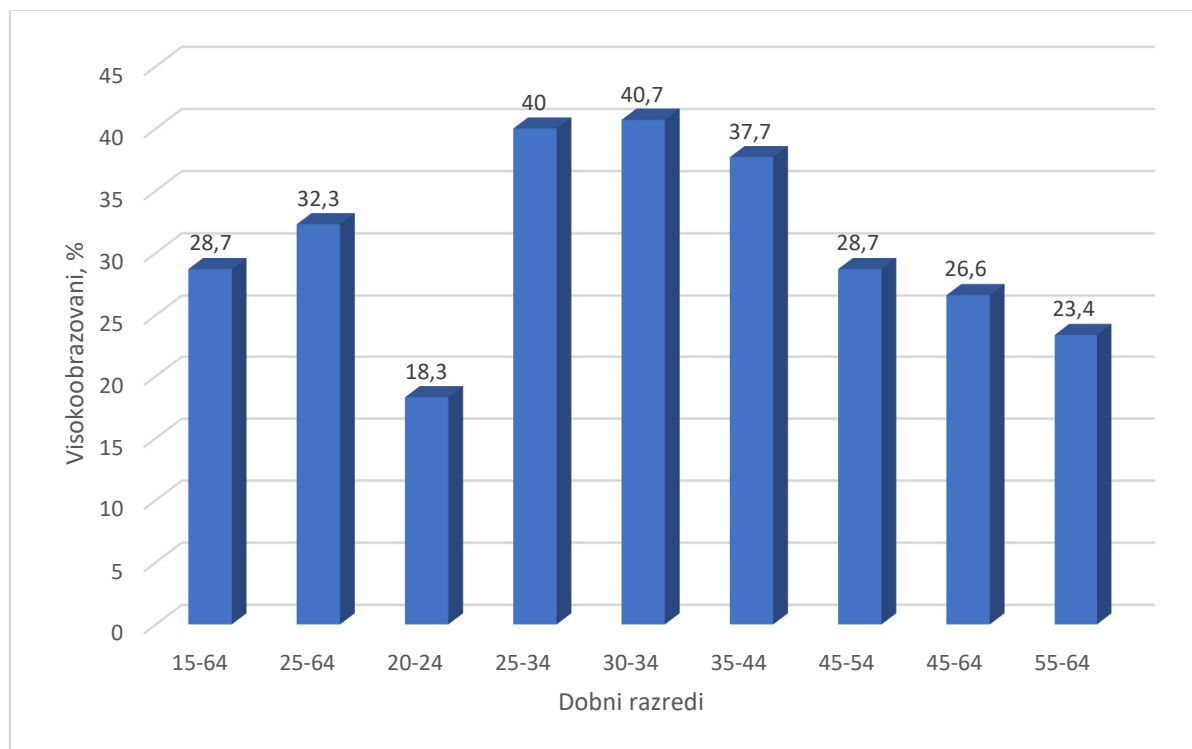
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

24. VISOKOOBRAZOVANO STANOVNIŠTVO EUROPSKE UNIJE PREMA STAROSTI 2018. GODINE

Prethodne analize pokazale su da je stanovništvo EU-28 u dobi od 15 do 64 godina imalo 28,7 % visokoobrazovanoga stanovništva u 2018. godini. Ukoliko promatramo stanovništvo u dobi od 25 do 64 godine u EU-28, udio visokoobrazovanih je značajno veći te iznosi 32,3 % jer ono obuhvaća osobe u dobi kada u prosjeku završavaju sveučilišni ili stručni studij i postaju visokoobrazovani. Realni udio, koji uključuje stanovništvo od 25 do 64 godine, je bolji pokazatelj jer je u apsolutnom udjelu obuhvaćeno i stanovništvo od 15 do 24 godine, dok osobe do 20. godine starosti imaju neznatni udio visokoobrazovanih.

U dobnom razredu od 20 do 24 godine udio visokoobrazovanog stanovništva EU-28 je iznosio 18,3 %, te je udio bio najniži zbog manjeg broja studenata koji završavaju sveučilišni ili stručni studij unutar četiri ili pet godina otkako upišu visoko učilište. Ono se odnosi na studente koji su odmah nakon sekundarnog obrazovanja u dobi od 18 ili 19 godina započeli s tercijarnim obrazovanjem, a oni upravo i čine značajnu većinu studenata. U dobnom razredu od 25 do 34 godina udio visokoobrazovanih je iznosio 40 % na razini EU-28, odnosno prema tom podatku u prosjeku dvije petine stanovništva Europske unije u dobi od 25 do 34 godina je bilo visokoobrazovano u 2018. godini. Najveći udio visokoobrazovanih je imala dobna skupina od 30 do 34 godine, a on je iznosio 40,7 %. Prisjetimo li se da je jedan od ciljeva EU-a bio postići udio od 40 % među stanovništvom u dobi od 30 do 34 godine, možemo zaključiti kako je cilj postignuti čak i dvije godine ranije od zadanog. Dobni razred od 35 do 44 godine bilježio je manji udio visokoobrazovanih jer ono obuhvaća i starije stanovništvo koje nije u toj mjeri visokoobrazovano poput mlađih dobni skupina. Dobni razred od 45 do 54 godine bilježio je još manji udio i on je iznosio 28,7 % zbog već spomenutog razloga kao i prethodni dobni razred. Udio visokoobrazovanog stanovništva proporcionalno se smanjuje u svakom dobnom razredu koji obuhvaća starije stanovništvo od 35 godina. Tako je najstariji dobni razred koji obuhvaća stanovništvo od 55 do 64 imao najniži udio visokoobrazovanih od 23,4 %, ne uzimajući u obzir dobni razred od 20 do 24 godine kada većina studenata ne završava visoko obrazovanje. Usporedimo li dobni razred od 25 do 34 godine, koji ima najveći udio visokoobrazovanih, s dobim razredom od 55 do 64 godine, koji ima najmanji udio visokoobrazovanih, uočava se da najstarija dobna skupina ima čak 17,3 postotna boda manje visokoobrazovanih u odnosu na mlađi dobni razred (grafikon 132.).

Prema grafikonu 132. i analize koja je uslijedila iz istog, ustanovljeno je da je mlađe stanovništvo u većoj mjeri visokoobrazovano, a to se odnosi na dobni razred koji obuhvaća stanovništvo od 25 do 34 godine. Porast udjela visokoobrazovanih, do kojeg je došlo u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu, uočava se i u prikazu udjela visokoobrazovanih osoba prema starosti jer dobni razred od 30 do 34 godine bilježi najveći udio visokoobrazovanog stanovništva u odnosu na starije dobne skupine.

Grafikon 132. Visokoobrazovane osobe prema starosti u EU-28 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

U Hrvatskoj je 2018. godine udio visokoobrazovanih iznosio 22 % među stanovništvom starim 15 godina i više, a udio visokoobrazovanih, među stanovništvom starim 24 godine i više, iznosio je 25,4 %. Zadnjim navedenim udjelom prikazuje se stanovništvo od starosne dobi kada se može završiti visoko obrazovanje, zato je ono i bolji pokazatelj visokoobrazovanog stanovništva kako u Hrvatskoj, tako i u EU-28.

U dobnom razredu od 20 do 24 godine bilježio se najmanji udio visokoobrazovanih od samo 10,5 %. Vjerojatno veći broj studenata nije stigao završiti prvu razinu tercijarnog obrazovanja do 24. godine, zato je udio nizak u odnosu na druge dobne razrede, iako podaci DZS-a (2017)

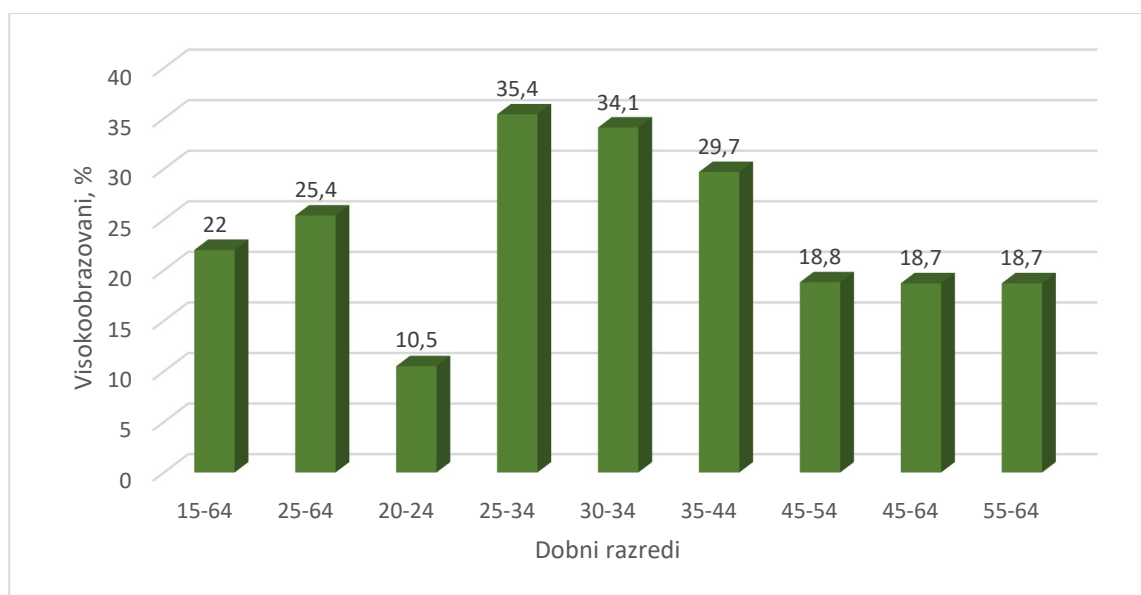
pokazuju da prosječno treba 3,5 do 5 godina da se stekne diploma na prvoj razina tercijarnog obrazovanja i da studenti u prosjeku završavaju u dobi od 22 do 24 godine. Dobni razred od 25 do 34 pokazuje najveći udio visokoobrazovanog stanovništva te je on iznosio 35,4 % što je čak i veći udio od dobnog razreda od 30 do 34 godine koji je imao 34,1 % visokoobrazovanih.

Prema podacima koji su objavljeni u Pregledu obrazovanja i osposobljavanja za 2018 Hrvatska (2018), a isto se potvrđuje i podacima Eurostata, Hrvatska je u 2017. godini imala udio visokoobrazovanih osoba u dobi od 30 do 34 godine 28,7 %, što je značajno smanjenje u odnosu na 2014. godinu kada je udio istih iznosio 32,1 %. Prema tim podacima udio osoba s visokim obrazovanjem u dobi od 30 do 34 godine porastao je za 5,4 postotna boda u jednoj godini. Prema analizi stope završenosti u relativnim dobnim skupinama, udio visokoobrazovanih je u 2017. godini trebao biti značajno veći. No, zapravo ne radi o promjenama u tercijarnom obrazovanju, već se odgovor krije u velikom broju osoba koje su emigrirale iz Hrvatske. Za analizu obrazovnog profila osoba te dobi, relativne godine stjecanja kvalifikacija su od 2008. godine do 2010. godine, a u tim godinama je započelo već spomenuto iseljavanje iz Hrvatske osobito mladog stanovništva.

Iako se očekivalo da će udio visokoobrazovanih biti niži u dobi od 20 do 24 godine, kao i u EU-28, iznenadio je iznimno nizak udio od 10,5 % visokoobrazovanih u tom dobnom razredu u Hrvatskoj. Ovim podatkom potvrđuje se problemi hrvatskog visokog obrazovanja koje navodi IRO-a (2014) u izvješću pod nazivom Socijalna uključenost visokog obrazovanja u Hrvatskoj i analiza stanja, a to su dugo studiranje, pauziranje i odustajanje od studiranja. Dva ključna problema, a to je dugo studiranje i pauziranje, uzrokovali su nizak udio visokoobrazovanog stanovništva u dobi od 20 do 24 godine. Postavlja se pitanje što uzrokuje dugo studiranje ili još gore pauziranje studija u Hrvatskoj te je li navedene probleme uzrokovao teži studijski programi u odnosu na ostale članice EU-a, neefikasan visokoobrazovni sustav u Hrvatskoj ili se radi o drugim društvenim činjenicama koja uzrokuju isto. Sa sigurnošću ne možemo utvrditi niti jednu od danih pretpostavki, no možda će nova privatna učilišta, kojima se bilježi porast u Hrvatskoj, svojim drugačijim načinom rada potaknuti studente na završavanje studija u zadanom vremenu. Ako nikako drugačije, onda zbog školarina koje studenti plaćaju po godini studiranja. Postoji mogućnost da studenti koji studiraju na privatnim visokim učilištima završavaju značajno prije studij od studenata koji studiraju na javnim visokim učilištima zbog snošenja troškova studiranja i drugačijeg pristupa radu. U Europskoj uniji značajno je veći udio studenata koji su završili tercijarno obrazovanje na privatnim visokim učilištima, u odnosu na udio studenata u Hrvatskoj u kojoj je u 2017. godini tek 10,59 % od ukupnog broja studenata u toj godini,

završilo sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima. Slijedom navedenog, vjerojatno je značajno veći udio visokoobrazovanih koji su završili tercijarno obrazovanje na privatnim visokim učilištima udio osoba koje su završile kratkoročne studije, utjecao na veći apsolutni udio visokoobrazovanih u EU-28 i na veći udio visokoobrazovanog stanovništva u dobi od 20 do 24 godine.

Jedan od ciljeva Europske unije bilo je postići udio od 40 % (u prosjeku EU-28) visokoobrazovanih osoba u dobi od 30 do 34 godine. Svaka članica Europske unije je u skladu svojih mogućnosti i tadašnje pozicije odredila svoj nacionalni plan, a Hrvatska je prema tome trebala postići udio od 35 % visokoobrazovanih u dobi od 30 do 34 godine do 2020. godine. Hrvatska još nije postigla svoj nacionalni cilj, no budući da je on u 2018. godini iznosio 34,1 %, zasigurno će se udio povećati za 0,9 postotna boda i time postići nacionalni cilj. Također, opet se ne smije zanemariti velika stopa iseljenja mladih visokoobrazovanih osoba u dobi od 30 do 34 godine. Ukoliko je nastavljena emigracija mladog visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske, tada udio visokoobrazovanih u dobi od 30 do 34 godine će biti i niži u odnosu na 2017. godinu. Za sada još nema podatke o obrazovnom profilu osoba u dobi od 30 do 34 godine koje su iselile iz Hrvatske u posljednjem desetljeću, zato je teško procijeniti točan udio visokoobrazovanih u Hrvatskoj u dobi od 30 do 34. Svi stariji dobni razredi od 35 do 44 godine bilježe manji udio visokoobrazovanih. Tako već spomenuti dobni razred od 35 do 44 godine imao je 29,7 % visokoobrazovanih, a svi dobni razredi koji obuhvaćaju stanovništvo od 45 do 64 godine imaju značajno niži udio visokoobrazovanih u odnosu na mlađe dobne razrede ne uključujući dobni razred od 20 do 25 godina. Zadnja dva dobna razreda, od 45 do 54 godine i od 55 do 64 godine imaju jednaki udio od 18,7 % (grafikon 133.).

Grafikon 133. Visokoobrazovane osobe prema starosti u Republici Hrvatskoj 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

24.1. Visokoobrazovane osobe u Europskoj uniji prema starosti i spolu 2018. godine

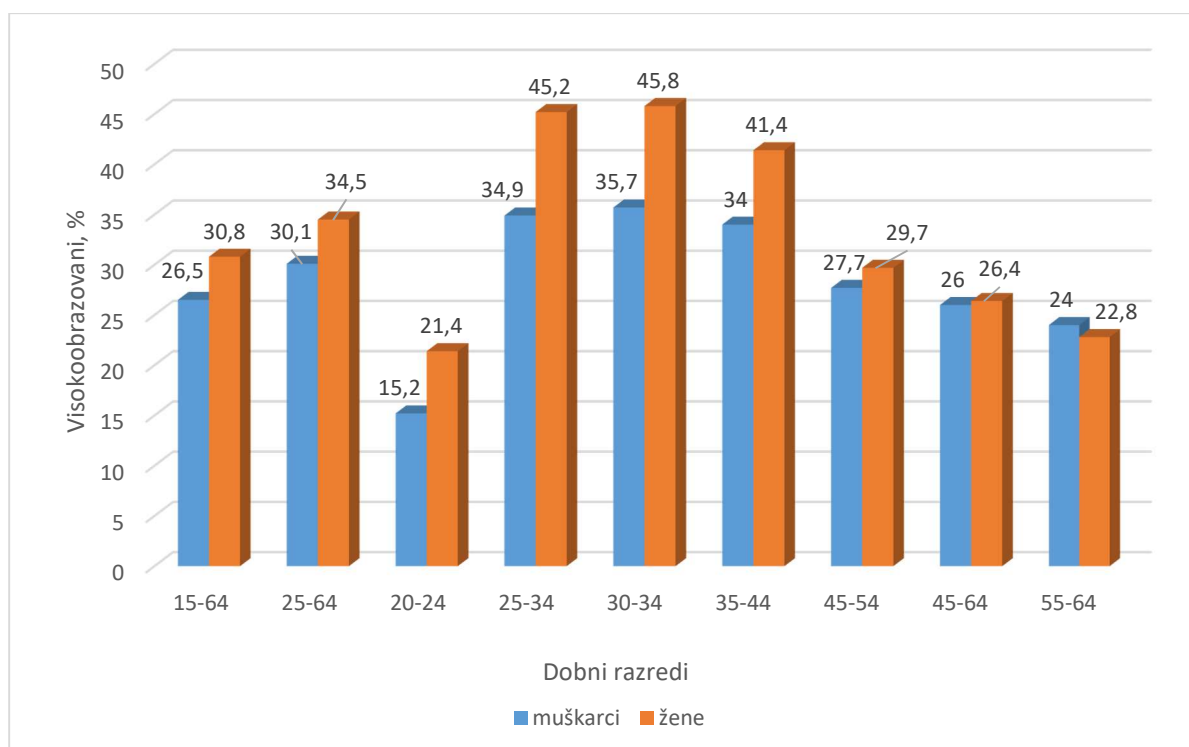
U prethodnom poglavlju zaključeno je da postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine 2018. godine jer su dobne skupine od 25 do 34 godine imale značajno veći udio visokoobrazovanih u EU-28 i u Hrvatskoj koja je analizirana i zasebno, a ne samo kao prosjek EU-28. Također, utvrđeno je kako se 2018. godine u odnosu na 2002. godinu bilježi veći rast udjela ženskog visokoobrazovanog stanovništva. Sukladno time, pretpostavlja se da postoji nejednaka raspodjela visokoobrazovanog stanovništva prema starosti i spolu u 2018. godini.

Prema podacima Eurostata izrađen je grafikon 134. *Visokoobrazovane osobe prema starosti i spol u EU-28, 2018. godine* i u njemu se jasno uočava nejednaka distribucija visokoobrazovanog stanovništva prema spolu u različitim dobnim skupinama. Već smo prethodno utvrdili da je udio ženske populacije veći u apsolutnom i relativnom udjelu u odnosu na udio muške visokoobrazovane populacije. Stanovništvo u dobi od 25 do 64 godine imalo je 4,4 postotna boda više visokoobrazovanih žena. U najmlađoj dobnoj skupini od 20 do 24 godine udio visokoobrazovanih žena je veći za 6,2 postotna boda u odnosu na udio muškaraca. Najveća razlika uočava se u dobnom razredu od 25 do 34 godine, gdje je ona iznosila čak 10,3 postotna boda u korist ženske populacije. U dobnom razredu od 30 do 34 godine, koji je ujedno i glavni cilj promjene prema strateškom planu Europske unije za 2020. godinu, također se uočava velika razlika od 10,1 postotna boda. U dobnoj skupini od 35 do 45 godina dolazi do smanjenja razlike,

što niti ne čudi jer je u 2002. godini bio veći udio visokoobrazovanih muškaraca u općoj populaciji EU-28, stoga stariji dobni razredi pokazuju manji udio visokoobrazovanog ženskog stanovništva u odnosu na mlađi dobni razred. U dobnom razredu od 45 do 54 razlika se dodatno smanjuje te ona iznosi 2 postotna boda, a u dobnom razredu od 45 do 64 razlike gotovo da i nema jer iznosi tek 0,5 postotna boda. Budući kako ovaj dobni razred obuhvaća veći udio visokoobrazovanog muškog stanovništva, značajno se smanjuje razlika. U zadnjem dobnom razredu bilo je 24 % visokoobrazovanih muškaraca i 22,8 % žena, dakle to je jedini dobni razred u kojem muškarci imaju veći udio visokoobrazovanih. Očekuje se da će u sljedećih 10-ak godina doći do izjednačavanja udjela i u ovom dobnom razredu kada veći udio ženskog stanovništva prijeđe u taj dobni razred, a u konačnici će veći udio visokoobrazovanih žena biti vidljiv u svim dobnim razredima u EU-28 (grafikoni 135. i 136.).

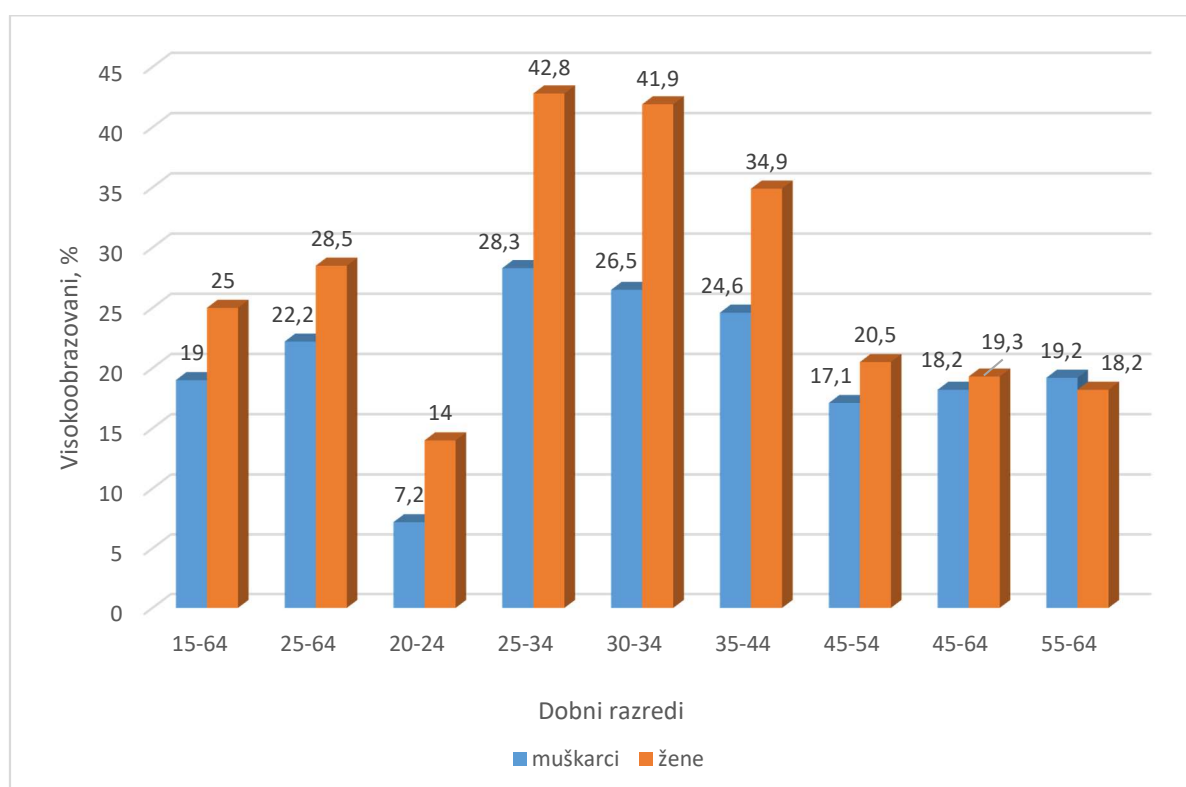
U Hrvatskoj je među stanovništvom od 15 do 64 godine veći udio ženskog stanovništva za 6 postotna boda, a u dobi od 25 do 64 godine još je veći udio ženskog stanovništva, stoga razlika iznosi 6,3 postotna boda. U dobnoj skupini od 20 do 24 godine gotovo je dvostruko veći udio ženskog stanovništva, a kako je već navedeno da žene u prosjeku brže završavaju studij u odnosu na muškarce, ova razlika odviše ne čudi. U dobnom razredu od 25 do 34 godine, također se uočava velika razlika od 14,5 postotna boda jer je udio muškaraca iznosio 28,3 % nasuprot udjelu žena od 42,8 %. Razlika je još i veća u najpromatranijem dobnom razredu od 30 do 34 godine u kojem je bilo 34,9 % visokoobrazovanih žena i tek 24,6 % muškaraca. Mogli bismo reći da zahvaljujući većem udjelu visokoobrazovanih žena, udio u Hrvatskoj je gotovo postigao svoj nacionalni cilj od 35 % u tom dobnom razredu. U dobnom razredu od 35 do 44 uočava se smanjenje razlike na 10,3 postotna boda, a u dobnom razredu od 45 do 54 godine razlika iznosi tek 3,4 postotna boda zbog većeg udjela visokoobrazovanih muškaraca starije dobi. U sljedećem dobnom razredu, od 45 do 64 godine, spolna razlika među udjelom visokoobrazovanih je tek neznatna i iznosi 1,1 postotni bod. Zadnji dobni razred, od 55 do 64 godine, pokazuje veći udio visokoobrazovanih muškaraca za 1 postotni bod u odnosu na udio žena (grafikoni 135. i 136.).

Temeljem provedene analize zaključuje se da su visokoobrazovane žene zastupljenije u svim mlađim dobnim skupinama od 20 do 54 godine, a jedino u dobnom razredu od 55 do 64 godine visokoobrazovani muškarci imaju veći udio od žena i u EU-28 i u Hrvatskoj s napomenom kako se udio visokoobrazovanih žena smanjuje u svakom starijem dobnom razredu.

Grafikon 134. Visokoobrazovane osobe prema starosti i spolu u EU-28 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Grafikon 135. Udio visokoobrazovanih osoba prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

25. OBRAZOVANJE ŽENA

Tijekom provođenja analize obrazovne strukture stanovništva Republike Hrvatske i država članica Europske unije, uočeno je da dolazi do pozitivnih promjena osobito među ženskim populacijom. Udio nepismenih žena smanjivao se u posljednjim desetljećima, a analizom nepismenog stanovništva prema starosti, uočeno je da je najveći udio nepismenog ženskog stanovništva starije dobi. Navedeno upućuje na promjene do kojih je došlo u posljednjim desetljećima. Masovno obrazovanje započelo je procesom tercijarizacije društva, a promjene su osobito vidljive u ženskoj populaciji.

25.1. Povijest obrazovanja žena i rodna nejednakost

Od 1950-ih sve više žena ulazi u proces obrazovanja i do kraja 20. stoljeća udio ženske populacije je porastao na svim razinama obrazovanja. Osobito iznenađuje veći udio visokoobrazovanih žena u odnosu na muškarce od 2001. do 2017. godine. Provedenom analizom svih triju razina terciarnog obrazovanja, uočeno je da žene nisu više brojnije samo među diplomiranim/završenim studentima, kao što je to bio slučaj do 2001. godine, već se značajno povećao broj žena s magisterijem i doktoratom od 2001. do 2017. godine u Hrvatskoj i od 2002. do 2018. godine u Europskoj uniji. Unatoč njihovom povećanju među brojem magistara i doktora znanosti u navedenim godinama, još uvijek je veći udio muškaraca zbog značajno većeg udjela visokoobrazovanih muškaraca starije dobi. No, kada se uzme u obzir intenzivan rast ženske populacije na tim razinama, očekuje se izjednačavanje s muškom populacijom u sljedećih nekoliko godina. Veći udio muške populacije na drugom i trećem stupnju terciarnog obrazovanja, bio je rezultat posvećivanja žena obiteljskom životu i odgoju djeteta. Slijedom navedenog, nameće se pitanje zašto se žene sve više obrazuju u proteklom desetljećima i zašto dolazi do promjene u razini svijesti žena koja ih potiče da se sve više posvećuju obrazovanju, karijeri i poslu, a ne braku, rađanju djece i njihovom odgoju?

Tijekom povijesti žene su bile isključene iz javnoga života i nisu imale jednaka prava kao muškarci, što ih je potaklo da se bore za svoje prava, a tek nakon Drugog svjetskog rata dobivaju pravo glasa. Prije se smatralo da je ženi mjesto u kući i da je njena uloga isključivo vezana za kućanstvo i odgoj djece, te im se zbog navedenog, zabranjivalo školovanje. Početkom dvadesetog stoljeća raste potražnja za ženskom radnom snagom u privredama u razvoju prema Walby (2005) pa žene ulaze na tržište rada, čime postaju ravnopravne s muškarcima jer time više materijalno ne ovise o muškarcima (bilo da se radi o ocu ili suprugu), već su postale ekonomski samostalne. Budući da su tada bile dio radno aktivnog stanovništva, bilo je nužno

obrazovati ih i pripremiti za tržište rada. Kroz godine mijenjala se svijest o obrazovanju žena. U novije vrijeme žene su se izborile za svoja prava, osobito na pravo na obrazovanje koje je s vremenom postalo općeprihvaćeno u populaciji. Prema Perrot (2009) školovanje djevojaka u Europi u osnovnoškolskom obrazovanju je započelo 1880-ih. Žene u srednje obrazovanje ulaze 20-ak godina kasnije, dok u visoko obrazovanje ulaze tek između dvaju svjetskih ratova, a tek nakon 1950. godine se bilježi masovno sveučilišno obrazovanje žena. Ista autorica smatra kako je to sve rezultat suvremenog doba u kojem muškarci žele imati inteligentne žene, dok istovremeno država želi obučene majke za rani odgoj djece, a tržište rada treba kvalificirane žene. Welby (2005) ističe kako konvergencija među rodovima nastaje među mladim ljudima gdje postaje veće šanse za obrazovanjem i ulaskom na tržište rada. Time se smanjuje nejednakost među spolovima po pitanju kvalifikacije i rada. Polarizacija je osobito vidljiva između mlađeg i starijeg ženskog stanovništva. Mlade žene imaju veće mogućnosti obrazovanja i na taj način mogu steći potrebnu kvalifikaciju te stupiti na tržište rada ravnopravno s muškarcima, dok starije generacije žena grade svoj život na temelju patrijarhalne strukture. Još potkraj 1970-ih bilo je jasno da postoji rodna nejednakost jer su žene bile na niže pozicioniranim poslovima, a ukoliko su radile isti posao kao muškarci, često su bile potplaćene za svoj posao u odnosu na muškarce. Zahvaljujući jednakim pravima, žene su u samo nekoliko desetljeća uspjele biti brojnije i uspješnije u obrazovanju. No, unatoč tomu, broj žena ne raste proporcionalno s time na visokim pozicijama. Walby (2005) navodi da se ulaskom žena na tržište rada povećao broj feminiziranih zanimanja s čime se usporedno smanjio njihov društveni ugled i visina plaće. Neka od tih zanimanja su: učiteljice, odgajateljice, socijalna i medicinska skrb te razni tipovi usluga u administraciji. Žene se zapošljavaju u onim tipovima posla koji imaju malo društvene moći i mogućnosti napredovanja, a muškarci zauzimaju utjecajne položaje. Jedan od primjera za to su nastavnici i suradnici u nastavi. Podaci DZS-a Muškarci i žene (2018) prikazuju da je na početku školske godine 2016./2017. bilo 86,1 % učiteljica u osnovnim školama u odnosu na broj učitelja, dok su nastavnice bile zastupljene u srednjim školama sa 67,1 %. Među ukupnim brojem nastavnika i suradnika u nastavi na visokim učilištima, žene su bile zastupljene s 48,9 %, a njihov postotak je najmanji među redovnim profesorima na visokim učilištima (34,7 %). Među izvanrednim profesorima na visokim učilištima žene su bile zastupljene s 46,7 %. Budući da su žene bile najzastupljenije kao nastavnice u primarnoj razini obrazovanja, a u visokom obrazovanju su najmanje zastupljene, a njihov postotak je najmanji među redovnim profesorima. Ovime se potvrđuje nejednaka spolna raspodjela među zaposlenim nastavnicima u obrazovanju u Republici Hrvatskoj. Unatoč navedenom, žene smatraju da kroz obrazovanje mogu utjecati na rodnu nejednakost i

konkurirati muškarcima na tržištu rada. Prema Castellsu (2002) žene su ključna radna snaga bez koje moderno tržište više uopće ne bi moglo uspješno funkcionirati. Žene postaju dodatno opterećene višestrukim poslovima. Osim redovnog posla izvan kuće, one su još uvijek zadužene za rad u kući, brigu oko djece i obitelji. Puljiz i Zrinščak (2002) ističu da u razvijenim zemljama model jednog hranitelja obitelji prema kojem žena ostaje u kući je više iznimka nego pravilo. Prema Čudina-Obradović i Obradović (2000 i 2001) današnje žene imaju pravo izbora, a još uvijek njihovo zaposlenje je određeno imaju li djecu ili ne. Istraživanje koje su proveli Čudina-Obradović i Obradović (2001) pokazuje da većina ispitanih žena bi radila bez obzira na materijalno stanje svoga supruga, što ukazuje na promjenu svijesti mladih žena koje ne žele ekonomski ovisiti o muškarcima i same žele svojim radom steći ugled i karijeru.

25.2. Visokoobrazovane žene i majčinstvo

Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode da se mijenja odnos prema braku i djeci kako društvo napreduje u tehnološkom smislu, a promjene se ponajviše odnose na: odgađanje braka i rađanje djece, te povećanje vanbračne kohabitacije. U današnjoj, postmodernističkoj obitelji u Hrvatskoj značajno je porasla starost mladenke i mladoženje, a obitelj najčešće ima jedno dijete. Kako je došlo do smanjenog broja djece u obitelji, povećala se vrijednost svakog djeteta, a roditelji su osviješteni o potrebama svoga djeteta koje, između ostalog, uključuju i dugo obrazovanje. Nadalje, žene se žele prvo obrazovati i zaposliti, što iziskuje određeno vrijeme, a tek tada postati majke. Iako je veza između obrazovanja i fertiliteta kompleksna, Čipin (2010) smatra kako je razina obrazovanja žena usko povezana s njihovim demografskim ponašanjem, prvenstveno s dobi rađanja prvog djeteta te ukupnim brojem rođene djece. Stoga zaključuje da postoji značajna razlika u dobi rađanja prvog djeteta među ženama s različitim stupnjem obrazovanja. Veći udio žena sa završenim visokim obrazovanjem odgađa rađanje prvog djeteta zbog dužeg obrazovanja i kasnijom težnjom za karijerom.

Prema Akrapu i Čipinu (2011) veći broj visokoobrazovanih žena ulazi na tržište rada (iako su stope zaposlenosti visokoobrazovanih žena i muškaraca u Hrvatskoj niže od EU prosjeka), stoga se u Hrvatskoj povećava dvohraniteljski model obitelji gdje oba partnera rade ili puno radno vrijeme ili sa skraćenim radnim vremenom. Ono što je najvažnije, prema ovom modelu, je da oba partnera podjednako ekonomski doprinose kućanstvu. Dvohraniteljski model pretpostavlja podjednaku podjelu poslova unutar obitelji, što se ponajviše odnosi na brigu o kućanskim poslovima i djeci. Ovaj model je još uvijek rijedak u praksi te je tek prisutan u

nordijskim zemljama, dok je u ostalim europskim zemljama, pa tako i u Hrvatskoj, prisutan model dvostruke opterećenosti žene jer su prema njemu žene odgovorne za ekonomsko privređivanje kao i za brigu o kućanstvu i djeci. Ističe se kako je ženama teško uskladiti obiteljske i poslovne obaveze. Unatoč tomu, najniže stope fertiliteta uočene su u zemljama gdje je stopa zaposlenosti žena niska, zato ne možemo reći kako zaposlenost žene utječe na smanjenu stopu fertiliteta, već je to ponajviše određeno infrastrukturom za pomoć zaposlenim ženama majkama. Važno je istaknuti kako su istraživanja provedena u Hrvatskoj pokazala da na odgađanje ulaska u brak i rađanje djece utječe visoka stopa nezaposlenosti (Akrap i Čipin, 2006; Ilišin 2007). Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode da je u tradicionalnom društvu bio jak pritiska na žene da se udaju i imaju djecu, a ženin identitet se gradio na temelju činjenice je li u braku ili ne. U današnje vrijeme navedeni pritisak na udaju i majčinstvo gotovo da i ne postoji među mlađom generacijom, dok je on još uvijek prisutan kod starije generacije.

Povećanjem udjela žena u tercijarnom obrazovanju, pomiče se prosječna dob pri prvom porodu djeteta, a isto se potvrđuje podacima DZS-a (2016) prema kojima je prosječna starost ženika i nevjeste pri sklapanju prvog braka u stalnom porastu. U 1997. godini prosječna dob nevjeste bila 25 godina, a ženika 28,3 godina. Do 2001. godine prosječna dob ženika i nevjeste je u laganom porastu, a do 2016. godine pokazuje značajni porast s 28,8 godina u 2001. godini, na 31,1 godinu za ženike i s 25,3 godine u 2001. godini na 28,3 godine za nevjeste. Navedeni podaci ukazuju na odgađanje sklapanja braka sve do 28. godine kada je u pitanju ženska populacija, odnosno do 31. godine života za mušku populaciju. K tome je potrebno nadodati kako je u Hrvatskoj prema podacima za 2016. godinu više od 81 % djece rođeno u bračnoj zajednici te se time potvrđuje kako je tek nešto manje od 20 % djece rođeno izvanbračno. Iako je postotak rođene izvanbračne djece visok, možemo zaključiti da je brak u Hrvatskoj još uvijek preduvjet za dijete. Prosječna starost majke pri prvom porodu u stalnom je porastu. Žene su 1987. godine u prosjeku rodile prvo dijete u dobi od 24 godine, a 2001. godini s 25,8 godina da bi 2016. godine prosječna dob bila 28,8 godina. Iz sljedećeg proizlazi kako se pomiče prosječna starost pri sklapanju braka, a kao što je navedeno da se većina djece rađa u braku, tako se pomiče i prosječna starost majke pri prvom porodu, što nadalje utječe na ukupni broj rođene djece. Prema rezultatima istraživanja koje je proveo Galić (2004) u Hrvatskoj postoji podvojenost majčinske uloge jer se majčinstvo i dalje smatra najpoželjnijim idealom ženske uloge u društvu, a unatoč tomu prema Galić i Nikodem (2009) uočava se sve veći broj mlađih žena koje odustaju od majčinstva kao osnovnog cilja u životu.

26. TESTIRANJE HIPOTEZA

26.1. Testiranje hipoteze 1

Hipoteza 1: Veći je udio nepismenih žena nego muškaraca u Republici Hrvatskoj.

U Republici Hrvatskoj je prema zadnjem popisu stanovništva 2011. godine udio nepismenog stanovništva iznosio je 0,8 % među stanovništvom starim 10 godina i više. Od ukupno 32 302 nepismenog stanovništva, bilo je 25 562 nepismenih žena i 6 735 nepismenih muškaraca. Udio nepismenog ženskog stanovništva iznosio je 1,3 %, dok je udio nepismenog muškog stanovništva iznosio 0,36 %. Prema navedenim podacima potvrđuje se hipoteza u kojoj se pretpostavilo da je veći udio nepismenih žena nego muškaraca, jer je veći relativni udio nepismenih žena za 0,9 postotna boda nego muškaraca u Republici Hrvatskoj 2011. godine.

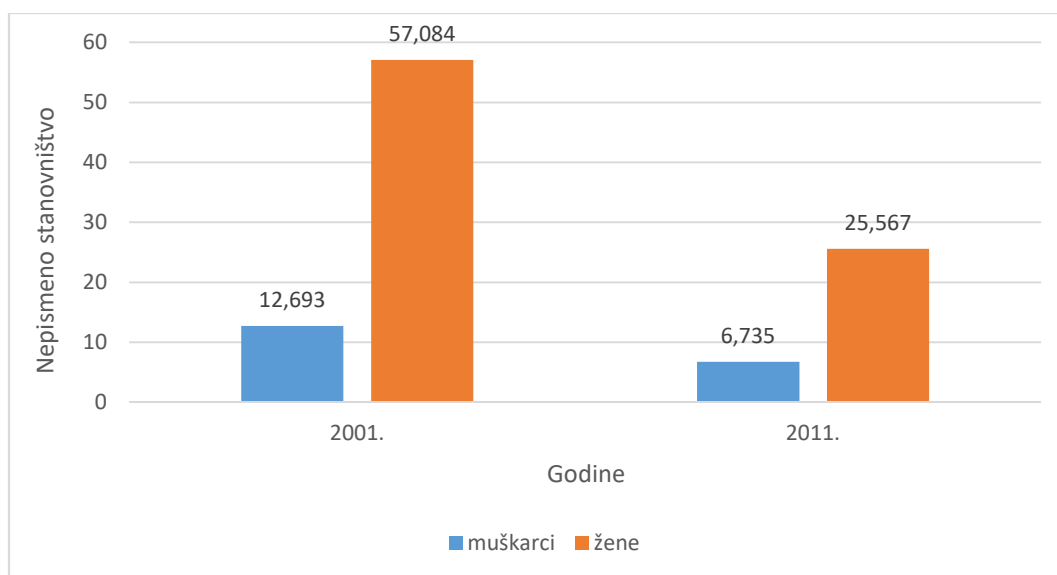
26.2. Testiranje hipoteze 2

Hipoteza 2: U 2011. godini u odnosu na 2001. godinu dolazi do promjene u obrazovnoj strukturi žena, odnosno do manjeg udjela nepismenih žena u Republici Hrvatskoj.

Na početku promatranog razdoblja, 2001. godine, bilo je 69 777 nepismenih osoba među stanovništvom starim 10 godina i više, čineći udio od 1,77 %. Deset godina kasnije broj istih je smanjen na 32 302, čineći udio od 0,84 %. Stoga, bilježi se smanjenje udjela nepismenog stanovništva za 0,93 postotna boda 2011. godine u odnosu na 2001. godinu.

Uočena je nejednaka raspodjela nepismenog stanovništva prema spolu kako 2001. godine, tako i 2011. godine. Prema popisu 2001. godine udio nepismenog ženskog stanovništva iznosio je 2,77 % jer je čak 57 084 žena bilo nepismeno. Iste je godine udio nepismenog muškog stanovništva bio 0,67 %, odnosno 12 693 nepismenih muškaraca, a njihov broj se prema zadnjem popisu stanovništva smanjio na 6 735. Tako se udio nepismenog muškog stanovništva smanjio za 0,36 postotna boda te je iznosio 0,36 %. Broj nepismenih žena je 2011. godine iznosio 25 567, odnosno samo deset godina kasnije smanjio se broj nepismenih žena za 31 517 osoba. Tako se udio nepismenog ženskog stanovništva smanjio za 1,5 postotna boda i iznosio je 1,27 % 2011. godine. Iako se smanjio udio nepismenog ženskog stanovništva, njihov je udio 2011. godine bio veći za 0,91 postotni bod u odnosu na udio nepismenih muškaraca. Razlog tomu jest što je najveći udio nepismenih starije dobi (65 godina i više). Zbog bioloških čimbenika, odnosno mortaliteta starijih žena, udio nepismenih značajno se smanjio. Mlađa populacija ima najniži udio nepismenih te će zbog navedenih čimbenika udio nepismenih uskoro biti neznačajan. Povećao se udio nepismenih žena 2011. godine starije dobi jer su mlađe žene od njih imale veće mogućnosti obrazovanja pa se u mlađim dobnim razredima udio nepismenih smanjio u odnosu na 2001. godinu.

Budući da je 2001. godine zabilježeno 57 084 nepismenih žena čineći udio od 2,77 %, a 2011. godine 25 567 nepismenih žena koje su činile udio od 1,27 % nepismenog stanovništva među stanovništvom starim 10 i više godina, može se zaključiti da dolazi do promjene u obrazovnoj strukturi žena, odnosno do manjeg udjela nepismenih žena, jer se njihov udio smanjio za 1,5 postotna boda. Slijedom navedenoga potvrđuje se hipoteza 2.

Grafikon 136. Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni u Republici Hrvatskoj, 2001. i 2011. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

26.3. Testiranje hipoteze 3

Hipoteza 3: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Usporedimo li udjele visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti u 2001. godini s 2011. godinom, uočava se da veći udio mlađih visokoobrazovanih osoba od 25 do 34 godine u 2001. godini je uzrokovalo povećanje udjela visokoobrazovanih osoba u dobi od 35 do 44 godina starosti u 2011. godini, a povećanje udjela visokoobrazovanog mladog stanovništva očituje se u porastu udjela u dobi od 25 do 39 godina. Uspoređujući udjele visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu, uočava se isti trend povećanja visokoobrazovanog ženskog stanovništva u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu. Visokoobrazovano žensko stanovništvo u dobi od 20 do 49 ima veći udio visokoobrazovanih u odnosu na muškarce iste dobi u 2001. godini, a u 2011. godini visokoobrazovano žensko stanovništvo ima veći udio u dobi od 20 do 59 godina. Odnosno, u 2001. godini je došlo do izjednačavanja muškog i ženskog visokoobrazovanog stanovništva u dobi od 40 do 49, dok u 2011. godini dolazi do izjednačavanja udjela u kasnijoj dobi, odnosno u dobi od 50 do 59 godina, što se i očekivalo jer se radi o istom visokoobrazovanom stanovništvu, samo deset godina starijem kada je i proveden popis u 2011. godini. Zaključuje se kako mlađi dobni razredi, od 20 do 34, imaju veći udio visokoobrazovanog stanovništva, a svaki stariji dobni razred od 35 do 75 i više, ima manji udio visokoobrazovanih osoba u odnosu na prethodni, mlađi dobni razred, s naglaskom kako žene imaju najveći udio visokoobrazovanih osoba u dobnim razredima od 20 do 39 godina i to prema podacima u 2001. godini i 2011. godini.

Pretpostavljalo se da postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu što je potvrđeno ovom analizom.

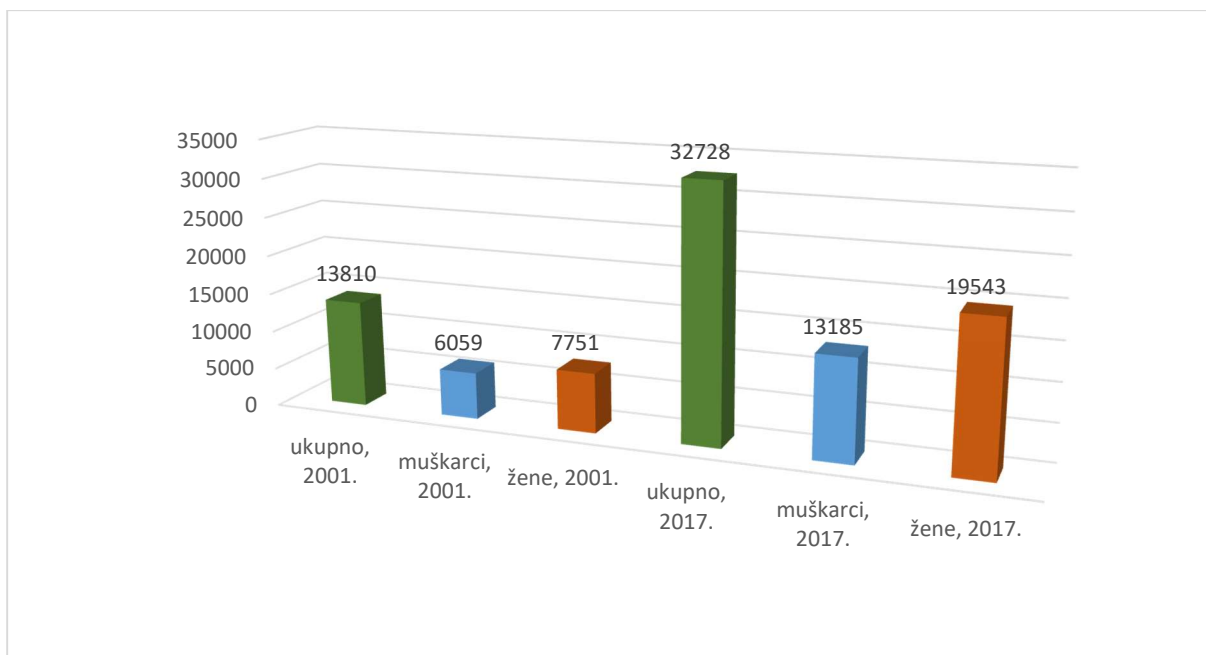
26.4. Testiranje hipoteze 4

Hipoteza 4: Postoji statistički značajna razlika u porastu udjela studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Analizirajući povećanje broja studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij pratio se i udio muškog i ženskog stanovništva koje je diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij od 2001. do 2017. godine.

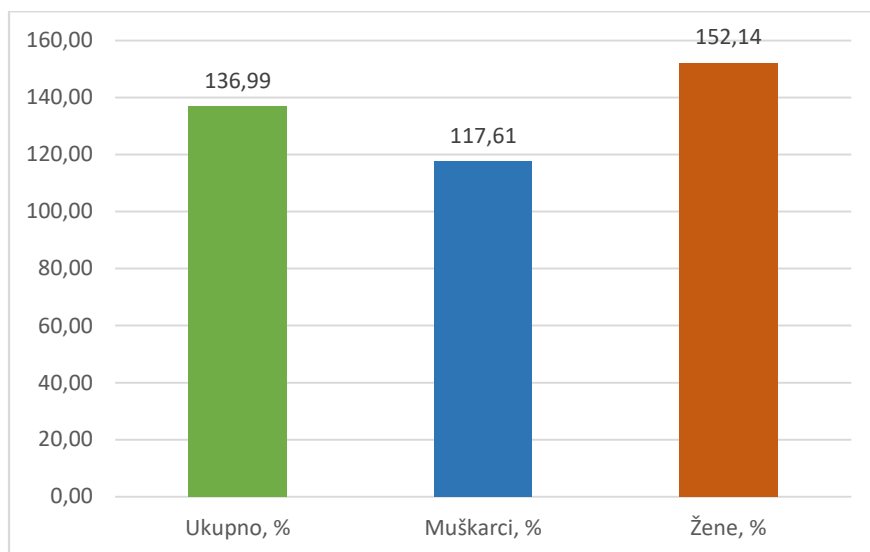
U 2001. godini je diplomiralo/završilo ukupno 13 810 osoba, od čega je bilo 6 059 studenata i 7 751 studentica, odnosno 43,87 % studenata i 56,13 % studentica, dok je u 2017. godini diplomiralo/završilo 32 728 osoba, a od toga je bilo 13 185 muškaraca i 19 543 žena, stoga je u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu zabilježen rast od 136,99 %, što je utvrđeno prethodnim analizama i prikazuje se grafikonima 137. i 138. Do porasta ne dolazi jednako u muškoj i ženskoj populaciji jer u ženskoj populaciji dolazi do porasta od 152,13 % u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, dok u muškoj populaciji dolazi do porasta od 117,61 %, stoga ženska populacija ima veći porast za 34,52 postotna boda u odnosu na muškarce.

Potvrđuje se hipoteza 4 u kojoj se pretpostavilo da dolazi do statistički značajne razlike u porastu udjela studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Udio ženskog stanovništva koje je diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij povećao za 152,13 %, dok se udio muškog stanovništva koje je diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij povećao za 117,61 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu. Zaključuje se da se prema spolnoj raspodjeli uočava statistički veća razlika u porastu ženskog diplomiranog stanovništva za 34,52 postotna boda u odnosu na muškarce. Potrebno je napomenom da su žene bile zastupljene u javnim visokim učilištima sa 61,09 % 2017. godine i tako bile zastupljenije u odnosu na mušku populaciju za 22,18 postotna boda. Na privatnim visokim učilištima prema spolnoj raspodjeli nije bilo statistički značajne razlike jer su žene bile zastupljene s 48,07 %, odnosno muškarci su bili brojni tek za 3,86 postotna boda.

Grafikon 137. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2017. godine

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 138. Porast studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2017. godine %

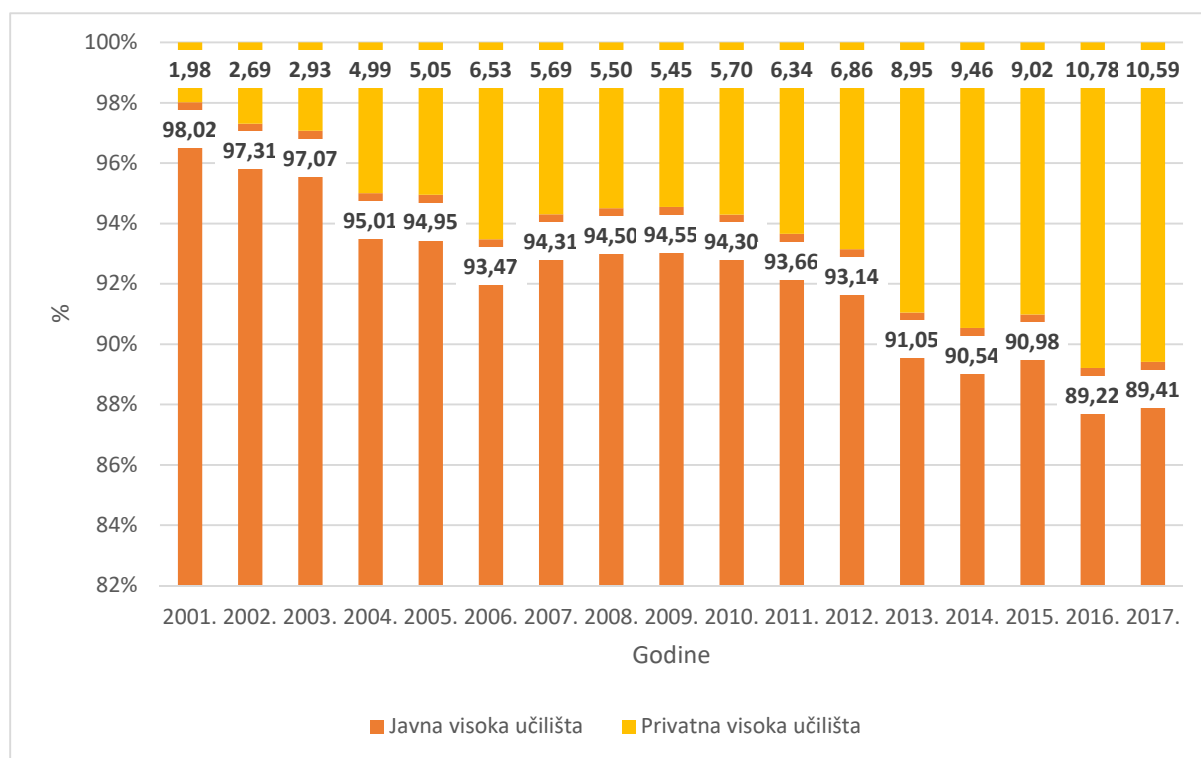
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

26.5. Testiranje hipoteze 5

Hipoteza 5: Postoji statistički značajni porast u udjelu studenata koji su diplomirali na privatnim visokim učilištima u odnosu na one koji su diplomirali na javnim visokim učilištima u 2017. u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Prema popisu stanovništva 2001. godine u Republici Hrvatskoj je ukupno diplomiralo 13 810 studenata, a od toga je 98,02 % studenata diplomiralo/završilo na javnim visokim učilištima, stoga je udio studenata koji su diplomirali/završili na privatnim učilištima bio 1,98 %. U 2017. godini ukupno je diplomiralo/završilo 32 728 studenata i time se bilježi rast broja diplomiranih/završenih studenata za 136,98 %. Udio studenata koji su diplomirali/završili na privatnim visokim učilištima gotovo je kontinuirano rastao i do 2017. godine njihov udio je porastao na 10,59 % od ukupnog broja diplomiranih.

Pretpostavljena hipoteza je točna jer postoji značajni porast od 8,62 postotna boda u udjelu studenata koji su diplomirali na privatnim visokim učilištima u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu (grafikon 139.).

Grafikon 139. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na javnim i privatnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

26.6. Testiranje hipoteze 6

Hipoteza 6: Postoji nejednaki porast u udjelu studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

U 2017. godini u odnosu na 2001. godinu bilježi se značajno smanjenje udjela visokoobrazovanih u području tehničkih znanosti za čak 7,65 postotna boda. Također se smanjuje udio u humanističkim znanostima za 1,04 postotna boda i u umjetničkom području za neznatnih 0,41 postotna boda. Veći broj studenata je pokazalo interes za društvene znanosti, stoga je to područje znanosti zastupljenije za 3,40 postotna boda više u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Porast se bilježi i u području biotehničkih znanosti za 2,68 postotna boda, u interdisciplinarnim područjima 1,85 postotna boda, u biomedicini i zdravstvu za 0,59 postotna boda i prirodnim znanostima 0,85 postotna boda. Prema spolnoj raspodjeli uočavaju se značajne promjene. U 2017. godini u odnosu na 2001. godinu dolazi do još veće zastupljenosti ženske populacije u svim znanstvenim i umjetničkim područjima. Tako su muškarci bili zastupljeniji u dvama znanstvenim i umjetničkim područjima u 2001. godini (tehničke znanosti i biotehničke znanosti), dok u 2017. godini su bili zastupljeniji samo u jednom znanstvenom području (tehničke znanosti).

Analizirajući studente koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području uočeno je da dolazi do nejednakog porasta u udjelu studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij. Područje društvenih znanosti i dalje ostaje najzastupljenije, te njegov udio dodatno raste, a ono što osobito zabrinjava je smanjenje udjela visokoobrazovanih u području tehničkih znanosti jer se ono smatra vrlo važnim u današnjem tehnološki naprednom društvu. Udio ženske populacije značajno je porastao te su one zastupljene većim udjelom od muškaraca u svim znanstvenim i umjetničkim područjima, osim u tehničkim znanostima s napomenom kako se i u tom području udio muškaraca smanjio. Uzevši u obzir sve navedeno, potvrđuje se zadana hipoteza 6 u kojoj se pretpostavilo da postoji nejednaki porast u udjelu studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu.

26.7. Testiranje hipoteze 7

Hipoteza 7: Postoji nejednaki porast u udjelu magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Ukupno je analizirano svih osam znanstvenih i umjetničkih područja te je uočeno da u četiri znanstvena i umjetnička područja dolazi do povećanja broja magistara i specijalista, a u preostalih četiri dolazi do smanjenja u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu.

Područja znanosti i umjetnosti u kojima se bilježi porast jesu: društvene znanosti, biomedicina i zdravstvo, umjetničko područje i interdisciplinarna područja. U području društvenih znanosti uočen je porast broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista za 44 %, no analizirajući magistre i specijaliste prema spolu uočeno je da dolazi do pada u muškoj populaciji magistara i specijalista za 8,46 % te do značajnog porasta ženske populacije od 115,78 %. Porast ženske populacije u društvenim znanostima je omogućio značajno povećanje u ukupnom porastu u društvenim znanostima. U području biomedicine i zdravstva dolazi do porasta u broju magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista za 7,47 % te je prema spolnoj raspodjeli i u ovom području uočen pad udjela muške populacije za 26,56 %, dok je u ženskoj populaciji vidljiv porast od 58,13 %. Zahvaljujući porastu ženske populacije u području biomedicine i zdravstva možemo govoriti o porastu broja magistara i specijalista u ovom području. Umjetničko područje i interdisciplinarna područja nisu imala niti jednog magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnog specijalista u 2001. godini, zato se i mali broj magistara i specijalista u 2017. godini, odnosno njih 6 s 83,33 % žena, u umjetničkom području smatra porastom. U interdisciplinarnom području na početku promatranog razdoblja nije bilo pojave, a 2017. godine je bilo 16 magistara i specijalista sa 67 % žena. U oba navedena područja žene su zastupljenije u odnosu na muškarce.

Područja znanosti i umjetnosti u kojima se bilježi pad jesu: prirodne znanosti, tehničke znanosti, humanističke znanosti i biotehničke znanosti. U području prirodnih znanosti dolazi do najvećeg smanjenja od čak 87,5 % broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Prema spolnoj raspodjeli uočava se veće smanjenje u ženskoj populaciji koje iznosi 88,88 %, dok u muškoj populaciji dolazi do pada od 84,84 %. Drugo područje u kojem se uočava značajan pad je područje tehničkih znanosti u kojem se bilježi smanjenje broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista od 71,54 %. Suprotno očekivanjima, do većeg pada dolazi u muškoj populaciji koja

bilježi pad od 72,34 %, u odnosu na smanjenje od 68,96 % u ženskoj populaciji. U humanističkom području, također, dolazi do značajnog pada broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista od 70,54 % s većim smanjenjem muške populacije koje je iznosilo 77,78 %, a u ženskoj populaciji je iznosilo 65 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu. Posljednje je biotehničko područje u kojem je zabilježen pad broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista od 68,96 %. U biotehničkom području uočava se najveća razlika prema spolnoj raspodjeli te tako u muškoj populaciji dolazi do pada od visokih 81,25 %, a u ženskoj populaciji dolazi do smanjenja od 53,84 % (tablica 9).

Potvrđuje se hipoteza 7 jer je utvrđen nejednaki porast u udjelu magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu 2017. godine u odnosu na 2001. godinu. U svim znanstvenim područjima u kojima dolazi do povećanja broja magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista (društvene znanosti, biomedicina i zdravstvo, a u umjetničkom području i interdisciplinarnom području nije bilo pojave 2001. godine) 2017. godine u odnosu na 2001. godinu, do povećanja dolazi zbog povećanja u ženskoj populaciji. U ostalim područjima u kojima dolazi do smanjenja u broju magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista (prirodne znanosti, tehničke znanosti, humanističke znanosti i biotehničke znanost) 2017. godine u odnosu na 2001. godinu, dolazi do gotovo jednakog smanjenja u muškoj i u ženskoj populaciji, izuzevši biotehničko područje u kojem dolazi do već smanjenja u muškoj populaciji.

Tablica 9. Prikaz porasta/smanjenja udjela magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u znanstvenim i umjetničkim područjima 2017. godine u odnosu na 2001. godinu, %

Znanstvena i umjetnička područja	Porast/smanjenje, %	Znanstvena i umjetnička područja	Smanjenje, %
Društvene znanosti	44,00	Prirodne znanosti	-87,50
muškarci	-8,46	muškarci	-84,85
žene	115,79	žene	-88,89
Biomedicina i zdravstvo	7,48	Tehničke znanosti	-71,54
muškarci	-26,56	muškarci	-72,34
žene	58,14	žene	-68,97
Umjetničko područje	-14,29*	Humanističke znanosti	-70,15
muškarci	0**	muškarci	-77,78
žene	-16,67***	žene	-65,00
Interdisciplinarna područja	-27,27***	Biotehničke znanosti	-68,97
muškarci	100,00***	muškarci	-81,25
žene	-47,37***	žene	-53,85

*2001. godine nije bilo pojave; podaci se odnose na usporedbu 2006. godine s 2017. godinom

** Nije bilo promjene

*** 2001. godine nije bilo pojave; podaci se odnose na usporedbu 2007. godine s 2017. godinom

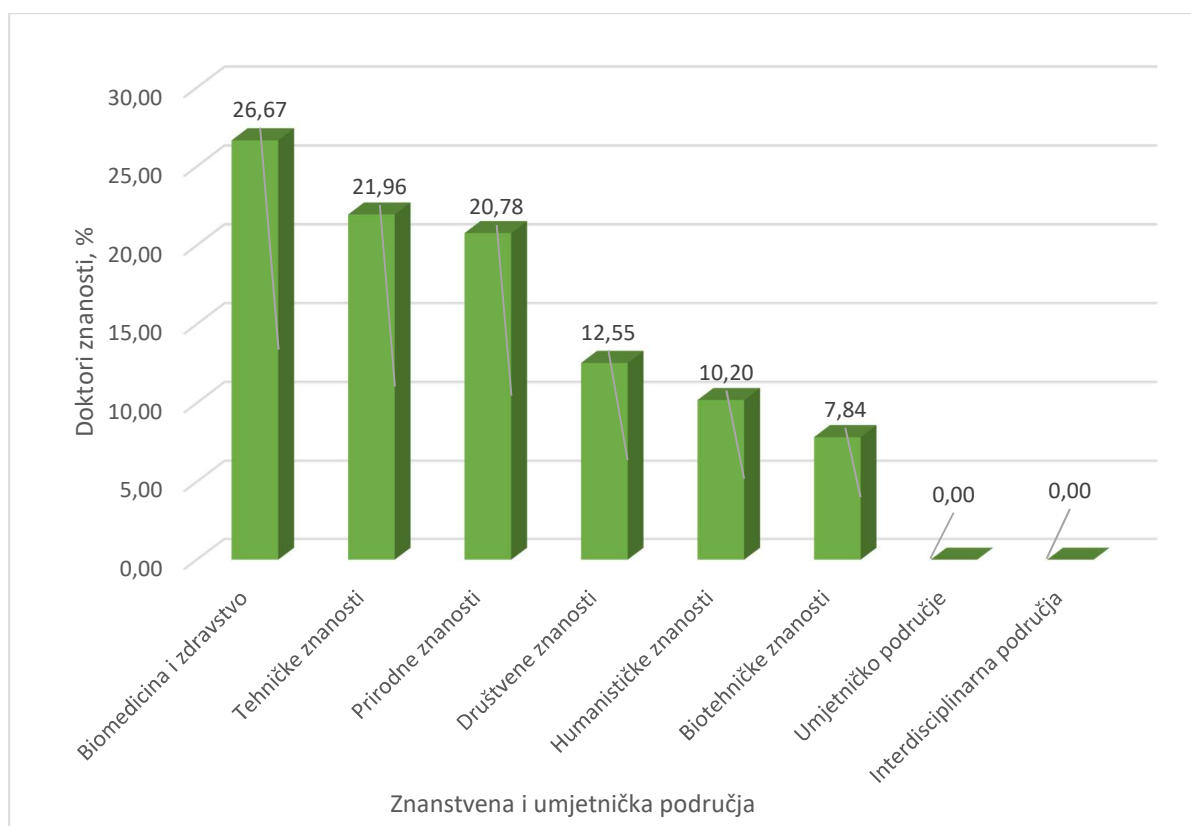
Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

26.8. Testiranje hipoteze 8

Hipoteza 8: Postoji nejednaki porast u udjelu doktora znanosti prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

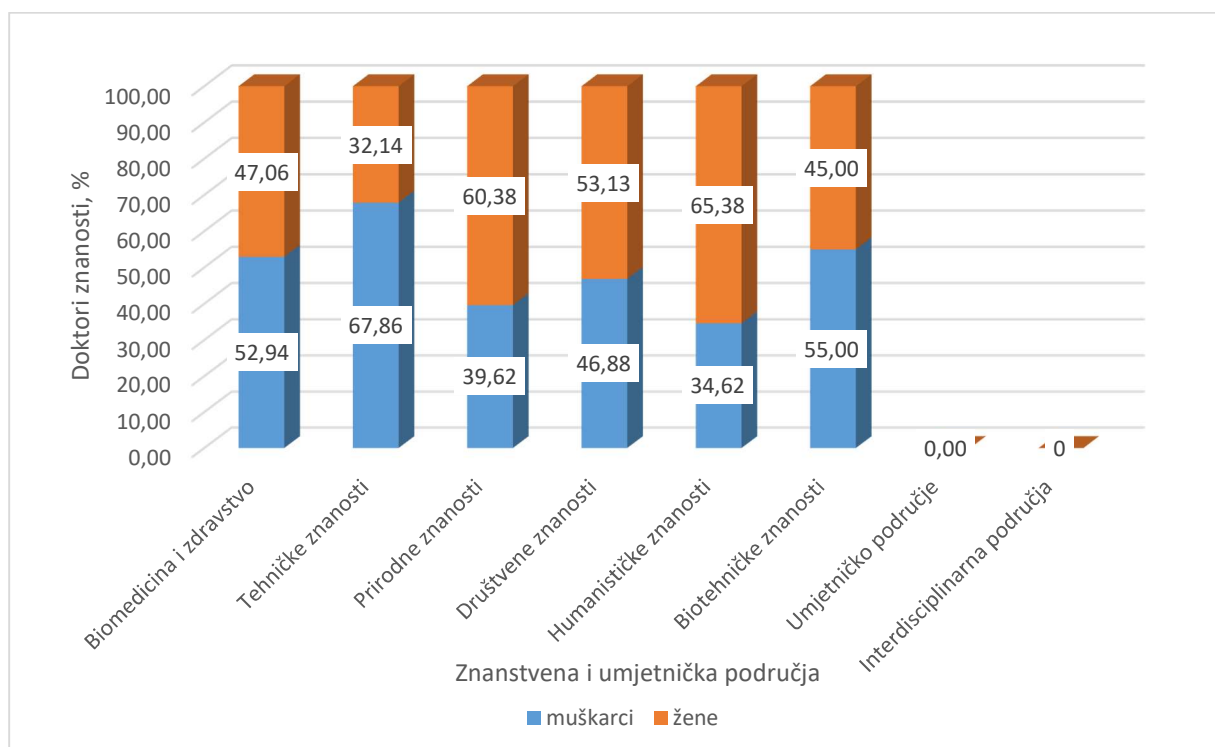
Nakon provedenih analiza za svako znanstveno i umjetničko područje među doktorima znanosti od 2011. godine do 2017. godine, uočava se da je u svim analiziranim znanstvenim i umjetničkim područjima došlo do povećanja broja doktora znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, no ne dolazi do jednakog povećanja u svim znanstvenim i umjetničkim područjima, a kako bi se potvrdila ili odbacila zadana hipoteza, slijedi testiranje hipoteze.

U 2001. godini najviše je doktora znanosti bilo u području biomedicine i zdravstva (26,67 %), zatim je uslijedilo područje tehničkih znanosti (21,96 %), prirodnih znanosti (20,78 %), društvenih znanosti (12,55 %), humanističkih znanosti (10,20 %) i biotehničkih znanosti (7,84 %), dok u umjetničkom i interdisciplinarnim područjima nije stečen niti jedan doktorat. Prema spolnoj raspodjeli uočava se da su muškarci bili najzastupljeniji u području tehničkih znanosti (67,86 %), zatim u području biotehničkih znanosti (55 %) te u području biomedicine i zdravstva (52,94 %), a žene se bila najzastupljenije u humanističkim znanostima (65,38 %), zatim u prirodnim znanostima (60,38 %) i društvenim znanostima (53,13 %) (grafikoni 140. i 141.).

Grafikon 140. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2001.godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 141. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području, prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %

U 2017. godini najviše doktora znanosti bilo je iz područja biomedicine i zdravstva (23,46 %), zatim iz područja društvenih znanosti (20,95 %), tehničkih znanosti (17,60 %), humanističkih znanosti (14,66 %), prirodnih znanosti (13,83 %), biotehničkih znanosti (6,01 %), interdisciplinarnih područja (2,65 %) i na kraju umjetničko područje (0,84 %). Prema spolnoj raspodjeli uočava se dominacija ženske populacije u šest znanstvenih i umjetničkih područja, a najveći udio bilježi se u području interdisciplinarnih znanosti (68,42 %) i prirodnih znanosti (68,69 %), zatim u području biotehničkih znanosti (65,12 %), humanističke znanosti (63,81 %), društvenih znanosti (59,33 %), te biomedicine i zdravstva (56,55 %), a muškarci imaju veći udio jedino u području tehničkih znanosti gdje su zastupljeni s visokih 73,02 %, a jedino umjetničko područje ima jednak udio muškaraca i žena (grafikoni 142. i 143.).

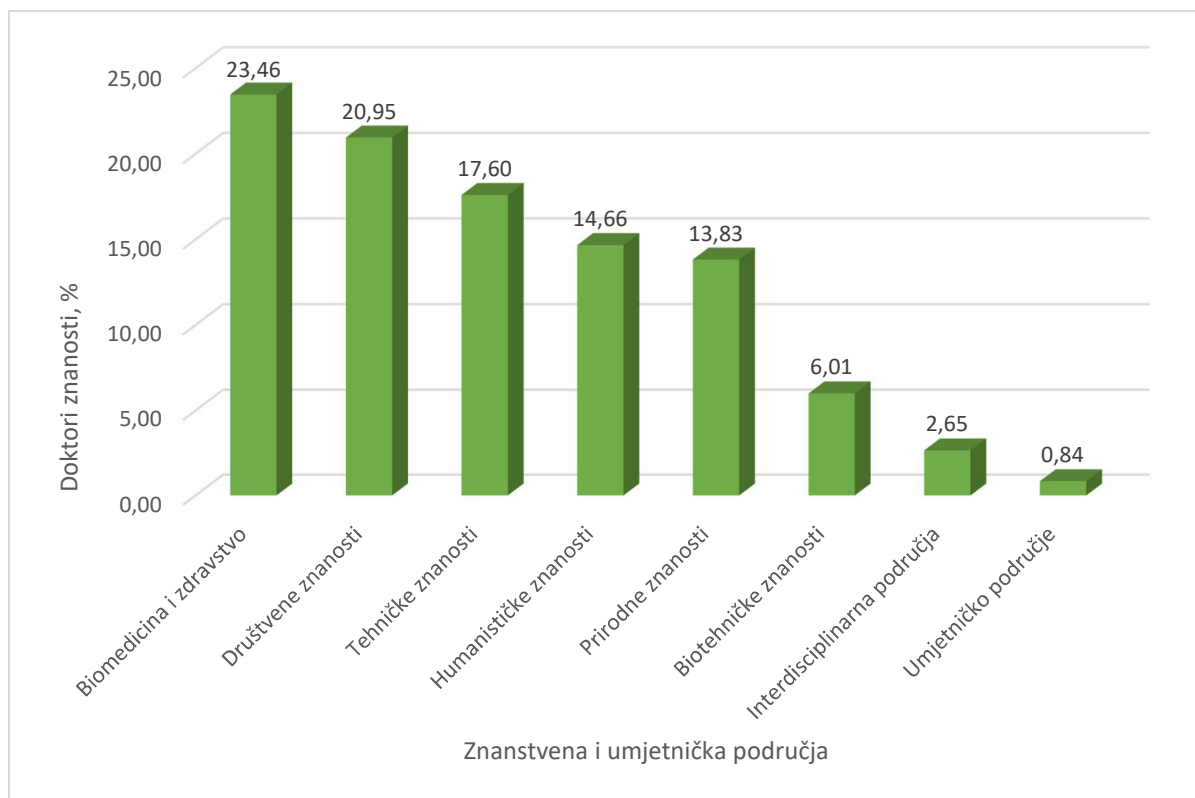
Uočava se da je područje biomedicine i zdravstva ostalo najzastupljenije i u 2017. godini, ali sa smanjenim udjelom za 3,21 postotna boda. U prirodnim znanostima se također bilježi pad za 6,96 postotna boda, kao i u tehničkim znanostima za 4,36 postotna boda, te u području biotehničkih znanosti dolazi tek do neznatnog smanjenja od 1,84 postotna boda te tako ostaju na istom mjestu kao i u 2001. godini. Porast se uočava u društvenim znanostima za 8,4 postotna boda i humanističkim znanostima za 4,47 postotna boda, te u interdisciplinarnim područjima za 2,65 postotna boda i u umjetničkom području za 0,84 postotna boda.

Prema spolnoj raspodjeli u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, također dolazi do značajnih promjena u zastupljenosti doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima. U 2001. godini muškarci su bili više zastupljeni u trima područjima, a to su: tehničke znanosti, biotehničke znanosti te biomedicine i zdravstva, dok u 2017. godini je udio muškaraca bio veći jedino u tehničkim znanostima. Tako je udio ženske populacije veći u svim ostalim područjima znanosti i umjetnosti.

Zaključuje se da je u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu došlo do nejednakih promjena u zastupljenosti znanstvenih i umjetničkih područja među doktorima znanosti te da je osobito došlo do porasta u društvenim i humanističkim znanostima, područja u kojima su žene općenito više zastupljene (tablica 10.).

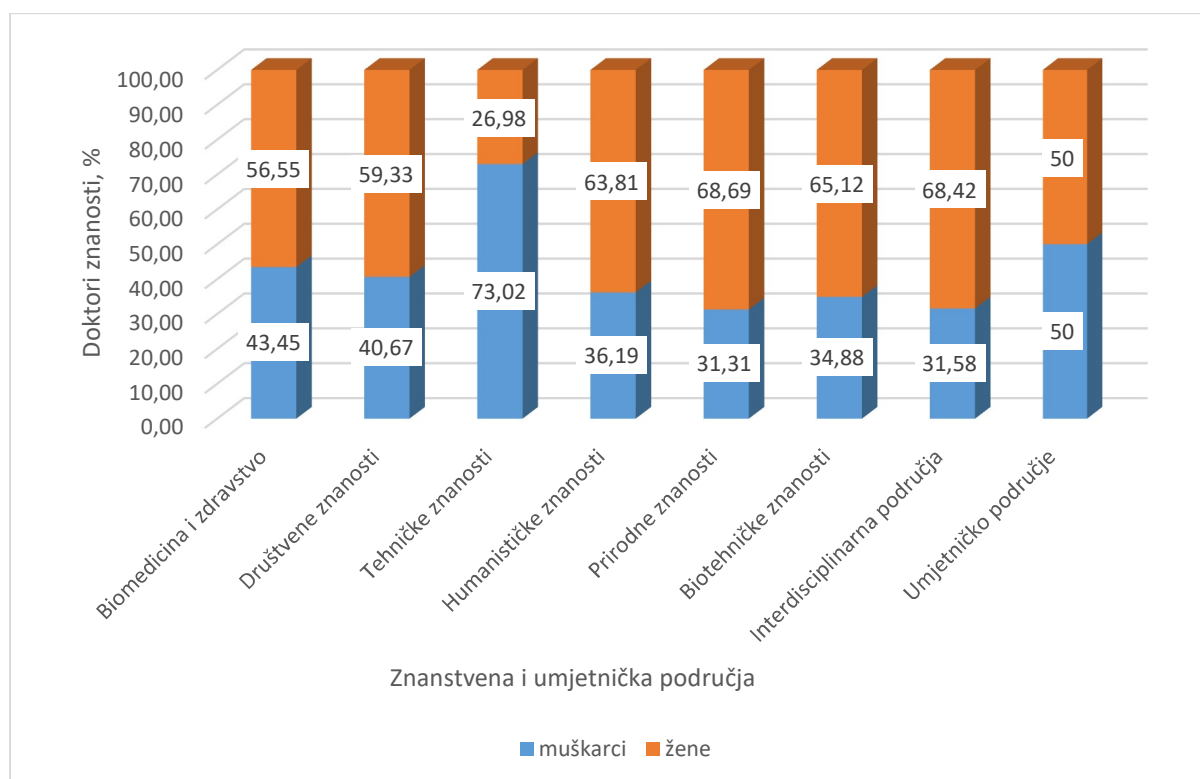
Potvrđuje se pretpostavljena hipoteza jer postoji nejednak porast u broju doktora znanosti prema znanstvenome i umjetničkom području te prema spolu u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Do porasta dolazi u svim znanstvenim i umjetničkim područjima, ali on nije jednako zastupljen u svim znanstvenim i umjetničkim područjima. Nedvojbeno je da se udio ženske

populacije povećao u odnosu na mušku populaciju u svim znanstvenim i umjetničkim područjima, osim u humanističkim i tehničkim znanosti, a da su muškarci ostali brojniji jedino u području tehničkih znanosti.

Grafikon 142. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Grafikon 143. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području, prema spolu u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

Tablica 10. Prikaz porasta udjela doktora znanosti u znanstvenim i umjetničkim područjima u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, %

Ukupan broj doktora znanosti	Porast, %		
sv.	180,78		
muškarci	145,38		
žene	217,6		
Biomedicina i zdravstvo	Porast, %	Humanističke znanosti	Porast, %
sv.	147,06	sv.	303,85
muškarci	102,78	muškarci	322,22
žene	196,88	žene	294,12
Društvene znanosti		Biotehničke znanosti	
sv.	368,75	sv.	115
muškarci	306,67	muškarci	36,36
žene	423,53	žene	102,11
Tehničke znanosti		Interdisciplinarna područja	
sv.	125	sv.	850,00*
muškarci	142,11	muškarci	500,00*
žene	88,89	žene	1 200,00*
Prirodne znanosti		Umjetničko područje	
sv.	86,79	sv.	100,00**
muškarci	47,62	muškarci	200,00**
žene	112,5	žene	50,00**

*2001. godine nije bilo pojave; podaci se odnose na usporedbu 2009. godine s 2017. godinom

** 2001. godine nije bilo pojave; podaci se odnose na usporedbu 2011. godine s 2017. godinom

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku)

26.9. Testiranje hipoteze 9

Hipoteza 9: Postoji statistički značajno više visokoobrazovanog stanovništva u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Pretpostavka je da do ovoga dolazi zbog kraćeg obrazovanja uvođenjem Bolonjskog procesa te otvaranja novih javnih sveučilišta i privatnih viših škola, učilišta, veleučilišta i sveučilišta u Republici Hrvatskoj.

Prethodno je navedeno da se Bolonjski proces počeo provoditi u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj od 2005. godine kako bi se uskladili svi studijski programi s visokim obrazovnim sustavom ostalih članica zemalja EU-a. Uvodi se tzv. trodijelni sustav te je uveden među stupanj u trajanju od 3 godine i njime se stječe akademski stupanj prvostupnika ili bakalaureata. Time je nedvojbeno smanjen i potrebni broj godina da se stekne titula magistra struke i doktorat. Na ovaj je način reforma smanjila godine studiranja na svim razinama visokog obrazovanja. Reforma također uključuje upotrebu metodologije koja se koristi u ostalim zemljama članicama EU-a, a prema njoj se u visoko obrazovanje uključuje i stanovništvo sa završenom višom školom. Provođenje Bolonjskoga procesa, nedvojbeno je utjecalo da veći broj studenata diplomira/završi sveučilišni ili stručni studij zbog kraćeg trajanja studija. Ovo je osobito utjecalo na povećanje broja prvostupnika, odnosno studenata koji su završili prvu razinu visokog obrazovanja 2017. godine u odnosu na 2001. godinu.

Otvaranjem privatnih visokih škola, veleučilišta i sveučilišta, te javnog sveučilišta povećane su upisne kvote studenata što je rezultiralo i povećanim brojem studenata koji su diplomirali/završili studij u Hrvatskoj. Od 2015. godine započinje s radom Sveučilište Sjever, osmo javno sveučilište u Hrvatskoj, koje je nastalo integracijom Medijskog sveučilišta i Veleučilišta. Prema podacima DZS-a prikazuju se podaci o broju diplomiranih/završenih studenata od 2014. godine, kada je 0,09 % studenata diplomiralo/završilo studije na Sveučilištu Sjever od ukupnog broja diplomiranih/završenih studenata na svim sveučilištima te godine. Njihov udio je porastao na 1,57 % 2017. godine. Iako udio nije statistički značajan, pretpostavlja se da će veći broj upisanih studenata na Sveučilištu Sjever rezultirati većim udjelom diplomiranih/završenih studenata do 2021. godine.

U Republici Hrvatskoj od 1998. godine počinju s radom privatna visoka učilišta i danas ih djeluje 26, a one uključuju 18 privatnih visokih škola, 6 privatna veleučilišta te 2 sveučilišta. Veliki broj novih privatnih visokih učilišta upisalo je mnoge studente na studij, što se potkrjepljuje analizom kojom je utvrđen porast broja upisanih studenata na privatna visoka učilišta od 1 745 % 2017. godine u odnosu na 2001. godinu. Tako je 2001. godine 732 studenata

upisalo privatna visoka učilišta, dok je njihov broj 2017. godine iznosio 13 507. Značajni porast broja upisanih studenata na privatna visoka učilišta, rezultiralo je povećanim brojem studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima. Tako je udio studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima u 2001. godini iznosio neznatnih 0,73 %, a u 2017. godini njihov udio je porastao na 10,59 % što se smatra statistički značajnim udjelom. Budući da je broj upisanih studenata na privatna visoka učilišta u 2017. godini značajno porastao, očekuje se još veći udio studenata koji će završiti privatna visoka učilišta do 2021. godine.

Provođenjem Bolonjskoga procesa skratio se broj potrebnih godina da se završi visoko obrazovanje na svim razinama, a ujednačavanjem titula studenata koji su završili po starom programu s magistrom struke, omogućilo se većem broju studenata da upišu i završe poslijediplomske doktorske studije. Tako se u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu bilježi porast broja doktora znanosti za 180,78 %.

Slijedom navedenog, potvrđuje se navedena pretpostavka jer u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu dolazi do povećanja udjela diplomiranih/završenih studenata i povećanje udjela doktora znanosti na što je izravno utjecala provedba Bolonjskoga procesa i početak rada privatnih učilišta te otvaranje Sveučilišta Sjever.

26.10. Testiranje hipoteze 10

Hipoteza 10: Dolazi do većeg porasta udjela visokoobrazovanih žena u odnosu na muškarce u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu u Republici Hrvatskoj.

Analizom studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij uočen je porast broja diplomiranih/završenih studenata za 136,98 %, a do porasta nije došlo jednako u muškoj i ženskoj populaciji. Broj žena koji je diplomirao/završio sveučilišni ili stručni studij povećao se za 152,14%, dok se broj muškaraca povećao za 117,61%. Stoga se zaključuje da je došlo do većeg porasta u broju žena koje su diplomirale/završile sveučilišni ili stručni studij u odnosu na muškarce 2017. godine u odnosu na 2001. godinu. Budući da je od 2001. do 2017. godine udio muškaraca i žena bio promjenjiv, najbolji pokazatelj je ukupan broj studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij od 2001. godine do 2017. godine. U navedenim godinama ukupno je bilo 499 072 diplomiranih/završenih studenata, a od toga je bilo 295 038 žena čineći udio od 59,12 %. Dokazuje se da je od 2001. godine do 2017. godine bilo više žena u ukupnom broju diplomiranih/završenih studenata.

Analizom magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista zabilježen je pad broja magistara i specijalista od 19,23 % u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, a pretpostavlja se da se njihov broj smanjio zbog provođenja Bolonjskog procesa koji uvodi magistre struke, te se većina osoba odlučilo za to ili ukoliko su diplomirali prema starom programu, tada su izjednačeni s magistrima struke i mogli su odmah upisati poslijediplomski doktorski studij. Smanjio se broj magistara i specijalista jer je u 2017. godini tek 546 osoba postalo magistrima specijalistima, magistrima znanosti i sveučilišnim specijalistima, a u 2001. godini ih je bilo 676. Do pada ne dolazi jednako u muškoj i ženskoj populaciji, štoviše dok se u muškoj populaciji bilježi pad od čak 40,52 %, u ženskoj populaciji dolazi do porasta od 8,11 %, stoga i među magistrima specijalistima, magistrima znanosti i sveučilišnim specijalistima ima veći broj žena u odnosu na muškarce u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu. Udjeli muškog i ženskog stanovništva među magistrima specijalistima, magistrima znanosti i sveučilišnim specijalistima mijenjali su se, zato je ukupan broj magistara i specijalista od 2001. godine do 2017. godine stvarni pokazatelj na temelju kojeg možemo točno odrediti spolnu raspodjelu. Ukupno je od 2001. godine do 2017. godine bilo 14 053 magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista, a od toga je bilo 7 597 žena čineći udio od 54,06 %. Udio žena je veći u ukupnom broju magistara i specijalista od 2001. do 2017. godine.

Analizom doktora znanosti uočen je porast broja doktora znanosti od 180,78 % u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu s time da je značajno veći porast, od 217,60 %, zabilježen u ženskoj populaciji, dok u muškoj populaciji bilježi se porast od 145,38 %. Uvođenjem Bolonjskoga procesa u visoko obrazovanje, smanjilo se trajanje poslijediplomskog doktorskog studija i osobe koje su diplomirale po starom programu, izjednačene su s magistrima struke te im je omogućeno da odmah mogu upisati poslijediplomski doktorski studij, a nisu više trebali završiti magisterij u trajanju od dvije godine, kako što je to bilo prije. Tijekom analize broja doktora od 2001. godine do 2017. godine, uočeno je da dolazi do porasta i do pada broja doktora znanosti tijekom godina, no pad nije bio tolik da bismo mogli govoriti o ukupnom padu te se prema spolnoj raspodjeli uočavaju nejednaki udjeli muškaraca i žena, zato će se i među doktorima znanosti gledati ukupan broj doktora znanosti od 2001. godine do 2017. godine koji je iznosio 10 776 doktora znanosti, a od toga je bilo 5 616 žena čineći udio od 52,11 %. Značajno je više žena u ukupnom broju doktora znanosti te su one bilježile veći porast broja doktora znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu.

Zaključeno je da dolazi do statistički značajnog porasta broja visokoobrazovanih žena jer žene bilježe veći rast na svim trijema razinama:

- rast u broju studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu te u ukupnom broju studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij od 2001. godine do 2017. godine
- rast u broju magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu te u ukupnom broju magistara i specijalista od 2001. godine do 2017. godine
- rast u broju doktora znanosti u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu te u ukupnom broju doktora znanosti od 2001. godine do 2017. godine.

Nakon što je utvrđeno da je veći broj žena, kroz navedene tri razine visokog obrazovanja, završilo visoko obrazovanje, možemo zaključiti da je došlo do porasta udjela visokoobrazovanih žena u odnosu na muškarce u Republici Hrvatskoj u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu.

26.11. Testiranje hipoteze 11

Hipoteza 11: Smanjuje se udio mladih osoba koje prijevremeno napuštaju obrazovanje i osposobljavanje u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu u EU-28.

U 2002. godini udio mladih osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje iznosio je 17 % za EU-28. U Europskoj uniji bilježi se konstantan pad udjela mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje od 2002. do 2018. godine kada je njihov udio iznosio 10,6 %. Bilježi se smanjenje udjela mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje za 6,4 postotna boda 2018. godine u odnosu na 2002. godinu u EU-28.

Udio mladih osoba koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u Hrvatskoj je bio i više nego dvostruko manji od prosjeka EU-28, jer je iznosio 8 % 2002. godine, a isti je bilježio smanjenje do 2018. godine, kada je iznosio 3,3 %. U Hrvatskoj je došlo do smanjenja udjela mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje za 4,7 postotna boda 2018. godine u odnosu na 2002. godinu. U Hrvatskoj nije zabilježena tako velika stopa smanjenja kao u EU-28, no Hrvatska je na početku promatranog imala značajno manji udio od prosjeka EU-28, a smanjenje udjela do 2018. godini, osiguralo joj je najmanji udio među svim zemljama članicama Europske unije.

Potrebno je napomenuti da postoji nejednaka spolna raspodjela među mladima koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje. U 2002. godini bilo je 4,1 postotna boda više muške populacije koja rano napušta obrazovanje u odnosu na žensku populaciju u EU-28. Unatoč općem smanjenju udjela do 2018. godine, te smanjenju razlike prema spolu, udio muške populacije koja je prijevremeno napustila obrazovanje i osposobljavanje je i dalje veći za 3,3 postotna boda u odnosu na žensku populaciju u EU-28.

U Hrvatskoj se također uočava nejednaka spolna distribucija u udjelu mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje. Tako je 2002. godine bilo 2,3 postotna boda više mladih muškaraca koji su prijevremeno napustili obrazovanje, dok 2018. godine dolazi gotovo do izjednačavanja muške i ženske populacije. Udio mladih muškaraca koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje veća je tek za 0,4 postotna boda u odnosu na udio mladih žena u Hrvatskoj 2018. godine.

26.12. Testiranje hipoteze 12

Hipoteza 12: Povećava se udio visokoobrazovanog stanovništva u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu u EU-28.

Prosječan udio visokoobrazovanog stanovništva u EU-28 2002. godine je iznosio 17,4 %. Među zemljama članicama Europske unije istakla se Finska s najvećim udjelom od 26,9 % visokoobrazovanog stanovništva i Ujedinjena Kraljevina s 26,7 % u populaciji od 15 do 64 godine 2002. godine. Iste godine Hrvatska je imala 13,1 % visokoobrazovanog stanovništva i tako bila na 18. mjestu prema udjelu visokoobrazovanog stanovništva. Među državama Europske unije koje su imale najmanji udio visokoobrazovanog stanovništva bile su: Rumunjska s udjelom od 8 %, i Portugal s 8,1 %. U 2018. godini prosječan udio visokoobrazovanog stanovništva u EU-28 iznosio je 28,7 %, stoga se bilježi rast od 11,3 postotna boda u odnosu na 2002. godinu. Udio visokoobrazovanih u Hrvatskoj je porastao za 8,9 postotna boda u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu, pa je udio u 2018. godini iznosio 22 %. Iako je u Hrvatskoj udio visokoobrazovanih bilježio porast, on nije bio dostatan u odnosu na ostale članice što dovodi do pada pozicije Hrvatske na 24. mjesto prema visini udjela u EU-28.

26.13. Testiranje hipoteze 13

Hipoteza 13: Dolazi do većeg porasta udjela visokoobrazovanih žena u odnosu na muškarce u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu u EU-28.

U 2002. godini udio muškog visokoobrazovanog stanovništva iznosio je 17,7 %, a udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva 17,1 %, tako su visokoobrazovani muškarci imali veći udio od visokoobrazovanih žena za 0,6 postotna boda. U godinama koje su uslijedile, zbog veće stope rasta visokoobrazovanog ženskog stanovništva, prvo dolazi do izjednačavanja udjela visokoobrazovanih muškaraca i žena u 2004. godini u EU-28, a zatim do značajne statističke razlike prema spolnoj raspodjeli u udjelu visokoobrazovanih u 2018. godini. Na kraju promatranog razdoblja, u 2018. godini, udio visokoobrazovanih muškaraca je iznosio 26,5 % nasuprot 30,8 % visokoobrazovanih žena, stoga je udio visokoobrazovanih žena bio veći za 4,9 postotna boda u odnosu na udio muškaraca u EU-28 u 2018. godini.

Usporedimo li udio visokoobrazovanog stanovništva prema spolu u 2002. godini, kada je razlika iznosila 0,6 postotna boda i to u korist muške populacije, s 2018. godinom kada je udio visokoobrazovanog ženskog stanovništva bio veći za 4,9 postotna boda, možemo potvrditi hipotezu u kojoj se pretpostavilo da dolazi do većeg porasta udjela visokoobrazovanih žena u odnosu na muškarce u EU-28 u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu. Također, možemo nadodati se kako u Hrvatskoj uočava isti trend s naznakom da je u 2018. godini razlika između udjela visokoobrazovanih muškaraca i žena čak i veća, te ona iznosi 6 postotna boda.

U EU-28 i u Hrvatskoj u 2018. godini veći je udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva.

Analizirajući članice EU-a zasebno, a ne kao prosjek EU-28, uočeno je da se ističe Estonija s udjelom od 29,9 % visokoobrazovanih žena te da je Estonija imala najveću razliku u distribuciji prema spolu jer je udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva bio veći za čak 18,1 postotni bod. U svim državama članica EU-a veći je udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva, osim u Njemačkoj i Austriji koje još uvijek imaju veći udio visokoobrazovanih muškaraca.

26.14. Testiranje hipoteze 14

Hipoteza 14: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu prema razini tercijarnog obrazovanja u 2017. godini u EU-28.

Analizirajući visokoobrazovano stanovništvo u EU-28 i u Hrvatskoj zasebno, korišteni su podaci iz 2013. godine i 2017. godine jer podaci iz prethodnih godina nisu bili dostupni za EU-28. Iako pretpostavljenom hipotezom nije zadana usporedba tih dviju godina te spolna raspodjela, tijekom analize visokoobrazovanog stanovništva prema razini tercijarnog obrazovanja uspoređeni su podaci iz 2013. godine s podacima iz 2017. godine te spolna raspodjela, kako bi se ustanovile promjene i procijenilo daljnje kretanje visokoobrazovanog stanovništva prema razini tercijarnog obrazovanja.

Kratkoročni studiji su bili zastupljeni s 10,77 %, a udio ženskog stanovništva među osobama koje su završile kratkoročni studij je iznosio 52,82 % u Europskoj uniji u 2017. Prvostupnici su bili najzastupljeniji među visokoobrazovanim stanovništvom, a njihov udio je iznosio 51,44 % s udjelom od 58,73 % ženske populacije. Udio magistara bio je 34,92 % s 58,26 % ženskog stanovništva, dok je udio doktora znanosti bio najniži i iznosio tek 2,84 % s 52,36 % muške populacije. Zaključuje se kao je više od polovice visokoobrazovanog stanovništva završilo bakalaureat, a trećina visokoobrazovanih su bili magistri, dok je doktora znanosti bilo najmanje, tek 2,87 %. Kratkoročni studiji zastupljeni su u nekim članicama Europske unije, a u Hrvatskoj je njihov udio još uvijek neznačajan jer iznosi 0,06 %.

Žene su bile zastupljenije u odnosu na muškarce u kratkoročnim studijima, bakalaureatu i magisteriju, dok su muškarci bili zastupljeni jedino među doktorima znanosti u EU-28, dok je u Hrvatskoj visokoobrazovano žensko stanovništvo zastupljenije na svim razinama tercijarnog obrazovanja, odnosno udio muškaraca nije veći ni među doktorima znanosti kao u Europskoj uniji.

Uspoređujući 2013. godinu s 2017. godinom, bilježe se male promjene jer se radi o malom vremenskom razdoblju. Povećao se ukupan broj osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem za 0,73 postotna boda u 2017. godini u odnosu na 2013. godinu. Budući da se radi o promjeni udjela koja je manja od jednog postotnog boda, testiranje zadane hipoteze odnosi se samo na 2017. godinu kako je i pretpostavljeno.

Slijedom navedenog, zaključuje se kako je pretpostavljena hipoteza 14 da postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu prema razini tercijarnog obrazovanja u Europskoj uniji 2017. godine istinita.

26.15. Testiranje hipoteze 15

Hipoteza 15: Postoji statistički značajna razlika među visokoobrazovanim stanovništvom prema završenom znanstvenom polju te spolu u 2017. godini u EU-28.

Analizirajući visokoobrazovane osobe prema znanstvenom području u EU-28, uočena je nejednaka distribucija visokoobrazovanih osoba prema znanstvenom području te prema spolu. U EU-28 najzastupljenije je bilo područje poslovanja, administracije i prava s 24,32 %, zatim je uslijedilo područje inženjeringa, proizvodnje i graditeljstva s 14,63 % i zdravstvo i socijalna skrb s 13,83 %. S druge strane, najmanji udio visokoobrazovanih je bilo u području poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i veterinarstva (1,71 %) te u području informacijske i komunikacijske tehnologije (3,58 %). Prema spolnoj raspodjeli uočava se nejednaka distribucija u mnogim znanstvenim područjima. Tako je udio ženske populacije bio najveći u području obrazovanja (80,41 %), zatim u području zdravstva i socijalne skrbi (73,66 %). Žene su imale veći udio u svim znanstvenim područjima, osim u području informacijske i komunikacijske znanosti u kojima je udio muške populacije iznosio 80,70 %, te u području inženjeringa, proizvodnje i graditeljstva u kojem je bilo 71,93 % muškaraca.

U Hrvatskoj je, također, najveći udio obrazovanih bio u području poslovanja, administracije i prava s time da je to područje imalo veći udio za 5,35 postotna boda u odnosu na EU-28. Zatim je slijedilo područje inženjeringa, proizvodnje i graditeljstva s udjelom od 16,36 %, odnosno 1,73 % više u odnosu na EU-28. Najmanji udio visokoobrazovanih u Hrvatskoj bilježilo je područje poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i veterine (4,25 %). Udio visokoobrazovanih osoba niti u jednom području nije bio niži od 4,25 %, dok su u EU-28 čak tri područja imala niži udio od 4 %. Hrvatska se istakla s višim udjelom u području usluga u kojem je imala dvostruko veći udio u odnosu na EU-28 te u području informacijske i komunikacijske znanosti u kojem je imala veći udio za 1,94 postotna boda.

Među visokoobrazovanim osobama u Hrvatskoj u 2017. godini uočena je veća spolna nejednakost u odnosu na EU-28. Udio ženskog stanovništva bio je najveći u području obrazovanja (82,75 %), zatim u području zdravstva i socijalne skrbi (79,77 %) te u području društvenih znanosti, novinarstva i informacija (73,65 %). Udio visokoobrazovanih muškaraca je bio veći u trima znanstvenim područjima, a to su: informacijske i komunikacijske tehnologije (79 %), područje usluga (66,90 %) te inženjeringa, proizvodnje i graditeljstva (64,35 %).

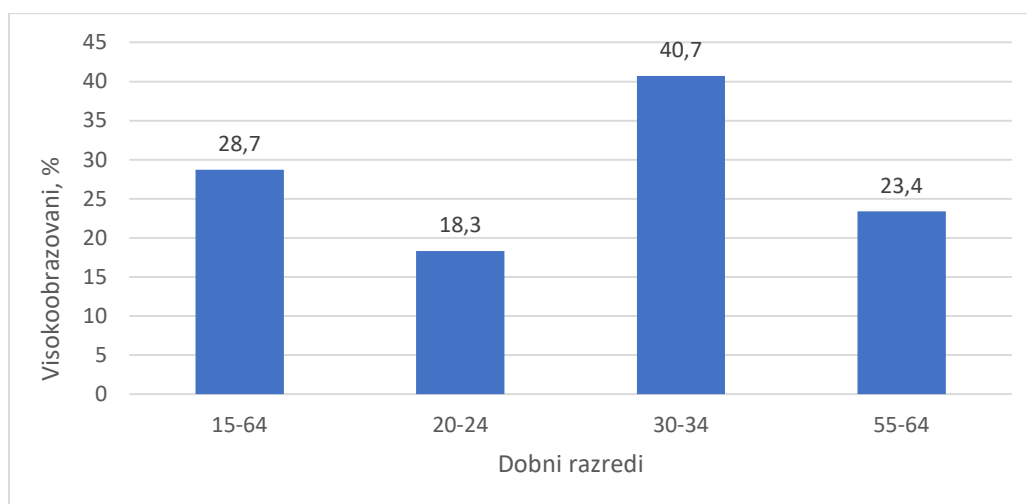
Zaključuje se da je hipoteza u kojoj se pretpostavilo da postoji statistički značajna razlika među visokoobrazovanim stanovništvom prema znanstvenome području te spolu u Europskoj uniji u 2017. godini, istinita.

26.16. Testiranje hipoteze 16

Hipoteza 16: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine u 2018. godini u EU-28.

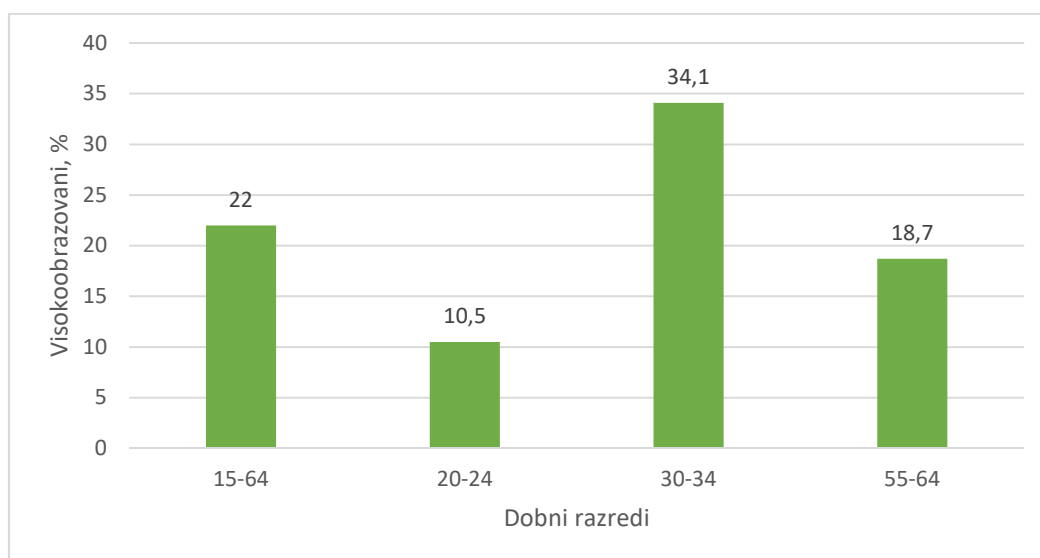
Hipotezom 12 utvrđeno da je udio visokoobrazovanih u EU-28 u 2002. godini iznosio 17,4 %, a u 2018. godini je iznosio 28,7 % te se tako bilježio porast udjela visokoobrazovanih za 11,3 postotna boda u EU-28 u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu. Do porasta udjela visokoobrazovanih nije došlo jednako u svim dobnim razredima jer mlađe stanovništvo u većoj mjeri završava tercijarno obrazovanje. Navedeni porast uočen je i provedenom analizom visokoobrazovanih osoba u EU-28 prema starosti 2018. godine jer mlađi dobni razred od 25 do 34 je bilježio 40 % visokoobrazovanih, s naznakom da dobna skupina od 30 do 34 godine bilježila je još veći udio visokoobrazovanih od 40,7 %. Uspoređujući dobni razred od 25 do 34 godine s dobnim razredom od 55 do 64 godine, zaključuje se da mlađi dobni razred ima veći udio visokoobrazovanog stanovništva za 17,3 postotna boda što je statistički značajna razlika. Budući da je najmlađi dobni razred od 20 do 25 godina imao najniži udio visokoobrazovanih od 18,3 %, a dobni razred od 30 do 34 najviši udio visokoobrazovanih od čak 40,7 %, dok je u najstarijem dobnom razredu od 55 do 64 godine udio smanjen na 23,4 %, možemo zaključiti da postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine u 2018. godini i time potvrditi zadanu hipotezu 16 (grafikon 144.).

U Hrvatskoj se, također, uočava nejednaka distribucija visokoobrazovanog stanovništva jer dobna skupina od 25 do 34 godine ima 35,4 % visokoobrazovanog stanovništva, a stariji dobni razredi imaju manji udio visokoobrazovanih. Uspoređujući dobni razred od 25 do 34 godine s udjelom od 35,4 %, koji je imao najveći udio visokoobrazovanih, sa starijim dobnim razredom od 55 do 64, koji je imao najmanji udio visokoobrazovanih, a on je iznosio 18,7 %, dolazi se do statistički značajne razlike od 16,7 postotna boda većim udjelom mlađeg dobnog razreda. Temeljem navedenih podataka, zaključuje se da i u Hrvatskoj postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine u 2018. godini. S napomenom da se već hipotezom H3 analiziralo visokoobrazovano stanovništvo prema starosti, no njome se uspoređivalo visokoobrazovane osobe u Hrvatskoj u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu na temelju podataka dobivenih popisima stanovništva 2001. i u 2011. godine (grafikon 145.).

Grafikon 144. Visokoobrazovane osobe prema starosti u EU-28 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

Grafikon 145. Visokoobrazovane osobe prema starosti u Republici Hrvatskoj 2018. godine, %

Izvor: izrada autorice (temeljem podataka Eurostata)

26.17. Testiranje hipoteze 17

Hipoteza 17: Postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom ženskom stanovništvu ovisno o njihovoj dobi u 2018. godini u EU-28.

Hipotezom 13 utvrđeno je da dolazi do većeg porasta udjela visokoobrazovanih žena u EU-28 u odnosu na muškarce u 2018. godini u odnosu na 2002. godinu jer je udio ženskog visokoobrazovanog stanovništva bio veći za 4,3 postotna boda u odnosu na muškarce, dok je u Hrvatskoj razlika iznosila 6 postotna boda. Hipotezom 16 potvrdilo se da postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom stanovništvu u odnosu na različite dobne skupine. Dobne skupine od 25 do 34 godine bilježile su veći udio visokoobrazovanih za 16,6 postotna boda u odnosu na dobnu skupinu od 55 do 64 godine. Uspoređujući iste dobne skupine u Hrvatskoj uočena je gotovo jednaka razlika, a ona je iznosila 16,7 postotna boda. Zaključilo se da su mlađe dobne skupine imale veći udio visokoobrazovanih od starijih dobnih skupina. Temeljem navedenog pretpostavilo se da postoji statistički značajna razlika u visokoobrazovanom ženskom stanovništvu ovisno o njihovoj dobi u 2018. godini.

Prema provedenoj analizi udjela visokoobrazovanih osoba u EU-28 prema starosti i spolu u 2018. godini, uočeno je da je bio veći udio visokoobrazovanih žena u svim dobnim skupinama osim u najstarijoj dobnoj skupini od 55 do 64 godina u kojoj su muškarci bili brojniji za 1,2 postotna boda. Udio visokoobrazovanog ženskog stanovništva je bio značajno veći u dobnim skupinama od 25 do 44 godine, a najveća razlika se bilježi u dobnom razredu od 25 do 34 godine u kojem je bilo više ženskog visokoobrazovanog stanovništva za 10,3 postotna boda. Dobni razred od 30 do 34 godine ima 35,7 % visokoobrazovanih muškaraca u odnosu na 45,8 % žena, stoga je udio žena bio veći za 10,1 postotni bod. Prisjetimo li se da je cilj Europske unije bio postići 40 % visokoobrazovanih u toj dobnoj skupini, možemo reći da su žene postigle taj cilj već u 2018. godini, odnosno čak i veći udio, što se ne može reći za muškarce čiji je udio manji za 4,3 postotna boda od ciljanih 40 %. Uzevši u obzir navedeno, zaključuje se da je zahvaljujući većem udjelu visokoobrazovanih žena u dobnoj skupini od 30 do 34 godine postignut cilj Europske unije čak dvije godine ranije.

U Hrvatskoj zatječemo sličnu situaciju jer u svim dobnim razredima visokoobrazovane žene imaju veći udio u odnosu na muškarce osim u zadnjoj dobnoj skupini koja obuhvaća stanovništvo od 55 do 64 godine gdje su muškarci imali veći udio za 1 postotni bod. U dobnoj skupini od 20 do 24 godine udio visokoobrazovanih muškaraca gotovo je dvostruko manji u odnosu na udio žena. Najveća razlika uočava se u dobnom razredu od 30 do 34 godine u kojem

je bilo 26,5 % visokoobrazovanih muškaraca i 41,9 % žena, stoga je udio žena bio veći za 14,5 postotna boda. Nacionalni cilj Hrvatske bio je postići 35 % visokoobrazovanih u dobi od 30 do 34 godine. Jasno je vidljivo da su žene postigle značajno veći udio u odnosu na željenih 35 %, dok muškarci zaostaju jer bi trebali povećati svoj udio za 8,5 postotna boda. U ovom slučaju, iako je udio visokoobrazovanih žena značajno veći u odnosu na udio muškaraca, razlika je prevelika te još nije postignuti udio od 35 % u toj dobnoj skupini. Budući da je udio u populaciji od 30 do 34 godine u 2018. godini iznosio 34,1 %, očekuje se da će udio visokoobrazovanih porasti do 2020. godine za 0,9 postotna boda ukoliko se ne nastavi trend iseljavanja visokoobrazovanog mladog stanovništva iz Hrvatske kao što je bilo u prethodnim godinama. U 2017. godini, Hrvatska je imala udio visokoobrazovanih osoba u dobi od 30 do 34 godine 28,7 % zbog velike stope emigracije iz Hrvatske.

27. ZAKLJUČAK

U današnje postmodernističko doba došlo je do značajnih promjena u pogledu na obrazovanje koje je postalo nužno, a visoko obrazovanje sve potrebnije, što je rezultiralo procesom tercijarizacije društva koje je vidljivo nakon provedenih analiza visokog obrazovanja.

Prema podacima Eurostata (2016) najveći broj osoba s diplomom u tercijarnom obrazovanju imale su Francuska i Ujedinjena Kraljevina, a pretpostavlja se da bi razlog tome mogao biti veliki broj osoba sa završenim kratkoročnim studijem koje ima prosječno kraće trajanje programa. Irska, država s najvećim udjelom visokoobrazovanih u Europskoj uniji, također nema neznatni udio visokoobrazovanih koji su završili kratkoročne studije. Njihov je udio u 2017. godini iznosio 13,88 %. Većina država članica Europske unije, koje su imale visok ukupan udio visokoobrazovanog stanovništva 2018. godine, imale su i značajan udio visokoobrazovanih koji su završili kratkoročne studije. Kada tome napomenemo kako je udio istih u Hrvatskoj bio uistinu neznčajnih 0,06 %, postavlja se pitanje bi li se uvođenjem kratkoročnih studija u većoj mjeri, koje bi s prosječno kraćim trajanjem programa u odnosu na ostale razine visokog obrazovanja, moglo u kratko vrijeme povećati udio visokoobrazovanih osoba u Hrvatskoj. No, to nameće dodatna pitanja o kvaliteti kratkoročnih studija i kojoj razini visokog obrazovanja hrvatski obrazovni sustav teži.

U svakom slučaju, ukoliko se želi povećati broj visokoobrazovanih osoba u Hrvatskoj, prvo se mora popraviti gospodarsko-politička situacija, što bi rezultiralo većim brojem radnih mjesta i smanjenom stopom nezaposlenosti kako visokoobrazovanih, tako i sveukupnim radno-aktivnim stanovništvom Hrvatske. Visoka stopa zaposlenosti, sigurna radna mjesta i dobre plaće, zaustavili bi velike emigracije mladog visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske. Prema podacima koji su objavljeni u Pregledu obrazovanja i osposobljavanja za 2018. godinu u Hrvatskoj (2018) stopa zaposlenosti osoba, koje su diplomirale prema stečenom obrazovanju, odnosno osobe od 20 do 34 godine, koje su završile obrazovanje u jednoj do triju godina prije referentne godine (ISCED 3-8) je iznosila 65,9 % i bilježila je porast 2017. godine u odnosu na 2014. godinu kada je iznosila 62 %. Ista stopa je u EU-28 2017. godine iznosila 80,2 %, stoga ne čudi što se mlado visokoobrazovano stanovništvo nakon što ne pronade posao ili pronade niže kvalificirani posao s nižom plaćom, odluči na odlazak u inozemstvo, jer je tamo veća mogućnost zaposlenja i prosječno viša plaća.

Sve mjere koje bi se poduzele, prije nego se visokoobrazovano stanovništvo potakne na ostanak u Hrvatskoj, bile bi uzaludne, i ne bi dugoročno riješile manji udio visokoobrazovanih u

Hrvatskoj. Štoviše, samo poticanje osoba na visoko obrazovanje povećavanjem upisnih kvota na visoka učilišta, dodatno bi opteretilo državni proračun jer su rashodi za javne i privatne ustanove po studentu u terciarnom obrazovanju 2014. godine iznosili 8 000 Eura prema podacima objavljenima u Pregledu obrazovanja i osposobljavanja za 2018. godinu u Hrvatskoj (2018).

Dodatan problem koji se uočava u hrvatskom visokom obrazovanju je prosječno dugo studiranje, duge godine pauziranja i u konačnici visoka stopa odustajanja, koja se osobito povećala od 2008. godine do 2013. godine, kada je velik broj studenata odlučio prekinuti visoko obrazovanje jer su procijenili da im se više isplati otići raditi u inozemstvo, nego nastaviti studirati i sa završenim visokim obrazovanjem biti slabije plaćeni u Hrvatskoj nego što bi bili plaćeni u inozemstvu s nižim obrazovanjem.

Nadalje, nelogično je očekivati povećanje u udjelu visokoobrazovanih bez povećanja upisnih kvota na visoka učilišta. Iako se broj upisanih studenata u Hrvatskoj povećao sa 100 300 studenata 2001. godine, na 160 400 upisanih studenata 2017. godine, procjenjuje se kako je to nedovoljno, osobito uz prethodno navedene probleme (prosječno dugo studiranje i velika stopa odustajanja). Nužno je poraditi na smanjenju istog, te povećati kvote koje bi svakako trebale biti strateški određene sa svrhom zadovoljavanja tržišta rada, a ne poticati na studiranje u znanstvenim i umjetničkim područjima za koje nema potražnje na tržištu rada što bi moglo dovesti do dodatno povećane stope nezaposlenosti. Da hrvatski sustav upisa na studije dovodi do neučinkovitosti sustava i problema na tržištu rada potvrđeno je i analizama u Pregledu obrazovanja i osposobljavanja za Hrvatsku 2018. godine (2018).

Nejednaka spolna raspodjela visokoobrazovanog stanovništva, odnosno veći udio visokoobrazovanih žena, dugoročno može imati za posljedicu manji broj sklopljenih brakova jer visokoobrazovane žene u većoj mjeri teže pronalasku visokoobrazovanog partnera za sklapanje braka. No, kako je smanjen broj visokoobrazovanih muškaraca, visokoobrazovane žene teže pronalaze životnog partnera, što rezultira manjim brojem sklopljenih brakova. Također, veza između obrazovanja i fertiliteta je kompleksna, a Čipin (2010) smatra kako je razina obrazovanja žena usko povezana s njihovim demografskim ponašanjem, prvenstveno s dobi rađanja prvog djeteta te ukupnim brojem rođene djece i zaključuje da postoji značajna razlika u dobi rađanja prvog djeteta među ženama s različitim stupnjem obrazovanja. Veći udio žena sa završenim visokim obrazovanjem odgađa rađanje prvog djeteta zbog dužeg obrazovanja i kasnijom težnjom za karijerom. Stoga se s povećanjem udjela žena u terciarnom obrazovanju,

pomiče prosječna dob pri prvom porodu djeteta. Navedeno ukazuje da bi se i ovako niska stopa fertiliteta u Hrvatskoj mogla dodatno smanjiti, ukoliko se ne poduzmu populacijske mjere. Budući da je i u Europskoj uniji zabilježen trend povećanja visokoobrazovanih žena, zaključuje se kako se radi o globalnom trendu na kojem trebaju raditi sve članice Europske unije zajedno kako bi se potaklo muškarce na visoko obrazovanje, osobito u području tehničkih znanosti, a visokoobrazovanim ženama omogućiti dostatnu porodiljinu naknadu i dodatne populacijske mjere kako ne bi došlo do smanjene stope fertiliteta, kao što je to primjer u zemljama, koje imaju visoku stopu visokoobrazovanih žena, koja se nije odrazila na nisku stopu fertiliteta. Dokazano je da u dvohraniteljskim obiteljima u kojima je dvostruka opterećenost žena bez fleksibilnosti poslovnih obaveza, niska stopa fertiliteta. Zato ne čudi činjenica što mlade žene u postindustrijskom društvu prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) ne stavljaju brak i majčinstvo na prvo mjesto. Sukladno time povećava se broj mladih žena, osobito visokoobrazovanih, koje na prvo mjesto stavljaju karijeru i posao.

28. POPIS LITERATURE

Akrap, A., Čipin, I., Pokos, N., Ridzak, T. i Živić, D. (2003.), *Činitelji demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj*, Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

Akrap, A. i Čipin, I. (2011). Usklađivanje poslovnoga i obiteljskoga života u Hrvatskoj: Utjecaj na fertilitet. *Društvena istraživanja*, 20 (1 (111)), 47-68. <https://doi.org/10.5559/di.20.1.03>. Pristupljeno 24. srpnja 2018.

Baranović, B. (2002). Što mladi misle o obrazovanju?. U F. Radin, V. Ilišin, B. Baranović, H. Štimac Radin, D. Marinović Jerolimov, (ur.) *Mladi uoči trećeg milenija* (str. 203-218.) Preuzeto s <http://knjiznica.idi.hr/epb/Mutm.pdf>. Pristupljeno 13. srpnja 2018.

Baranović, B., Jugović, I. (2011) Percepcija, iskustvo i stavovi o rodnoj (ne)ravnopravnosti u obrazovanju; u: Kamenov, Ž., Galić B. *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj*. Zagreb, Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova.

Babić, Z., Matković, T. i Šošić, V. (2006). *Strukturne promjene visokog obrazovanja i ishodi na tržištu rada*. Privredna kretanja i ekonomska politika, 16 (108), 26-65.

Barić, V., Obadić A. (2013) Odnos javnih i privatnih ekonomskih učilišta – svjetski trendovi i praksa u Hrvatskoj. U: Čavrak, V., Gelo, T., ur. (2013) *Zbornik radova znanstvene konferencije Ekonomsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj – jučer, danas, sutra*. Zagreb: Ekonomski fakultet, str. 57-85.

Belfield, C.R., Levin, H.M. (2002). Education privatization: causes, consequences and planning implications. *Fundamentals of educational planning*. UNESCO: International Institute for Educational Planning, Paris. Preuzeto s <http://www.unesco.org/iiep/PDF/Fund74.pdf>. Pristupljeno 10. svibnja 2018.

Castells, M. (2000). *Uspon umreženog društva*. Zagreb: Golden marketing.

Castells, M. (2000). *Transformacija rada i zaposlenosti*: radnici u mreži, nezaposleni i povremeno zaposleni, u *Uspon umreženog društva* (str. 232-356). Zagreb: Golden marketing

Chabbott, C., & Ramirez, F. O. (2000). *Development and education*. In M. T. Hallinan (Ed.), *Handbook of the sociology of education* (163–87). New York: Kluwer.

Crnković, B., Požega, Ž. (2007) Fourth Interdisciplinary Symposium „Interdisciplinary Management Research IV“: U D. Barković, B. Runzheimer Osijek; Pforzhei: Faculty of Economics, Strossmayer University; Hochschule, University of Applied Sciences, 124-138.

Crompton, R. i Brockmann, M. (2006). *Class, gender and work-life articulation*, u D. Perrons, C. Fagan, L. McDowell, K. Ray, K. Ward (ur.), *Gender Divisions and Working time in the New Economy. Changing Patterns of Work, Care and Public Policy in Europe and North America* (103-123). Cheltenham and Northampton: Edward Elgar Publishing.

Čipin, I. (2010). Obrazovanje i fertilitet zaposlenih žena u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 20 (1), 25-46. Zagreb: Ekonomski fakultet.

Čudina-Obradović, M. i Obradović J. (2000) Obitelj i zaposlenost izvan kuće. Međusobno ometanje i/ili pomaganje. *Revija za socijalnu politiku*, 2, 131-162.

Čudina-Obradović, M. i Obradović J. (2001) Sukob obiteljskih i radnih uloga: uzroci, posljedice i neriješeni problemi. *Društvena istraživanja*, 10, 791-819.

Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006) *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Državni zavod za statistiku (2003). *Obrazovanje: Metodološka objašnjenja*. Preuzeto s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2003/metodologije/27_436_met.pdf. Pristupljeno 8. svibnja 2018.

Državni zavod za statistiku (2016). *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016*. Preuzeto s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2016.pdf. Pristupljeno 12. listopada 2018.

Državni zavod za statistiku (2017). *Prirodno kretanje stanovništva u 2016*. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1596.pdf. Pristupljeno 26. lipnja 2018.

Državni zavod za Statistiku (2018). *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.godine*. Preuzeto s <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm>. Pristupljeno 20. ožujka 2018.

Europska komisija (2018). *Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2017. Hrvatska*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-hr_hr.pdf. Pristupljeno 17. svibnja 2018.

EUROSTAT (2013). *Quality of life indicators – education*. Preuzeto s http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quality_of_life_indicators_-_education. Pristupljeno 14. travnja 2018.

EUROSTAT (2016). *Ključni podaci o obrazovanju u Europi u 2012*, Preuzeto s http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134HR.pdf. (KPO 2016: 13) Pristupljeno 1. veljače 2018.

EUROSTAT (2016). *Statistički podatci o tercijarnom obrazovanju*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics/hr. Pristupljeno 23. svibnja 2018.

EUROSTAT (2017). *Educational attainment statistics*. Preuzeto s http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Educational_attainment_statistics. Pristupljeno 5. ožujka 2018.

EUROSTAT (2019). *Early leavers from education and training*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training. Pristupljeno 23. svibnja 2019.

EUROSTAT (2019). *Educational attainment statistics*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_attainment_statistics. Pristupljeno 24. svibnja 2019.

EUROSTAT (2019). *Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2018 Hrvatska*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-croatia_hr.pdf. Pristupljeno 23. svibnja 2019.

EUROSTAT (2019). *Statistički podatci o obrazovanju i osposobljavanju na regionalnoj razini*. Preuzeto s <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

explained/index.php/Archive:Statisti%C4%8Dki_podaci_o_obrazovanju_i_osposobljavanju_na_regionalnoj_razini. Pristupljeno 23. svibnja 2019.

EURYDICE (2018). *Organizacija i upravljanje*. Preuzeto s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-and-governance-14_hr. Pristupljeno 23. svibnja 2019.

EURYDICE (2018). *Prva razina studija*. Preuzeto s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/first-cycle-programmes-14_hr. Pristupljeno 2. srpnja 2019.

Galić, B. (2002). *Moć i rod*. Revija za sociologiju, 33(3-4), 225-238.

Galić, B. (2004) Seksistički diskurs rodnog identiteta. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 13 (3-4), 305-324.

Galić, B., Nikodem, K. (2009) Percepcija rodni jednakosti i šansi pri zapošljavanju u hrvatskom društvu: Pogled nezaposlenih žena. *Revija za socijalnu politiku*, 16 (3), 253-270.

Galić, B. (2011). Društvena uvjetovanost rodne diskriminacije. U Ž. Kamenov i B. Galić (Ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: Istraživanje Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj*, 9 -27. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.

Gelo, J., Smolić, Š. i Strmota, M. (2011). Sociodemografske odrednice zaposlenosti žena u hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 20 (1 (111)), 69-88. <https://doi.org/10.5559/di.20.1.04>. Pristupljeno 2. travnja 2019.

Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Globus.

Haralambos, M. i Holborn, M. (2002). *Sociologija; Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.

Horvat Novak, D. i Hunjet, A. (2015). *Analiza učinkovitosti visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj*. Tehnički glasnik, 9 (4), 461-468. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/149767>. Pristupljeno 17. srpnja 2018.

HRZZ (2007). *Kvaliteta u visokom obrazovanju*. Nacionalna zaklada za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj Republike Hrvatske, Zagreb.

IDIZ (2016). Ostvarivanje Europskog prostora visokog obrazovanja: *Priopćenje sa Konferencije ministara visokog obrazovanja Berlin*, 19. rujna 2003. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Preuzeto s https://www.idi.hr/cerd/uploads/DOKUMENTI/Bolonja/Berlinska_deklaracija.pdf. Pristupljeno 8. kolovoza 2018.

Ilišin, V., Mendeš, I. i Potočnik, D. (2003). Politike prema mladima u obrazovanju i zapošljavanju. *Politička misao*, 40 (3), 58-89. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/23076>. Pristupljeno 12. kolovoza 2018.

IRO-a (2016). *Socijalni i ekonomski uvjeti studentskog života u Hrvatskoj*. Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT V za Hrvatsku za 2014. Preuzeto s http://iro.hr/wp-content/uploads/2018/03/28.-EUROSTUDENT-V_Nacionalno-izvjesce_2016_HR.pdf. Pristupljeno 5. svibnja 2018.

Ilišin, V.; Mendeš, I.; Potočnik, D. (2003). Politike prema mladima u obrazovanju i zapošljavanju. *Politička misao*, 40(3): 58-89.

Inglehart, R. i Norris, P. (2003). *Rising Tide. Gender Equality and Cultural Change around the World*. Cambridge University Press.

Ivanović, Z. (2011). *Metodologija znanstvenog istraživanja*. Kastav: Saiva.

Jurić, T. (2017). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi. *Migracijske i etničke teme*, 33 (3), 337-371. <https://doi.org/10.11567/met.33.3.4>. Pristupljeno 17. lipnja 2018.

Justić Jožićić, K. i Škare, M. (2016). A review of theoretical and empirical research on human capital quality in Croatia. *Review of Innovation and Competitiveness: A Journal of Economic and Social Research*, 2(2), 67-96. <https://hrcak.srce.hr/18359>. Pristupljeno 14. srpnja 2018.

Kerovec, N. (2003). (Ne)jednakost žena na tržištu rada. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (3), 263-282. <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i3.105>. Pristupljeno 16. srpnja 2018.

Manuel C. (2002) Moć identiteta. Zagreb. *Politička misao*, 41 (2004), 4; 182-187

Martin-Garcia, T. (2008). *A Reassessments of the Role of Women's Education in Existing Fertility Research*. *Genus*, LXIV (1-2): 131-157.

Matković, T. (2005). Dražen Živić, Nenad Pokos i Anka Mišetić (ur.): Stanovništvo Hrvatske – dosadašnji razvoj i perspektive. *Revija za socijalnu politiku*, 12 (2), 237-238. <https://doi.org/10.3935/rsp.v12i2.6>. Pristupljeno 16. srpnja 2018.

Mladi u EU (2018). *Što je strategija Europa 2020*. Preuzeto s <http://mladi-eu.hr/sto-je-to-strategija-europe-2020/>. Pristupljeno 18. lipnja 2019.

Mujić, N. i Legčević, J. (2008). *Razvoj ljudskog kapitala, novo bogatstvo nacije*. *Informatiologia*, 41(3), 196-202.

Müller, W. (2005). Education and youth integration into European labour markets. *International Journal of Comparative Sociology*, 46(5-6), 461.

MZO (2005). *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanje 2005. –2010.*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Zagreb.

MZOS (2015). *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Zagreb.

Narodne Novine (1990) *Ustav Republike Hrvatske (56/1990)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_56_1092.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (1997) *Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske (135/1997)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_12_135_1944.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (1998) *Ustav Republike Hrvatske (8/1998)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_01_8_121.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2000) *Promjena Ustava Republike Hrvatske (113/2000)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_11_113_2224.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2000) *Ustav Republike Hrvatske (124/2000)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_12_124_2332.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2001) *Ispravak Ustava Republike Hrvatske (55/2001)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_06_55_883.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2001) *Promjena Ustava Republike Hrvatske (28/2001)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_04_28_487.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2001) *Ustav Republike Hrvatske (41/2001)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_05_41_705.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2009) *Odluka o proglašenju zakona o izmjenama i dopuni zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (86/2009)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_07_86_2125.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2009) *Odluka o proglašenju zakona o izmjenama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (92/2010)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_92_2593.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2010) *Ispravak zakona o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (105/2010)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_09_105_2839.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2010) *Promjena Ustava Republike Hrvatske (76/2010)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_06_76_2214.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2010) *Ustav Republike Hrvatske (85/2010)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2010) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (87/2010)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2011) *Odluka o proglašenju zakona o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (90/2011)*. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_08_90_1927.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2012) *Odluka o proglašenju zakona o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (86/2012). Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_07_86_1967.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2012) *Odluka o proglašenju zakona o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (94/2012). Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2131.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2012) *Odluka o proglašenju zakona o izmjenama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (16/2012). Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_02_16_442.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Narodne Novine (2014) *Odluka o proglašenju zakona o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (152/2012). Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_12_152_2864.html. Pristupljeno 17. rujna 2018.

Nejašmić, I. (2005). *Demogeografija – stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*. Zagreb: Školska knjiga.

Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (1998). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 4-5, 659-682.

OECD (2016), *PISA 2015 Results* (Volume I): Excellence and Equity in Education, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264266490-en>. Pristupljeno 19. listopada 2018.

Peračković, K. (2010). *[Za]što raditi u postindustrijskom društvu?:* Promjene u društvenoj podjeli rada na početku 21. stoljeća Alineja, Zagreb 2010., 208 str.. *Sociologija i prostor*, 48 (3 (188)), 519-523. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/67290>. Pristupljeno 13. veljače 2018.

Peračković, Krešimir (2011). Hrvatska u postindustrijsko doba – promjene u strukturi radno aktivnoga stanovništva po sektorima djelatnosti i spolu, *Društvena istraživanja*, 20 (1): 89–110.

Peračković, K. i Pokos, N. (2015). U starom društvu – Neki sociodemografski aspekti starenja u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 24 (1), 89-110. <https://doi.org/10.5559/di.24.1.05>. Pristupljeno 22. ožujka 2018.

Peračković, K. i Rihtar, S. (2016). Materijalizam kao društvena vrijednost i poticaj namjerama iseljavanja iz Hrvatske. *Migracijske i etničke teme*, 32 (3), 295-317. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=260960. Pristupljeno 26. travnja 2018.

Perrot, M. (2009) *Moja povijest žena*. Zagreb: Ibis grafika.

Pokos, N. (2001). Iseljavanje iz Hrvatske u posljednjem desetljeću. Kukavica, V. (ur.). Zagreb: *Hrvatska matica iseljenika*, 25-36.

Pokos, N. (2003). Metodološke promjene u popisima stanovništva. *Hrvatska revija* 3(1) , 29-35. Zagreb: *Časopis Matice Hrvatske*.

Pokos, N. (2005). Glavne značajke obrazovne strukture stanovništva Hrvatske. Živić, D., Pokos, N. i Mišetić, A. (ur.) *Stanovništvo Hrvatske – dosadašnji razvoj i perspektive*, 145-160. Zagreb: Institut za društvena istraživanja Ivo Pilar. Quality, prices and exams, Working paper, 64 (23). Preuzeto s <http://docubib.uc3m.es/workingpapers/WE/we046423.pdf>. Pristupljeno 10. kolovoza 2017.

Pokos, N. i Peračković, K. (2016). Promjene u strukturi radno aktivnog stanovništva Hrvatske od 1971. do 2011.. *Revija za sociologiju*, 46 (3), 297-323. <https://doi.org/10.5613/rzs.46.3.3>. Pristupljeno 11. svibnja 2018.

Pokos, N. (2017). Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske. *Političke analize*, 8 (31), 16-23. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/192427>. Pristupljeno 12. svibnja 2018.

Pokos, N. (2017). Demografska obilježja sjeverozapadne Hrvatske. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, (28), 155-174. <https://doi.org/10.21857/yk3jwhk779>. Pristupljeno 16. travnja 2018.

Pokos, N. i Šimunić, N. (2018). *Regionalni aspekt iseljavanja iz Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Institut za migracije i narodnost, 159-159.

Predojević, Z. i Kolanović, I. (2015). Osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. *Pomorski zbornik*, 49-50 (1), 319-332. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138220>. Pristupljeno 15. ožujka 2018.

Puljiz, V. (1999) Profili obiteljske politike, *Revija za socijalnu politiku* 6: 21-33.

Puljiz, V. (2000) Država rada umjesto socijalne države (intervju), *Fokus* 1:49.

Puljiz, V., Zrinščak, S. (2002) Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu, *Revija za socijalnu politiku*, 9(2), 117-137.

Puzić, S., Doolan, K. i Dolenec, D. (2006). Socijalna dimenzija “Bolonjskog procesa” i (ne)jednakost šansi za visoko obrazovanje: neka hrvatska iskustva. *Sociologija i prostor*, 44 (172/173 (2/3)), 243-260. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/93828>. Pristupljeno 22. srpnja 2017.

Puževski, V. (2003). Hrvatska osnovna škola od 1945. do 1990. godine. U I. Varva (Ur.) *Analiza povijest odgoja: Vol.87-105*. Zagreb, Hrvatski školski muzej.

Romero, L. i Del Rey, E. (2004). *Competition between public and private universities: docubib.uc3m.es/WORKINGPAPERS/WE/we046423.pdf*. Pristupljeno 27. srpnja 2017.

Shelton, A. B. (1999) Gender and Unpaid Work, u J. Saltzman Chafetz (ur.), *Handbook of the Sociology of Gender* (str. 375-390). New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer academic / Plenum publishers.

Središnji državni portal (2019). *Bolonjski proces*. Preuzeto s <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/visoko-obrazovanje/bolonjski-proces/227>. Pristupljeno 10. travnja 2019.

Stanić, J. (2008). Anđelko Akrap, Ivan Čipin, Socijalitetni sterilitet u Hrvatskoj – zašto smo neoženjeni i neudane. *Migracijske i etničke teme*, 24 (1-2), 137-139. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26290>. Pristupljeno 18. rujna 2018.

Šćukanec, N., Sinković, M., Bilić, R., Doolan, K. i Cvitan, M. (2016) Socijalni i ekonomski uvjeti studentskog života u Hrvatskoj. *Sažetak nacionalnog izvješća istraživanja EUROSTUDENT V za Hrvatsku za 2014*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Preuzeto s http://iro.hr/wp-content/uploads/2018/03/28.-EUROSTUDENT-V_Nacionalno-izvjesce_2016_HR.pdf. Pristupljeno 25. kolovoza 2018.

Šterc, S. i Pokos, N. (1993). Demografski uzroci i posljedice rata protiv hrvatske. *Društvena istraživanja*, 2 (2-3 (4-5)), 305-333. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/32531>. Pristupljeno 17. ožujka 2017.

Šoljan, N.N. (2007). Taksonomija svjetskih razvoja u obrazovanju: prema (de)konstrukciji pedagogije. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (2), 317-337. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118318>. Pristupljeno 15. svibnja 2017.

Tempus (2008). Bolonjski proces: *Informacije za gospodarstvo*. Preuzeto s <http://hosting.unizg.hr/tempusprojects/FurtherBologna/tempus%20brošura.pdf>. Pristupljeno 24. travnja 2014.

Turk, I., Šimunić, N., Živić, D. (2018) Demografska kriza u Hrvatskoj: zrcalo društvene, ekonomske i vrijednosne krize. Živić, D., Žanić, M., Macut, P., (ur.) *Hrvatsko društvo: 25 godina nakon Vukovara* 91.73-93. Zagreb-Vukovar: Institut za društvena istraživanja Ivo Pilar. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/932673>. Pristupljeno 21. rujna 2018.

Vican, D. (2013). Obrazovna struktura i obrazovne potrebe građana RH - platforma za promjene prakse obrazovanja odraslih. *Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*, 17(2. (31)), 87-99. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/116174>. Pristupljeno 20. veljače 2018.

Vidović Škegro M., Čelić Stubičan, S. i Avilov, M. (2014). *Visoko obrazovanje u 2013.*, Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Preuzeto s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1522.pdf. Pristupljeno 22. travnja 2018.

Vuković, I. (1995) Financiranje visokoškolskog obrazovanja u Europi. *Ulaganje u ljudsku inteligenciju*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

Zakon.hr (2012). *Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju*. NN [107/07](#), [118/12](#). Preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/323/Zakon-o-akademskim-i-stru%C4%8Dnim-nazivima-i-akademskom-stupnju>. Pristupljeno 3. srpanja 2019.

Živić, D. (2003). Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske. U Z. Šućur (ur.), *Revija za socijalnu politiku*, 10 (3), 307-319. Preuzeto s <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i3.107>. Pristupljeno 12. studenog 2017.

Živić, D. i Pokos, N. (2004). Demografski gubitci tijekom domovinskog rata kao odrednica depopulacije Hrvatske (1991. – 2001.). *Društvena istraživanja*, 13 (4-5 (72-73)), 727-750. preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/16235>. Pristupljeno 17. prosinca 2017.

Živić, D., Pokos, N. i Turk, I. (2005). Glavni demografski procesi u Hrvatskoj. *Hrvatski geografski glasnik*, 67. (1.), 43-44. <https://doi.org/10.21861/HGG.2005.67.01.02>. Pristupljeno 18. prosinca 2017.

Živić, Dražen (1996). Promjene u strukturi aktivnog stanovništva Istočne Hrvatske 1971 – 1991, *Hrvatski geografski glasnik*, 58 (1): 97–112.

Walby, S. (2005). *Rodne preobrazbe*. Zagreb: Ženska infoteka.

Weisgram, E. S.; Bigler, R. S. (2006). Girls and science careers: The role of altruistic values and attitudes about scientific tasks. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27: 326-348.

WEF (2017) The Global Human Capital Report 2017: Preparing people for the future of work. *World Economic Forum*. Preuzeto s <https://www.weforum.org/reports/the-global-human-capital-report-2017>. Pristupljeno 24. lipnja 2018.

Wharton, A. S. (2005). *The Sociology of Gender*. Oxford: Blackwell.

Wertheimer-Baletić, Alica (1999). *Stanovništvo i razvoj*. Zagreb: MATE.

29. POPIS TABLICA I GRAFIKONA

POPIS TABLICA

Tablica 1. Nepismeno stanovništvo prema spolu u 2001. godini.....	29
Tablica 2. Nepismeno stanovništvo prema spolu u 2011. godini.....	30
Tablica 3. Visokoobrazovano stanovništvo prema spolu u RH u 2001. godini i 2011. godini, %.....	52
Tablica 4. Studenti upisani na visoka učilišta u 2000./2001. i u 2016./2017 ak. god.	60
Tablica 5. Studenti diplomirali sveučilišni ili stručni studij od 2001. do 2017. godine.....	65
Tablica 6. Prikaz ukopanog broj doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima od 2001. do 2017. prema spolu i porastu, %.....	160
Tablica 7. Studenti u tercijarnom obrazovanju u EU-28 i RH u 2013. i 2017. godini, %	174
Tablica 8. Visokoobrazovano stanovništvo prema razini tercijarnog obrazovanja u EU-28 i Hrvatskoj u 2013. i 2017. godini.....	192
Tablica 9. Prikaz porasta/smanjenja udjela magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u znanstvenim i umjetničkim područjima u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, %	220
Tablica 10. Prikaz porasta udjela doktora znanosti u znanstvenim i umjetničkim područjima u 2017. godini u odnosu na 2001. godinu, %.....	226

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Javna i privatna visoka učilišta u Republici Hrvatskoj 2017. godine.....	20
Grafikon 2. Podjela visokih učilišta prema tipu i pravnom statusu u Republici Hrvatskoj 2017. godine	20
Grafikon 3. Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine.....	31
Grafikon 4. Udio nepismenih osoba u Republici Hrvatskoj starih 10 godina i više prema spolu 2001. i 2011. godine, %.....	32
Grafikon 5. Stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti, a nepismeni u Republici Hrvatskoj 2001. godine	33
Grafikon 6. Udio nepismenog stanovništva starog 10 godina i više prema petogodišnjim dobnim skupinama 2001. godine, %	34
Grafikon 7. Udio nepismenog stanovništva starog 10 godina i više prema petogodišnjim dobnim skupinama 2001. godine, %	35

Grafikon 8. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina u Republici Hrvatskoj 2011. godine	36
Grafikon 9. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina u Republici Hrvatskoj 2011. godine, % ..	37
Grafikon 10. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %	38
Grafikon 11. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine, %.....	41
Grafikon 12. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole u Republici Hrvatskoj 2001. godine	43
Grafikon 13. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole i spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %	43
Grafikon 14. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %	45
Grafikon 15. Stanovništvo staro 15 i više godina prema razini završene škole i spolu u Republici Hrvatskoj 2011. godine, %	46
Grafikon 16. Usporedni prikaz obrazovne strukture stanovništva u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine, %	49
Grafikon 17. Usporedni prikaz obrazovne strukture stanovništva prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2011. godine, %	50
Grafikon 18. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti 2001. godine, % ..	53
Grafikon 19. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2001. godine	54
Grafikon 20. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2001. godine, %	55
Grafikon 21. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti 2011. godine, % ..	57
Grafikon 22. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2011. godine	58
Grafikon 23. Udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema starosti i spolu 2011. godine, %	59
Grafikon 24. Studenti diplomirali/završili na sveučilišnom ili stručnom studiju u Republici Hrvatskoj 2001.-2017. godine	65
Grafikon 25. Studenti diplomirali/završili na sveučilišnom ili stručnom studiju prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	67
Grafikon 26. Ukupan broj diplomiranih/završenih studenata na sveučilišnom/stručnom studiju prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	68

Grafikon 27. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na visokim učilištima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	71
Grafikon 28. Studenti diplomirali sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	73
Grafikon 29. Studenti diplomirali sveučilišni ili stručni studij na javnim visokim učilištima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	74
Grafikon 30. Studenti diplomirali na sveučilišnom/stručnom studiju na Sveučilištu Sjever, 2014.-2017. godine.....	76
Grafikon 31. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na Sveučilištu Sjever prema spolu, 2014.-2017. godine, %.....	76
Grafikon 32. Studenti diplomirali/završili sveučilišni/stručni studij na visokim učilištima prema skupinama visokih učilišta na Sveučilištu Sjever, 2014.-2017. godine.....	77
Grafikon 33. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	79
Grafikon 34. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na privatnim visokim učilištima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	79
Grafikon 35. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %	81
Grafikon 36. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %	82
Grafikon 37. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studiji prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %	83
Grafikon 38. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %	84
Grafikon 39. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	86
Grafikon 40. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	87
Grafikon 41. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	87
Grafikon 42. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	88
Grafikon 43. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	91

Grafikon 44. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	91
Grafikon 45. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	92
Grafikon 46. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	92
Grafikon 47. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u tehničkim znanostima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	94
Grafikon 48. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u tehničkim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	94
Grafikon 49. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u tehničkim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	95
Grafikon 50. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u prirodnim znanostima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	95
Grafikon 51. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	97
Grafikon 52. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	97
Grafikon 53. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	98
Grafikon 54. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	99
Grafikon 55. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničke znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	100
Grafikon 56. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničke znanosti prema spolu, 2001.-2017. godine	101
Grafikon 57. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području biotehničke znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	101
Grafikon 58. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području biotehničke znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	102
Grafikon 59. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	104
Grafikon 60. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	104

Grafikon 61. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području društvenih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	105
Grafikon 62. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	106
Grafikon 63. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	108
Grafikon 64. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	108
Grafikon 65. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	109
Grafikon 66. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	110
Grafikon 67. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	112
Grafikon 68. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	112
Grafikon 69. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	113
Grafikon 70. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	113
Grafikon 71. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u interdisciplinarnim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	115
Grafikon 72. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u interdisciplinarnim područjima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	115
Grafikon 73. Magistri specijalisti, magistri znanosti i sveučilišni specijalisti u području interdisciplinarne znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	116
Grafikon 74. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	119
Grafikon 75. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	120
Grafikon 76. Ukupan broj magistara specijalista, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista prema znanstvenim i umjetničkim područjima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %121	
Grafikon 77. Doktori znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001. i 2011. godine	123
Grafikon 78. Doktori znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	125
Grafikon 79. Doktori znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	125

Grafikon 80. Doktori znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	126
Grafikon 81. Ukupan broj doktora znanosti prema spolu u Republici Hrvatsko, 2001.-2017. godine	126
Grafikon 82. Doktori znanosti u području prirodnih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	130
Grafikon 83. Doktori znanosti u području prirodnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	130
Grafikon 84. Doktori znanosti u području prirodnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	131
Grafikon 85. Ukupan broj doktora znanosti u području prirodnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	132
Grafikon 86. Doktori znanosti u području tehničkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	133
Grafikon 87. Doktori znanosti u području tehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	133
Grafikon 88. Doktori znanosti u području tehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	134
Grafikon 89. Ukupan broj doktora znanosti u području tehničkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	135
Grafikon 90. Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	137
Grafikon 91. Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	137
Grafikon 92. Doktori znanosti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	138
Grafikon 93. Ukupan broj doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	139
Grafikon 94. Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	141
Grafikon 95. Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	141
Grafikon 96. Doktori znanosti u području biotehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	142
Grafikon 97. : Ukupan broj doktora znanosti u području biotehničkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	142

Grafikon 98. Doktori znanosti u području društvenih znanosti, 2001.-2017. godine	144
Grafikon 99. Doktori znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	144
Grafikon 100. Doktori znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	145
Grafikon 101. Ukupan broj doktora znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	146
Grafikon 102. Doktori znanosti u području humanističkih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	148
Grafikon 103. Doktori znanosti u području humanističkih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	148
Grafikon 104. Doktori znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	149
Grafikon 105. Ukupan broj doktora znanosti u području društvenih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	149
Grafikon 106. Doktori znanosti u umjetničkom području u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine	150
Grafikon 107. Doktori znanosti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	151
Grafikon 108. Doktori znanosti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	151
Grafikon 109. Ukupan broj doktora znanosti u umjetničkom području prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	152
Grafikon 110. Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	154
Grafikon 111. Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine.....	154
Grafikon 112. Doktori znanosti u području interdisciplinarnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	155
Grafikon 113. Ukupni broj doktora znanosti u području interdisciplinarnih znanosti prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	155
Grafikon 114. Ukupan broj doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	159
Grafikon 115. Udio doktora znanosti prema znanstvenim i umjetničkim područjima prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %.....	159

<i>Grafikon 116. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u EU-28 i Republici Hrvatskoj, 2002.-2018. godine, %</i>	165
<i>Grafikon 117. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u zemljama članicama EU-a 2002. godine, %</i>	167
<i>Grafikon 118. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u državama članicama EU-a 2018. godine, %</i>	168
<i>Grafikon 119. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje u EU-28 2018. godine, %</i>	169
<i>Grafikon 120. Udio mladih osoba (18 - 24 godine starosti) koje su prijevremeno napustile obrazovanje i osposobljavanje prema spolu u Republici Hrvatskoj, 2002.-2018. godine, %</i>	171
<i>Grafikon 121. Visokoobrazovane osobe u EU-28 2002. godine, %</i>	177
<i>Grafikon 122. Visokoobrazovane osobe prema spolu u EU-28 2002. godine, %</i>	178
<i>Grafikon 123. Visokoobrazovane osobe u EU-28 i RH, 2002.-2018. godine, %</i>	180
<i>Grafikon 124. Visokoobrazovane osobe u EU-28 prema spolu, 2002.-2018. godine, %</i>	182
<i>Grafikon 125. Visokoobrazovane osobe u Republici Hrvatskoj prema spolu, 2002.-2018. godine, %</i>	182
<i>Grafikon 126. Visokoobrazovane osobe u EU-28 2018. godine, %</i>	185
<i>Grafikon 127. Visokoobrazovane osobe prema spolu u EU-28 2018. godine, %</i>	188
<i>Grafikon 128. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području u EU-28 2017. godine, %</i>	195
<i>Grafikon 129. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u EU-28 2017. godine, %</i>	196
<i>Grafikon 130. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %</i>	197
<i>Grafikon 131. Visokoobrazovane osobe prema znanstvenom i umjetničkom području te spolu u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %</i>	198
<i>Grafikon 132. Visokoobrazovane osobe prema starosti u EU-28 2018. godine, %</i>	200
<i>Grafikon 133. Visokoobrazovane osobe prema starosti u Republici Hrvatskoj 2018. godine, %</i>	203
<i>Grafikon 134. Visokoobrazovane osobe prema starosti i spolu u EU-28 2018. godine, %</i>	205
<i>Grafikon 135. Udio visokoobrazovanih osoba prema starosti i spolu u Republici Hrvatskoj 2018. godine, %</i>	205
<i>Grafikon 136. Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni u Republici Hrvatskoj, 2001. i 2011. godine</i>	212
<i>Grafikon 137. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2017. godine</i>	215

Grafikon 138. Porast studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. i 2017. godine %	215
Grafikon 139. Studenti diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij na javnim i privatnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, 2001.-2017. godine, %	216
Grafikon 140. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2001.godine, %.....	222
Grafikon 141. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području, prema spolu u Republici Hrvatskoj 2001. godine, %.....	222
Grafikon 142. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %	224
Grafikon 143. Doktori znanosti prema znanstvenom i umjetničkom području, prema spolu u Republici Hrvatskoj 2017. godine, %.....	225
Grafikon 144. Visokoobrazovane osobe prema starosti u EU-28 2018. godine, %.....	239
Grafikon 145. Visokoobrazovane osobe prema starosti u Republici Hrvatskoj 2018. godine, %	239

31. ŽIVOTOPIS AUTORICE

Sabina Galeković Krušlin, rođena je 10. rujna 1983. godine u Zagrebu gdje je završila osnovnu i srednju školu. Upisala je Hrvatske studije Sveučilišta u Zagrebu, smjer kroatologija i sociologija 2002. godine te diplomirala 2007. godine radom "Promjene u obrazovnoj strukturi ženskog stanovništva RH 1961.-2006.". Iste godine upisuje poslijediplomski doktorski studij Kroatologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Od 2010. godine do 2011. godine radi kao suradnica na projektu izrade Leksikona hrvatskog iseljništva i manjina u suradnji s Institutom društvenih znanosti Ivo Pilar, Leksikografskim zavodom Miroslav Krleža i Nacionalne knjižnice. Sudjeluje na Prvoj kroatološkoj konferenciji 2010. godine izlaganjem istraživačkoga rada "Promjene u obrazovnoj strukturi ženskog stanovništva RH 1961.-2006." te je znanstveni rad objavljen 2011. godine pod istim naslovom u časopisu za hrvatsku kulturu "Kroatologija". Na Trećoj kroatološkoj konferenciji 2013. godine izlaže istraživački rad "Vitezovićevo djelovanje u Zagrebu: politički i kulturni život Zagreba u 17. stoljeću". Od 2004. godine podučava učenike osnovnih i srednjih škola te studente u području humanističkih znanosti te hrvatski i engleski jezik. Od 2010. godine bavi se i priprema učenika srednjih škola za ispite na državnoj maturi. Područje znanstvenog interesa su kroatologija, demografija, obrazovna struktura i utjecaj obrazovanja na sve životne segmente.